LIBRARY OF CONGRESS.
Chap. F2423
Shelf .E79
UNITED STATES OF AMERICA.

GESCHIED-

EN

HANDEL-KUNDIG

TAFEREEL

VAN DE

BATAAFSCHE WEST-INDISCHE

COLONIËN.

GESCHIED-

EN

HANDEL-KUNDIG

TAFEREEL

VAN DE

BATAAFSCHE WEST-INDISCHE

COLONIËN,

BYZONDERLYK VAN

SURINAME.

ZAMENGESTELD

UIT ECHTE BESCHEIDEN, EN OP GRONDEN VAN ONDERVINDING.

Nieuwe Uitgaave.

M. P. de Leon, S. H. de la Parra, D. C. Nassy, S. H. Brandon.

Te AMSTERDAM, BIJ

C. TIMMER.

MDCCCII.

De Hollanders, geſchikt om moerasſen te bebouwen, hebben den eigen aart van hun Land in de West-Indiën overgebragt.

ZEKER SCHRYVER.

2-11801

GEG N.1922.1

AAN DEN

LEEZER.

Het grootſte gedeelte van dit Werk heeft volſtrekt niets gemeens met de reeds voorhanden zynde Geſchriften over de BATAAFSCHE COLONIEN in de WEST-INDIEN, in zoo verre gemeens naamlyk, dat het geen in dit Werk voorkomt, rechtſtreeks zit het een of ander der gezegde Geſchriften overgenomen zoude weezen. Integendeel vindt men in hetzelve zommigen dier andere Schryvers duchtig gelogenſtraft, waartoe de gelegenheid zig natuurlyk moest opdoen, dewyl men in dit Werk niets anders aanvoert dan het geen zynen grondſlag vindt in echte beſcheiden en eigen ondervinding. En daar, alwaar men andere Schryvers heeft geraadpleegt, is zulks alleenlyk geſchied om meerdere bronnen van eigen onderzoek op te ſpooren, ten einde zig te behoeden voor het zeer mogelyk gevaar, van iets, de BATAAFSCHE WEST-INDISCHE COLONIEN betreffende, onaangeroerd voorby te gaan.

Op verſcheidene plaatzen van dit Werk, zyn de algemeene oorzaaken van het verval der WEST-INDISCHE COLONIEN ontvouwd, het geen in onzen tyd, daar dezelve uit de handen van den gewezen vyand weder in de onzen overgegaan zyn, niet dan aangenaam en hoogst nuttig kan weezen, voor alle deelhebbers in dezelven niet alleen: maar ook voor byna geheel het aanzienlyk Corps van Bataafſche Kooplieden. — Men vindt hier de inkomſten van den Jaare 1750 tot 1787 zeer omſtandiglyk opgegeven, als mede de belastingen en imposten, waar aan de voortbrengzels onderworpen zyn. — Een breede ſtaat van Uitvoer uit de COLONIE van SURINAME afzonderlyk, van den Jaare 1700 tot 1788, derhalven ſtaande den loop van 87 volle Jaaren, betreffende de volgende Producten; als Suiker,

Coffy, Cacao, Catoen, Tabak, Rokou, Indigo, Letterhout, Ruw Wasch, Verfhout, Copaïbaſche Gom, Goud, Bast van Symarouba, ſchetst voor het oog van den nyveren Koopman een breed veld van ſpeculatie, en maakt dit Werk voor hem onmisbaar, met nadruk heden, nu de handel op die en de andere Westerſche Coloniën weder begint te bloeien als in de dagen van ouds, dank zy den Vrede, jongſtens te Amiens geſloten: indiervoegen dat dit Werk verdient in alle Comptoiren zoo hier te Lande, als in de Colonie zelve, gevonden te worden. — Zy die heden de bedoelde Gewesten gaan bezoeken, het geen, wegens de plaats hebbende omſtandigheden het geval van veelen is, ontmoeten in deeze bladen een getrouwen gids, dat is een oprechten geleider. Met dit Werk in de hand behoeven zy in de Westerſche Coloniën geene vreemdelingen te weezen; maar kunnen terſtond by hunne aankomst de zamenleeving waarneemen, als of zy Jaaren lang onder allerleie Clasſen van bewooneren aldaar doorgebragt hadden, alzo zy in deeze bladen bekend worden met de zeden en het charakter der bewooneren, met derzelver gebruiken, deugden en gebreken; het geen ongetwyffeld niet weinig in het voordeel van deeze bladen getuigt.

Eene andere verdienſte van het zelve beſtaat in de onpartydigheid waarmede het is zamengeſteld; zy die zig mogen beroemen van in dit Werk de vrucht te beſchouwen van hun veeljaarig rondzwerven onder arbeidzaame en ook altyd arbeidende Slaaven; de vrucht van hunnen ſteeds ingeſpannen aandacht, en nimmer ſluimerend onderzoek; zy waren niet alleenlyk onafhanglyke, maar ook zeer gegoede lieden, alwaarom zy nooit door de vrees van anderen te zullen mishaagen, noch door de vrees van geene genoegzaame voordeelen te zullen bejaagen, in het zamenſtellen van dit GESCHIED- en HANDEL-KUNDIG TAFEREEL, gedreeven werden. — Ontvangt het, waarde Tydgenooten, met zulk eene ongeveinsde welmeenendheid als waarmede het u wordt aangeboden; en gebruikt het ten uwen nutte!

*

VOOR

VOORREDEN.

't Is geen eerzugt, hoogmoed of eigenliefde, die ons de pen deed opvatten, om het Werk op te ſtellen, dat wy het Publiek aanbieden. Het dagelyksch voorbeeld van zo veele ſlegte Werken, als 'er geſtadiglyk van de pers komen, die al zeer dikwyls niet langer beſtaan dan men tyds noodig heeft omze eens te doorbladeren, was even weinig in ſtaat om ons zodanig te verblinden, dat ons de lust zou bekruipen om derzelver getal te vermenigvuldigen. De tytel van Schryver bevat zo veele verpligtingen, dat wy geen de minſte begeerte gevoelden om 'er misbruik van te maaken; ja nooit zouden wy het gewaagd hebben, om een letterkundig voortbrengſel in het licht te geeven, zo niet de omſtandigheden ons in het geval gebragt hadden van zulks te moeten doen. Daarenboven gebooren zynde in een land, waarin de opvoeding ontbloot is van 't geene men noodig heeft om middelmaatige verſtanden te oeffenen, en te ontwikkelen; gelyk ook beroofd van de vereiſchte kundigheden, en eenigzins genoodzaakt te ſchryven in eene taal, die, de onze niet zynde (*), door ons minder volgens vaste beginſelen, dan wel door gewoonte, die misſchien zeer gebrekkelyk is, geleerd was; en behalven dat, geen

(*) Hunne gewoone taal is de Portugeeſche en Spaanſche.

geen andere plaats in het Heelal kennende dan die ons heeft zien gebooren worden; waren wy zo verre van eenigzins tot ſchryven aangemoedigd te worden, dat wy daarin juist zo veele beletſelen ontwaar wierden, die ons van eene ſoortgelyke onderneeminge moesten afſchrikken. Dan, wy herhaalen het, byzondere redenen hebben 'er ons toe verpligt. Het natuurlyk gevoel van den ongelukkigen ſtaat der Jooden, de waarheid, de rechtvaardigheid, de rechten, ons als menſchen (want dit zyn wy geweest lang voor dat wy Jooden wierden) en ook als burgeren toekomende, hebben ons den moed ingeboezemd om gebruik te maaken van de gelukkige tydsgeſteldheid, welke ons de deugdzaame gevoelens van eenen vermaarden Staatkundigen Schryver hebben aangebooden; en wy hebben het, zonder voor ſtrenge berispingen bedugt te zyn, gewaagd dit Werk op te ſtellen, waarvan de eigenaartige gevolgen misſchien iets zullen konnen toebrengen ter bevorderinge van het geluk van een vry aanmerkelyk gedeelte des menſchelyken geſlagts, dat ſint lang als tot lyden verweezen ſchynt. Om des te meer lichts by te zetten aan 't geene de eerſte aanleiding tot deeze onderneeming gegeeven heeft, en zo veel eere doet aan de deugd des geenen, die ons het eerſte denkbeeld daarvan, als 't ware, heeft ingeblaazen; zullen wy 't geval, waar uit hetzelve gebooren is, onder 't oog van onze leezers brengen.

Het Werk nu, welk de Hr. C. G. Dohm, Krygsraad, Opperpapierbewaarder en byzondere Geheimſchryver in het Departement der Buitenlandſche zaaken van zyne Majeſteit, den Koning van Pruiſen, en thans deszelfs Minister Plenipotentiaris by den Neder-Rynſche Kreits, ten jaare 1781, te Berlyn, in het Hoogduitsch uit gaf, on-

der den tytel: *Uber die burgerliche verbesserung der Juden.* En 't welk in 't Fransch vertaald werd door den Hr. M. J. Bernouilli, Lid van de Konigklyke Akademie der Weetenschappen en fraaie Letteren enz. van Pruissen, onder dien van: *La Reforme Politique des Juifs, à Desfau dans la Librairie des Auteurs et des Artistes, 1782. in 8vo.* is by ieder een bekend.

Zodra dit Werk, eindelyk, ook ter onzer kennisse gekomen was, door middel van de *Gazette Litteraire van May* 1784, waarin een zeer naauwkeurig bericht van hetzelve voorkomt; beyverde een ieder zich om 't zelve uit Holland te ontbieden. En wat wonder? elk ongelukkige schept eenigzins adem, en begint op betere tyden te hoopen, wanneer hy hier of daar eene stemme hoort, die hem beklaagt, zyne verdediging opvat, of deel in zyne belangen neemt.

De naam van den Hr. Dohm, Geheimschryver eens grooten Konings, zo wel Held als Wysgeer, en die van den reeds gemelden Vertaaler, in de Republiek der Letteren met lof bekend; bragten niet weinig toe ter vermeerderinge van het verlangen der Natie, om een Werk te leezen, waarvan de inhoud, volgens deszelfs naauwkeurige opgave, een zeldzaam verschynsel was, zelfs in die verlichte en wysgeerige eeuw, waarin wy leeven; en evenwel hebben wy, ondanks onze aangewende poogingen, hetzelve niet magtig konnen worden voor in Sprokkelmaand van 1786. In ons Letterkundig Kollegie (bekend by den naam van *Docendo Docemur*, en waarvan wy in dit Werk ook zullen spreeken) lazen wy hetzelve in eene onafgebroken volgorde af, en vonden het, tot ons groot genoegen, vervuld met bondige redeneeringen, en eene verlichte onpartydigheid, welke het

karakter is van deezen Schryver. De Regenten der Portugeesche Joodsche Natie in Suriname (hoewel de hervorming, door den Hr. Dohm bedoeld, maar alleen ziet op de Jooden in Duitschland en Polen, en dezelve, ten aanzien der voorrechten en vryheden, welke zy in Suriname genieten, niets gemeen met hunnen toestand heeft) die eere aan den vermaarden Schryver willende bewyzen, welke hem als Wysgeer en als Staatkundigen toekomt, uit aanmerkinge van het weezentlyke goed, dat zyn Werk, ten voordeele van hunne Broederen in Europa, zou konnen te wege brengen, namen de vryheid, van hem een brief van dankzegginge toe te zenden, gedagtekend den 10 van Lentemaand 1787; daar in teffens de verschuldigde eere bewyzende aan de gedachtenisse van den Vertaaler, den Hr. Bernouilli, sedert eenigen tyd overleeden (*).

Deeze brief dan over Holland naar Berlyn, volgens zyn opschrift, gezonden zynde, dachten de Regenten naauwelyks aan de uitwerkinge, welke daar door, in 't byzonder ten aanzien van den Hr. Dohm, te wege gebragt zou worden, en hielden zich te vreden, dus ten minste eenen pligt volbragt te hebben, welken hun de erkentenis en de liefde voor hunne Hoogduitsche en Poolsche Broederen hadden ingeboezemd. Dan het deugdzaam hart en de eerlyke gevoelens van den Heere Dohm, deeden hem ten voordeele der menschlykheid, de gewigtige bezigheden, waar mede hy, in den dienst van zynen Koning, belaaden was, eenigzins uit het oog verliezen, en de Regenten, op hunnen brief, met een antwoord vereeren, gedagtekend den 29 van Louwmaand 1787, en hun ter hand gesteld, door den Kapitein Dalmeyer, den 29 van

(*) Men zie dien brief achter deeze Voorreden.

van Zomermaand 1787, tot ons overgekomen (†). Door dien brief geeft gemelde Hr. den Regenten kennis van zyn voorneemen, om nog verder in de bevorderinge van het geluk der Natie in 't algemeen belang te ſtellen; verzoekende daarby teffens, hem te willen voorzien met de noodige onderrechtingen wegens de Kolonie van Suriname en de daar gevestigde Jooden, ten einde hy zich in ſtaat geſteld moge vinden, om door treffende voorbeelden de hoofdſtelling van zyn Werk ſtaande te houden, en, zo veel in hem is, mede te werken, aan eene gunſtige omwentelinge, ten hunnen voordeele.

De Regenten, door eenen zo gedienſtigen als voor hunne Natie voordeeligen brief, in de verpligtinge zynde gebragt, om den Heere Dohm, op het onderwerp der Jooden, de verzochte onderrechtingen te geeven, werden daar door eenigzins genoodzaakt, dit tegenwoordige Werk, ondanks hunne onbekwaamheid, met allen mogelyken ſpoed in orde te brengen; midlerwyl door eenen anderen brief, van den 5 der Hooimaand 1787, kennis van deeze hunne onderneeming geevende aan den Heere Dohm. Dit nu zo zynde, zal niemand ons met reden konnen beſchuldigen van hoogmoed of eigenliefde, en nog minder van begeerte, om, als Schryvers van dit Werk, veel roems te behaalen.

Onze eerſte bedoeling was, ons by de geſchiedenis der Jooden in Suriname en hunnen oorſprongklyken en tegenwoordigen ſtaat eenvoudiglyk te bepaalen, zonder ons in 't minſte te bemoeien met het geene hen niet rechtſtreeks betrof, en 't geſchreevene den Heere Dohm

(†) Deeze brief is insgelyks achter de Voorreden te vinden.

Dohm over te zenden, niet zo zeer als een Werk, maar wel als een antwoord op zynen brief. Maar by het nazien van onze handvesten, het verzamelen van verscheiden afzonderlyke gebeurtenisſen, en het te raade gaan met eenige verſtrooide en bykans vergeeten ſtukken en brokken, hebben wy bevonden, dat de geſchiedenis der in Suriname gevestigde Jooden, zo naauw verknocht, en, om dus te ſpreeken, zodanig van één' en den zelfden aart is met die der Kolonie in het algemeen; en dat de gebeurtenisſen, welke ſedert de ſtichting der Kolonie gedient hebben ter onderſcheidinge van de eerſte Jooden, die zich derwaards begeeven hadden, met die van de overige bewooners der Kolonie zodanig aan elkanderen verbonden zyn, dat het ons, zedelyker wyze, onmogelyk was, dezelve van elkanderen te ſcheiden, om maar alleen eene byzondere geſchiedenis der Natie te ſchryven. Daarenboven, zou ook niet een aaneengeſchakeld verhaal van geringe voorvallen, een handvol Jooden, geduurende den tyd van 130 jaaren, in een gedeelte van Hollands Guajane wedervaaren, van te luttel aangelegenheid geweest zyn, om de gezette aandacht der leezeren te verdienen? Zouden het vooroordeel en de onverſchilligheid, waarmede verre de meesten, ten nadeele der Jooden, zyn ingenomen, niet terſtond een Werk hebben doen verachten, dat door ons was opgeſteld? Bragt verder het verzoek van den Heere Dohm, ons in zynen laatſten brief gedaan, om *hem eenige geſchiedkundige berichten toe te laaten komen wegens de lotgevallen, die der Kolonie, ſedert haare eerſte oprechtinge, wedervaaren zyn, beneffens 't geene haaren tegenwoordigen ſtaatkundigen en zedelyken toeſtand betreft*, ons niet in de noodzaaklykheid, om ons over de Kolonie in 't algemeen een weinig uit te breiden?

Derhal-

Derhalven beſlooten hebbende, 't geen den Jooden wedervaaren is, op nieuw te verbinden met het geen de Kolonie raakt, om dus een naauwkeurig Historisch verſlag te geeven van 't geene haar betreft, hebben wy over dit ons Werk geene beſchikking konnen maaken, zonder daarvan teffens voorloopige kennis te geeven aan onze zeer geëerbiedigde Weldoeners, de Heeren Bewindhebberen der Kolonie in Holland; en hun met een het aanbod te doen van een naauwkeurig Historisch bericht, bevattende de voornaamſte gebeurtenisſen van hunne Kolonie en der daarin gevestigde Jooden, en wel, als een kleine eerbewyzing voor de vaderlyke beſcherminge en toegenegenheid, welke de Jooden in Suriname, ſedert het begin van hun beſtier, tot op deezen dag, aan dezelven als Eigenaaren, verſchuldigd zyn: ingevolge daarvan durven wy ons vleien, dat de Hr. Dohm zo verre af zal zyn van ons kwalyk te neemen, dat wy hem dit Werk niet aanſtonds, volgens den inhoud van onzen laatſten brief, gezonden hebben; dat hy 't zich zal laaten wel gevallen, dat wy dien pligt getracht hebben te volbrengen, welke ons door de dankbaare erkentenisſe van ontvangen weldaaden wierd opgelegd.

Om nu deeze taak naar behooren te volbrengen, waren wy verpligt verſcheiden Werken over Amerika raad te pleegen, en wel voornaamelyk de zulke, die, zo door nationaale Hollanders als door vreemdelingen, zyn in 't licht gegeeven, en dezelve vervolgens te vergelyken met het geene wy in onze eigene handvesten aantroffen: door deeze onze navorſchingen nu hebbende bevonden, dat die Werken in veele opzigten zeer gebreklyk zyn, namen wy de moeite om eene beknopte Historie der Kolonie op te ſtellen, welke, op eenige voorvallen na, niets ge-

meen heeft met het geene anderen daar over hebben geſchreeven: en daarenboven bemerkende, dat de Jooden, in weerwil van hunne vereeniginge met de overige bewooners van Suriname, in weerwil van hunnen yver, hunne krygsverrichtingen, en zelfs van hunne rykdommen, in deeze Werken niet eens genoemd worden, dan met eene onverſchilligheid, die ten duidelyken bewyze van het vooroordeel deezer Schryveren ſtrekt, hebben wy ons in de noodzaaklykheid gevonden, om ons wat breeder uit te laaten over alles wat hen betreft, en hunne belangrykſte bedryven te vermelden, om hen daar door nader bekend te doen worden, zonder echter 't geen de Kolonie in 't algemeen betreft uit het oog te verliezen.

Ten aanzien van de Hiſtorie der Natie, welke wy, in onze hoedanigheid van Regenten, de eere hebben hiermede aan het Publiek aan te bieden, zyn wy verpligt geweest, verſcheidene in dit Werk voorkomende zaaken te bevestigen door eene menigte oorſprongklyke bewysſtukken, die in eenig ander Werk overtollig of misſchien geheel onnut zouden zyn; maar die niet te misſen zyn in een Werk als dit, waarin van de Jooden gehandeld wordt: want door zaaken zonder bewys te melden, zouden wy ongetwyffeld gevaar loopen van luttel geloofs te vinden; maar door het bevestigen en ontwikkelen dier zaaken, welke de Schryvers zo zorgvuldiglyk verborgen hebben, zullen wy onzen tegenſtreeveren den mond ſtoppen; hunne onbeſchaamdheid zal althans niet groot genoeg zyn, om alles te durven ontkennen.

En dewyl onze Natie en wy in het algemeen de Kolonie beſchouwen als eene ſoort van Staatkundig Erfgoed, (men verſchoone deeze uitdrukkinge) waarin wy zonderlinge vryheden en voorrechten genieten, zo ſtellen wy

wy in haar geluk, haaren rykdom en het welzyn van onze beminnenswaardige, ſchoon in veele opzigten ondankbaare medebewooneren, met reden zo veel belang, dat wy gaarne alles, wat ons het dierbaarſte is, voor haare behoudenis zouden opofferen. Wy hebben insgelyks, op verſcheiden plaatſen van dit Werk, de algemeene oorzaaken van het verval der Kolonie ontvouwd, en met alle mogelyke kracht van reden betoogd, zo de rechten onzer Kolonisten in het algemeen, als de beſcherming, welke zy in het byzonder mogen inroepen, en volgens recht en billykheid van hun Moederland en de Hollandſche Kooplieden verwachten, ten opzigte der ſchulden, waarmede hunne Plantagien bezwaard zyn: ingevolge daarvan hebben wy de inkomſten der Kolonie ſedert 1750 tot op 1787, omſtandiglyk opgegeeven; als ook de belastingen en imposten waaraan de voortbrengſels onderworpen zyn; de voordeelen welke de Republiek daarvan trekt, en 't weinige dat de ongelukkige Planters voor alle hunne zorgen en geſtadige moeielykheden genieten. En in dit tafereel hebben wy de zeden en het karakter van de bewooners der Kolonie, zo Christenen als Jooden, geenszins gevleid; integendeel hebben wy hunne gebreken vrymoediglyk en naar ons oordeel ontvouwd, zonder voor eene geſtrenge berispinge bedugt te zyn: want die heeft geen vat op harten, welke afkeerig zyn van de oprechtheid en waarheid aan de vleiery op te offeren. In overeenkomſte met dit beginſel beklaagen wy ons teffens over de vooringenomenheid en vooroordeelen, welke daar nog tegenwoordig, ten nadeele van de Joodſche Natie in 't algemeen, heerſchen, en wy hebben zo wel de beſchuldigingen als de verdediging van die van Suriname onder het oog van 't verlichte en beſcheiden

ſcheiden Gemeen gebragt, ten einde het in ſtaat geſteld moge worden om ons naar onze gebreken en behoeften te beoordeelen; terwyl wy 't ons insgelyks tot eene eere gerekend hebben, met het uiterſte genoegen te erkennen, dat wy grootelyks verpligt zyn voor de vaderlyke beſcherminge van onze geëerbiedigde Weldoeners in Holland, als ook voor de veelvuldige blyken van vriendſchap en toegenegenheid, ons door verſcheiden aanzienlyke perſoonen der Kolonie, op onderſcheiden tyden beweezen; zonder een oogenblik in twyffel te hangen of hunne naamen, met vermeldinge van den daaraan verſchuldigden lof, in dit ons Werk behoorden genoemd te worden. Hebben wy hierdoor hunne zedigheid en beſcheidenheid eenigzins gekwetst, wy vraagen deswege nederig verſchooning; en is het ook niet genoeg, dat wy de naamen onzer benyderen verbergen, terwyl wy die van onze begunſtigers niet ontveinzen?

Wat den vorm betreft, dien wy aan dit ons Werk gegeeven hebben, dezelve kwam ons voor de geſchikſte te zyn voor eene Hiſtoriſche proeve, waarvan de denkbeelden en uitzigten misſchien niet zeer overeenſtemmen met eene Beknopte Hiſtorie der Kolonie, waarin het Staatkundige juist niet zeer te paſſe komt; en naardien de Hiſtorie der Jooden ons voornaamſte onderwerp is, zo hebben wy alles by een verzameld wat wy noodig hadden omze, na hunne verbanning uit Portugal en Spanje, te geleiden naar Brazil, vervolgens naar Holland, en naar Cayenne, tot dat wy dezelve in Suriname geplaatst zagen; zonder hunne eerſte ſtichting in Holland en de vryheden, aldaar aan hun verleend, eenigzins te vergeeten. De Werken, waar uit wy de kennisſe van 't grootſte deel der zaaken, in deeze proeve voorkomende,

ver-

verkreegen hebben, worden 'er zorgvuldiglyk in gemeld; zonder echter daarvoor eenen flaaffchen eerbied te betoonen, hebben wy dezelve, ingevolge onze geringe en vooral plaatslyke kundigheden, hier en daar beoordeeld en tegengefproken.

Ten aanzien van den ftyl hebben wy onze onbedreevenheid reeds voorheen beleeden; ingevolge daarvan twyffelen wy geenszins, of men zal 'er, hier en daar, gezegden in vinden, die niet verdraagen konnen aan den toetsfteen van 't zuiver Fransch geftreeken te worden: wy hebben ons ook meer beyverd, om klaar en verftaanbaar dan wel om fierlyk te fchryven, en wy vleien ons, dat hét Publiek toegeevend genoeg zal zyn, om ons, uit aanmerkinge van de rechten der menschlykheid, die wy inroepen, onze misflagen te vergeeven; te meer wyl de beweegredenen, welke ons tot het fchryven van dit Werk hebben aangezet, ten eenemaal vry zyn van alle verkeerde bedoelingen.

Zo men ondertusfchen in 't beloop deezer proeve eenige ftukken aantreft, die voor de meeste leezers van geringe aangelegenheid zyn, en daarentegen veele redeneeringen ten voordeele der Jooden; wy vleien ons, dat onze geëerbiedigde Weldoeners in Holland, dat de Heer Dohm, ja dat alle waare Menfchenvrienden, het ons geen' kwaaden dank zullen weeten, dat wy hun een omftandig verflag hebben onder 't oog gebragt van alles, wat de Natie in Suriname betreft, ten einde een ieder, naar gelang van dien kring waarin hy zich geplaatst vindt, en van het vermogen waarmede hy bekleed is, 'er dat geene uit moge trekken, welk met zyne goede oogmerken overeenftemt, ondertusfchen al het overige als nutteloos verwerpende. Daarenboven, zo het aan ieder mensch in het byzonder vryftaat, om, wanneer hy

van zedelyk wangedrag beſchuldigd wordt, van zich zelven te ſpreeken, en 't goede, door hem gedaan, te vermelden, om dus zyne beſchuldigers te wederleggen; met zo veel te meer reden moet eene dergelyke verdediging eene geheele Natie vryſtaan, ja voor noodzaaklyk gehouden worden, wanneer dezelve zich in dergelyke omſtandigheden bevindt. Indien echter, in weerwil van onze zeer gemaatigde eiſchen, in weerwil van onze oprechtheid en de waarheid der zaaken, die wy in het opſtellen van dit Werk hebben in acht genomen, de bitſe berisping, ondersteund door Godsdienſtige en Volks vooroordeelen, niet nalaat ons te beſchuldigen van vermetelheid en trotsheid, en, tot overmaat van boosheid, de Natie nog verder tracht te overlaaden met nieuwe ſcheldnaamen, in ſteê van haare fauten op te merken met oogmerk omze daarvan te ontwennen, en ons in ſtaat te ſtellen om ons Werk te verbeteren, zullen wy dergelyke bitſe berispingen op de lyst zetten van zo veele andere ſnoode lasteringen, als men over de Jooden in 't algemeen heeft uitgebraakt; by voorraad op zulken toepaſſende het zeggen van Menippus tegen Jupiter: „ *Zo gy u, in plaats van my te antwoorden, van uwe blixemen bedient, hebt gy ongelyk!*

Brief van de Schryvers aan den Heer C. G. Dohm over zyn Werk wegens de Hervorminge der Jooden.

VERMAARDE EN WAARDIGE VRIEND DER MENSCHLYKHEID!

Met die gevoelens doordrongen zynde, waarmede de erkentenis eerlyke harten vervult, waagen wy het, hoe-

hoewel misschien met overschrydinge van de paalen der voorzigtigheid, deezen brief tot U te doen komen. De eerbied, welken de menschlykheid aan U om zulke gewigtige redenen verschuldigd is; de altoosduurende verpligting, waar onder de Joodsche Natie in 't algemeen zich ten uwen opzigte bevindt; uwe denkbeelden, uwe wysbegeerte, uwe onpartydigheid en uw yver, ten voordeele van een ongelukkig volk, zullen uwen naam onsterflyk maaken; en zy, die 'er de voorwerpen van zyn, konnen niet ontslagen worden van de altoosduurende verpligtinge om met eerbied aan uwen naam te gedenken. Laat ons derhalven toe, waardige vriend der menschlykheid! dat wy, in onze hoedanigheid van Regenten en Reprezentanten der Portugeesche Joodsche Natie, sedert meer dan eene eeuw, te Suriname in Amerika gevestigd, U dien eerbied door deezen onzen brief bewyzen; U hartelyk dank zeggende voor uwen loffelyken yver, en het Werk dat gy, wegens hunne staatkundige hervorminge, wel in het licht hebt willen geeven: een Werk, dat, schoon reeds in den jaare 1782 gedrukt, eerst in de jongst voorleeden maand van het tegenwoordige jaar, ter onzer kennisse is gekomen. En alhoewel wy, uit hoofde van die wysgeerige verdraagzaamheid, welke als de zinspreuk is van de doorluchtige Republiek van Holland, ons moederland, veele redenen hebben om ons, wegens ons lot, gelukkig te schatten; echter konnen wy, Myn Heer! niet nalaaten uwe belangeloosheid te bewonderen; dien God te zegenen, welke u met deeze zo verheven deugd heeft bezield; uw Werk te beschouwen als het gewenschte tegengift van alle die vooroordeelen, waarmede de harten der menschen bezet zyn ten nadeele van zulken, die met hun denzelfden God, schoon op eene andere wyze, aanbidden; ja eindelyk als den geesel van onze ver-

vol-

volgers, en als het ſchild, dat ons voor de oogen van 't Heelal zal verdedigen.

Ontvang dan, Myn Heer! onze geringe eerbewyzing; en ô mogt de ziel van den deugdzaamen M. I. Bernouilli, uwen waardigen Vertaaler, by onzen algemeenen Vader, de vergeldinge van zyne deugden, van zyne menschlievendheid en van zynen yver ontvangen! vergeef, Myn Heer! de vervoering van dankbaare erkentenisſe, welke ons heeft aangeſpoord om aan U te ſchryven, en laaten de vuurige wenſchen U welgevallen, welke wy, in vereeniginge met geheel de Joodſche Natie, doen voor alles wat U betreft, en in 't byzonder, dat de God van 't Heelal U de kracht en het vermogen ſchenke, om de beſtendige ſteun der ongelukkigen, en de beſchermer der onderdrukten bevonden te worden!

Wy zyn met den diepſten eerbied,

MYN HEER!

Uwe zeer onderdaanige, dankbaare en gehoorzaame Dienaaren,

(getekend) De Regenten der Portugeeſche Joodſche Natie van Suriname.

D. D. J. C. Nasſy, J. H. De Barrios Jr, S. H. Braudon, Mos. P. De Leon, S. H. De La Parra, Is. De La Parra.

Suriname.
deezen 10 van Lentemaand.
1786.

Den Heere C. G. Dohm Krygsraad, Opperpapierbewaarder en byzonderen Geheimſchryver in het Departement der buitenlandſche zaaken van zyne Majeſteit, den Koning van Pruiſſen.

Aut-

Antwoord des Heeren C. G. Dohm op den voorgaanden brief.

MYNE HEEREN!

De verpligtende Letteren van den 10 der Lentemaand des voorleeden jaars, waarmede Gyl. my wel hebt willen vereeren, zyn my, eerst ſedert onlangs, in handen gekomen, en wel over Berlyn, dat ik ſint eenige maanden hebbe verlaaten, dewyl de Koning, myn Meester, my den gewigtigen post van zynen Minister Plenipotentiaris by den Neder-Rynſchen Kreits heeft toebetrouwd.

Op het aangenaamſte werd ik verrast, door uit uwe Letteren te verneemen, dat myn Werk, raakende uwe Natie, die zo gansch te onrecht byna overal ongelukkig is, tot Ul. heeft weeten door te dringen. De gevoelens, die my in het opſtellen daarvan tot geleide dienden, behoorden die te zyn van alle braave menſchen, van alle waare Christenen en van alle rechtſchapen ſtaatkundigen. De eenvoudigheid dier gevoelens zal, hoope ik, eindelyk eens te wege brengen, dat zy door de hooge Landsregeeringen werden in gebruik gebragt; en ik zou 'er my zelven grootelyks over verblyden, zo ik gelukkig genoeg mogt zyn, van daartoe eenigzins medegewerkt te hebben; maar tot hier toe heeft my deeze vergelding niet mogen gebeuren; integendeel hebbe ik, bykans op het eigen oogenblik, waarop my uwe letteren in handen kwamen, verſtaan, dat men myn boek te Parys heeft verbrand; doch ik hoope, dat het alleen geſchied moge zyn door een misverſtand, dat men ſpoedig zal zoeken te herſtellen.

De goedkeuring, Myne Heeren! welke Gyl. my uit een

zo ver afgelegen werelddeel betuigt, is my te aangenaamer, omdat Gyl. het geluk geniet van maar alleen door de overleveringen uwer Voorvaderen te weeten, op welk eene wyze men uwe Natie in Europa bederft. Uwe geſteldheid verſchaft my het overtuigendſte bewys van myne ſtellinge, dat de Jooden bekwaam zyn, om, zo wel als alle anderen, goede burgers te worden, zodra men hun zulks toelaat. Ik zoude hiervan misſchien een nuttig gebruik konnen maaken, indien Gyl. kondt goedvinden om my eenig omſtandig bericht toe te laaten komen, wegens de voordeelen, die uwe wyze en verſtandige Regeering U verleent. Vooral zou ik gaarne willen weeten, of men te uwent ook eenig onderſcheid maake, tusſchen uwe Natie en de overige bewooners der Kolonie: zyn alle bedryven, handwerken en allerhande ſoorten van koophandel U toegelaaten? geniet Gyl. het recht van uwe plantagien in volkomen eigendom te bezitten? zyt Gyl. met geene byzondere ſchattingen bezwaard? is het getal uwer familien ook bepaald? bezit Gyl. het recht om 't gemeene Vaderland als Soldaat te beſchermen, en als Burgerlyke of Krygs-Amptenaar ten dienſte te ſtaan?

Zie daar zo veele vraagen, waarby ik grootelyks belang hebbe, en Gyl. zult my zeer verpligten, door my daaromtrent een echt en omſtandig antwoord toe te laaten komen, met byvoeginge van eenige geſchiedkundige aantekeningen wegens de lotgevallen, die der Kolonie, ſedert haare eerſte ſtichtinge (waarvan de juiste tyd my onbekend is) zyn wedervaaren; wegens de veranderingen, die men misſchien in uwe burgerlyke vryheden en rechten heeft gemaakt; wegens de zedelyke en ſtaatkundige geſteldheid der Kolonie, als ook wegens de gevoelens,

lens, die de rechtvaardigheid der Regeeringe den Christenen, ten uwen opzigte, heeft moeten inboezemen.

Indien Gyl. my met uw antwoord gelieft te vereeren, verzoek ik U, hetzelve over te zenden onder couvert van den Heere Helleman van Eickelnberg, Conful des Konings te Vlisſingen.

Met den alleroprechtſten wensch, dat uw geluk van onafgebroken duur moge zyn, betuige ik Ul. de hooge achting, welke my uwe Letteren moesten inboezemen.

Met deeze gevoelens hebbe ik de eere van te zyn,

MYNE HEEREN!

Ul. zeer onderdaanige en gehoorzaame
Dienaar
(get.) DOHM.

Keulen aan den Ryn
deezen 29 van Louwmaand
1787.

Aan de Regenten
en Reprezentanten der
Portugeeſche Joodſche
Natie
in Suriname.

INLEIDING.

De verachting, waarmede men de Joodſche Natie, in alle de deelen der bekende wereld, behandelt; de haat en afkeer, welke men haar toedraagt, is eene zaak, die zo onbetwistbaar zeker is, als dezelve moeielyk te begrypen valt, inzonderheid in deeze verlichte eeuw, waarin de Koningen en Vorſten, om zo te ſpreeken, met elkanderen twisten om den eernaam van Vaders en Weldoeners hunner Onderdaanen.

De ſchriften van den Heer Voltaire zyn misſchien 't gepaste middel om dit zedekundig vraagſtuk op te losſen; deeze groote Man, geſchikt om de wereld te verlichten, heeft, te midden van zynen afkeer van alle Godsdienſten, daar hy de verdraagzaamheid preekt, en allerlei ſlag van uiterlyken eerdienst met voeten treedt, teffens het ongelukkig vermaak genomen van de Joodſche Natie te verpletteren, enze affchuwelyk te maaken in de oogen van 't Heelal (1). Zyne aanbidders, of om beter te ſpreeken, de nieuwelingen, welke deeze vermaarde Man heeft weeten te maaken (2), zyn 't vaandel en

(1) Men zie zyne verhandeling over de Verdraagzaamheid, welke niet anders kan worden aangemerkt, dan als eene verhandeling van enkele Wysgeerige Geestdryvery.

(2) Men erinnere zich zyn eigen zeggen: „ Ik deed meer „ in mynen tyd dan Luther en Calvin". Brief aan den Schryver van de drie Bedriegers.

en de zinſpreuk van hunnen Apostel beſtendiglyk gevolgd. Misſchien heeft men hem en zyne aanhangers voor de oorzaak te houden, dat de Zedeleer van Jezus Christus, de eenvoudigheid van het Euangelie, zelfs ten nadeele van de Jooden (3), verward, en, om zo te ſpreeken, in een gefmolten wordt met de doodelyke verbysteringen der Priesterſchaare. Alhoewel de Heer Voltaire, in zynen brief over de drie Bedriegers, (welke begint met eene verdediginge van Gods beſtaan, en eindigt met ſchimpredenen op de Jooden en den Hr. Freron) zegt: *Berisp den knecht, maar ontzie den Meester*; zyne leerlingen, echter, hebben misbruik van zyne kundigheden gemaakt, en in hunne afdwaalingen, op het voetſpoor van hunnen Apostel, de Joodſche Natie tot een voorwerp van hunne lompe ſpotternyen genomen. De wereld is, ongelukkiglyk, vervuld met zeer veele hoogmoedige en trotſche verſtanden, maar met zeer weinig waare wyzen. Wat hoope viel 'er in deeze groote ongelykheid ooit voor de Jooden op te vatten, zelfs te midden der Wysbegeerte, die thans in Europa boven dryft? Het onderſcheidend karakter van eene Natie wordt het best gekend uit de beſchouwinge van de byzondere leevenswyze van der zelver leden, die, t' ſamen genomen eenig lichaam van Maatſchappy uit-

(3) Paus Gregorius IX. betuigde in hun voordeel, dat zy geenszins ſchuldig zyn aan die misdaaden, welke hun van de Christenen worden te laste gelegd, alleen maar, om, door 't misbruiken van den Godsdienst, aan hunne goederen te komen, en eenige kleur aan hunne eigene geldgierigheid te geeven: en in den jaare 1236, ſchreef hy nog eenen brief van Ricti, gedagtekend den 9 van Herfstmaand, waarin wordt gezegd: dat de Christenen ongehoorde wreedheden tegen hen oeffenden, zonder in aanmerkinge te neemen, dat zy aan de Jooden de gronden van hunnen Godsdienst hebben dank te weeten. Brief van zekeren Mylord aan zynen Correspondent te Parys; London 1767, bl. 25 en 62.

uitmaaken, vry van alle de hindernisſen dier ſchoonſchynende welleevendheid, welke tot het karakter van een' beſchaafd Man behoort. Uit hunne byzondere wyze van leeven, en uit de betrekkingen met derzelver familien en vrienden, wordt hunne zedeleer en manier van denken en leeven eerst recht gekend: zonder dit in acht te neemen, zal men altyd kwalyk oordeelen, en gevolgen trekken, die verre van de waarheid verwyderd zyn. Iemand kan zeer wel zachtmoedig, beminnelyk en weldaadig zyn, wanneer hy zich buitenshuis bevindt, en door eergierigheid, verwaandheid, hoogmoed of eigenliefde genoodzaakt wordt, eene uitwendige vertooning te maaken van 'tgeene hy inderdaad niet is; doch uit het geen hy te zynent alleen is, en uit zyne kleine bedryven, waarin alleen de Natuur ſpreekt, valt met zekerheid te oordeelen, hoe 't met zyne ziel geſchapen ſtâ. Werden 'er, derhalven, wel ooit perſoonen gevonden, die genoegzaame belangeloosheid, in vereeniginge met eene zuivere liefde voor de waarheid, en wysbegeerte zonder vooroordeelen bezaten, welke zich de moeite gegeeven hebben, om de Jooden van naby te beſtudeeren, en in hunne huizen te verkeeren, zonder vreeze van daar over gelasterd te zullen worden? Heeft men wel ooit hunne afwykingen vergeleeken met hunne behoeften, met hunne op te voeden talryke huisgezinnen, met hunne bekrompen middelen om zich te redden, met hun gering genoegen van te beſtaan in het gezigt van zo veel verſmaadinge, en eindelyk met de noodwendige onachtzaamheid in het onderhouden van de regels der welvoegzaamheid? Neen. Dat geluk heeft den Jooden tot nog toe nooit mogen gebeuren. Alles wat hun behoort, alles wat van hun voortkomt, of eenige betrekking tot hen heeft, wordt, zo niet al met de uiterſte ſtrengheid ver-

veracht, ten minſte met verontwaardiginge behandeld. Hadden de beide Buxtorfen en Bartolocci, met oogmerk om de Natie en haaren Godsdienst zwart te maaken, (4) de Rabbynen niet beſtudeerd, wie weet, of niet alzo wel de naamrol der Joodſche Schryveren ware begraaven geworden, als de verrichtingen en bedryven, die hen met eere bekend zouden maaken in de historie des menschlyken geſlagts. 't Is om deeze zelfde reden, dat de Jooden, die door zedelyke bedryven, en door gewigtige dienſten, aan verſcheiden Mogendheden van Europa beweezen, hebben weeten uitteblinken, geen plaats wisten te vinden in de Woordboeken der vermaarde Mannen. De vernuftige verzamelaars dier Werken zouden voorzeker dezelve niet ontſierd hebben, indienze daarin plaats hadden gelieven te verleenen aan zo veele Jooden, als zich op eene zeer voordeelige wyze onderſcheiden hebben, en 't geluk hadden van vereerd te worden met eertytelen, die der Natie tot roem verſtrekken. Te midden van zo veele tegenheden verdiende immers Bienvenida Abarbanel, in de XVI eeuw, de eere van verkoozen te worden tot de opvoeding van Donna Leonora de Toledo, dogter van den Onderkoning van Napels, en vervolgens gemaalinne van Kosmos de Medicis, Groothertog van Toskanen, welke deeze Joodin, tot haaren dood toe, met den naam van Moeder vereerde. Gracia Nasſy, in Italie bekend voor eene Vrouw van zeer groot aanzien, aan welke de vermaarde Bybel van Ferrara van

(4) Om des laatſten haat tegen de Jooden te kennen, heeft men maar alleen in zyne Rabbynſche Boekzaal de kwaadaartige beſchuldigingen te leezen, welke door hem tegen den Rabbi Manasſe in Holland zyn uitgebraakt. Men zie daarover de Algem. Histor. uit het Engelsch vertaald, Tom. 23. bl. 582 en 583.

van 1533 werd opgedraagen, en die tot ſchoonſchoon had den beroemden Hertog van Naccia, haaren neeve; de heldhaftige kuiſchheid van haare dogter Ester, die wel verdienen zou omſtandiglyk gemeld te worden; Samuël Alvalenſi, wiens heldendaaden, ten voordeele van den Koning van Fez, beſchreeven zyn in de Kronyk van Xariſes, opgedraagen aan Filips II, Koning van Spanje, en veele anderen, die leefden in de XVI eeuw, ſtrekken der Natie grootelyks tot eere (5). In de jongst voorleeden eeuw ontbrak het ook niet aan Jooden van verdienſte. Zulken waren inzonderheid Alexander en Alvaro Nunez da Costa (6). Machados (7). De Graaf de Belmonte, van wien Moreri ſpreekt in 't artikel van Amſterdam (8). De Texeira's (9); de Soasſo's (10); de Molo's (11); de Mequita's (12). En in

(5) Zie de Nomologie van Aboab. II D. bl. 304 en volg. Amſt 1629.

(6) Alexander en Alvaro Nunez da Costa waren Agenten van 't Hof van Liſabon in Holland: wegens deezen en de volgenden, kan men nazien 't geen Gregorio Leti heeft in zyn *Compendio delle virtu Eroiche.* II D. bl. 123.

Francisc. Xavier d' Olivera, Geheimſchryver van het Gezantſchap des Konings van Portugal, op zyne reize in Holland.

Brieven van eenige Jooden aan den Hr. de Voltaire. Tom. I. bl. 20 en volg. Parys 1775.

(7) Machados was een der gunſtelingen van Koning William, en deeze Vorst erkende, dat dezelve groote dienſten aan zyne legers in Vlaanderen had beweezen.

(8) De Graaf de Belmonte werd door het Hof van Madrid als Agent in Holland gebruikt, en vereerd met den tytel van Baron, en vervolgens met dien van Graaf door den Keizer.

(9) De Texeira's waren Agenten van wege den Koning van Zweeden in Holland en te Hamburg.

(10) Soasſo werd door den Koning van Spanje tot Baron van Avernas verheven.

(11) Francisc. Molo nam in Holland de zaaken des Konings van Polen waar.

(12) Dard. Bo. de Mesquita was Reſident van den Prinſe Ch.

in onze tegenwoordige eeuw zouden de Baron d' Aquilar (13), de Gradis (14) en vooral Mozes Mendelszoon (15) wel verdienen genoemd te worden. De eertytels van Baron, van Graave, van Rentemeester enz. waarmede deeze Mannen, geduurende hun leeven, door de eerſte Mogendheden van Europa, beſchonken werden, verdienden wel voor de vergetelheid bewaard te worden, al ware het maar alleen om de zeldzaame vereeniging van deeze eertytelen met den ongelukkigen naam van Joden; eertytelen, die dus grooter verdienſten en uitſtekender

Ch. Ernst, Markgraaf van Brandenburg, Hertog van Pruiſen, en Algemeen Agent in Holland van wege den Hertog van Brunswyk Lunenburg: zyn ſchoonzoon was Francisc. Fernando Mora, die met aanzienlyke waardigheden, zo in Brazil als in Toskane, is bekleed geweest: verder kan men over hen nazien de ſtichting der Jooden in Holland, door Miguel de Barrios, op het einde.

(13) De Baron van Aquilar werd door den Keizer tot Baron verheven, en door de Koninginne van Hongarie, als haar Rentemeester gebruikt: met verlof van de Keizerinne Koninginne is hy naar London vertrokken, en aldaar geſtorven in den jaare 1764 of 1765. Brief van een' Milord. bl. 56.

(14) Gradis is in Frankryk al te zeer bekend om eene opzettelyke vermelding noodig te hebben: 't zy ons genoeg, ten zynen opzigte, maar alleen aan te haalen, 't geene de Hr d' Arnaud van hem verhaalt in zyn boek, getyteld: *des delaſſements de l' homme ſenſible.* Tom. II. bl 49; hebbende de ſomme gelds, door hem ten voordeele zyner Schuldenaaren opgeofferd, verre over de 200 duizend guldens beloopen.

(15) Hoe groot is niet de vermaardheid van den Hr. Mendelszoon? Zyne Werken, in bykans alle taalen van Europa overgezet, worden met groot recht voor meesterſtukken van ſcherpzinnigheid in de Overnatuurkunde en goede Zedeleer gehouden.

Wy zouden deeze lyst, zonder merklyke moeite, kunnen vergrooten met verſcheiden andere perſoonen der Natie, die in de voorgaande eeuw hebben uitgeblonken, en wel inzonderheid met zulken, die groote Werken hebben voortgebragt; gelyk Don Anthonio Henriques Gomes, Iſabel de Correa, Silveira, en verſcheiden anderen.

kender perſoonlyke deugden onderſteilen, dan of zy aan Chriſtenen waren gegeeven geworden (16).

In

(16) In de XII eeuw werden door de Jooden, omtrent Nimes, Univerſiteiten of Akademien geſticht. De Natie bragt toen Mannen voort, die door hunne geleerdheid aller achtinge verdienden. Rabbi Abraham, Hoogleeraar te Vauvert, zag zich omringd van zeer veele leerlingen, zelfs uit ver afgelegen gewesten. By 't geſchenk zyner kundigheden voegde hy menigmaal een gedeelte zyner goederen, om dus zyne behoeftige voedſterlingen in hunnen bekrompen ſtaat te onderſteunen. Men zie de Beknopte Historie van de Stad Nimes, gedr te Amſt. 1767, bl. 24 en 25. En 't geene inzonderheid onze opmerking verdient, is, dat de Schryver zich daarin aldus uitdrukt: „ Indien wy geen zekere gedenkſtukken hadden over dit gedeelte van de historie des menſchelyken verſtands, (naamelyk de weetenſchappen) zou men hedendaags naauwelyks konnen gelooven, dat een Jood zo groot eene edelmoedigheid bezat; en dat het deeze Natie is, waaraan men de wederopkomſte der weetenſchappen en fraaie konſten verſchuldigd is". Men zie ook den Baron de Kloots in zyne Brieven over de Jooden, van bl. 69 —— 73. van Colmenar in zyne Jaarboeken van Spanje en Portugal IV D. bl. 8. Als ook Joſephus Scaliger, Schryver van de zestiende eeuw, over de jaaren der Jooden, in 't VIII Boek. Misſchien was het eerſte Heldendigt, dat over de Sterrekunde in 't licht verſcheen, dat van den Rabbi Guebirol, Schryver van de XII eeuw; alhoewel zyn leerſteifel ganſchelyk gegrond is op dat van Ptolomeus, 't welk toen ter tyd algemeen was aangenomen.

(Hier by voegen de Schryvers nog eenige digtkundige ſtukken, om. door eene vergelykinge daarvan met Voltaire en Rousſeau, aantetoonen, dat het hunnen Rabbynen aan geen verhevenheid in deezen tak der fraaie weetenſchappen ontbreekt; doch dewyl wy hiervan geen verſlag konnen geeven zonder het reeds vertaalde wederom te vertaalen, gaan wy dit met ſtilzwygen voorby.)

Wat het Overnatuurkundige betreft; daaromtrent raadpleege men de Schriften der Rabbynen Jeuda Levi en Bahie van de XII eeuw, inzonderheid hunne verhandelingen over het beſtaan en de eenheid van God, en over de Onſterflykheid der ziele; dezelve zonder vooroordeel vergelykende met die der hedendaagſche Overnatuurkundigen, en daarna uitſpraak doende. Dan, ongelukkigtyk zyn het deeze Schriften niet, welke men leest en overweegt om 'er over te oordeelen. De Talmud met deszelfs droomeryen en Oosterſche verdichtſelen (volgens de beſchryving, welke 'er onze tegenpartyen van geeven) is bykans het eenige waar-

In tegenſtellinge van dit alles hebben wy niet noodig, een historie te vervaardigen van de veelvuldige onheilen, die de Joodſche Natie, zo de oude als hedendaagſche, heeft ondervonden; noch de yslykheden der vervolginge te melden, welke zy heeft ondergaan, en waarvan de vermaarde Heer Dohm een ontzettend geſchiedverhaal heeft medegedeeld. Het is voor het overige niet zeer te verwonderen, dat, in de eeuwen van barbaarsheid, onkunde en lompe onbeſchaafdheid, toen de Jooden genoegzaam de eenige geleerden in Europa waren, de haat, nyd, en bovenal de geldgierigheid, hen hebben doen vervolgen met eene wreedheid, welke die van tygers zelfs te boven gaat, volgens de aanmerkinge van Vader Simon (*) en verſcheiden anderen. Paus Paulus IV. zeide, op eene beſchuldiging, tegen de Jooden ingebragt: „ zonder mynen goeden Jeſuït ware ik verdoemd: „ want ik zou de Jooden zeer te onrecht hebben doen „ ombrengen. Ik bidde God, dat het hem moge behaagen hen te bekeeren; maar zo lang ik leeve „ (hy ſtierf in den jaare 1559) zal ikze noch haaten „ noch ontrusten". (§). Dan, dat men in de jongst ver-

waarmeê zich de oordeelkundigen bezig houden: heeft, by voorb. de Marquis d'Argens, in zyne verſtandige gedenkſchriften over het menſchelyk verſtand, wel zo veel onderzoeks omtrent het eerſte als omtrent het laatſte te koste gelegd? Doch is de Talmud nog hedendaags in weezen, en heeft de vermaarde Maimonides 'er eene uitlegginge van gegeeven, zyn 'er niet insgelyks veele anderen? Heeft Newton, de groote Newton, dien niet insgelyks verklaard? Hoedanig ook de droomeryen van alle de Rabbynen ſamen genomen mogen zyn, behelzenze wel meer en grooter lompheden dan de Preeken en Godgeleerde droomen van verſcheiden andere Natien? Zie de Mem. du Marq. de Pombal. Tom. III. p. 176, 230, en verſcheiden anderen.

(*) Bibliotheque Critique. Tom. I. p. 115, 116, en 118. Tom. III. p. 12, en 13.

(§) V. Louis Guyon diverſes Leçons. Tom. II. p. 485.

verloopen eeuw, eeuw van fraaie konſten, en zo ſchitterende voor Frankryk, dewyl dezelve eenen Descartes Corneille, Boileau, Racine, en dergelyke overvliegende vernuften, zag gebooren worden; dat men daarin, zeggen wy, den Jooden van Metz in een yſelyk pleitgeding hebbe betrokken, en Raphaël Levi, op den 17 van Louwmaand 1670, leevende verbrand (17); dat Lodewyk de XIV, die de open brieven van Hendrik den II, als ook die van Hendrik den III bevestigde, en zelfs de ſchikkingen ten voordeele der Jooden verder uitbreidde, ten jaare 1656, zyn zwart Wetboek te voorſchyn hebbe gebragt (18); dat de Kooplieden van Parys de allerhaatlykſte lasteringen tegen de Jooden hebben uitgebraakt, in hun Smeekſchrift van 1765 of 1766 (19); dat men het Schendſchrift hebbe gedrukt, welk bekend is by den naam van *Obſervations d' un Alſacien*, over de zaaken der Jooden in den Elzas, en waarvan de Schryver gehouden wordt voor een' der voornaamſte werkbaazen van valſche kwytbrieven (*); en dat, tot overmaat van wederwaardigheden, de

(17) Men zie het beknopt verhaal van 't Pleitgeding, den Jooden aangedaan te Metz, zo als hetzelve is gedrukt te Parys by Leonard 1670. De aaneengeſchakelde leezing der ſtukken, die als zo veele bewyzen der voorgewende misdaad worden bygebragt, dat de Jooden een Christen kind op Paaschdag geofferd zouden hebben, moet noodzaaklyk den ſtaatkundigen en bitterſten rechtsgeleerde zelfs tot ergernis verſtrekken.

(18) Het zwarte Wetboek, gedrukt in 1680 of 1682. Nooit ontving eenig boek eenen tytel, zo overeenkomſtig met deszelfs inhoud als deeze. Dezelve ſchynt meer de zwartheid der geestdryvery en der godsdienſtige onverdraagzaamheid aan te duiden, dan wel de kleur der Negers, die 'er den tytel aan heeft gegeeven.

(19) Men zie de brieven van eenen Mylord aan zynen Correspondent te Parys.

(*) Zie de Staatk. Hervorming der Jooden van den Heere Dohm, p. 106.

de Wethouders van Esfequebo en Demerary, onderdaanen der Nederlandsche Republiek, zich niet ontzien hebben, de Jooden met allerhande scheldwoorden en lasteringen te overlaaden (20); zyn dat niet zo veele zaaken, waar over ieder mensch van gezond verstand moet verwonderd staan, en die hem traanen van medelyden met deeze ongelukkige Natie uit de oogen moeten persen? Onder zo veele smaadheden, met welke hunne diep doorwonde harten te worstelen hebben, zyn het alleen de Republiek der Vereenigde Nederlanden, de doorluchtige Josef de II., de weldaadige Lodewyk de XVI, de welbeminde Frederik Willem en Leopold van Toskanen, enz. enz. van welken zy eenig heil te wachten hebben. Mogten de Werken van den Heere Dohm, en vooral zyne onpartydigheid, doordringen tot voor de troonen der Vorsten; en mogten, in navolginge van hem, de Wysgeeren zich verwaardigen, om hunne stemmen met de zyne te vereenigen, ten einde eens eerlang die gelukkige omwenteling tot stand kwame, waar door alle onderscheiding van eene, sedert bykans 18 eeuwen, gehaate en vervolgde Natie voor altoos verbannen wierd! Om aan de bevordering

(20) Men zie de Brieven over Demerary en Esfequebo, tusschen Aristodemus en Sincerus. Tom. I. bl. 70. gedr. te Amst. 1785. Eysemenger en alle de vyanden der Jooden te samen, waren voorzeker niet meer op hen gebeeten dan deeze Areopagiten (Rechters) van Demerary en Esfequebo, (toebehoorende aan eene Republiek, die de Jooden op eene luisterryke wyze wist te beschermen) onder het oog en tot verbaazing van 't gansch Heelal, en dat nog in deezen tyd, en wel alleen uit vreeze van hen tot mededingers in hunne ongelukkige Kolonien te zullen verkrygen. Wy zullen in 't vervolg wat nader over dit Werk spreeken, maar ondertusschen hier alleen aanmerken, dat deeze Heeren veel eer om hunne eigene vervallen zaaken behoorden te denken, dan ten nadeele van eene andere Natie te schryven. Zie de Post van den Neder-Rhyn van den 15 Aug. 1787. No. 65.

ring van deeze gelukkige omwentelinge mede te werken, zullen wy, niettegenſtaande onze geringe kundigheden, onder de oogen van het Publiek, en wel inzonderheid onder die van onzen hooggeſchatten Weldoener, den vermaarden Heere Dohm, brengen, de Historie der Jooden, gevestigd in Suriname, om daar door, zo veel in ons is, te ſtaaven het geen gemelde Heer, in zyn Werk over de Staatkundige hervorminge der Jooden, heeft ſtaande gehouden: „ dat, naamelyk, de Jooden in 't „ algemeen al zulke goede medeburgers konnen worden „ als de Christenen, zo dra men hun zulks toelaat". Deeze ſtelling, geſtaafd door blyken, die reeds voorheen door ons zyn gemeld, of in het vervolg van dit Werk ſtaan gemeld te worden, zal men onweerlegbaar beweezen zien, doordien de Republiek der Vereenigde Nederlanden, haar krediet en koophandel uitbreidende, van haare bezittingen en ſtichtingen in Amerika de verblyfplaats der vryheid en de toevlugt der ongelukkigen heeft gemaakt, welke, door kracht van aan hun beweezen weldaaden, nuttige burgers en getrouwe onderdaanen der Republiek zyn geworden.

* * *

* *

HISTORISCHE PROEVE

OVER

DE KOLONIE VAN

SURINAME.

Nadat de Jooden, in 1492, ten getale van 800 duizend perſoonen, volgens Vader Mariana (*a*) uit Spanje, en vervolgens, in 1497, uit Portugal verbannen waren, na aldaar zeer groote onheilen uitgeſtaan te hebben, zo als te zien is in de *Historia General d' Espagne* (*b*), werden dezelve wel door de vier deelen der wereld verſpreid; doch de meesten begaven zich naar Italie, alwaar zy ontvangen en beſchermd werden door de Pauzen Alexander den VI, Paulus den IV, Sixtus den V (*c*), en anderen, naar de Staaten van den Grooten Heer, enz. Zy bragten onnoemelyke rykdommen met zich, zo in goud en edele geſteenten als andere kostbaarheden, behalven het gemunte geld, dat op meer dan 30 millioenen Dukaaten begroot wordt (*d*). Het beſluit van de verbanninge der Jooden uit Spanje, zegt Vader Mariana, werd altoos aangemerkt als een zeer berispelyk bedryf, omdat zulke ryke en nuttige lieden niet verpligt konden worden hun Vaderland te verlaaten, zonder aan alle de ge-

(*a*) Tom. IX. bl. 189 en 190.
(*b*) Historie der Jooden, of vervolg van Flavius Jeſephus. Kap VI, VII, en bl. 516 enz. Amſt. by van Gulik. 1784.
(*c*) Aldaar bl. 596 — 608.
(*d*) Aldaar. bl. 509.

gewesten van het Koningkryk de allergevoeligſte nadeelen toe te brengen.

Zulken, die hunne rykdommen op geloof hadden uitgezet, of in vaste fondſen belegd, behielden den naam van Nieuwe Christenen (Mariana ter gemelde plaats); doch wanneer men hen begon te verdenken van niet getrouw te zyn aan den Godsdienst, dien zy veinsden te gelooven, en hunne rykdommen de ſchraapzugt hunner vervolgeren wakker maakten, zonden zy het grootſte gedeelte dier rykdommen naar Engeland en Holland, om dus den doodelyken ſlag, waarmede zy gedreigd wierden, te ontwyken, en hunne goederen voor de vervolgingen van de verfoeielyke rechtbank der Inquiſitiete beveiligen; bedienende zy zich daartoe van wiſſelbrieven, die, eenige eeuwen geleeden, door hen waren uitgevonden. Vervolgens door alle Mogendheden van Europa in hunne Staaten zynde toegelaaten, beval Filips de II, die zyne wetten kort daarna over Portugal uitbreidde, volgens 't zeggen van Montesquieu (*e*) „: dat diegeenen van zyne onderdaanen, welke van eenen Jood of Moor afſtammen, niet zouden worden toegelaaten tot het bekleeden van eenige kerkelyke of burgerlyke waardigheid: dit zegel der verwerpinge, welk men, om zo te ſpreeken, op 't voorhoofd der nieuwe Christenen drukte, deed de allerrykſten zulk een' weerzin krygen in eene verblyfplaats, waar zelfs hunne bezittingen hen voor de hoonendſte vernedering niet konden beveiligen, dat zy hunne kapitaalen overbragten naar Bourdeaux, Antwerpen, Hamburg en andere ſteden, met welke zy in eenige verbintenis van handel ſtonden, en dat in weerwil van dit beſluit van Filips den II. (*f*). En de grooten van Spanje mogen de voor-

„ zorg

(*e*) *L' Esprit des Loix. Liv. XXI. p.* 310.
(*f*) *Rainal. Tom. V. p* 8. *Bielefeld Inſtit. Politiq. Tom. III.* § 13. *p.* 17. *Hiſtoire Univerſelle. Tom. XXIII. p.* 527. &c.

„ zorg gebruiken van hunne naamen en wapenen te
„ veranderen; het is evenwel bekend dat zy van
„ Jooden afſtammen. De Kloosters zyn 'er meê ver-
„ vuld; de meeste Monniken, Inquiſiteurs en Bis-
„ ſchoppen zyn uit deeze Natie geſprooten. Deeze
„ verhuizing werd, volgens de aanmerking van den
„ Abt Rainal, de oorſprong eener zeer groote om-
„ wenteling; breidde de naarſtigheid, die tot dus
„ verre in Spanje en Portugal haar middelpunt had
„ gevonden, uit tot verſcheiden andere gewesten; en
„ beroofde de twee Staaten van de voordeelen, welke
„ de eene van de Oost-Indien en de andere van de
„ West-Indien gewoon was te trekken".

Reeds voorheen waren zeer veele Jooden, om de rustelooze vervolgingen der Inquiſitie te ontgaan, als ballingen naar Brazil verhuisd; en, „ hoewel zy, door
„ deeze onverzadelyke bloedzuigers, van hunne bezittin-
„ gen beroofd waren, ſlaagden zy echter niet ongeluk-
„ kig in 't onderneemen van den Landbouw; welk
„ gunſtig beginſel het Hof van Lisſabon deed begrypen,
„ dat eene Kolonie, ook wel op eene andere wyze
„ dan door metaalen, nuttig voor de Hoofdſtad kan
„ worden (*g*)".

Schoon het hun in Brazil niet kwalyk verging, en zy het daar vry wel tot hun genoegen hadden; evenwel bragt de verachting, welke men, in Spanje en Portugal, aan den naam van nieuwe Christenen gehangen had, te wege, dat zy het Joodendom des te hardnekkiger aankleefden. 't Gevolg hier van was, dat zy met groot verlangen uitzagen naar gunſtige gelegenheden, om nader by hunne broederen te komen. Middlerwyl maakten zy reeds, van tyd tot tyd, vry wat goud en zilver in ſtaven over aan hunne Correspondenten

(*g*) Zie denzelfden, ter gemelde plaats.

ten en broeders, die zich reeds in Holland en Engeland gevestigd hadden. De verovering van Brazil, door de Hollanders, onder het bevel van den Prinse Maurits van Nassau, voorzag hen van gepaste middelen, om hunnen wensch vervuld te krygen (*b*).

Om eenen regelmaatigen gang aan dit Werk te geeven zyn wy verpligt, voor dat wy ons nader inlaaten in 't geene de Kolonie van Suriname, ten opzigte van de daar gevestigde Jooden, betreft, den eersten staat dier Jooden te beschouwen, welke zich in Holland hebben nedergezet.

Volgens de aantekening van Basnage (*i*) hebben de Portugeesche en Spaansche Jooden zich daar, sedert het jaar 1588 of 1589, nedergezet, ten getale van 648 persoonen, alle besneden na het jaar 1554, door *Uri à Levy*, te Embden, en in het vervolg door zynen zoon, *à Haron Levy* 931 persoonen, volgens het verhaal van *de Lavra en d' Aboab*, aangetrokken door Barrios bl. 2 en 3; zo dat men, de rekening opmaakende, zal bevinden, dat het getal der Jooden, zo Portugeesche als Spaansche, die zich sedert 1554, tot aan 1588, zo voor, als na, in Holland hebben nedergezet, buiten de vrouwen en dogteren, een getal beliep van 1579 persoonen.

Sedert dien tyd tot aan het jaar 1595, hielden de Jooden daar hun Joodendom verborgen. De Calvinisten, zeer verbitterd tegen de beelden der Papisten, hiel-

(*b*) Zie daarenboven *by Cardoso, de Historie der Jooden gevestigd te Paraïba en Brazil, en van daar vertrokken naar Holland, 't geen den Jood de Castro Tartas is wedervaaren, zynde vertrokken uit America, en door de Inquisitie in Portugal verbrand, in* 1650.

(*i*) *Historie der Jooden. Tom. IX. bl.* 292. *Don Miguel de Barrios, maison de Jakob. p.* 12 *en* 13. *Du Lignon Bibliotheque Iudaïque. p.* 38. *Leyden.* 1769. *Wagenaar Amsterdam in zyn opkomst enz. Amst. by Tirion.* 1765. *bl.* 219. *Deel* 3. *en verscheiden anderen.*

hielden de Jooden verdacht van met het Pausdom besmet te zyn, en vielen, ingevolge daarvan, vyandiglyk aan op zeker huis, waarin de Jooden zich op hunnen feestdag Kipur van het jaar 1595 in ſtilte begeeven hadden, om daar hunne gebeden uit te ſtorten: een ganſche hoop gewapende manſchap viel op hen aan, en eischte, onder bedreiginge van hen om te brengen, dat zy hunne reliquien, hostien, crucifixen enz. zouden overgeeven. Over zulk een' eisch ten eenemaal verbaasd en verwonderd, verklaarden zy opentlyk, niets anders te zyn dan Jooden, die, om de Inquiſitie van Spanje en Portugal te ontgaan, derwaarts de vlugt genomen hadden. De Hollanders, met dit antwoord niet zeer voldaan, begaven zich, tot nader onderzoek, in hunne wooningen; doch daar niets anders vindende dan eenige Hebreeuwſche boeken, lieten zy hen in rust, doch onder uitdrukkelyk beding, dat zy God alle Sabbathdagen om den voorſpoed der Regeeringe van Amſterdam zouden bidden.

Na dit tydſtip verkreegen de Jooden, by de verandering der Hollandſche Regeeringe in 1578, volgens het gevoelen van den Heer Wagenaar, aldaar de vryheid om eene Synagoge te bouwen, en hunnen Godsdienst opentlyk te belyden. De Heer Wagenaar maakt geen melding van dien onvoorzienen aanval, welken de Kalvinisten op de Jooden deeden, en waarvan zo even door ons is gewaagd; doch Don Miguel de Barrios, Schryver der jongst voorleden eeuw, beſchryft dien in alle zyne omſtandigheden (*k*).

Ondanks deeze toelaating der Jooden, en die verdraagzaamheid, welke de Republiek kenſchetst; ja on-

(*k*) In het boven aangehaalde Werk, bl. 67.

ondanks alles, wat Savary in zyn Woordenboek op het woord Jood (*l*), en verſcheiden andere Staatkundige Schryvers, gezegd hebben nopens het voordeel, dat de Hollandſche Koophandel, ten allen tyde van de naarſtigheid en werkzaamheid der Portugeeſche en Spaanſche Jooden getrokken heeft; zyn de voorrechten, die zy als burgers genieten, daar zeer bepaald. De Heer Wagenaar heeft, in zyn reeds aangetrokken Werk (*m*) naauwkeuriglyk aangetekend, dat hunne voorrechten tot den Koophandel alleen betrekkinge hebben; zynde alle andere bedryven en beroepen, de Geneeskunde met het geene daar toe behoort maar alleen uitgezonderd, hun verboden, en de deur om tot het Meesterſchap te komen voor hun geſlooten.

Wy weeten niet zeker, of deeze hinderpaalen niet zeer veel hebben toegebragt tot het verval der Jooden in Holland, en tot die geringe kundigheden, welke de Natie daar in 't vervolg, te midden van zo groot eene godsdienſtige vryheid, heeft weeten te verkrygen; onkunde, waarvan men dezelve nog ſteeds beſchuldigt, zonder in aanmerking te neemen, hoe luttel voordeels zy van haare moeite zou getrokken hebben, zo zy zich met onafgebroken yver op konſten en weetenſchappen hadde toegelegd. Zo de Jooden van den beginne af, in plaats van Makelaary en Actiehandel eigen Winkels en Werkhuizen hadden mogen hebben; zo zy tot het Meesterſchap, zonder uitzonderinge, waren toegelaaten geworden, en dus voordeel hadden konnen trekken van den rykdom en de weelde hunner broederen; de Natie zou in Holland niet tot die laagte vervallen zyn, waarin zy zich thans bevindt. Haar geluk zou insgelyks ten voordeele van de Republiek ſtrekken, en de Hollandſche Jooden, die naar Amerika

(*l*) *Kerſteman, Rechtsgeleerd Woordenboek, op het artikel der Jooden. Richeſſe de la Hollande. Tom. I. pag.* 501.
(*m*) *Het boven aangehaalde Werk. III D. bl.* 324.

Amerika over ſtaken, zouden de Kolonien voorzien hebben van veel meer Konſtenaars en Handwerkslieden, die zich daar voor altoos zouden hebben nedergezet. De eerſte godsdienſtige hitte en de verkleefdheid aan veelerlei vooroordeelen en heblykheden, welke door verſmaadinge ongelukkiglyk vereeuwigd worden, zouden afneeemen, en zelfs ongevoeliglyk verdwynen, ten voordeele van de Kolonie, waarin zy zich hadden nedergezet. En hoeveel ſterke handen zouden 'er niet nog, zelfs in Holland, te werke geſteld konnen worden, om de nationaale fabrieken op te beuren uit dien beklaaglyken ſtaat, waar toe dezelve vervallen zyn? Zestig duizend Jooden, hoeveele 'er gerekend worden alleen in Amſterdam te woonen, zyn een voorwerp, dat wel eenige *opmerking* verdient. Hunne Hoogmogenden, de Algemeene Staaten, gevoelden ongetwyffeld hoe noodzaaklyk het ware, deezen tak van rykdom te hervormen, toen zy, op vertooning van Mevrouwe de Prinſesſe Gouvernante, het beſluit van den 6 der Hooimaand 1753, namen (*n*). De Heer van den HEUVEL heeft, insgelyks, in zyne, door de Hollandſche Maatſchappy der Weetenſchappen te Haarlem gekroonde, prysverhandeling over de opgegeeven vraag, met eenen inderdaad Patriottiſchen yver, deeze hervorming zo wel nuttig als noodzaaklyk geſchat; zeggende onder anderen: „ dat men het „ getal der Paruikmaakers, Kooplieden van nieuwmo„ diſche dingen, Reukwerkers enz. behoorde te ver„ minderen, en de Jooden in 't byzonder te verplig„ ten tot het oprechten van tapyt- porcelein- en ſpie„ gel-fabrieken, en andere handwerken, die tot dus „ verre in Holland niet zyn ondernomen, en waartoe „ zy die van hunnen godsdienst zouden konnen ge„ bruie

(*n*) *Zie Richeſſe de la Hollande. Tom. I. p.* 425. *enz.*

„ bruiken, welke, by mangel van andere middelen van „ beſtaan, thans langs de ſtraaten loopen, en eenen „ handel dryven in verſcheiden waaren en inzonderheid „ in lotbriefjes enz., die over 't geheel meer nadeelig „ dan noodzaakelyk is (*o*)".

Wy verwachten ondertusſchen van de wysheid der hooge Regeeringe der Republiek, dat zy zulke ſchikkingen zal beraamen als meest dienen konnen, om teffens het geluk van Holland en dat van een groot deel haarer getrouwe onderdaanen te bevorderen. Het is deeze Republiek, die de eerſte zal zyn, welke den Jooden de middelen tot hun beſtaan aan de hand zal geeven, even gelyk zy de eerſte geweest is, die hen met zo veel liefde en toegenegenheid in haaren ſchoot ontvangen heeft. Mogten de Mogendheden van Europa zich te binnen brengen: „ dat deeze zelfde vry„ heid (hoe bepaald zy ook moge zyn) eene aan„ zienlyke menigte Spaanſche en Portugeeſche Jooden „ in Holland heeft doen komen, welke zich voorheen „ in Amſterdam hebben neêrgezet, alwaar zy een „ groot gedeelte der Stad bewoonen; en dat deeze „ zelfde Jooden niet alleen hunne bezittingen en ryk„ dommen derwaards met zich hebben overgebragt; „ maar 'er ook eene Correspondentie met de buiten„ landſche Jooden, en wel inzonderheid met die van „ de Levant, hebben geopend, van welke de gevolgen „ noodzaakelyk moesten ſtrekken ter vermeerderinge van „ den Koophandel en de Scheepvaart (*p*)". Mogten derhalven de Jooden, door alle de vier deelen der wereld verſtrooid, zich opgewekt vinden, om den God van Israël voor het welzyn van zo weldaadig en verlicht eene Republiek vuuriglyk te bidden!

Nadat deeze Jooden, die zich in Holland hadden neder-

(*o*) Ter gemelde plaats. p. 483.
(*p*) *Richeſſe de la Hollande. Tom. I. p.* 501.

nedergezet, door hunne medegebragte rykdommen, eene pracht en weelde, gelyk aan die der Christenen, begonden te vertoonen, en de algemeene hoogachtinge wisten te verwerven, zelfs in zo verre, dat zy, in 't vervolg, aanzienlyke bedieningen, in den dienst van verſcheiden gekroonde hoofden, verkreegen, gelyk wy reeds in de Inleidinge van dit Werk hebben verhaald; zo zag men ook veele andere Jooden van alle kanten derwaards zich begeeven, en die van Brazil in 't byzonder wenschten zeer naar gunſtige gelegenheden, om zulks insgelyks te konnen doen, gelyk ook boven reeds door ons is gezegd. Men vond naamelyk toen ter tyd zeer veele Jooden in Brazil, wier familien zich in Holland hadden nedergezet, en welke grootelyks begaan waren met het lot hunner ongelukkige broederen, geſtadig bloot geſteld aan de yſſelykſte mishandelingen der Inquiſitie. De waarheid hiervan wordt zelfs bevestigd door meer dan een Spaansch gedicht, op denzelfden tyd gemaakt, waarvan men eenige ſtukken aangehaald vindt, op het einde van 't Werk van D. Miguel de Barrios, welken wy reeds boven hebben aangehaald, en waaruit wy, om zo veel te meer licht aan 't gezegde by te zetten, hier alleenlyk het volgende zullen mededeelen.

„ Con el Hollandio en el Braſil ardiente
„ Se opone al Portugues la Nation ſanta,
„ Y este ane en buda al imperial quebrante,
„ Que la Amenaça con furor ambiente".

Waar van de zin is: *In 't heete Brazil heeft de heilige Natie, in vereeniginge met de Hollanders, zich opgeſteld tegen de Portugeezen, en in dit jaar de Keizerlyke magt, die de Republiek zocht onder 't juk te brengen, verbroken.*

Deeze Jooden derhalven, hunne broeders in Brazil

aantreffende, haalden hen over om het dekkleed af te ligten, waar onder hun Joodendom verborgen was. Die van Brazil waren, voor het grootſte gedeelte, lieden van vermogen, en zeer bedreeven in den Koophandel en Landbouw; en geduurende die 8 jaaren, welke Prins Maurits van Nasſau, na de verovering van Brazil, daar als Gouverneur heeft geſleeten, zamelden de Joodeu hunne rykdommen by een, om op den uitſlag deezer overwinninge te wachten. Doch ongelukkiglyk werd gemelde Prins, in den jaare 1644, door de Staaten der Vereenigde Provincien, te rug geroepen, 't welk ten gevolge had, dat de magt der Hollanderen in Brazil grootelyks afnam, en byna alles verlooren wierd, wat de Republiek op de Portugeezen gewonnen had (*q*). Ook koozen de Joodeu van Brazil toen de party, om zich met hunne rykdommen aan boord dier Schepen te begeeven, met welke de 2000 man Krygsvolk, ſtaande onder bevel van den Prinſe, werden overgevoerd. De voornaamſten en aanzienlykſten van die dus met hunne familien naar Holland overſtaken, waren de vermaarde Rabbi Iſak Aboab, de Nasſys, de Mezas, de Pereiras en eenige anderen (*r*).

Het was in deezen tyd, dat David Nasſy, zyne Familie en deelgenooten, reeds gewend aan het klimaat van Brazil en den vermoeienden Landbouw, het beſluit namen, zich op nieuw in Amerika neder te zetten. De uitzinnigheid of drift om Kolonien in de nieuwe wereld te ſtichten, was toen algemeen; en hy, het-

(*q*) Zie *Martiniere. Dict. Geographique in Fol. Artic. Bréſil. p.* 458 *Col. ij en tegenwoordige Staat van America. Amſt. by Tirion* 1767. *Tweede Deel bl.* 291.

(*r*) Zie *Mig. de Barrios, Govierno Popular Judaico. pag.* 28. *Vida de Isbak Uziel. p.* 46. *& ſon Histoire de le Poetas y escritores de la Nation Juive Portugaiſe, ou ſe trouvent ceux venus du Breſil à Amſterdam. p.* 53. *jusqu' à* 60. *Du Lignon. pag.* 196. *Histoire Univerſelle. Tom. LIII. p.* 584. *in notis.*

hetzelfde doelwit hebbende, verkreeg voor zich en zyne medegenooten, van de West-Indiſche Maatſchappy, in de vergaderinge, genaamd van Negentienen, op den 12 van Herfstmaand 1659, het voorrecht om eene Kolonie op te rechten op het eiland Cayenne, met den tytel van Patroon der Kolonie, zo als blykt uit de hier achter aangevoegde bewysſtukken, van welke de acht eerſte artikelen van No. 1. inzonderheid merkwaardig zyn, ten opzigte van 't voornaame onderwerp deezes Werks.

Het vaste land van Cayenne, omtrent 4 of 5 mylen van het eiland van dien naam af gelegen, behoorde ſedert 1624 aan de Franſchen, en ſtond onder het beſtier van de Maatſchappy van Rohan; doch eene nieuwe Maatſchappy, den naam draagende van de Maatſchappy der Noord-Kaap, verjoeg de eerſte, en maakte zich meester van dezelve; en hoewel deeze nieuwe Maatſchappy groote verwachting had wegens de voordeelen, welke Cayenne ſtond op te leveren, bragten echter de onderlinge twisten en krakkeelen van derzelver beſtierderen de Kolonie in zulk eene bystere verwarring, dat dezelve, op het laatst van 1653, gansch en al vernietigd wierd. De Hollanders, zich van deeze gelegenheid bedienende, namen bezit van dit gedeelte van Guyane in 1656 of 1657, zich onder het bewind van Gerrit Spranger vestigende aan het vaste land (*s*). En het is uit kracht van dit bezit, dat de West-Indiſche Maatſchappy het Charter van den 12 van Herfstmaand 1659, aan den meergemelden Nasſy verleende, en daarby, volgens Art. 1. de grenzen

(*s*) Men zie over deeze gebeurtenis, *le Voyage du Chevalier de Marchais, par le Pere Labat. Tom. III. depuis. p. 79. jusqu à 84. Rainal Hist. Phil. Tom. VII. p. 19. Suivant ce que rapporte: Beſchryving van Guyane door Hartſinck. Amſt. 1770. Tom. I. bl. 161. enz. in quarto.*

zen bepaalde, welke, ten opzigte der andere, op het vaste land geſtichte, Kolonie, plaats zouden hebben.

De Hollanders, zo Christenen als Jooden, waren dus geruste bezitters van Cayenne tot aan den 15 van Bloeimaand 1664 (*t*), wanneer zy door de Franſchen verjaagd werden, uit naam van de Franſche Maatſchappy der Evennachts-Linie, onder het bevel van den Heer *de la Barre*, Lieutenant ter Zee, die eene groote menigte Christenen en Jooden van Rochelle met zich derwaards voerde (*u*).

David Nasſy had zich, uit kracht van zyn verkreegen Charter, insgelyks met eene aanzienlyke menigte Jooden gevestigd op het eiland, hem ſedert 1760 in eigendom toebehoorende: en dewyl hy de tyding van deeze zyne nieuwlings verkreegen bezitting wyd en zyd had verbreid, zo vertrokken 'er, in Hooimaand van 1660, wel 152 Jooden uit Livorno, om zich naar Cayenne te begeeven. De dankzeggingen, door hen, wegens hunne gelukkige aankomſte, aan den Allerhoogſten gedaan, en in Spaanſche verſen gedrukt, zyn te vinden achter het Werk van D. Miguel de Barrios. En wanneer de Franſchen zich insgelyks meester van dit hun eiland maakten, vertrokken zy alle van daar, met alles wat zy hadden, naar Suriname, toenmaals behoorende aan de Engelſchen (*x*).

Indien de Republiek deeze ramp niet ondergaan, en de Jooden, als onderdaanen van Holland, dit ongeval niet getroffen had; zou misſchien het bezit van Cayenne als een wettig eigendom te wege brengen, dat het vooroordeel, 't welk hen aanmerkt als geen afzonderlyk volks lichaam hoe genaamd uit te

(*t*) *Suiker, geſchiedenis. Tom. II. Kap.* 35. *Art.* 12.
(*u*) *Voyage du Chevalier du Marchais. Tom. III. p.* 93. *Hartſinck in 't boven aangehaalde Werk.*
(*x*) *Tegenwoordige Staat van America. Tweede Deel bl.* 549.

te maaken, verbannen wierd, en voorbeelden voortbragt, die door de rykſten der Natie zouden worden nagevolgd. Veel geringer oorzaaken hebben meer dan eens zeer groote gebeurtenisſen, ten voordeele des menſchelyken geſlagts, te wege gebragt, en de Abt Rainal, die deeze waarheid, in haar volſte kracht, gevoelde, zou, ſedert meer dan eene eeuw, zyn verlangen vervuld zien. Laat-ons hooren wat hy dien aangaande zegt; dus luiden zyne woorden: „ Mogten de Jooden, in 't eerst ſlaaven, daarna „ overwinnaars, en vervolgens, twintig eeuwen achter „ een, veracht, eens in 't wettig bezit van Jamaika, „ of eenig ander ryk eiland der nieuwe wereld, geſteld „ worden; mogten zy daar alle hunne kinderen verzamelen, en dezelve in vrede tot den Landbouw en Koop„ handel optrekken; beveiligd zynde voor de dweepery, die hen over geheel den Aardbodem gehaat „ heeft gemaakt, en voor de vervolginge, die hen „ over hunne dwaalingen met te veel ſtrengheid heeft „ geſtraft; mogten de Jooden toch eindelyk eens vry, „ gerust en gelukkig, in den een' of anderen hoek „ van het Heelal, leeven; nademaal zy onze broeders „ zyn door de banden der menschlykheid, en onze „ vaders door de leerſtukken van den Godsdienst „ (*y*)"!

Uit het gezegde blykt onbetwistbaar, dat de Jooden, die Brazil vruchtbaar wisten te maaken, gelyk Abt Rainal zegt (*z*), toenmaals, zo door hunne kundigheden van den Landbouw, als door de rykdommen, dieze uit Portugal hadden medegebragt, in ſtaat waren, om Cayenne van veel meer belang te doen zyn dan het ooit geweest was. En zo Frankryk, in plaats van hen, om hunnen godsdienst, van hunne haardſteden

(*y*) *Histoire Philoſophique. Tom. VII. p.* 275.
(*z*) *Tom. V. p.* 5.

ſteden te verjaagen, hen voor Ryks onderdaanen had verklaard, zoude het veel grooter voordeelen getrokken hebben van deeze Kolonie, welke nu aanzienlyke ſommen gelds aan de Kroon kost, zonder dat zy zelfs met eene der allerkleinſten van Holland in Guyane te vergelyken zy. Om over den ſtaat deezer Kolonie te oordeelen, heeft men maar alleen te leezen het Proces verbaal van den Heer Malouet van den 7 der Louwmaand van 1777, gedrukt in Suriname by N. Vlier (*a*).

Deeze historie, welke wy niet voor by konden beknoptelyk te melden, om dus tot ons onderwerp te komen, ſtrekt tot een overtuigend bewys, dat de Jooden, die zich het eerst van allen in Suriname hebben nedergezet, bykans alle lieden van verdienſte waren, zeer bekwaam en ryk teffens; weshalven het geenszins te verwonderen is, dat zy het meeste tot de eerſte ſtichting en voortgang der Kolonie hebben toegebragt, ſchoon dit met een diep ſtilzwygen wordt voorbygegaan door zulken, die 'er de Historie van beſchreeven hebben. Wy vleien ons, dat niemand in twyffel kan trekken, het geene wy, en wel inzonderheid ten aanzien der Jooden, hebben voorgedraagen; te meer wyl 'er in de Archiven der Natie Reſolutien gevonden worden, by welke is vaſtgeſteld: „ dat de Kerke„ lyke inſtellingen in Suriname van denzelfden inhoud „ zullen zyn als die, welke zy in hunne Kolonie „ van Cayenne hebben gehad": en by eene andere Reſolutie van Grasmaand 1674, wordt aan de Dogters van den Hr. J. Brandon te Amſterdam toegeſtaan 8000 pond Suiker voor ieder van dezelve, die zou komen te trouwen, en wel, gelyk 'er de Reſolutie byvoegt: „ dewyl hy een der byzondere leden „ van onze vergaderinge van Cayenne is". Het is

(*a*) Men zie daarenboven, *Histoire Philoſophique et Polit. des Isles Françoiſes dans les Indes Occidentales. Lauſanne.* 1784. *p.* 62. *et ſuiv.*

is derhalven zo klaar als de dag, *vooreerst*, dat de Jooden zich hebben waardig gemaakt, om, op eenen gelyken voet met de overige onderdaanen der Republiek, Oktrooien te verwerven, om eene Kolonie te ſtichten, en dezelve in wettigen eigendom te bezitten; *ten tweeden*, dat dit Charter, of voorrecht, ook zyne volkomen uitwerking heeft gehad, 't welk onderſtelt, dat die geenen niet gansch en al van natuurlyke bekwaamheden en verdienſten ontbloot waren, welke zich van elders naar Suriname begeeven hadden.

Voor dat wy ons nader inlaaten in 't geene de eerſte vestiging der Jooden in Suriname betreft, ſchynt het niet ongepast (om aan eene der vraagen van den Heer Dohm te voldoen) zo kort mogelyk, ook eene beſchryving te geeven van de eerſte jaaren der Kolonie, op dat wy te beter in ſtaat mogen zyn, om in het vervolg deezes Werks te ſpreeken van derzelver gebeurtenisſen, zo oude als hedendaagſche.

Onder alle de Schryvers, die over de Kolonie van Suriname hebben geſchreeven, is 'er, naar het ons voorkomt, niemand, die zich de moeite gegeeven heeft, om eenig onderzoek naar den oorſprong deezer benaaminge te doen: in tegendeel zyn 'er verſcheidene, die rond uit verklaaren, daaromtrent zelfs geene gisſing van eenige waarſchynlykheid te konnen maaken. Dit niet tegenſtaande zullen wy het evenwel waagen, onze gedachten daaromtrent mede te deelen. Onder de verſcheiden Natien, die het Zuidelyke gedeelte van Amerika in hadden, was 'er eene, die in een der gewesten van het land der Amazoonen woonde, welk, volgens den Atlas van den Abt Rainal (kaart No. 29.) maar alleen omtrent negen graaden Noorder breedte van Suriname verwyderd is. Dit gewest droeg den naam van *Surina*, en de daarin woonende volkeren waren de *Surinen* en de *Corcipinen*; Natien, die volgens

volgens de la Martiniere, in zyn Geogr. Woordenboek in folio: „ de vlugſte van geheel Amerika „ waren, voornaamlyk in 't vervaardigen van allerlei „ houtwerk, als banken, ſtoelen enz., waaraan zy de „ gedaante van dieren gaven". Deeze karakteristike tekenen ziet men nog aan verſcheiden ſtukken hout, en wel inzonderheid aan de knodſen en ſoortgelyke wapenen der Indiaanen, door onze Voorvaderen op hen veroverd, en door eenigen, als zo veele zeldzaamheden bewaard, om dat de gedaante van dieren enz. die men daar op gegraveerd vindt, fraaier is dan die van eenige andere Indiaanſche Natie; 't welk aanleiding geeft om te denken, dat de eerſte bewooners der Kolonie dezelfden waren, of althans behoorden tot het gewest van *Surina*, gelegen in het land der Amazoonen. Dus is het zeer waarſchynlyk, dat de eerſte Europeeſche Natie, die in deeze ſtreeken kwam, aan de rivier den naam dier Indiaanſche Natie gegeeven hebbe, welke dien oord bewoonde; te meer, wyl het woord *Guyane*, alrede door de Franſchen voor *Cayenne* gebruikt, volgens de aanmerking van Martiniere, niet wel konde dienen om alle de deelen van Guyane teffens te betekenen, en dus aanleiding gaf om de rivier *Surina* of *Surinam* te heeten.

Dan, hoe het ook zy met den oorſprong van deezen naam. Suriname ligt in Guyane, op de kusten van Zuid-Amerika, en, volgens de waarneeming, die de Heer de la Condamine, den 28 van Oogſtmaand 1744, op de plaatſen zelve gedaan heeft, op 5 graaden 49 minuuten Noorder breedte (*b*).

De rivier, die haaren naam aan de ganſche uitgeſtrektheid des lands geeft, loopt byna van het Zuiden Noord-

(*b*) *Voyage à la Riviere des Amazones. Maaſtricht.* 1778. 8. 209.

Noordwaards aan, en valt in Zee tusschen de rivieren Marony en Saramaca. Voor dat men 'er in komt, ontmoet men ter linkerhand een groote zandbank, vermengd met slyk en modder, eerst bekend by den naam van *Parbams-Punt*, of *Kaap Willoughby van Parbam*; waarvan men daarna, door verbasteringe, heeft gemaakt *Bramspunt*, gelyk dezelve nog hedendaags wordt genoemd. Van haaren mond af tot aan de samenvloejinge van de rivier Commewine (die thans den grootsten rykdom der Kolonie uitmaakt) heeft dezelve eene breedte van omtrent drie vierde van eene myl; en deeze twee rivieren zyn zo diep, inzonderheid die van Suriname, dat de grootste Koopvaardyschepen dezelve 5 of 6 mylen verre konnen opvaaren. Op twee en een vierde myl van den mond van Suriname heeft men het fort Nieuw Amsterdam, en bykans eene myl hooger op het fort Zelandia, op nieuws door de Zeeuwen, in 1667 herbouwd; doch eenige honderd schreeden laager dan de Stad Paramaribo, de Hoofdplaats der ganschе Kolonie. Aan 't einde deezes Werks zullen wy eene korte beschryving geeven van den staat der Kolonie in 't algemeen. Laat ons nu haaren oorsprong beschouwen.

Volgens 't gevoelen van verscheiden Schryvers waren 't Franschen, die 't eerst van allen bezit namen van dit gedeelte van Guyane, 't welk hun zo veel te ligter viel, om dat tot nog toe geen andere Natie zich daar had neêrgezet, en dat sedert 1634, de Maatschappy van Rohan zich gevestigd had in Cayenne. David Pieterszoon de Vries verhaalt in zyne reizen, dat aldaar, in 1634, door hem verscheiden Europeesche wooningen zyn gevonden. De onheilen, der gemelde Maatschappy van Rohan, beneffens anderen, die in haare ongevallen deelden, overgekomen, en reeds boven door ons aangeroerd, moesten noodzaaklyk van nadeelige gevolgen voor die van Suriname zyn. De

lucht

lucht daarenboven, die 'er, door de uitdampingen der moerasſen en ſtilſtaande wateren, by mangel van toegemaakte landen, zeer beſmet was, noodzaakte de Franſchen dezelve te verlaaten.

De omwenteling in Engeland, voor en onder het beſtier van Cromwel voorgevallen, boezemde den Engelſchen een ſterke zugt in, om Kolonien in Amerika op te rechten. Lord *William Willoughby* vertrok dan uit Europa (of volgens anderen van de Barbados, waarvan hy Goüverneur was) in 1650, met één ſchip en den noodigen voorraad naar Suriname, alwaar hy door de Ingeboorenen des lands zeer gunſtig werd ontvangen; doch na 'er eenigen tyd vertoefd te hebben, vond hy zich, door de menigvuldige ziekten, zyn ſcheepsvolk overgekomen, gedrongen, naar Europa te rug te keeren. Twee jaaren daarna zond hy 'er weder 8 ſchepen heene, verſcheidene zo Engelſche als Joodſche huisgezinnen aan boord hebbende, en met krygsbehoeften, koopwaaren en verder alles wat noodig was, om zich daar met der woon neder te zetten, naar behooren voorzien. Met de Kolonie ging het ook, niet tegenſtaande de beſmette lucht vry wat ſterfte onder deeze nieuwe Kolonisten te wege bragt, in zo verre voorſpoedig, dat zy de gezette aandacht van den Heer Willoughby dermaate tot zich trok, dat men, wat ook de la Martiniere en anderen zeggen, het tydſtip van de ſtichtinge van Suriname moge bepaalen op het jaar 1650, hoewel het eerst den 2 van Zomermaand 1662 was, dat Lord Willoughby en Laurens Hyde van Koning Karel den II. het Charter verkreegen, waarby aan hun al het vaste land van Guyane, van de rivier Copename af tot aan die van Marony toe, wierd geſchonken (*c*). Onder alle de

(*c*) *Hartſinck. Tom. II. en Anglois et en Hollandois. p.* 522 & 558.

de Schryvers, die over Amerika geſchreeven hebben, is 'er niemand, die onvergeeflyker misſlagen heeft begaan dan de Abt de la Porte, in zynen *Nieuwen Reiziger*: zo men maar eene oppervlakkige vergelyking maakt van het geene hy daaromtrent heeft (*d*) met het geene reeds door ons is gemeld, en in 't vervolg van deeze proeve ſtaat voor te komen, zal men bevinden, dat de la Porte zich zeer weinig moeite heeft gegeeven, om het begin der Kolonie, derzelver eerſte bewooners, luchtſtreek en zeden der Kolonisten, zo oude als hedendaagſche, te kennen: waarom zyn Werk met reden mag gehouden worden voor een algemeene Roman over Amerika, in welke de waarheid der Historie, en de nette tyd der gebeurtenisſen verward en ontſierd wordt door zonderlinge voorvallen en loutere verdigtſels.

De Engelſchen, geruste bezitters van Suriname zynde, ſtelden alle mogelyke middelen te werk, om derzelver grenzen op eenen bewoonbaaren grond uit te zetten: en dewyl men, van den mond der riviere af tot omtrent 10 of 12 mylen in dezelve opvaarende, bykans niets anders ontwaar wordt dan laage en moerasſige landen en ongunſtige oevers, zo ſloegen zy zich hooger op neder, aan de rivier Para, die in de Suriname valt. Op deeze twee plaatſen werden dus de eerſte plantagien der Kolonie aangelegd, en derzelver getal beliep 40 of 50 van ſuiker, uitgezonderd die, waarop men proeven nam van de tabaks-kweekery (die 'er nooit gelukkig geſlaagd heeft) als ook die, waar men de boomen vallen liet voor de molens, die, zeer eenvoudig zynde ſamengeſteld, door paarden of oſſen gedreeven wierden (*e*). De tichelſtee-

(*d*) *Voyageur François. Tom. XI. p.* 326.
(*e*) *Eerst verſcheiden jaaren daarna ving men aan met de laage*

ſteenen, die zy noodig hadden tot het metſelen der ketels, dienende om 'er ſuiker in te rafineeren, maakten zy zelve. Niet zelden kwam eene menigte Kolonisten op eene bepaalde plaats by elkanderen, en bewerkte in gemeenſchap het geene zy noodig hadden: en hier aan heeft men het toe te ſchryven, dat verſcheiden oude gebouwen der Kolonie, onder anderen de Synagoge der Jooden in de Savanne, van tichelſteen waren gemaakt (*f*).

De Hollanders en Jooden, uit Cayenne verjaagd zynde (*g*); doch niet door de Franſchen, zo als Fermin zegt in zyne nieuwe algemeene beſchryving van de Kolonie van Suriname (*h*), begaven zich naar Suriname in 1664, en daar nam het getal der inwooneren zodanig toe, dat het eene vry aanzienlyke bevolking wierd, inzonderheid van den kant der Jooden. Deeze, zich vereenigende met die, welke met Lord Willoughby uit Engeland gekomen waren, zo als de Akten, in onze Archiven te vinden, en na 1662, gedagtekend, uitwyzen, verkreegen van de Engelſchen zulke gunſtige voorrechten, dat zy, zonder eenige uitzonderinge, met de overige bewooners op eenen gelyken voet wierden geſteld, zelfs in zo verre, dat zy met amptsbedieningen in de Kolonie bekleed konden worden (*i*). Uit kracht van deeze voorrechten, en de vergunning van 10 akkers land in Torrika, daar gemeld, bouwden zy in 1672, op een verheven plaats, naby de 10 akkers gelegen, en aan de Jooden DACOSTA en SOLIS toebehoorende, een klein Vlek met

ge landen toe te maaken, en tot dat einde Watermoiens te ſtichten.

(*f*) *Zie daar over, Riebesſe de la Hollande. Tom. I. p.* 304.

(*g*) *Tegenwoordige Staat van Amerika. Deel II. bl.* 450.

(*h*) *Bl.* 3.

(*i*) *Zie van de Bewyſſtukken No.* 2. *gedagtekend den* 16 *van Oogſtm.* 1665.

met een kleine Synagoge, om daarin op hunne Feestdagen godsdienstiglyk te konnen vergaderen. Eenige jaaren laater werd dezelve evenwel wederom verlaaten, om dat de Savanne door den Hr. Samuël Nasfy, in 1682 en in Oogstmaand van 169?, volgens resolutien van deeze dagtekeningen, wierd afgestaan aan de Natie. In 't eerst gemelde Vlek vindt men nog het oude kerkhof der Natie, tot begraaving der oude familien, die 'er op gezet zyn, om by hunne Voorvaders begraaven te worden. Deeze toevloed van nieuwe Kolonisten, gerugsteund door de middelen, die zy uit Cayenne medebragten, stelde de Kolonie in staat, om, zelfs van haar eerste begin af, eene der rykste van Amerika te worden. Ongelukkiglyk werden alle deeze schoone uitzigten verydeld, door den oorlog, die tusschen Holland en Engeland ontstond. De Staaten van Zeeland, eenen aanval willende doen op de stichtingen, die de Engelschen op de kust van Guyane hadden, rustten drie oorlogschepen met eenige kleine vaartuigen uit, bemand met 300 soldaaten, alle uitgeleezen volk; en dit esquader stak, in Wintermaand van 1666, in zee, onder bevel van den Kapitein Abraham Crynssen, met de Kapiteins P. J. Lichtenberg en Maurits de Ram, en kwam op den 26 van Sprokkelmaand des jaars 1667 in Suriname aan. Lord Willoughby was toen afweezig, en 't bevel over 't kleine garnizoen, dat men 'er had, in handen van den Gouverneur Biam. De Kolonie had toen, ondanks de menigte haarer bewooneren, nog geen de minste vestingen; de burgers daarenboven, uit hoofde van hunne plantagien, die hooger op aan de rivier en dieper landwaarts in gelegen waren, van daar merkelyk verwyderd en van een gescheiden zynde, zo viel het den Zeeuwschen Admiraal ligt, om zich meester te maaken van de Kolonie, en de Engelschen tot de overgave te verpligten; hebbende hy na zulks de Ne-

derlandſche vlag geplant op een klein fortje, dat daar lag, en waaraan hy den naam gaf van Zeeland, dien het nog heden draagt, met eene bezetting van 150 man, ter bewaaringe van hetzelve.

De Heer Admiraal Crynsſen, ſtelde den Heer Joſeph Nasſy aan tot Commandeur der rivieren *Eracubo* en *Canamana*, zo als te zien is uit de authentieke Akte, welke in de Sekretary van Amſterdam gevonden wordt, en gedagtekend is den 6 van Wintermaand 1700 (*k*).

Onder verſcheiden andere plegtige verklaaringen, door den Heer Crynsſen, in naam der Staaten van Zeeland, aan de bewooners der Kolonie gedaan, verklaarde hy aan de Jooden in het byzonder, dat zy voortaan de voorrechten, hun door de Engelſchen verleend, zouden blyven genieten; en in het 3de en 4de artikel van zyne Akte van den 6 der Bloeimaand 1667, door de Staaten van Zeeland goedgekeurd den 30 van Grasmaand des volgenden jaars, wordt 'er bygevoegd: „ dat de Jooden gerekend zou„ den worden als of zy gebooren Hollanders waren (*l*)". Na hierop het fort met eenige nieuwe werken verſterkt, met paliſaden bezet, 'er een garnizoen van 180 man met by de 20 ſtukken kanon op gelegd, en 't zelve met leevensmiddelen en den noodigen krygsvoorraad, voor 6 maanden, voorzien te hebben; vertrok hy met zyn esquader van daar om de overige eilanden aan te doen, en bevragtte eene Fluit, die naar Zeeland ſtond te vertrekken, met den buit, dienze op de hardnekkige, en voor het Engelſche beſtier al te zeer ingenomen, bewooners, gemaakt hadden, en welke

(*k*) *Zie No. 3. van de hier achter gevoegde Bewyſſtukken, als ook Histoire Generale des Voyages. Tom. XXI. p. 75. et Hartſinck. Tom. II. p. 559. Tableau de Surinam. p. 231.*

(*l*) *Bewyſſtukken. No. 4.*

welke op meer dan 400 duizend guldens geſchat werd. Men vergelyke deezen buit, die op eene plaats gemaakt werd, welke men overwonnen had, met oogmerk omze te behouden en te vergrooten, zelfs ten voordeele van den overwinnaar, toch eens met het geene de Heer Jacob Casſard, in 1712, uit de Kolonie heeft konnen haalen, met oogmerk omze te plonderen; en men zal ontdekken, dat Suriname, naar evenredigheid, veel ryker en vermogender was in 1667, dan bykans een halve eeuw daarna.

In den tusſchentyd van deeze en de verdere overwinningen, door den Admiraal Crynsſen, op andere Kolonien behaald, werd de vrede getekend te Breda, den laatſten van Hooimand des jaars 1667. Het verdrag daarvan behelsde, onder anderen, dat alle de plaatſen, die door de wederzydſche vyanden, voor den 10 der Bloeimaand, veroverd waren, aan den overwinnaar zouden verblyven; maar dat alle, na dien dag veroverde plaatſen, aan haare voorige bezitters zouden worden te rugge gegeeven. Dus bragt dit verdrag te wege, dat Suriname, omtrent Sprokkelmaand veroverd, onder de magt der Zeeuwen raakte, en dat Nieuw York, den Hollanderen in Noord-Amerika toebehoorende, aan de Engelſchen kwam. Eene gebeurtenis, die veelen heeft doen gelooven, dat deeze plaatſen, alleen by wege van vriendelyke ruilinge, van meesters veranderd zyn.

De tyding van den vrede, toen aan de vyandlyke esquaders, die in de Amerikaanſche zeeën kruisten, onbekend zynde, was voor Suriname van zeer nadeelige gevolgen: want de Kolonie, die zo onlangs een zeer aanmerkelyk verlies, by de verovering door die van Zeeland, geleeden had, moest nog daarenboven, 8 maanden laater, de yslyke uitwerkſels van eenen nieuwen aanval ondergaan. De Engelſche Kapitein Joh. Hermans, gehoord hebbende, dat Suriname door de Zeeuwen genomen

was, vertrok van Jamaika met zeven oorlogſchepen, bemand met 1200 koppen, en begaf zich, na Cayenne op de Franſchen veroverd en vernield te hebben, naar Suriname, in Wynmaand van 1667, en hernam, na eenigen tegenſtand van de zyde der Kolonisten, bygeſtaan door den Ridder de Lezy, die met 200 man van Cayenne derwaards de wyk genomen had, de Kolonie, alwaar alles aan de plondering der ſoldaaten werd overgegeeven. Meer dan 500 bewooners, voor het grootſte gedeelte Engelſchen en Jooden, wier ſuiker-plantagien zich 10 mylen verre langs de rivier naar boven uitſtrekten, moesten zien, dat hunne molens, ten getale van 30 of 32, wierden vernield of weggevoerd. Na een verblyf van 3 weeken keerde hy van daar naar de Barbados te rug, alwaar hy zyne gevangenen met den Bevelhebber de Ram en andere Hollandſche Officieren aan land zette.

Willoughby, wien de verovering der Kolonie door de Zeeuwen, een allerbitterst hartzeer had verwekt, vond echter geen reden om zich te verblyden, dat de Engelſchen dezelve heroverd hadden, dewyl het Vrede-verdrag van Breda, reeds, op de Barbados, waarvan hy Gouverneur was, tot zyne kennisſe was gekomen, ſchoon hy den ſchyn maakte van zulks niet te weeten. Ondertusſchen deed hy de gevangenen overvoeren naar Martinike, uit hoofde van den Vrede, die midlerwyl met Frankryk was getekend; en kort daarna zond hy zynen zoon, Henry Willoughby, met 3 oorlog- en 3 koopvaardyſchepen naar Suriname, ten einde de bewooners over te haalen, om de Kolonie te verlaaten, zich naar Antigoa en Montſerrat te begeeven, en hunne ſuikermolens met de ſlaaven derwaards over te voeren. Dit aanzoek ging verzeld met eene verklaaringe, dat alle bewooners, die weigerden daar aan te voldoen, voor weerſpannelingen gehouden zouden worden. Twaalf honderd perſoonen vertrokken, volgens

volgens 't verhaal van Harris, vrywilliglyk naar Jamaika, en daarvan behoorden de meesten tot die Jooden, welke met Willoughby uit Engeland in Suriname gekomen waren; en ook heeft men het aan de zorge en arbeid van deeze menſchen, die in 1670 in Suriname gekomen en voor het grootſte gedeelte Jooden waren, te danken, „ dat de Landbouw van Jamaika moed aan de overi- „ ge bewooners gaf, en hen tot nayver ontvonk- „ te (*m*)".

Na dat de tyding van de heroveringe van Suriname door de Engelſchen in Holland gekomen was, eischten de Vereenigde Provincien van de Britſche Regeeringe de herſtelling deezer plaats in dien ſtaat, waarin dezelve zich bevonden had, ten tyde wanneerze den Zeeuwen ontweldigd werd, met vergoedinge van ſchade enz. uit kracht van het 3de art. van 't Vrede-verdrag van Breda, geſlooten den laatſten van Hooimaand 1667; beklaagende zich daarenboven over de despotieke ſchikkingen van Lord Willoughby en zynen Zoon.

Op deeze klagten zond Engeland wel zonder weifelen zyne bevelen aan Willoughby; doch de meeste daarvan bleeven onuitgevoerd: zyn zoon althans, voor dat hy eenige ſchikkingen maakte om de fortres te ontruimen, nam nog met geweld 168 ſlaaven, 126 hoornbeesten, 120 duizend ponden ſuiker, en 8 molens weg; doende die alle naar de Barbados overvoeren.

Deeze geduurige rampſpoeden veroorzaakten den ondergang van de meeste bewooners der Kolonie, en de Natie, die ten allen tyde het grootſte deel in de ongelukkige omwentelingen heeft gehad, gevoelde ook met ſmart de uitwerkſels der verwarringe, die door het vertrek van zo veele hunner broederen naar Jamaika,

(*m*) *Rainal. Tom. VII. p. 272.*

maika, in hunne zaaken ontſtond, en, uit hoofde van 't naauwe verband tuſſchen beider belangen, 't zegel op hun ongeluk zette. Daar evenwel eene uitvoerige historie van Suriname 't voorwerp van ons ſchryven niet is, wyzen wy de geenen, die daarvan uitgebreider kundigheden verlangen, tot die Werken, welke reeds boven door ons zyn aangehaald; hoewel niemand de pligten van een' goeden, onpartydigen en waarheidlievenden Historieſchryver heeft vervuld; 't welk ons in ſommige gevallen heeft genoodzaakt, dikwyls onze toevlugt te neemen tot verſcheiden andere Werken, en voornaamelyk tot het geene wy in onze eigen Archiven hebben gevonden, ten einde wy, zo veel in ons was, aan dit geſchrift des te beter aaneenſchakeling mogten geeven.

Wy konnen echter niet voorby van op te merken, dat, onaangezien de verdeeldheden in de Republiek tuſſchen Zeeland en de overige Provincien, de eerſte, niet te min in 't bezit van Suriname zy gebleeven; hoewel verklaard wierd, dat de Souvereiniteit deezer Kolonie aan de vereenigde Provincien zoude toebehooren, en dat alle derzelver onderdaanen, zonder eenig onderſcheid, de vryheid zouden hebben om daar op te vaaren en te handelen. Zeeland alleen zond, als Gouverneur van deeze haare nieuwe Kolonie, derwaards den Kapitein Julius Lichtenberg, die 'er aankwam in Sprokkelmaand 1669, en, hoewel hy met veel tegenkantinge van de zyde der bewooneren, zo Christenen als Jooden, te worſtelen had, omdat zy wenschten andermaal aan de Engelſche Regeeringe hulde te mogen doen, en ook daarenboven bemerkte, dat het vertrek dier twaalf honderd perſoonen, waarvan reeds voorheen geſproken is, 'er veele plaatſen had doen ledig liggen; echter nam hy bezit van alles, en ſchikte de zaaken op de best mogelyke wyze. De overige Jooden, die vastelyk beſlooten hadden de Hollandſche

ſche Regeering niet te verlaaten, ziende, dat de rampſpoeden, in den laatſten oorlog door hen bezuurd, begonden op te houden, vervoegden zich tot den nieuwen Gouverneur, en verzochten van hem de bevestiging hunner voorrechten, met eenige nieuwe artikelen, tot hunne gerustſtelling dienende; welk alles hun ten vollen door hem werd toegeſtaan, zo als blykt uit de daarvan voorhanden zynde Akte, vertekend den 1 van Wynmaand 1669. Zie No. 5. der achter aan gevoegde Bewyſtukken.

Hoewel de Kolonie, uit aanmerkinge van al het gezegde, reeds ſedert den vrede, te Breda in 1667 geſlooten, aan Holland had toebehoord, en de Heer Lichtenberg daar ook reeds in 1669, met de waardigheid van Gouverneur was bekleed; echter kan men de erkentenis van den vollen eigendom der Kolonie best afrekenen van het jaar 1674, waarin de vrede van West-Munſter werd geſlooten, na dat de Republiek in eenen tweeden oorlog met Engeland ingewikkeld was geweest: want by het 5 en 6 artikel van dat verdrag, hadden de Engelſchen bedongen: „ dat het „ den bewooneren van Suriname vry zou ſtaan met „ hunne goederen en ſlaaven te vertrekken, waarheen „ zy het goed zouden vinden". 't Welk ook nog plaats had in 1677, ten aanzien van die tien Joodſche huisgezinnen en hunne ſlaaven, te ſamen 322 perſoonen uitmaakende, welke de Kolonie verlieten, na alvoorens hunne klagten by Engeland te hebben ingebragt, dat de Hollanders hun verbooden hadden van daar te trekken (*n*).

In deezen tusſchentyd hadden de Vereenigde Provincien ook nog al eenige ontſtaane moeielykheden met Zeeland te vereffenen, doordien deeze Provincie eiſchen

(*n*) *Hartſinck. D. II. bl.* 599.

eiſchen maakte, volgens welke althans het *domaine utile* (of 't voordeelig bezit) der Kolonie aan haar behoorde, hoewel de meeste ſchepen, tot de verovering van Suriname gebezigd, onder 't bevel van den Zeeuwſchen Admiraal Abraham Crynſen, alleen op kosten van de Staaten Generaal waren uitgerust, en Zeeland, om zich aan geen ongelukkige twisten bloot te ſtellen, de Kolonie afſtond aan de Staaten Generaal, onder eene aanmerkelyke voorwaarde, die, buiten allen twyffel, den Schryveren van het Werk over Eſſequebo en Demmerary, tegen de West-Indiſche Maatſchappy, opentlyk door hen beſtreeden, is ontſnapt.

Uit het geene men by gedachte Schryvers verwaardelyk ontmoet, ſchynt te blyken, dat deeze Maatſchappy, ik weet niet op welken grond, ook eiſchen op deeze Kolonie maakte, en naar 't uiterlyk aanzien ondersteund wierd door de Staaten Generaal. Zeeland, zich derhalven gedrongen ziende, om de Kolonie, ten jaare 1670, aan de Generaliteit af te ſtaan, deed zulks onder voorwaarde: „ dat deeze Kolonie nooit aan meer gemelde „ Maatſchappy zou konnen worden afgeſtaan, eens„ deels, om dat dezelve daar geenen eisch op hadde, „ en anderdeels, om dat dezelve niet in ſtaat was, om „ de Kolonie te bewaaren en te beſchermen, of de „ bewooners in 't bevorderen van hunne belangen te „ ondersteunen naar behooren". En hoewel de Kolonie, uit hoofde van deeze ſchikkinge, het eigendom der Generaliteit wierd, ſtonden echter de Staaten Generaal het beſtier daarvan af aan Zeeland, en na den dood of het vertrek van den Gouverneur Lichtenberg, ſtelde deeze Provincie, met goedkeuring van hunne Hoogmogenden, den Heer Johan Heinſius tot Gouverneur aan, in Herfſtmaand van 1678.

Het ſchynt, dat, geduurende deeze verſcheiden omwentelingen, de natuurlyke bewooners des lands, ſedert eenige

jaaren

jaaren zich als ſtille aanſchouwers gedraagen hebben, zonder eenige de minſte onrust aan de Blanken te veroorzaaken. Eindelyk evenwel ontwaakten zy uit hunne ſluimeringe, zonder dat ons de beweegoorzaak daarvan zy gebleeken. Maar volgens 't geen wy, by overleveringe, van onze oudſten vernomen hebben, wilden zy niet dulden, dat hun land door eenige andere Natie geregeerd zoude worden, dan die 'er het eerst van allen, dat is de Engelſche, haar verblyf had gehouden; ſchoon zy in dien tyd eenige verwoestingen op deeze en geene kleine woonplaatſen hadden aangerecht. In gevolge hiervan begonden zy de wooningen te vernielen, en de Blanken, die 't ongeluk hadden van in hunne handen te vallen, om te brengen. De Kolonisten, in de onmogelykheid zynde, om deeze vyandlykheden te bedwingen, baden den Gouverneur Heinſius, zich tot hunne Hoogmogenden om den noodigen byſtand te willen wenden, 't welk ten gevolge had, dat de Staaten van Zeeland daar door wierden overgehaald om 150 man krygsvolk, ter onderſteuninge van de Kolonie, derwaards te zenden, ſchoon deeze 'er van geen den minſten dienst waren. Dit bragt te wege, dat de bewooners, die 't hoogst aan de rivier gezeten, en ten grooten deele Jooden waren, zich genoodzaakt vonden, kleine Detachementen te maaken, om daar mede op de Indiaanen, die reeds zeer geducht wierden, los te gaan, 't welk in verſcheiden omſtandigheden van veel meer dienst was dan al het overige. In dien zelfden tyd, en na den dood van den Gouverneur Heinſius, die by voorraad werd opgevolgd door den Heer L. Verboom, deeden de voornaamſte Kolonisten, zo Christenen als Jooden (onder de laatſten waren Nasſy, Meza en Aboab) vertoogen aan het Hof van Policy, tegen het beſtier der Kolonie, op den 6 van Bloeimaand 1680; begeerende dat alles mogt veranderd worden, wat tot hier toe was vastgeſteld, en

niet

niet ſtrookte met de belangen der Kolonie; en hoewel de voornaame artikelen van dit vertoog wierden ingewilligd, bleef echter alles in denzelfden ſtaat, uit hoofde der wanorders, welke 'er toen plaats hadden (o). 'Er viel in dien tyd, en in verſcheiden jaaren daarna, in de Kolonie, niets voor, dat van eenige aangelegenheid voor dezelve was, en zo met derzelver beſtier als de onderlinge betrekkinge der bewooneren eenig verband had, of de Jooden wierden daarover geraadpleegd, en hunne gevoelens hadden 't zelfde gewigt als die der Christenen. Onze Archiven zyn vervuld met ſmeekſchriften en berichten over allerlei ſlag van zaaken; en ſchoon deeze dingen van luttel belang zyn, ten aanzien der byzondere Historie van Suriname, nogthans zyn zy in die der Jooden van merkelyke aangelegenheid: en zo men met oplettendheid overweegt, hoe het met de gebeurtenisſen der Kolonie, met de inborst van haare eerſte bewooneren, hunne bekwaamheid, en zelfs hunne rykdommen, gelegen ware, zal men bevinden, dat Suriname het geluk heeft gehad van geſticht, en vervolgens vergroot te worden, door zeer braave lieden, welke door de vervolgingen der Inquiſitie, die van Cromwel, de herroeping van het Edikt van Nantes, en duizend andere omſtandigheden, als by toeval, derwaards wierden heen gedreeven. 't Waren voorzeker geen verachtelyke landloopers, ſchooiers, noch uit de Engelſche gevangenisſen gehaalde deugnieten, door welke deeze Kolonie, even als verſcheiden andere van Amerika, het eerst wierd geſticht. Misſchien zal men ons tegenwerpen, dat, ingevolge de vergunninge van hunne Hoogmogenden, by derzelver Reſolutie van den 20 der Hooimaand 1684, aan die van Amſterdam verleend, verſcheidenen

(o) Men zie dit Vertoog en het Antwoord daarop by Hartſinck. bl. 608 —— 612.

nen van dat flag, uit Holland, derwaards zyn gezonden (*p*). Dan, daar deeze vergunning eerst in 1684 wierd verleend, zo blykt, dat de Kolonie toen reeds meer dan 30 jaaren lang in weezen was geweest, en dus waren het geen ſtraffchuldige misdaadigen, noch dergelyk ſchuim van volk, waar door dezelve het eerst wierd geſticht. Laat 'er, by vervolg van tyd, uit Holland en van elders, eene groote menigte volks van ſoortgelyken ſtempel, zo Christenen als Jooden, in Suriname gekomen zyn, daaruit valt geen gevolg ten nadeele van onze ſtellinge te trekken; blyvende het niet te min zeker, dat men het aan bekwaame landbouwers, en het geld, dat zy derwaards medebragten, heeft dank te weeten, dat de Kolonie, in zo weinig jaaren tyds, zulke aanmerkelyke vorderingen heeft konnen maaken, welke alleen door de geſchillen van eenige Europeeſche Mogendheden zyn geſtoord geworden. En om aan 't geene wy hebben gezegd des te grooter licht by te zetten, voornaamelyk ten aanzien van 't geen de Natie betreft, den invloed dien zy in de Kolonie had, en de achting, die zy door haare verdienſten verworven heeft, zal het niet kwalyk paſſen, dat wy ons wat omſtandiger uitlaaten over de historie van Suriname, zo als dezelve met die van de Joodſche bewooners der Kolonie, in verſcheiden opzigten, zeer naauw verbonden is.

Het oogmerk, welk men onbetwistbaar heeft, wanneer men eene Kolonie gaat ſtichten; de wensch der nieuwe Kolonisten, die zich vrywilliglyk naar de inzigten der Regeeringe ſchikken; en het doelwit, welk zich het Moederland by derzelver ſtichtinge voorſtelt; zullen nooit gelukkig ſlaagen, wanneer men het ongeluk heeft, van zulks te onderneemen, in eenen tyd, waarop de oorlog alle de middelen daarvan

(*p*) *Van Zurk Codex Batavus, bl.* 217.

van verſlindt, en de hoop der nieuwe Kolonisten, om zo te ſpreeken, uit hunne harten wegrukt. De Engelſchen, en na hen de Hollanders, hebben 'er beide de yſelyke gewrochten van ondervonden; maar ondertusſchen zyn het alleen de Kolonisten, die de wonde ontvingen, waarvan de lyktekenen op den eerſten ſtoot weder open ſpringen; de geſtadige opofferingen, die het Moederland gehouden is te doen, om in 't vervolg voordeel van zyne verſchotten te trekken, zyn onbetwistbaar de eenige middelen, om de ongelukken te herſtellen, die deszelfs onderdaanen zyn overgekomen: worden deeze middelen verzuimd, zo wordt het lichaam kwaadſappig; men leeft, en men ademt, maar men kwynt geſtadig in eenen deerniswaardigen toeſtand van druk en kommer.

Het zy de oorlog, in welken de Staaten Generaal, in de naast voorgaande eeuw, waren ingewikkeld, hebbe te wege gebragt, dat het hun ongelegen kwame om de Kolonie onder hunne onmiddelyke heerſchappy te neemen, ten einde derzelver rampen door kracht van weldaaden te herſtellen, waarvan de vereenigde Provincien de gelukkige uitwerkſels, by vervolg van tyd, ondervonden zouden hebben; het zy Zeeland van zynen kant het overwonnene niet wilde, of niet konde bewaaren; zeker is het, dat deeze Provincie, welke ook haare redenen geweest mogen zyn, niet tegenſtaande de verklaaringe, die door haar in 1670, ten nadeele der West-Indiſche Maatſchappy, by het afſtaan der Kolonie aan de Staaten Generaal, gedaan werd, in 1679 aan de Staaten verklaarde, dat zy voorneemens was het beſtier en haar *domaine utile*, (of 't voordeelig bezit) der Kolonie aan gemelde Maatſchappy af te ſtaan, mids dat dezelve daar voor aan haar beraalde de ſomme van tweehonderd zestig duizend guldens, onder voorwaarden, daarvan by Hartſinck

ſinck te vinden (*q*): gelyk ook, dat, wanneer de Staaten Generaal, hunne toeſtemming tot deeze overeenkomſte gegeeven hadden, de Maatſchappy deezen koop ſloot, den 6 van Zomermaand 1682, ſchoonze toen maar naauwlyks van den zwaaren last haarer ſchulden eenigzins verligt was, door de gemaakte ſchikkingen, dat zy dezelve, langzaamerhand, en by termynen, zoude afdoen (*r*). De Staaten Generaal, deezen affland goedkeurende, verleenden aan de Eigenaars deezer Kolonie een Oktrooi, gedagtekend den 23 van Herfstmaand 1682, het welk men heeft aan te merken als de inſtellings wet van eene ſtichtinge, die gediend heeft, om althans eenigzins te herſtellen de bresſen, die de koophandel en ſcheepvaart der Hollanderen geleeden had, (*s*) en daarenboven de Kolonisten voor allerlei ſoort van kwellingen te beveiligen.

De West-Indiſche Maatſchappy, voorziende hoe groote kosten zy tot bevordering en handhaaving der Kolonie, zelfs volgens den inhoud van haar Oktrooi, zou moeten maaken, beſloot, in het daaraan volgende jaar, voor denzelfden prys, waarvoor zy dezelve van Zeeland gekocht had, één derde van haaren eigendom af te ſtaan aan de Stad Amſterdam, en een ander derde aan den Heer Kornelis van Sommelsdyk, die te ſamen een verdrag van Maatſchappy aangingen ten opzigte van de Kolonie van Suriname, bekend by den naam van geoktrooieerde Societeit van Suriname, welke in den jaare 1778 veranderd werd in dien van Direkteuren en Regenten der Kolonie.

De Staaten Generaal hebbende goedgekeurd, dat deeze overdragt aan de twee gemelde Mede-eigenaaren

(*q*) *Bl.* 612 — 614.
(*r*) *Richeſſe de la Hollande. Tom. I. p.* 245.
(*s*) ——————————. 284.

ren tot ſtand kwame, waren echter de Zeeuwen zo bevreesd, dat Suriname onder het beſtier of in de magt van eenigen Roomsch-Katholieken eigenaar zoude raaken, dat zy, in de Algemeene Staats-Vergadering, 'er hunne toeſtemming niet toe gaven dan onder dit uitdrukkelyk beding: „ dat men niet het minſte „ beſtier of beheering, in gemelde Kolonie, zoude „ geeven aan iemand van deeze Provincien of in „ Suriname zelve gezeten, die belydenis van den Roomſchen Godsdienst deed, en dat nooit iemand van „ dien Godsdienst deel in 't gemelde verdrag van „ Maatſchappy zou konnen verkrygen, noch 't zelve „ behouden, indien hy 't reeds mogt bezitten. Reſol. „ der Staaten Generaal van den 5 van Wynmaand „ 1686 (*t*)".

De Heer van Sommelsdyk vertrok derhalven, als Mede-eigenaar van Suriname, ingevolge het 6. artikel van het verdrag, dat de gezamentlyke eigenaars gemaakt hadden, op den 3 van Herfstmaand 1683, uit Holland, met 300 man krygsvolk, om zich naar Suriname te begeeven, en bezit te neemen van de waardigheid van Gouverneur Generaal: hy kwam 'er den 24 van Slagtmaand des zelfden jaars aan; zynde toen Kommandeur de Heer L. Verboom, die in 1680, op den Heer Heinſius, in het beſtier was gevolgd.

Suriname bevond zich toen in een deerniswaardigen toeſtand; het beſtier was zonder eenige order of regel hoe genaamd; de verwarring, die in de Regeeringe ontſtaan was, door het vertoog, dat de Kolonisten, in 1680, na 't overlyden van den Gouverneur Heinſius, aan het Hof van Policy hadden ingediend, en waarvan boven geſproken is; als ook de verandering, die men voorneemens was te maaken, doch welke telkens ver-

(*t*) *Richeſſe de la Hollande. Tom. I. p. 263. in notis.*

verydeld was geworden, verwekte zeer veel misnoegen onder de Kolonisten. De geſtadige verliezen daarenboven, welke zy by den oorlog geleeden hadden; de menigte des volks, van daar naar Jamaika vertrokken, en de geduurige vyandlykheden, hun van den kant der Indiaanen aangedaan, bragten te wege, dat men de Kolonie beſchouwde, als op een' duim breed na aan haaren ondergang te zyn. De Gouverneur Sommelsdyk ſtelde, ingevolge van dat alles, reeds met het begin van 1684, tot genoegen der inwooneren een' Raad van Policy en van Juſtitie aan; ook maakte hy wetten en verordeningen, die zeer geſchikt waren om de Kolonie in bloei te brengen, zo anders haar ziekelyke toeſtand ſterke geneesmiddelen had konnen verdraagen. Het karakter van den Heer Sommelsdyk daarenboven was zeer ſtreng; hy wilde, om zo te ſpreeken, de Kolonie ſchielyk en als door een uitwerkſel van betoveringe, de aanzienlykſte en best beſtierde van gansch Amerika maaken; hy bezat insgelyks een' vuurigen yver voor den Godsdienst, dien hy eerwaardig en zelfs ontzaglyk zocht te maaken in het oog der Kolonisten, die ten grooten deele juist geen Calvinisten waren; hy was de eerſte, die ondernam de voorrechten der Natie van op Zondagen, op haare plantagien, vryelyk te mogen werken, tegen te ſtaan, en ook de vryheid te bepaalen, welke zy, ten aanzien van huwelyksverbintenisſen, volgens haare wetten, gebruiken en gewoonten, door leden van haare Natie aangegaan, by de aan haar verleende Privilegien, verkreegen had. Deeze trekken maakten de Jooden zeer moeielyk: want by 't verlies hunner voorrechten voegde zich het vooruitzigt van een nog doodelyker toekomende; te meer omdat zy in den Heer Gouverneur een' Mede-eigenaar zagen, en hem bygevolg aanmerkten als een onbepaald vermogen te bezitten. De uitſpraak echter, welke de Maatſchappy van Eige-

naars, den 10 van Wintermaand 1685, in Holland deed, over de Privilegien der Jooden in 't algemeen; en het antwoord dat dezelve, vervolgens, den 9 van Oogstmaand 1686, gaf, op het verbod van den Gouverneur wegens de Zondagen, waarby dezelve aan hem verklaarde, niet te konnen toeſtemmen in de herroepinge van deeze vryheid, in zo verre dezelve niet ſtrekte tot ergernis en nadeel van den Godsdienst des lands (*u*), ſtelden de Jooden zo gerust, dat zy zich grootelyks geluk wenschten met de veranderinge van Gouverneur en Eigenaars der Kolonie in Holland. Ten gelukke der Natie werd het eene en 't andere, by vervolg van tyd, ook metderdaad onderhouden, zelfs zo, dat 'er, van den kant der Regeeringe, van dien tyd af tot hier toe, geen inbreuk op gemaakt zy: 't was ook dit geluk, 't welk hun van toen af den moed inblies, om hunne Synagoge, dieze in 1685, in de Savanne, op eene hoogte, hun met 25 daarom heen gelegen akkers door S. Nasſy, toegeſtaan, met gepaste verſierſelen te verryken; doch van dit gebouw zullen wy in 't vervolg nader ſpreeken; laat ons nu wederkeeren tot de zaaken der Kolonie in 't algemeen.

De norschheid, welke de Heer van Sommelsdyk, by elke tegenſpraak van de zyde der Kolonisten, blyken liet, met zyn daarby komend ſtreng en trotsch karakter, maakten, dat men hem aanzag voor een' man, die geenszins geſchikt was, om gewenschte grondſlagen te leggen van eene Kolonie, die wel bykans 30 jaaren oud was, maar echter, uit hoofde van haare veelvuldige tegenheden, aangemerkt moest worden, als nog in de wieg te liggen; waarom 'er ook zeer zwaare klagten tegen hem, in Holland, werden ingediend. Maar laat ons zaaken van luttel aanbelang voorbygaan, om den draad onzer historie te hervatten.

De

(*u*) *Bewyſſtukken. No. 6 en 7.*

De Stad *Paramaribo* komt hier dus het eerst van allen in aanmerking: de naam is van een' Indiſchen oorſprong; doch daarover wordt zeer verſchillende gedacht. Sommigen meenen dat de Stad dus zy genoemd met toeſpeelinge op den naam van den Heer *Willoughby*, die *Willoughby of Parham* heette, even of men had willen zeggen, Stad van Parham. Anderen onderſtellen, dat men dezelve, alleen met opzigt op de rivier of kreek van Para, de naaste aan de Stad, en van de ganſche Kolonie het eerst bewoond, dus genoemd hebbe. Weder anderen, nog vernufriger dan de voorgaande, houden ſtaande, dat de naam is ſamengeſteld uit twee Indiſche woorden, naamelyk *Panari* en *bo*, byzonderlyk toegepast op de plaats, waar de Europeaanen het verdrag met de natuurlyke bewooners des lands geſlooten hebben; en dat om die reden de Indiaanen, aan dit Vlek (want 'er moet reeds een vlek, dorp of gehucht geweest zyn, voor de komſte der Europeaanen) den naam van Panari-bo hebben gegeeven, die zo veel wil zeggen als plaats of burgt van Vrienden; doch dat die by vervolg van tyd, zo als het meer gaat, zou verbasterd zyn in dien van Paramaribo, waarvan het eerſte woord Paramari, in de taal der Indiaanen, niets betekent, daar *Panari* zo veel zegt als vrienden, en *bo* zo veel als burgt of gehucht. In het eerst was dit vlek, dorp of gehucht van weinig belang, men had 'er alleen een klein fortje, waaraan in 't vervolg de naam van Zeeland werd gegeeven; de voornaame Stad lag 10 of 12 mylen ver van den mond der rivier Suriname, en droeg den naam van Paramburg, of, volgens de oude registers der Natie, Surinamsburg, welke daarna door de Zeelanders met dien van Nieuw Middelburg is verwisſeld. De afgelegenheid van deeze Stad, en de hinderpaalen, met welke de ſchepen, uit Europa komende, te worſtelen hadden, om tot de

Stad te naderen, bragten de bewooners in de noodzaakelykheid om eene Stad te bouwen in de nabyheid van hunne kleine fortres, 4 mylen van den mond der riviere. By de aankomſte van den Heer van Sommelsdyk was dezelve evenwel nog niet anders dan een gehucht van 100 of 120 huizen, zonder eenige order hoe genaamd; en men heeft het aan zyne bezorginge te danken, dat men de Stad, genaamd Paramaribo, volgens een regelmaatig plan, heeft beginnen te bouwen. By vervolg van tyd is zy eene der ſchoonſte Steden van geheel Amerika geworden: op zynen tyd hoopen wy 'er nader van te ſpreeken.

Na dat de Heer van Sommelsdyk zyne bevelen tot den noodigen arbeid aan de fortres gegeeven, en de andere takken van zyn beſtier, zo veel mogelyk, in order gebragt had, vestigde hy zyne aandacht op de verwoestingen, die door de Indiaanen in de plantagien werden aangericht; doch bevindende, dat het hem aan genoegzaame magt ontbrak om hen met geweld te beteugelen, beſloot hy naar middelen uit te zien om vrede met hun te maaken. En 't is de Joodſche Natie, die, volgens de overlevering, 'er roem op draagt, dat zy zeer veel ter bevorderinge van dien vrede heeft toegebragt; naardien de Heer Samuël Nasſy, die deeze Indiaanen ſedert den tyd der Engelſchen, toen zy gemeenzaamer met de Blanken omgingen, gekend had, hen overhaalde om hunne kwaade inzigten en bedoelingen nopens de bewooners af te leggen. Ook was hy het, die door magt van geſchenken, eene ſoort van voorloopigen vrede met hun ſloot, die evenwel van geen gevolg zoude zyn, zo niet het hoofd der Kolonie eene dogter van het hoofd der Indiaanen ter vrouwe nam: want zonder dien band, zeiden zy, konnen wy op de Blanken geen betrouwen ſtellen. Op het bericht hier van ſloot de Heer van Sommelsdyk den vrede, daar men in het alge-

algemeen zeer naar verlangde, en nam ook ingevolge van dien de bedoelde Indiaanſche Prinſes tot zyn by-wyf, 't welk niet weinig toebragt tot onderhouding van den vrede. Ten tyde van den Heer Mauritius was deeze vrouw nog in leeven, had den ouderdom van meer dan 80 jaaren bereikt, en woonde by Mevrouwe du Voiſin, weduwe van den Heer de Cheuſes, in leeven Gouverneur van Suriname, welke behoorde tot het huis van Sommelsdyk, en door haar met den naam van dogter plag benoemd te worden.

Het Pakhuis der leevensmiddelen voor het krygsvolk was ſlegt voorzien; doch de arbeid zwaar en zonder genoegzaame tusſchenpoozing, waar toe de ſoldaaten aan de werken der fortres gedrongen werden: hiervan was 't gevolg een opſtand, die den Gouverneur het leeven kostte: want op zekeren dag, naamelyk den 19 van Hooimaand 1688, op de parade zynde, vervoegden de ſoldaaten zich tot hem, en deeden hem hunne vertoogen, met ernſtig verzoek van toch hunnen arbeid te verligten, en de portie der leevensmiddelen, die aan hun werd toegedeeld, te vergrooten; doch in antwoord op dat verzoek, hief de Gouverneur, volgens zyne trotſche en driftige inborst, zynen zabel om hoog, wanneer eensklaps verſcheiden ſnaphaanen op hem gelost werden, die hem dood ter aarde deeden nedervallen. De Kommandeur Verboom, ſchoon anders zeer bemind by het krygsvolk, werd daar door insgelyks zo zwaar gekwetst, dat hy den 28 dier maand, en dus negen dagen na den Gouverneur, aan zyne wonden overleed.

Hoe veel reden 'er ook zy om het al te ſtraf karakter van den Heer van Sommelsdyk af te keuren, moet men evenwel erkennen, dat hy zulk een treurig einde niet verdiende; en zo de Kolonie het geluk had mogen hebben van hem eenige jaaren daarna tot haaren

Gouverneur te krygen, in plaats van in den tyd van wanorder en verwarringe, zy zoude ongetwyffeld de gelukkige uitwerkſels van zyn beſtier hebben ondervonden: want, hoe oploopend hy ook ware, hy was bezield met eenen blaakenden yver voor het geluk van haare bewooneren, en zyne bekwaamheid zoude hem hebben in ſtaat geſteld, zowel om zyne begaane misſlagen te verbeteren, als om de Kolonie in eenen bloeienden ſtaat te brengen.

Na dit gepleegde wanbedryf maakten de muitelingen, ten getale van by de 200 man, zich meester van de fortres en alle de krygsbehoeften. De Kommandeur, zo gekwetst als hy was, deezen opſtand willende ſtillen, en de nog doodelyker gevolgen daarvan voorkomen, liet zonder uitſtel voorſlagen van vrede doen, en bood den muitelingen een algemeen pardon aan, doch uit hoofde van hun wantrouwen zonder de minſte vrucht. De voornaame bewooners der Kolonie en verſcheiden Leden van den Raad bevonden zich, gelyk doorgaans, op hunne plantagien, aan de rivieren van Suriname en van Commowine; doch zy, die zich in de Stad bevonden, gaven terſtond wyd en zyd kennis van deeze doodelyke gebeurtenisſe, en wel voornaamelyk aan den Raadsheer Bagman en den Kapitein der Jooden, Samuël Nasſy, ten einde een ieder van hun zich mogt haasten, om ter hulpe en verdediginge van het land te komen toeſchieten. De ontſteltenis was toen algemeen, de burgers verzamelden zich in der haast, van alle kanten, en keurden eenpaariglyk af het aanbod van vrede, dat de Kommandeur den muitelingen had laaten doen. De eerſte, die zich met zyne burgeren naar Paramaribo begaf, was de Kapitein Nasſy, gevolgd door den Heer Bagman. Deezen verſtaan hebbende, dat de muitelingen zich hadden meester gemaakt van een ſchip, dat op de rede lag, bemanden twee andere ſchepen,

ge-

genaamd *Sara* en *Samuël*, beide toebehoorende aan gemelden Heere Nasſy; en door veele opofferingen te doen, en hunne leevens aan de grootſte gevaaren bloot te ſtellen, bragten zy het zo verre, dat zy met den Raad niet ſlegts de noodige ſchikkingen, wegens den aanval, maakten, maar dien ook in zo goed eene order ter uitvoer bragten, dat de muitelingen genoodzaakt wierden de moordenaars aan het Gerecht over te geeven, onder beding van pardon, gelyk daarop door den Raad aan de overigen werd aangebooden. Vyftig evenwel van de hardnekkigſten, die zich van het ſchip hadden meester gemaakt, bleeven nog onverzettelyk; doch ziende, dat zy op het onvoorzienst, door de twee gemelde ſchepen, wierden aangetast, gaven zy zich over, en de ſchuldigen, tot elf toe, werden met den dood geſtraft, den 3 van Oogstmaand, daar aan volgende, 6 dagen na het overlyden van den Kommandeur Verboom, en 15 dagen na dat van den ongelukkigen Heer van Sommelsdyk. Alhoewel Samuël Nasſy in deeze omſtandigheden, volgens een Portugeesch handſchrift, dat op den zelfden tyd geſchreeven is, en thans voor onze oogen ligt, verſcheiden lofwaardige daaden heeft verricht; nogthans hebben de Hiſtorieſchryvers van Suriname zich de moeite niet gegeeven om daarvan eenige melding te maaken. Maar gelyk de waarheid altyd eindigt met dwars door de duisternisſen heen te breeken, alzo verhaalt ook de Heer Hartſinck, (*x*) ſpreekende van den oorlog met de Franſchen van du Caſſe, voorgevallen in 1689: „ dat de voornaame „ post van de fortres Zeelandia werd toebetrouwd „ aan den Kapitein Nasſy met zyne 84 Joodſche burgers, uit hoofde van de getrouwheid en kloekmoedigheid van gemelden Kapitein, ten tyde van den moord „ van den Gouverneur Sommelsdyk betoond", 't welk zeer

(*x*) *In zyne Histor. van Guyane. bl. 676.*

zeer ter bevestiginge dient van 't geene wy, ten zynen opzigte, hebben voorgedraagen.

Op het ontvangen bericht wegens den treurigen uitgang van den Gouverneur van Sommelsdyk, werd door de Heeren Direkteuren en Eigenaars der Kolonie in Holland, het bestier daar van opgedraagen aan den Heer van Chatillon, zoon van den voorigen Gouverneur, daarna Vice-Admiraal van Holland geworden, en tot algemeene droefheid overleeden in 1740. Deeze van dien post af ziende, werd de Heer Jan van Scherpenhuizen tot Gouverneur aangesteld, juist toen de oorlog tusschen Frankryk en Holland was verklaard, en hy kwam in Suriname met eene versterking van Krygsvolk aan, den 8 van Lentemaand, 1689.

Weinig dagen na zyne aankomste schreef hy naar Europa: „ dat hy de Kolonie in den jammerlyksten toestand had gevonden, en de fortres in 't „ byzonder zo slegt gesteld, dat dezelve, aangevallen wordende, niet in staat ware den minsten tegenstand te bieden; de Regeering zonder eenige order „ hoe genaamd; de Kerkelyken door twisten en vyandschappen verdeeld, en eindelyk, dat de Jooden „ eenen opstand hadden gemaakt tegen hunnen Kapitein Nasy, om dat deeze een onbepaald gezag „ over hen zocht te voeren, en hunne voorrechten „ en Godsdienstige plegtigheden te besnoeien (y)". Wy konnen niet begrypen van waar Hartsinck dit alles hebbe gehaald, noch hoe de Heer Scherpenhuizen aan zyne Meesters in Europa zulk een verslag hebbe konnen geeven: want, wat de zaaken der Kolonie in het algemeen betreft; wy hebben alrede gezien, dat de Gouverneur van Sommelsdyk, schoon van een hard en onbuigzaam karakter, zeer goede orders in Suriname had ingevoerd, en de Wethouderschap tot genoegen van alle de bewooners hervormd. Daarenboven had hy aan de

(y) *Hartsinck. bl.* 674.

de fortres groote werken doen maaken, en dezelve in ſtaat geſteld, om, zo als wy in 't vervolg hoopen te toonen, het vyandlyke Esquader van den Heer du Casſe, de wyk te doen neemen, twee maanden na de aankomſte van den Heer van Scherpenhuizen in Suriname. Wat aangaat het geene de Jooden betreft, alles wat hy ten hunnen opzigte zegt, wordt om verre geſlooten, door 't geen wy dien aangaande in de Archiven der Natie vinden aangetekend. Wy erkennen, volgens de daarvan zynde overlevering, dat de Kapitein Nasſy eenige maalen getracht heeft, de vooroordeelen der Natie van hunne kracht te berooven, voornaamelyk ten opzigte van het al te groot getal dier feestdagen, waaromtrent men geene voorſchriften of bevelen vindt in de Heilige Bladeren. Maar nooit is 'er iets, dat gerucht maakte, voorgevallen, en een enkele brief van de Amſterdammer Rabbynen, geſchreeven aan de Regenten, en waarvan het oorſprongklyke in onze Archiven nog tegenwoordig voorhanden is, waarin zy den Jooden hunne ondankbaarheid voor de weldaaden van den Heer Nasſy verwyten, bragt het morren van dien tyd weder tot bedaaren; zo dat men hem, in vervolg van tyd, den lof geenszins weigerde, dien men hem verſchuldigd was, voor zo veele en herhaalde geſchenken als hy aan de Natie had beweezen. En inderdaad, hy was het, die in den jaare 1677, te midden van de verwoeſtingen des oorlogs, na aan de Kolonie de achterſtallen betaald te hebben, die de Natie daaraan ſchuldig was, volgens de registers van Bloeimaand 1677, een huis van opvoedinge ſtichtte in de Savanne, hem toen ter tyd toebehoorende, zo als te zien is uit de Opdragt van een Werk over de vyf boeken van Mozes, geſchreeven door den Leeraar Diaz van Amſterdam, en gedrukt ten jaare 1697. En wanneer hy in Lentemaand 1694, op zyn vertrek naar Holland ſtond, werd hem

de bezorging van de belangen der Natie, by onze Meesters in Holland, nogmaals aanbevolen. Zeker is het ook, dat de Heer van Scherpenhuizen zich heeft laaten voorstaan, dat zyn aanzien by zyne hooge Zenders te grooter zoude worden, indien hy de wanorders wat breed uitmat, die hy in 't begin zyner bestieringe daar had aangetroffen, doch in 't vervolg eenigzins te rechte bracht. En gelyk hy hoogmoedig van inborst was, alzo droeg hy der Natie groote verachting toe, en had eenen diepen afkeer van haaren Kapitein, gelyk in 't vervolg nader zal blyken.

De bevolking der Jooden, ten deezen tyde, beliep, voor zo veel uit de lyst der lastdraagende bewooners valt op te maaken, een getal van 92 huisgezinnen, zonder daar by te rekenen 10 of 12 van Hoogduitsche Jooden, die aldaar met de Portugeesche Jooden destyds vereenigd waren, uitgezonderd alleen den band des huwelyks; en een vyftigtal van ongehuwden, die tot de gemelde huisgezinnen niet behoorden; zo dat men, 5 persoonen voor ieder huisgezin rekenende, een geheel zou krygen van 560 of 575 persoonen van de Natie (z). Zy bezaten reeds 40 Suiker-plantagien, alle voorzien met molens, die door beesten gedreeven werden, en daarenboven meer dan 9000 zwarte slaa-

(z) Wy begrypen niet, op wat grondslag de Heer Bellin heeft verzekerd, dat men, ten jaare 1683, by de komste van den Gouverneur van Sommelsdyk, rekende, dat 'er reeds 600 huisgezinnen in Suriname gevestigd waren, hetwelk eene bevolking zoude maaken van 3000 Blanken, uitgezonderd het getal van bykans 1500 persoonen, die naar Jamaika vertrokken waren, enz. Daarenboven heeft men de bevolking der Jooden gerekend op een derde van die der Christenen; en door het getal der huisgezinnen, welke wy bevinden omtrent het jaar 1690, in Suriname geweest te zyn, konnen wy de bevolking niet hooger rekenen dan op 300 of 350 huisgezinnen in 't geheel; het welk (5 persoonen voor een huisgezin genomen) zou uit komen op bykans 1800 bewooneren. *Zie Bellin Diss. Geographique II Partie. p.* 113.

slaaven: want in Hooimaand van 1690, leverde de Natie, naar evenredigheid van de verdere bewooners der Kolonie, tot den arbeid aan de fortres, 50 slaaven, en in 1691, nog 86; geevende daarenboven, om niet, tot het opbouwen van een nieuw hospitaal of gasthuis 25905 ponden suiker; daarze midlerwyl reeds twaalf militairen en één' Adjudant aangenomen had op haare kosten te voeden en te geneezen.

Ten zelfden tyde, in Bloeimaand van 1689, twee maanden na de aankomste van den Gouverneur Scherpenhuizen, deed du Casse, bevelhebber van een Fransch Esquader, genoegzaam onvoorziens, eenen aanval op de Kolonie, met 9 schepen van oorlog, één bombardeer galioot, en verscheiden andere vaartuigen, op welke, behalven het krygsvolk, zich eene aanmerkelyke menigte vrywilligen bevond, die van Cayenne waren gekomen, op hoope van grooten buit te zullen behaalen.

De Heer van Chatillon, Zoon van den Heer van Sommelsdyk, bevond zich toen in Suriname; zynde aldaar gekomen, om de byzondere zaaken van wylen zynen Vader in order te brengen.

De Heer du Casse deed, door eenen Indiaan, eenen brief aan den Heer van Chatillon bezorgen, dien hy daarin Heer van Suriname noemde, en aan wien hy betuigde, zeer verblyd te zyn, dat een' zo welleevend man door hem in de Kolonie stond ontmoet te worden. Maar deeze Heer, die, niet tegenstaande zyne Jongkheid, reeds doorslaande proeven van zyne wysheid en wakkerheid in de zeevaart had gegeeven, was zo verre van zich door die Franfche komplimenten te laaten verschalken, dat hy terstond de Kolonie in staat van tegenweer stelde, en het geschut, op de best mogelyke wyze, in de fortres plaatste, met bykans 250 soldaaten en 231 burgers om dezelve te bewaaren; naamelyk

84 Joods

84 Joodſche burgers, onder het bevel van den Kapitein Nasſy; 69 anderen onder den Kapitein Lucas Coudrie, en 78 onder den Kapitein Swart.

Het geſtadig vuur uit het grof geſchut, als ook dat van het krygsvolk en der burgery, tegen het vyandlyke Esquader, hetwelk, om de Bastions der fortres des te gemakkelyker onder voet te ſchieten, zeer na aan land was gekomen, was zo hevig, dat de vyanden, ſchoon zy boven de 2000 ſchooten uit het kanon op de fortres gedaan, en 'er 137 bomben in geworpen hadden, zodanig geteiſterd en in wanorde gebragt wierden, dat zy de duisternisſe van den nacht van woensdag, den 11 dier zelfde Bloeimaand, te baate namen, en met verhaastinge hun heil in de vlugt zochten; met een groot verlies van manſchap, die zy alle, twee aan twee, met groote ſteenen om den hals gebonden, in de rivier wierpen, om hen te doen zinken; waarſchynlyk om dus het getal hunner geſneuvelden voor de Kolonisten te verbergen; zynde behalven dat alles hunne ſchepen door het grof geſchut zeer ontramponeerd.

In de algemeene Historie der Reizen vindt men D. XXI bl. 48, verhaald, dat men de meeste dier vrywilligen, welke met du Casſe, op zyn Esquader, van Cayenne gekomen waren, heeft gevangen genomen; doch daarvan leest men niets by Harſinck; noch ook in 't omſtandig verhaal van dit gevecht, waarvan een Spaansch handſchrift in de Archiven der Natie voorkomt, en 't welk onderſteld wordt een ſoort van dagverhaal te zyn, dat door den Kapitein Nasſy op de plaats en tyd zelve is opgeſteld, en waarin men byzonderheden aantreft, die by Hartſinck te vergeefs gezocht worden. En zonder ſtil te ſtaan op 't geene zo even is gemeld, is het onbetwistbaar zeker, dat de burgers, by deeze gelegenheid, geenerlei gevaaren ontzagen, en zowel den grootſten moed

als

als getrouwheid, tot behoud der Kolonie, betoonden. De Heer van Chatillon onderſcheidde zich in dit gevecht door eene heldhaftigheid boven zyne jaaren, zodanig ook, dat hy, alle gevaaren verachtende, zelf het grof geſchut laadde en loste; doch met dat ongelukkig gevolg, dat hy, door eene al te ſchielyk los gegaane ſchoot, in zyn aangezigt en aan zyne handen wierd gekwetst, tot grievend hartſeer van alle de bewooneren. Hy werd echter in weinig dagen van zyne wonden gelukkig geneezen; en de belegerden verlooren by deezen aanval geen' enkelen man, maar hadden alleenlyk vier gekwetſten, drie Christenen en eenen Jood, met naame Mesquita (*a*).

Het omſtandig verhaal deezer gebeurtenisſe bewyst ontegenzeglyk, dat de fortres niet in zo ſlegt een' ſtaat van tegenweer was, en dat in Suriname, onder de Koloniſten in 't algemeen, ook niet eene ſoort van Regeeringloosheid heerschte, zo als de Heer van Scherpenhuizen zynen Meeſteren gezocht heeft diets te maaken: want twee maanden na zyne aankomſte in de Kolonie vond zich dezelve in ſtaat om een Esquader van 9 oorlogſchepen, één bombardeer - galioot en verſcheiden andere vaartuigen, zo als wy boven verhaald hebben, te doen vlugten. Maar de begeerte om misſlagen te vinden heeft niet zelden ingebeelde misſlagen ter wereld gebragt.

Na deeze overwinning betoonde de Heer van Scherpenhuizen grooten yver voor het geluk der Kolonie; maar ongelukkiglyk bragten zyne hoogmoedige inborst en zyne met al te veel ſtrengheid gegeeven orders te wege, dat zyne zorgen dikwyls minder nut dan berispelyk waren. Ondanks de krygsbedryven der Joden, hunne getrouwheid en verknochtheid aan de Ko-

(*a*) *Handſchr. ter gemelde plaats. Hartſinck. bl. 676 - 680. Hist. Philoſ. et Polit. des Isles Françoiſes. p. 30.*

Kolonie, droeg de Heer Gouverneur hun eenen grooten afkeer toe, en wel voornaamelyk hun hoofd Nasfy, wiens invloed en rykdom hem achterdocht verwekte. De minfte beuzelaary, eene niets beduidende wanorder, ja een enkel niet, by de Jooden voorgevallen, was in ftaat om hem tegen de Natie te ontrusten, zo als blykt uit verfcheiden brieven, met klagten vervuld, en door hem aan de Regenten gezonden, waar van de echte afichriften in de Archiven der Natie nog tegenwoordig voorhanden zyn.

Samuel Nasfy, uit dit alles het lot voorfpellende, dat de Jooden te wachten hadden onder het beftier van den Heer van Scherpenhuizen, en zich niet willende bloot ftellen om zelf het flagtoffer zyner norfche geaartheid te worden, nam het manmoedig befluit om de Kolonie voor altoos te verlaaten, en zich te Amfterdam neder te zetten, om daar in ruste het genot van zyne goederen te hebben, die, ondanks alle de geleeden verliezen, nog onmeetelyk groot waren; en ingevolge van dit zyn befluit vertrok hy naar Europa in Lentemaand 1694.

Naauwelyks was Nasfy uit de Kolonie vertrokken, of de Heer van Scherpenhuizen en het Hof van Policy, onkundig zynde van de voorgaande uitfpraak der Heeren Eigenaaren der Kolonie, ten opzigte van de voorrechten der Natie, in 't byzonder wegens de Zondagen, gedaan in Wintermaand 1685, en in Oogstmaand 1686, vernieuwden op den 10 van Hooimaand 1694, hetzelfde verbod, en maakten nog daarenboven een ander, om aan de gemagtigden der Natie den tytel van Regenten te beneemen, dien zy van den beginne af, uit kracht van hunne voorrechten, hadden aangenomen. Hoe weinig deeze Gouverneur daarenboven wist van de genegenheid der Natie te winnen, zal ten duidelykfte blyken uit het geene wy ons verpligt fchatten hier te melden,

melden, om dus alle beſchuldiging van partydigheid te voorkomen.

In de Archiven der Natie wordt een brief gevonden van den gemelden Gouverneur, geſchreeven aan de Regenten, en gedagtekend den 16 van Bloeimaand 1695; In dien brief verzoekt hy de Natie, edelmoediglyk te willen toebrengen tot de inzameling, waarmede men bezig was, om een nieuw Gasthuis te Paramaribo te ſtichten; doch in dien zelfden brief gaat de Gouverneur dus voort: „ Ik heb het zeer vreemd gevonden, dat Gylieden U, op eene oppermagtige wyze, „ den tytel van Regenten der Natie hebt aangemaatigd, „ en in gevolge daarvan doe ik U weeten, dat ik heb„ be goedgevonden U te verbieden dien tytel in het „ vervolg te voeren: want U komt geen andere toe „ dan die van Regenten der Synagoge; het beſluit „ van het Hof daaromtrent zal U worden ter hand „ geſteld enz". Is het niet zonderling, dat men op den zelfden tyd, waarop men om eene toelage als eene weldaad verzoekt, zich niet onthoude van verwytingen te doen over eene zaak, waar in geen kwaad ter wereld ſteekt? Ook had de Gouverneur eene andere bedoeling; hy verlangde dat hem van den kant der Jooden een verzoek zou worden afgeſlagen, waarby de ganſche Kolonie belang had; doch deezen, den ſtrik, die hun van verre geſpannen werd, verachtende, en maar alleen op hunnen pligt ziende, bragten edelmoediglyk tot de gemelde verzameling toe, naar maate van hunne vermogens, zo als reeds boven is aangeroerd.

De Jooden, wat meer is, ter neêr geſlagen door het vertrek van den Heer Nasſy, die hun in veele omſtandigheden van zeer grooten dienst was geweest, zich nu aangetast ziende in hunne rechten, en de ſchade niet konnende draagen, die hun het verlies van een geheelen dag arbeids ieder week op hunne plantagien zou veroorzaaken, ſchreeven daar over aan den Heer Samuel

Nasſy

Nasfy en aan den Baron van Belmonte, Palts Graaf, hunne afgevaardigden in Holland, hen verzoekende, dat zy hunne goede dienften by de Heeren Eigenaars der Kolonie, ter herftellinge van deeze hunne bezwaarnisfen, wilden aanwenden. De Heer van Scherpenhuizen, hier van de lucht hebbende gekreegen, vergaderde het Hof, en zocht de Regenten in een lyfftraflyk pleitgeding te betrekken, om dat zy de ftoutheid hadden gehad van zich by Samuel Nasfy te beklaagen, over het bevel van den 10 van Hooimaand 1694, en over den perfoon des Gouverneurs in 't byzonder; en volgens eenen brief van den 10 der Lentemaand 1696 werden de Regenten opgeëischt om in perfoon te verfchynen voor den Raad, en een afschrift mede te brengen van den brief, dien zy naar Holland geschreeven hadden, met de vertaalinge van dien, volgens de Registers der Natie, getekend den 25 van Grasmaand 1696.

De Jooden waren niet weinig onthutst over deeze zo wel onredelyke als oppermagtige beschuldiginge, dewyl dezelve ftrekte ter benadeelinge van die natuurlyke vryheid, welke de onderdaanen eener plaats, welke die ook zy, of van welk eenen ftaat zy ook mogen weezen, onbetwistbaar hebben, om hunne klagten te brengen onder het oog van den Souverein, ten einde zich te beveiligen voor het oppermagtig gezag van deszelfs aangeftelde Onder-bevelhebbers. Zy zochten zich met aanneemelyke redenen van 't verfchynen voor den Raad te verfchoonen; verklaarende niet te min door eenen brief, dat zy den Heer Samuel Nasfy verzocht hadden, voor de handhaaving van de voorrechten der Natie te willen zorgen; en dat, zo de Heer Nasfy eenige klagten tegen den Gouverneur in het byzonder, wegens zyn beftier, had in gebragt, zulks geenszins hunne fchuld gerekend konde worden. Voor dat eenige nieuwe orders van den Raad de Na-

tie

die op nieuw konden ontrusten, verwierven Nasſy en Belmonte gelukkiglyk de herſtelling van alle deeze verongelykingen, en in Zomermaand van 1696, deed de Raad, zonder eenig gewag te maaken van de orders, die met den nieuwen Gouverneur, Paulus van der Veen, uit Holland gekomen waren, eene verklaaring afkondigen, dat het verbod van den 10 van Bloeimaand 1694, niet was gemaakt om der Jooden wille, maar alleen met oogmerk om alle ergernis te voorkomen, die ten nadeele van den Godsdienst op Zondagen in de ſtad Paramaribo gegeeven werd enz. Men zie hier over No 9 van de Bewyſſtukken, en den oorſprongklyken brief van Samuel Nasſy uit Amſterdam, van Wintermaand 1695, waarin hy den Regenten bericht geeft: „ dat op verſcheiden achter een volgende onderhandelingen, die hy in Holland had gehouden met den „ Heer Valkenier, voorzitter in den Raad van Heeren „ Eigenaren der Kolonie, in tegenwoordigheid van andere Leden, ten opzigte van de Natie en de Kolonie „ in het algemeen; de verongelykingen, den Jooden aangedaan, waren herſteld, en de Heer van „ Scherpenhuizen van zyn ampt verlaaten; zynde de „ Heer Paulus van der Veen benoemd tot zynen opvolger, in welken de Natie zoude vinden eenen „ anderen Lichtenberg, dat is een zachtmoedig, beminnelyk en liefdaadig man". (*b*).

De Heer van Scherpenhuizen werd metderdaad in Holland te rug geroepen, om zich te zuiveren van verſcheiden beſchuldigingen, door de Kolonisten tegen hem ingebragt (*c*). Na door de Franſchen krygsgevangen gemaakt te zyn, kwam hy in Holland aan in Wynmaand 1696, en de Heer Paulus van der Veen

(*b*) *Voyez le registre de la Nation.*
(*c*) *Hartſinck. bl.* 681.

Veen volgde hem als Gouverneur op, den 14 van Bloeimaand 1696 (*d*), en bleef met dat gewigtig ampt bekleed tot in Wynmaand 1706, wanneer hy, daarvan, ten zynen verzoeke, ontſlagen zynde, tot opvolger kreeg den Heer Willem de Gooyer.

Suriname was, wat den landbouw betreft, tot eenen bloeienden ſtaat gebragt, ſchoon men 'er nog van niets anders wist dan van het planten van Suikerriet, en eenige verzendinge van Letterhout: „ De Hol„ landſche Natie, zegt zeker ſchryver, geſchikt om „ moerasſen te bebouwen, heeft den eigen aart van „ haar land in Suriname overgebragt ". en 't is alleen daar door, dat zy, met vermydinge van die buitenſpoorige kosten en groote menigte handen, welke de Engelſche wyze van doen vereischte, op eenen vochtigen en drasſigen grond eene Kolonie heeft weeten te ſtichten, die door haare hooge waarde wel verdiende, door alle de andere Kolonien van Amerika, met afgunſtige oogen beſchouwd te worden. Niet tegenſtaande de vorderingen der Kolonie, ten deezen opzigte, en de vertoogen, door de Kolonisten, na den aanval van du Caſſe, gedaan, en zo by Hartſinck (*e*) als in de beſchryving van Suriname (*f*) te vinden, werden echter de middelen te zeer verzuimd om dezelve tegen alle vyandlyke aanvallen te beveiligen; ook zodanig, dat de Kolonie, zeven jaaren na dien aanval, zich op nieuw vond bloot geſteld aan een' anderen van den Heer de Gennes, Admiraal eener aanzienlyke Franſche Vloot, en zich in 1696, in Cayenne bevindende; wien de Gouverneur, de Heer Feroli, op dien krygstogt moest verzellen met een gedeelte van het Garniſoen; maar vernomen hebbende, dat 'er in Suriname twee zwaare oorlogſchepen van 70 ſtukken geſchut lagen,

(*d*) *Hartſinck. bl.* 680.
(*e*) ——— *bl.* 691 — 694.
(*f*) *bl.* 3.

lagen, gereed om onder zeil te gaan, oordeelden zy de omſtandigheid niet geſchikt tot de uitvoering van deeze hunne onderneeminge.

De oorlog was niet zo dra met Frankryk op nieuw ontbrand, of deeze Mogendheid, die door de nabyheid van Cayenne beter wist dan eenige andere, van hoe veel aangelegenheid, in 't ſtuk van Landbouw, Suriname ware, en hoe weinig magts men daar hadde, om eenigen vyandlyken aanval het hoofd te bieden, gaf vryheid aan Jacques Casſart, Bevelhebber van een Esquader, om zich derwaards te begeeven. Hy deed het ook metderdaad in Zomermaand van 1712, doch zonder eenen gewenschten uitſlag; maar vier maanden laater zynde te rug gekomen met eene vloot van 8 Oorlogſchepen, 7 Barken en 30 platbodemde vaartuigen, bemand met 3000 koppen, gelukte het hem, na een' manmoedigen tegenſtand van den kant der burgeren, de Kolonie onder eene brandſchattinge te ſtellen, die in ſlaaven, in ſuiker enz. eene ſomme bedroeg van 622, 800 guld. Hollands, welke volgens de berekening, die daarvan door den Raad van Policy naderhand is opgemaakt, bykans 10 ten honderd beliep van de kapitaalen, toebehorende aan de meest gegoede bewooners (g). De manmoedige poogingen, welke de bewooners, by deeze gelegenheid, ter verdediginge des lands, betoonden, en waarby de Jooden, onder het bevel van hunnen Kapitein Izaak Pinto, niet weinig uitblonken, vindt men omſtandiglyk beſchreeven in het werk van Hartſinck, (*b*), waarin behalven dat gezegd wordt: „ dat „ zy door den Raad verpligt wierden de Fortres te „ bewaaren, die des tyds van bezettinge ontbloot was, „ door-

(*g*) *Men zie de Akte, getekend door Casſart den 27 van Wynmaand 1712, by Hartſinck. bl 714, 720 en 722.*
(*b*) *Hartſinck. bl. 693 en 694.*

„ doordien de Christen Burgers volstrektelyk weiger-
„ den zich daar heen te begeeven".

Volgens 't geene de overleveringen en Archiven melden, had de Natie geen reden om zich zeer te beklaagen over de Franschen, toen die zich meester maakten van de Kolonie: want zelfs voor dat de roerende goederen, in de Akte van rantsoeneering uitgedrukt, aan de eigenaars waren overgeleverd, deed de Heer Casfart aan de Jooden te rug geeven, alles wat de soldaaten uit de Synagoge in de Savanne hadden weggenomen, en onder anderen de zilveren kroonen, waarmede de rollen der Wet versierd zyn, met uitdrukkelyk bevel van de Synagoge en de plegtigheden, die men daar in verrichtte, te ontzien.

Deeze oorlog, die in Suriname voor 't begin van een nieuw tydvak te houden is, mag met reden worden aangemerkt, als den loop van haaren voorspoed tegen gehouden te hebben: want behalven de onnoemelyke kosten, die de Kolonisten moesten doen in eenen tyd, waarin hunne op elkanderen gevolgde verliezen nog niet waren hersteld; behalven de brandschattingen aan den Heer Casfart; behalven de wanorder op de plantagien, en de gestadige verontrustingen, geduurende het verblyf van den vyand, van Wynmaand tot in Wintermaand; hadden zy nog het ongeluk van te moeten zien, dat 'er eene oproerige stoutheid heerschte onder hunne slaaven, die niet eindigde dan met de vlugt eener groote menigte, die vervolgens, diep in de bosschen, eene soort van volkplantingen stichten; terwyle den indruk van oproerigheid achter lieten in de harten der geenen, die voor het uiterlyke hunnen meesteren waren getrouw gebleeven. Hoewel deeze slag de Kolonie niet ten eenmaal vernielde, echter werd zy daar door in een' zeer treurigen staat gesteld. Tot overmaat van onheilen verzwaarden

ook

ook de Kolonisten het juk hunner ſlaaven; gelooven-de, dat alleen de vreeze en de voorbeelden van ſtrenge ſtrafoeffeningen de bekwaamſte middelen zou-den zyn, om hen hunne natuurlyke geneigdheid, ter verkryginge van hunne vryheid, af te leeren; waar-om zy dan ook metderdaad maar alleen naar middelen uitzagen, om hunne ſlaaverny des te harder en onver-draaglyker te maaken. Deeze verkeerde wyze van redeneeren, deeze glimpige ſtaatkunde, welke deed gelooven, dat het minſte teken van zachtmoedigheid jegens de Zwarten, vreeze of zwakheid van de zyde der Blanken onderſtelde, had eene geheel tegenſtrydige uitwerking, zelfs zodanig, dat de bosſchen daardoor vervuld wierden met Marrons, die 'er hunne vryplaats in gereedheid vonden by de geenen, die hen waren voorgegaan. Een iegelyk brenge zich den voorleeden tyd der Kolonie te binnen, en vergelyke daarmeê den tegenwoordigen, inzonderheid ten aanzien van het ſtuk der ſlaaverny; zo zal men bevinden, dat niet dan na den oorlog van Casſart, de vlugt der ſlaaven en de dwingelandy der meesteren zo menigvuldig en hard zy geworden: en ſchoon wy het ongeluk hebben van nog tegenwoordig de uitwerkſels van de ſchelmery onzer ſlaaven te gevoelen; evenwel hebben wy, in het algemeen geſproken, ſedert verſcheiden jaaren, ons geene dwinglandy over hen te verwyten; wat ook, dien aangaande, eenige ſtaatkundige tydſchryvers met eene lasterzieke pen ſtaande houden.

Het is derhalven zeer ongelukkig, dat zy, die de voorwerpen van geſtadige verwytingen zyn, en met anderen in dezelfde onheilen deelen, waarvan de ge-volgen overal dezelfde zyn, nog daarenboven, even als de Jooden van Suriname, ter kwaader trouwe, beſchuldigd werden wegens het wegloopen der ſlaa-ven ten tyde van Casſart; gelyk de Heer Hartſinck hun heeft te laste gelegd, zeggende: „ *dat die geenen*, *welke*,

welke, ſedert den tyd der Engelſchen, het getal der Marrons hebben vergroot, ten grooten deele behoorden tot de Jooden (i)". Wy zouden dit verwyt met ſtilzwygen zyn voorbygegaan, indien wy niet nog tegenwoordig veele perſoonen van aanzien dit zelfde gevoelen hoorden ſtaande houden met eene ſtyfzinnigheid, waarvan ieder eerlyk hart eenen afkeer behoort te hebben; te meer daar zy, om de maat der ongelukken tot overloopens toe vol te meeten, 'er by voegen de ſchendnaamen van dwingelanden en beulen hunner ſlaaven. Dan, op dat wy den draad onzer historie niet afbreeken, zullen wy de ontwikkeling van dit artikel hier met ſtilzwygen voorbygaan, om hetzelve op zyne juiste plaats te melden; hier maar alleen aanmerkende, dat 'er toen, naamelyk na het vertrek der Engelſchen, niets van eenige aangelegenheid voorviel, of de Regenten der Natie kreegen 'er kennis van, wierd door hen afgedaan, en is naauwkeuriglyk door hen aangetekend: en wanneer over eenigen opſtand op de eene of andere Joodſche plantagie, of over eenig ander geval, tot de hooge Regeering behoorende, wierd gehandeld, zond de Raad zulks altoos aan de Regenten te rugge, ten einde die de zaak mogten beſliſſen; 'er in de brieven daarvan deeze woorden by. voegende: „ *doet uwen pligt, om de Natie voor kosten te bewaaren; anderszins zou zy aan den Fiskaal moeten betaalen het geene hem van rechtswege voor het neemen van informatien toekomt enz*". (*k*). O tyden. ô zeden! Uit dit alles blykt, dat wy althans eenigzins moesten deelen in de kundigheden des geenen, die den Heere Hartſinck de berichten heeft bezorgd, die hy noodig had tot het ſamenſtellen zyner hiſtorie, en die misſchien ook aanleiding heeft gegeeven

(*i*) *bl* 756.

(*k*) Oorſprongkiyke brieven, te vinden in de Archiven ſedert het jaar 1680 tot 1720.

geeven tot dat vinnig geſchrift, hetwelk, door de Heeren van Eſſequebo en Demmerary, der Vierſchaar van Tienen in Holland is aangebooden in 1775 of 1776, en te Amſterdam gedrukt in 1785 (*l*). Wy weeten zelfs niet waar het van daan kome, dat de blindheid deezer Heeren ook niet aan den invloed der Jooden dien opſtand heeft toegeſchreeven, welke 1763 in de Berbice is voorgevallen.

Niet tegenſtaande wy ons, by 't opſtellen van dit Werk, den pligt hebben opgelegd, *om geene aanmerkingen te maaken* over den ſtaatkundigen toeſtand der Kolonie, konnen wy echter, in de tegenwoordige geſteldheid van zaaken, niet voorby van met beſcheidenheid voor te draagen, hoe wy over de zedelyke en ſtaatkundige oorzaaken denken, welke zeer veel tot de voorige rampſpoeden hebben toegebragt; te meer, wyl de gelukkige veranderingen, die daar, ondanks onze belastingen en het geſchreeuw van eenige heerhoofden, in 't vervolg gemaakt zyn, dat voordeel hebben te wege gebracht, 't welk wy altoos van de wysheid onzer Heeren verwachtende waren. Wy zullen derhalven het tydſtip van den vyandlyken inval van Casſart houden voor de geſchiktſte plaats, om onze aanmerkingen nopens den ſtaat der Kolonie, ſedert haare eerſte oprichtinge tot daar aan toe, dat is van 1650 tot 1713, voor te draagen.

Wy hebben gezien, dat de Kolonie, niet tegenſtaande haare zwakke beginſelen, geduurende 10 of 12 jaaren, na het Charter van Karel den II, aan Willoughby en Hyde gegeeven, zodanig heeft toegenomen, dat deeze twee Eigenaars daar uit de ſtreelendſte hoope mogten ſcheppen, dat het hun, daarze toe in ſtaat waren, gelukken zoude, dezelve tot de bloeiendſte van geheel Zuid-Amerika te maaken, zonder zelfs de Portugeeſche en Spaan-

(*l*) Zie de Inleiding deezes Werks, Noot 20.

Spaanſche Kolonien uit te zonderen. 't Geen 'er is voorgevallen na dat de Engelſchen de Kolonie op de Zeeuwen hernomen hadden; de groote menigte des Volks van daar naar elders vertrokken; de plondering, aldaar door Willoughby en zynen zoon aangericht, en de buit, dien de Zeeuwen in 1667, op de bewooners maakten; zyn zo veele bewyzen van den ſpoedigen voortgang der Kolonie in 12 of 15 jaaren tyds.

Men brenge zich te binnen, in welken ſtaat Holland zich bevond ten tyde der veroveringe van Suriname; de bres, die deszelfs Koophandel moest lyden, by het verlies van die 350 ſchepen, welke door de Franſchen op hen verovert werden; de ontzaglyke verbintenis tusſchen Frankryk en Engeland om den Koophandel der Republiek te krenken, en de oorlogen, die dezelve ſedert 1660 tot 1721 verpligt is geweest te voeren tegen bykans alle Mogendheden van Europa; eene tydsgeſteldheid die voorzeker nergens na gunſtig was tot het oprichten van nieuwe Kolonien.

Zeeland daarenboven had wel Suriname op de Engelſchen veroverd; maar was niet in ſtaat om de Kolonie in bloei te brengen; ook bragten de belangen van deeze provincie niet mede zulke ver afgelegen ſtichtingen te bezitten, alwaar derzelver onderdaanen, zelfs volgens de natuur van het verbond van vereeniginge tusſchen de zeven Provincien, geen' uitſluitenden handel konden dryven. Zo evenwel, ondanks dit alles, de Republiek, dit wyd uitgeſtrekt gewest, in plaats van 't zelve toe te ſtaan aan de West-Indiſche Maatſchappy, had aangenomen tot eene der tot het verbond van vereeniginge behoorende Provincien; of zo, in plaats van hetzelve afteſtaan aan de Maatſchappy der drie Mede-eigenaaren, welke toen werd opgericht, de ſtad Amſterdam, die ryk en magtig is door haaren uitgebreiden

breiden handel, hetzelve in eigendom had gekreegen, misschien zou de Kolonie bevryd zyn gebleeven van die onheilen, welke zy in het vervolg heeft moeten bezuuren Wat bezetting toch had zy ter haarer verdediginge, sedert de overwinning der Zeeuwen, tot aan den inval van Casfart, om den Indiaanen het hoofd te bieden? Op vertoog der Kolonisten zond Zeeland, in 1679, derwaards 150 man krygsvolk. De Heer van Sommelsdyk bragt nog 350 man mede; doch waar van naderhand de meesten, uit hoofde van den moord, gepleegd aan den Heer van Sommelsdyk, veroordeeld werden om de Kolonie te verlaaten; en eindelyk bragt de Heer van Scherpenhuizen ook nog eene kleine versterking mede; en zo wy den schryver van Hollands Rykdom mogen gelooven, bevonden de Heeren Eigenaaren zich, reeds in 1688, in de onmogelykheid om de bezetting, die men toen in de Kolonie had, van den noodigen voorraad te voorzien (*m*).

Wanneer men deeze ongelukken en de vereeniging van zo veele onheilen gadeslaat, moet men verwonderd staan te zien, dat de Kolonie zich nog uit haaren val heeft konnen opbeuren, nieuwe plantagien aanleggen, de hoofdsom van haar inkomen vermeerderen, en in minder dan 20 jaaren tyds ryker en vermogender worden dan zy ooit geweest was. En zo men verder in aanmerking neemt, dat deeze zelfde Kolonie, na in nieuwe onheilen gestort te zyn, die door minder samengestelde oorzaaken werden te wege gebragt dan wel de naastvoorgaande rampspoeden, zich niet weder heeft konnen opbeuren, noch haaren voorigen bloeistand herkrygen, zal de reden van verwonderinge geenszins afneemen, schoon zy, door den gunstigen prys haarer voortbrengzelen, thans eenigzins adem begint te schepppen.

Mid-

(*m*) *Tom. I. p.* 294.

Midlerwyl ſchynt het ons toe, dat wy de oorzaak daarvan hebben ontdekt; en deeze oorzaak is geen andere dan de weelde, toen onbekend, doch in vervolg van tyd omhelsd: want vooreerst wist men, in 't algemeen geſproken, niet, wat geld op rente genomen te zeggen ware: ten tweeden had men eenen afkeer van het overtollige, en men leefde, in 't midden van den overvloed, van het noodzaakelyke. Men wist 'er van geene ongelukkige onderſcheidinge onder de burgers, noch van die ydele en trotſche pracht, welke door eene verderflyke weelde op de plantagien is ingevoerd, en waarvan de gevolgen vooral zeer nadeelig zyn bevonden, na dat men het geld uit Holland op rente had genomen. In 't vervolg zullen wy van dit alles omſtandiger ſpreeken, en de rechtmaatigheid onzer denkbeelden trachten aan te toonen; laat ons intuſſchen onze Historie vervolgen.

De bewooners van Suriname, weinig tyds voor den inval van Casſart, ziende, hoe luttel hunne vertoogen aan den Raad hadden uitgewerkt, vervoegden zich tot hunne Hoog Mogenden, den 17 van Herfstmaand 1712, en bragten daarby hunne klagten in tegen de Heeren Eigenaaren en tegen den Raad van Policy, zo ten opzigte der belastingen, ſtrydig met het Oktrooi, als ten opzigte van den ſlegten ſtaat, waar in zich de verſterkingen toenmaals bevonden (*n*). En den 12 van Wynmaand deszelfden jaars, ten tyde der aankomſte van Casſart, deeden de Burger-Hoplieden eene aantuiging tegen alle de nadeelen, die de Kolonisten geleeden hadden, ter oorzaake van hunne onachtzaamheid, en weigerden in gevolge daarvan de fortres te bewaaren, welke, op hunne weigering, werd bezet door de Jooden, gelyk reeds door ons is opgemerkt. De Raad van Policy, op zyne beurt, klaagde over de Kolonisten, die hardnek-

(*n*) *Hartſinck. bl.* 695.

nekkiglyk weigerden toe te leggen tot den arbeid der noodzaakelyke verſchanſſingen. De Staaten, de Heeren Eigenaars gehoord hebbende, gebooden de bewooners hun aandeel op te brengen, en de bevelen van den Raad te gehoorzaamen (*o*). Het volgende jaar leverde nieuwe klagten op. De Planters eischten ſchaêvergoeding van alles wat zy hadden opgebragt tot rantſoeneering aan Casſart, vermids deeze zich van de verſterkingen, die volgens 't Oktrooi voor rekening van de Heeren Eigenaaren kwamen, alleen had meester gemaakt, omdat dezelve zich in zo ſlegt eenen ſtaat bevonden (*p*).

Op deeze nieuwe klagten verweezen de Staaten nogmaals, op den 28 van Hooimaand 1713, de Kolonisten in de kosten van Casſart, en gaven bevel aan den Raad, hun nieuwe, doch maatige belastingen op te leggen, om in de behoeften der Kolonie te konnen voorzien.

In deezen tusſchentyd en te midden van alle deeze krakkeelen en onlusten, geloofden de Jooden, wien de ſtrengheid van den Gouverneur Scherpenhuizen bekommerd maakte, dat de voorige vervolgingen zouden wederkeeren, en dat, in weerwil van de recht vaderlyke beſcherming van de Heeren der Kolonie, onafgebroken door hen genooten, het monſter van afgunst en vooroordeelen nog leefde, even als de veelhoofdige ſlang in de fabel, die telkens nieuwe hoofden kreeg, wanneer haar een wierd afgekapt. Zy namen derhalven het beſluit, de keuren van den Raad gehoorzaam op te volgen, en zich ten ſterkſte aan deeze Heeren, als hunnen eenigen ſteun, te verbinden; en op het bericht van den Raad, in Bloeimaand 1713 aan de Regenten medegedeeld, wegens een plan der verſterkingen

(*o*) *Hartſinck. bl.* 726.
(*p*) ———. *bl.* 727.

gen (waarvan de oorſprongklyke brief onder de Archiven der Natie nog voorhanden is) bragten zy, na hun gevoelen geuit te hebben, aanſtonds met veel gereedheid op het geene men van hun vorderde; maar dewyl de overige bewooners den opbreng van hun aandeel, onder allerlei voorwendſels, ontdooken, was het gemaakte plan van geen de minſte uitwerkinge.

De geest van eendragt, die toen onder de Jooden heerschte, en de misſlagen hunner mede-bewooneren, die geduuriglyk met elkanderen over hoop lagen, bragten te wege, dat de Natie de oogen opende, zich ſtil en gerust op haare Plantagien hield, en derzelver byzondere leden, ondanks de tegenſpoeden der Kolonie, in eenen zeer bloeienden ſtaat ſtelde. De nieuwe verzekeringen, die zy, eenige jaaren geleeden, wegens de beſcherming der Heeren Eigenaaren in Holland, ontvangen had, door eenen brief van den Heer Hieronimus de Haas, Oud-Burgemeester van Amſterdam, geſchreeven aan den Gouverneur de Goyer (*q*), en hem beveelende de Natie in het byzonder by haare voorrechten en vryheden te handhaaven, had dan ook gelukkiglyk dien uitſlag, welken men 'er van verwachtte, en ſtelde de Natie gerust omtrent alle overige ſtukken.

De genegenheid, welke de Natie altoos voor het welzyn haarer mede-bewooneren gekoesterd had, ontving hier door een nieuw leeven: want de Jooden ſtonden de Christen-Planters by met alles wat in hun vermogen was. Eenige hunner weldaaden mogen hier wel plaats vinden.

Den 12 van Zomermand 1707, zetteden zy den Gouverneur W. de Goyer twaalf bekwaame timmerlieden by, om het Gouvernements huis te volbouwen; en

(*q*) *Deeze brief, met het antwoord daar op, gedagtekend in Zomermaand* 1707, *is in de Archiven te vinden.*

en in Hooimaand 1710 gaven zy hem, volgens de registers van die zelfde dagtekening, weder een geſchenk van 72 vaten ſuiker, om hem in zyne byzondere omſtandigheden te dienen. De Gouverneur Coutier, die de opvolger van de Goyer was, kreeg van hun 4 koeien en 2 vaarzen, met 50 vaten ſuiker, volgens de registers van Slagtmaand 1719, en aan den Commandeur Raineval gaven zy 10 vaten ſuiker, met daarenboven 24 ſlaaven, die bekwaame graavers waren, om op zyne plantagie te werken, tot dat dezelve geheel en al voltooid zou zyn. De Commandeur de Vries kreeg, ten zelfden einde, ook 24 bekwaame Negers van hun; en de reden waarom hy die van de Jooden heeft gevraagd, is, volgens zynen brief van Herfſtmaand 1731, deeze, *dewyl zyne vrienden, de Chriſtenen, hunne aan hem gedaane belofte niet gehouden hadden.* Hier zou men ook nog konnen byvoegen de bouwſtoffen, door hen tot verſcheiden gebouwen geleverd, enz; doch wy gaan die liever met ſtilzwygen voorby, om 't getal van dergelyke vrywillige geſchenken niet te vergrooten, noch te pronken met rechtmaatige en onſlaakbaare pligten tuſſchen waare en nuttige Kolonisten, die verpligt zyn elkanderen als broeders te behandelen.

Wy betuigen op het plegtigſte voor den hoogen God, dat wy deeze zaaken verhaald hebben, niet om dezelve aan iemand, wie hy ook zy, te verwyten; maar om dat wy genoodzaakt zyn, door onweêrlegbaare bewyzen aan te toonen, dat de Natie (zo als haare tegenpartyders kwaadaartiglyk ſtaande houden) niet afkeerig is van de onderdaanen van den Souverein, die haar verdraagt, maar in tegendeel dezelve bemint; en zulks metderdaad betoonde, wanneer zy zich daar toe in ſtaat vond; bevindt zy zich ongelukkiglyk niet in het geval van het te konnen doen, haare rampſpoeden zyn 'er de oorzaak van, maar geenszins mangel van goeden wille.

Voor

Voor het jaar 1720 of 1721, wist men in Suriname nog van niets anders dan van Suiker bouwen. Men had 'er wel veele proeven op de Tabak en de Roucou genomen; doch, volgens 't verhaal der ſchryveren, met eenen ongunſtigen uitſlag: en het was niet dan in 1720, dat de eerſte proeven op de Koffy in Suriname genomen wierden, met eenige kleine planten, die zekere Hansbach, uit den *Hortus Medicus* (Geneeskundige tuin) van Amſterdam had medegebragt (*r*), hoewel de beſchryving van Suriname haaren voortgang toeëigent aan den Heer *van Neale* (*s*). Deeze plant maakte in 't vervolg en voor veele jaaren den rykdom uit van Suriname, ſchoon dezelve in 't eerst ſtrekte tot vernieling van veele Suiker-Plantagien, die men verlaaten had om zich op 't bouwen van koffy toe te leggen; ſchoon de ſuiker eene waare is, die met de vereischte middelen, tot derzelver bebouwing noodig, inderdaad een vaster en zekerder rykdom is dan de koffy; niet tegenſtaande de kosten van de molens, en de ſchokken, waaraan deeze waare, voornaamelyk in tyden van vreede in Europa, onderworpen is.

Sedert dat tydſtip is de Kolonie nog vergroot door het kweeken van de Cacao, begonnen in 1733, en van het Katoen in 1735 (*t*).

Vol-

(*r*) *Hartſinck. bl.* 741.

(*s*) ———. *bl.* 253.

(*t*) Volgens Hartſinck. bl. 741. Wat aangaat de waaren en het tydſtip van derzelver invoeringe in de Kolonie, wy hebben, wat ook de Historie-Schryvers van Suriname zeggen, daaromtrent naauwkeurig onderzoek gedaan, en 't met onze aangewende moeite zo verre gebragt, dat wy ons in ſtaat vonden om eene algemeene tafel te ontwerpen van alle de waaren, die uit de Kolonie, ſedert het begin deezer eeuw tot op onzen tyd, zyn uitgevoerd geworden, en waarvan men de tafel in het tweede Deel deezes Werks zal vinden.

Uit deeze tafel zal men zien, dat, ſchoon algemeen onderſteld en geloofd wordt, dat de gronden der Kolonie maar alleen ge-

Volgens de naauwkeurigſte berekening, getrokken uit de algemeene Kaart der Kolonie van Suriname door

geſchikt zyn tot het kweeken van Suiker, Koffy, en Kakao, gelyk ook van Katoen, men 'er echter zeer veele proeven van andere waaren heeft genomen, die voorzeker den gunſtigſten uitſlag gehad zouden hebben, zo de onbeſtendigheid der Kolonisten zulks had toegelaaten. Met het planten van Tabak begon men in 1706, en jaar door jaar werd 'er eene genoegzaame menigte van uitgevoerd om tot proeven te verſtrekken; zynde 'er in 1749, zelfs 30000 ponden naar Holland verzonden.

De Roucou ſlaagde 'er nog ongelyk veel beter: want dezelve, meer uit nieuwsgierigheid, dan om 'er handel meê te dryven, op eenige kleine landwooningen hebbende geplant, zamelde men 'er zo veel van in, dat men ſedert van 100 tot 7000 pond toe, in het jaar, naar Holland kon verzenden.

De Indigo, waarvan alle Schryvers de invoering toekennen aan de bezorginge van den Heer van Jever en den Officier Destrades, en die brengen tot het jaar 1764, zo als gezien kan worden in de beſchryviug van Suriname, en by Hartſinck bl. 742, werd in Suriname alrede ſint het jaar 1708 gekweekt, en 2 jaaren daarna tot aan 1722 had men van 150 ponden tot 1328 toe daarvan naar Holland gezonden; doch toen liet men 'er de bebouwing geheellyk van vaaren, om die der Koffy in te voeren; zynde, als reeds boven door ons is opgemerkt, de eerſte kernen daarvan in 1720, uit Holland derwaards gebragt.

De Kacao, die volgens Hartſinck, bl. 741, en volgens de beſchryving van Suriname, bl. 256, in Suriname werd ingevoerd in 1733, en het Katoen in 1735, had men daar alrede ſedert 1706 geteeld.

Behalven deeze voortbrengſels lieten de oude bewooners der Kolonie reeds hunne beſpiegelingen gaan over allerlei ſoort van koopwaaren; zelfs in zo verre, dat zy ruw waſch trokken uit de nesten, die de byen maakten op de boomen der onmeetelyk groote bosſchen van de Kolonie, gelegen naar om hoog der riviere Suriname. Zy deeden zelfs proeven op de bergſtoffen der Kolonie, en in 1736, zond men 5 onçen fyn goud naar Holland, het welk ſtrekte tot aanmoediging van een byzonder genootſchap, opzettelyk in 1742 opgerecht tot voortzetting van den arbeid aan de mynen, doch echter zonder eenen gewenſchten uitſlag. *Men zie daar over Hartſinck van bl 744 tot 754.*

De

door Lavaux, en andere oude ſchriften, beliep het getal der plantagien, zo groote als kleine, ten jaare 1730, in Suriname vier honderd en één, te weeten langs de Rivier van dien naam, beginnende 3 mylen van haaren mond af, tot 20 mylen hooger op, (de Rivier van Para en andere kreeken daar onder begreepen) telt men tweehonderd vierentwintig, en langs de Commowine, met haare rivieren en kreeken, honderd zevenenzeventig. Hiervan bezaten de Jooden toenmaals aan de Rivier van Suriname, haare kreeken enz., drieënnegentig, en in Commowine, Saruu, Casſawine enz. tweeëntwintig, en dus in 't geheel honderd vyftien plantagien, voor 't grootſte gedeelte Suiker-plantagien, zonder daar op een' enkelen ſtuiver ſchuld te hebben: want

De voorheen gemelde beſchryving van Suriname gewaagt nog van verſcheiden andere waaren, die uit de Kolonie uitgevoerd zouden konnen worden; het welk, zo men 'er zich op toeleide, den arbeid zou uitſtrekken over alle de klaſſen van burgers. Waarom derhalven heeft men dat alles laaten vaaren, en zich maar alleenlyk toegelegd op de Suiker, de Koffy, en het Katoen, wier bebouwing middelen vereischt, waarvan verre de meeste Kolonisten ontbloot zyn? om deeze vraag te beantwoorden heeft men maar alleen de onbeſtendigheid der Kolonisten by te brengen; vermids de ondervinding duizend maalen heeft getoond, dat ieder nieuwe waare hen hunne voorgaande bouwery ligtelyk deed veranderen. Wy hebben gezien, dat men, na de invoering van de Koffy, een groot deel van de Suiker heeft laaten vaaren; de Kacao verliest ook allengs veel van haare bebouwing, en het Katoen is tegenwoordig in algemeene achting; doch de eerſte waaren, die 'er by geval naar toe gevoerd worden, zullen ook weder deeze op haare beurt doen vervallen: ten minſte zo de Kolonisten, die thans zo ſlegt van middelen voorzien zyn, zich bezig hielden met andere takken van den landbouw dan van Koffy en Katoen. Waarom vergeeten zy het verfhout? Waarom de Balſem van Copahu, het Wasch, de Tabak, en zelfs de Roucou, die tot bearbeiding op verre na zo veel Negers niet vereiſchen? Men zie daar over de verſtandige aanmerkingen van den Heer Fermin in zyne beſchryvinge van Suriname.

want men wist toen nog niet van uit Holland geld op rente te neemen. Hunne leevenswyze was daarenboven zeer eenvoudig en geregeld; pracht en weelde was hun onbekend; en nergens zag men eenige plantagien met trotsche of nuttelooze gebouwen versierd. Zindelykheid, gemak des levens, en eenige verkwisting aan hunne tafels, op feestdagen in de Savanne, maakten alle hunne weelde en overdaad uit; doch de hoogtyden waren niet zo dra geëindigd, of ieder keerde naar zyne plantagie te rug, om in eigen persoon zorge te draagen voor 't geene daar te doen viel; en zodanig was bykans ook de leevenswyze van eenige Christen Planters in dien tyd.

En in weerwil van de moeielykheden, die den Jooden, van tyd tot tyd, van de zyde des Raads bejegenden, leiden zy evenwel een zeer gerust en zelfs vry gelukkig leeven, ter tyd toe dat de slaaven wegliepen, en de veelvuldige aanvallen der Marron-Negers op hunne plantagien, hun de zoetigheid en 't genoegen van 't landleeven deeden verliezen.

Sedert den tyd der Engelschen, zelfs voor het jaar 1665, vond men reeds weggeloopen Negers in de bosschen. Laat 'er ons de historie in 't kort van melden, volgens de opgave van Hartsinck zelven (*u*), die alles aan de Jooden toeschryft, zo als wy reeds hebben opgemerkt; doch wiens verhaal zyne tegenstrydigheden aan den dag zal leggen.

„ De Negers van *Saramaca* (zegt hy) daalen af „ van eenige zwarte slaaven, die, na zich door de vlugt „ aan de heerschappy der Engelschen te hebben ont„ trokken, zich vervolgens hebben nedergezet langs „ de rivieren van Saramaca en Copename, in oorden „ met veele bosschagien vervuld; en daar hebben zy „ eene soort van Republiek opgericht, reeds al ten „ tyde

(*u*) *Van bl.* 755-757.

„ tyde dat de Engelſchen nog bezitters van dit gedeelte
„ van Guyana waren. Eenigen van deeze Negers vonden
„ middel om voor zich eene verſchanſing aan te leggen
„ in Para, onder hun Opperhoofd, met naame Jermes,
„ een' Neger van Coromantyn, en van daar kwamen zy
„ de naastgelegen plantagien beſpringen en ontrusten".
Men merke op, dat de Jooden nooit meer dan twee plantagien aan de rivier van Para hadden; hunne wooningen vond men alleen aan de rivier Suriname, en wel boven aan dezelve, 6 mylen verre van Para: ook was het eerst verſcheiden jaaren daarna, dat zy een begin maakten met het bewerken der laage landen, na dat de Hollandſche landbouwers 'er hun de mogelykheid en het nut van hadden doen zien; en als toen hadden zy evenwel ook nog geene wooningen dan na de plantagie Gelderland, 4 mylen van de Stad Paramaribo gelegen.

„ Het getal dier wegloopers (dus gaat hy voort)
„ werd geſchat op 5 of 6 duizend in 1701 en 1702.
„ Op Para zynde aangevallen, bragten zy daar den
„ eigenaar van eene plantagie om: den timmerman van
„ eene andere trof, in 1713, het zelfde lot. Eenige
„ jaaren laater wierpen zy zich op eene plantagie,
„ gelegen in *Tempaty*, wondden den bezitter, mis-
„ handelden zyne vrouw, en eindigden met alles weg
„ te voeren. Geduurende het beſtier van den Heer
„ Temminck, in 1721 of 1722, plonderden zy niet
„ alleen, in Comowine, de plantagie van eenen
„ Ridderbak; maar ſleepten ook de ſlaaven mede
„ naar de bosſchen. Deeze wreede bezoeken namen
„ van jaar tot jaar toe, en werden hoe langs hoe
„ verderſlyker. Voor en ten tyde van den Heer de
„ Cheuſes, in 1730 en 1734, werden, door deeze
„ vlugtelingen, verſcheiden plantagien verwoest in *Para*,
„ in *Tempaty* en in *Peninica*, en zy bragten niet alleen
„ alle de Blanken om, die zy 'er vonden, maar zelfs

„ ook

„ ook de ſlaaven; voerende vervolgens alles mede wat
„ zy geloofden hun van eenigen dienst te konnen zyn;
„ ook vielen zy aan op de plantagie Bergendaal, toe be-
„ hoorende aan gemelden Heere de Cheusſes".

Ziedaar verſcheiden voorbeelden van oproerigheid, wegloopen en moorderyen, gepleegd op plantagien van Christenen en wel door hunne eigene ſlaaven, die buiten allen twyffel het getal der Marrons, ten tyde van Casſard, merkelyk hebben vergroot; zo dat het verhaal van den Heer Hartſinck, nopens de ſlaaven der Jooden, niet van onwaarheid valt vry te kennen. Zyne gezegden dien aangaande hebben des te minder grond, om dat hem zelfs de vyandlykheden van deezen aart, voorgevallen op de plantagien der Jooden, onbekend waren. Zonder de minſte bekommering van daar door eenig gewigt aan zyn verhaal by te zetten, zullen wy dezelve naauwkeuriglyk mededeelen, zo als wy die in onze Archiven gevonden hebben, op dat onpartydige leezers mogen zien, of men aan de Joodſche Natie konne toeſchryven de oorzaak van het ongeluk der Kolonie, ten deezen opzigte, en of de Jooden van meerdere tiranny omtrent hunne ſlaaven te beſchuldigen zyn, dan men aan de andere opgezetenen der Kolonie gewoon is toe te ſchryven. Behalven het wegloopen van twee of drie ſlaaven, 't geen menigmaal op de plantagien in 't algemeen gebeurde, viel 'er in 1690 een opſtand voor op eene plantagie, gelegen aan de kreek van Casſawine, achter de Savanne, en toebehoorende aan eenen Jood, met naame Immanuël Machado, van waar de ſlaaven, na 't ombrengen van den Meester, wegliepen, en alles wat 'er op was mede ſleepten: en in 1738 ondervond eene andere plantagie, toebehoorende aan Manuël Pereira, hetzelfde lot. Het eerſte ongeval van deezen aart, der Natie overgekomen in den perſoon van Machado, verdient des te meer onze opmerkinge, om dat 'er uit gezien kan worden hoe

groot eenen haat de Gouverneur van Scherpenhuizen den Jooden hebbe toegedraagen: hy liet naamelyk de zorge, om het geleeden ongeval te herſtellen, geheel aan de Jooden alleen over, en gaf hun, door eenen brief van den 18 van Sprokkelmaand 1690, te verſtaan, dat zy, zoze wilden, den dood van hunnen broeder konden wreeken, eveneens of Machado en zyne plantagie geen deel der Kolonie uitmaakten De Jooden gehoorzaamden hem ten volſten, en deeden eenen aanval op de muitelingen, waarby veelen van dezelve door hen gedood, en eenigen medegevoerd werden, die op de plaats zelve, daar zy het kwaad gepleegd hadden, de ſtraffe des doods ontfingen. Een ſoortgelyke krygstogt werd door de Natie gedaan in 1738, en daarby verloor zeker Jood, met naame Pereyra, het leeven; doch niemand der Historie-Schryveren van Suriname heeft zich verwaardigd om 'er een enkel woord van te melden: ter gepaste plaats zullen wy 'er wat nader van ſpreeken.

Na dien tyd, en tot op den vrede, welken de Kolonie maakte met de twee vlekken der Marrons, bekend by den naam van *Saramaca* en *Juca*, werden 'er geduurige aanvallen op de plantagien gedaan, en 't is eigentlyk na dien tyd, en niet na den inval van Casſard in 1712, dat het getal der wegloopers grootelyks heeft toegenomen. Wy zullen echter alle de aanvallen niet optellen, waarby eene ontzaglyke menigte Negers naar de bosſchen gevlooden is. In den jaare 1749, maakten de Negers van de plantagie van den Heer Thomas eenen opſtand, en, na duizend vyandlykheden gepleegd te hebben, liepen zy weg, en vereenigden zich weder met die der Jooden, als ook met die van zekeren Salmer, die een klein Dorpje hadden, gelegen aan de kreek Juca, bykans 25 of 30 mylen ver van de oevers der riviere Suriname, diep in de bosſchen, waarover ons in 't vervolg omſtandiger te ſpreeken ſtaat;

zy

zy vermeerderden derhalven deeze ſtichting, welke toen nog niets betekende, doch in 't vervolg zeer geducht werd, en wel inzonderheid na 't wegloopen der Negers van 6 groote landwooningen, die in 1757, alle te gelyk opſtonden in Tempati (eene plaats daar nimmer eene wooning van Jooden gevonden werd) toebehoorende aan Marten Pater en anderen, waarvan het getal, te ſamen met die van Thomas, zonder vergrooting, ondanks het geene de Heer Hartſinck zegt, mag gerekend worden op 500 of 600 ſlaaven. In 't volgende jaar vielen zy aan op de plantagie Palmaribo, gelegen ter zyde van de Savanne der Jooden, waarvan de Negers, die verſtand met hun hadden gehouden, wegliepen ten getale van bykans 150. De plantagie la Providence in Suriname, en de plantagie Onobo in Casſewine, beide toebehoorende aan Jooden, ondergingen hetzelfde lot, in 't zelfde jaar; en na dat de muitelingen de gebouwen in brand geſtoken hadden, voerdenze omtrent 120 ſlaaven mede.

Uit het gezegde ziet men den ouden ſtaat der Kolonie in 't algemeen, en ook in 't byzonder dien der Jooden ten aanzien van hunne rykdommen, ſedert het begin der Kolonie tot het jaar 1712. Laat ons nu eens gaan bezien hoe het van toen af geſteld geweest zy met hunnen Staatkundigen toeſtand, hunnen invloed, hun vermogen, en de onderlinge genegenheid der Kolonisten in het algemeen.

De bewyſtukken, waar in de voorrechten der Natie begreepen zyn, toonen ontegenzeglyk, dat de Portugeeſche Jooden zich in Suriname op een veel gelukkiger en gunſtiger voet gevestigd hebben, dan op eenige plaats van het Heelal: zy werden, met een woord, geſteld in den rang der Kolonisten van den Proteſtantſchen Godsdienst zonder onderſcheid: alle ampten en bedieningen ſtonden, zonder eenige bepaalinge hoe genaamd, voor hun open, volgens den in-

houd der voorrechten, hun door de Engelſchen verleend, en vervolgens, door de Heeren Eigenaars en hunne Hoogmogenden de Algemeene Staaten, goedgekeurd en vermeerderd. Daarenboven hadden zy eene Vierſchaar van burgerlyk recht, ingeſteld op eene volkomen wettige wyze, en uitſpraak doende over geſchillen tot de ſomme van 600 guld. toe, zonder dat het iemand der Jooden geoorlofd ware, eenen anderen te verpligten om voor eene andere hoogere of laagere Rechtbank te verſchynen wegens eenigerlei geval, waarvan de geëischte ſomme beneden de 600 guld. was, zo als blykt uit de oude regiſters der Natie. De byzondere leden van dezelve maakten eene Compagnie van Burgeren onder het onmiddelyk bevel van eenen Kapitein en zyne Officieren, ſtaande deezen onder de orders van den Raad: dus ſtond de ganſche Natie onder de afhangklykheid van zeker aantal van perſoonen, die de ſtaatkundige, burgerlyke en kerkelyke Vierſchaar uitmaakten, en welke bekend is by den Hebreeuwſchen naam van *Mahamed*, of Regenten en Gedeputeerden der Joodſche Natie. En alles wat niet aanliep tegen de wetten des lands, noch in de voorrechten uitdrukkelyk was uitgezonderd, werd door de Regenten, zonder hooger beroep, afgedaan; ja uit kracht van het Oktrooi, aan de Heeren Eigenaars in 1682, door hunne Hoogmogenden verleend, kwam het hun, in hunne hoedanigheid van burgeren, toe, mede te ſtemmen tot het maaken van eene nominatie ter verkiezinge van politieke Overheidsperſoonen der Kolonie. En zo de Jooden niet van den beginne aan afſtand hadden gedaan van alle kennisneeming van lyfſtraffelyke zaaken, ten minſten ter eerſter aanſpraak; zo zoude het recht van beſtier naar eigene wetten, hun voormaals ten tyde der Romeinen toegekend, daar in alle zyne omſtandigheden volkomelyk te vinden zyn geweest. En wat aangaat de aanzienlyke en voordeelige amptsbedieningen der Kolonie; de eerſte

Jooden,

Jooden, die zeer ryk waren, en het daar zeer tot hun genoegen hadden, doch de taal des lands niet verſtonden, gaven zich de moeite niet, om daar mede volgens hunne rechten bekleed te worden. Het bewysſtuk, dat men No. 3. gemeld vindt, toont evenwel aan, dat Joſeph Nasſy, uit kracht der Commisſie van den Vice-Admiraal Crynsſen, met eene zeer aanzienlyke waardigheid is bekleed geweest. Uit onze Archiven blykt ook, dat de Regenten, by vervolg van tyd, zulke bedieningen hebben ingeſteld als zy tot dienst van de Natie noodig oordeelden. *Samuël Nasſy* was, behalven zyne andere bedieningen, Notaris publicus, gelyk ook *Jeoſ Sarvety*, bekend by den naam van *Jurators*: en *Ab. Nunes* werd, in Louwmaand 1682, aangeſteld tot gezwooren Landmeeter, van wien de Christenen zich even zo wel als de Jooden bedienden: ook worden zyne kaarten, volgens de erkentenis van laatere Landmeeters, voor de naauwkeurigſte gehouden.

Hunne huwelyken werden toen onder hen, met recht van volkomen wettigheid, voltrokken, en de huwelyks verdragen, voor hunne Rabbynen met hunne gewoone plegtigheden geſlooten, hadden, ten voordeele der vrouwen, den voorrang van alle ſchulden. Hunne rentbrieven, beide van til- en ontilbaare have, eenvoudiglyk tusſchen hen gepasſeerd, hadden 't recht van volkomen eigendom zo dra zy in de Archiven der Natie waren geregistreerd. Op denzelfden voet gedroeg het zich ook met hunne Testamenten en andere beſchikkingen, zonder datze die formaliteiten behoefden in acht te neemen, welke de Rechtsgeleerdheid vordert, en welke een bajert van verwarringe en ſnerpende geesſel voor de bewooners der Kolonie zyn geworden, zo uit hoofde van de vertraaginge, die zy daar door in hunne zaaken ondervinden, als van de buitenſpoorige kosten, die zy gehouden zyn aan de Sekretary te betaalen: een misbruik, welk men echter thans, naar onze ontfangen berich-

ten, zoekt te verhelpen; zynde de ontwerpen daarvan aan de Heeren Eigenaars ter goedkeuringe voorgeſteld.

Dit alles zoude nog de gouden eeuw der Natie in Suriname niet voltooien, zo dezelve niet, in vereeniginge met alle de andere Kolonisten, wierd geacht en bemind, al genoot zy voor het overige 't volkomenſte geluk: want wat zouden de voorrechten eene Natie helpen; wat voordeel zouze uit de haar toekomende rechten trekken, zo ze niet de genegenheid wist te verwerven van het volk waar onder zy leefde? Onze voorrechten zouden voorzeker nog tegenwoordig het geluk uitmaaken van de Jooden in Frankryk, in Duitschland en misſchien zelfs van die in Italie, zonder uitzonderinge van die leeven onder de heerſchappy van den weldaadigen Leopold van Toskanen, in het gezigt dier plaats, waar eertyds onze Voorvaders zo vinniglyk vervolgd werden, uit hoofde van dien zelfden Godsdienst, welke hen thans liefderyk verdraagt. Maar wat de Jooden van Suriname betreft; daarze gewend zyn geacht te worden; daarze van ryk, gelykze voorheen waren, arm zyn geworden, en daarze, tot vermeerdering van rampſpoeden, met verontwaardiging behandeld worden, en geene andere middelen van beſtaan over hebben, dan die hunne eigene naarſtigheid hun verſchaft, vinden zy zich zekerlyk niet in dezelfde omſtandigheid, waarin hunne Broeders in Europa verkeeren. Men heeft wysgeerige oogen noodig, om 't karakter en de diepten van het menſchelyk hart zodanig te kennen, dat men deeze waarheid in haar volle kracht gevoele. Daarenboven ieder mensch, ieder Natie behoort op te klimmen tot de oorzaak, die haare vrydommen heeft voortgebragt, als ook tot die, welke haar dezelve heeft doen verliezen. En indien het karakter en de vooroordeelen van de meeste volkeren, onder welke zy leeven,

ſtrydig

ſtrydig zyn met de gezonde inzigten en uitſteekende beſcherminge van die ons de wetten in Europa geeven, en de genegenheid afneemt, naar maate van de afgelegenheid der plaats, daar de Wetgeevende Magt haare verblyfplaats heeft, zo neemt de hoofdſom van het kwaad toe, en de ſpyt, welke de Zedeleer ondervindt, beſpat zelfs de Natuurkunde. Het vervolg deezes Werks zal toonen of wy ons al of niet bedriegen; doch laat ons voortgaan.

De voorrechten der Jooden ondergingen ook geene weezentlyke verandering dan in een enkel ſtuk: in den beginne trouwden de Jooden onder elkanderen, wat de graaden van namaagſchap betreft, volgens hunne eigene wetten; doch de Algemeene Staaten vonden, vervolgens, om redenen van ſtaat, goed, by eene reſolutie van den 30 van Bloeimaand 1704, te ordonneeren, dat, in het toekomende, geen bewooner der Kolonie zou vermogen te trouwen, dan volgens den inhoud der Staatkundige ordonnantien van de Staaten van Holland en Westfriesland van het jaar 1580: verklaarende niettemin, dat de huwelyken, die voor den dag der afkondiginge van gemelde reſolutie reeds voltrokken waren, met de daarin verwekte kinderen voor wettig en echt gehouden zouden worden; en wat de daarop volgende belangt, dat die niet voor wettig zouden gehouden worden, zo niet ten minſte de echtverbintenis voor twee Magiſtraatsperſoonen, volgens de wetten der Republiek, ware geſchied. Deeze Ordonnantie had haare uitwerking: wanneer derhalven een Jood wilde trouwen met eene nabeſtaande, waarmede hem zulks volgens de Wet van Mozes vryſtond, maar door die van Christus verbooden was, zo vervoegde hy zich tot den Raad, en verzocht ontſlag, naar 't voorbeeld van 't geene daaromtrent doorgaans in Holland geſchiedt; en dat ontſlag werd ook altyd verleend, mids dat men eene vrywillige gifte betaalde aan den Fiskaal der Kolonie; maar ſedert

eenige jaaren heeft de thans dienende Fiskaal, de Heer Karfeboom, na over dat ſtuk in voorige jaaren verſtandige advizen gegeeven te hebben, goedgevonden, verſcheiden twyffelingen, die misſchien zeer gegrond zyn, te opperen in de berichten, die door hem aan den Raad gegeeven worden; en daar van is het gevolg, dat een Jood thans, volgens de voorrechten der Natie, niet kan trouwen, dan na alvoorens ontſlag van hunne Hoogmogenden bekomen te hebben; en hoewel derzelver goedheid en toegenegenheid nooit weigert zulks te verleenen, veroorzaakt dit echter voor de Jooden, ter voltrekkinge van hunne huwelyken, zeer zwaare kosten.

Hier is het, naar ons inzien, de juiste plaats om ook te ſpreeken van de Hoogduitſche Jooden, die in 1690 nog niet boven 40 of 50 perſoonen beliepen; doch zodanig in getal hebben toegenomen, dat zy thans meer dan de helft van 't getal hunner broederen, de Portugeeſche Jooden, uitmaaken. Zy hingen toen van deezen af, en werden 'er ook liefderyk door ondersteund met alles wat zy noodig hadden; en dewyl hun ſtaat die van koophandel en fabrieken was, zetteden zy zich te Paramaribo neder: vervolgens door den arbeid hunner handen voortgeholpen, zonder eenige van die gevaaren en rampen te ondergaan, waaraan de Landbouw is bloot geſteld, begonden zy, langzaamer hand, hun lot merkelyk te verbeteren. Ook werd hun getal niet weinig vergroot, door hunne broederen, die in menigte uit Europa over kwamen. Hunne Godsdienſtige plegtigheden waren op den leest der Portugeezen geſchoeid, en zy wisten zelfs niets van die belachlyke manieren, welke hen, volgens de aanmerking van den Baron van Bielefeld (*v*) zo zeer van de Portugeeſche Jooden

(*v*) *Inſtitutions politiques. Tom. III. p.* 18. *Leiden.* 1772. *Du Ligron Bibliotheque Judaïque. p.* 39. *De Pinto Apologie des Juifs.*

den onderscheiden. En alhoewel zy 'er nooit toe kwamen, om de hand eenigzins in het bestier der Natie te krygen, noch om zich door huwelyk met de Portugeesche Jooden te vermengen, echter leefden zy met hun in een zeer goed verstand, als behoorende onder het getal der byzondere leden van de Natie in 't algemeen; maar zo dra zy begonden te gevoelen, dat het met hunne zaaken vry gunstig stond, verwekten zy geduurige krakkeelen met de Portugeezen, en bragten die in de noodzaakelykheid, om, ter vermydinge van de gevolgen, die voor hun zeer gevaarlyk konden worden, zich geheellyk van hun af te scheiden. Ingevolge daarvan vervoegden zy zich tot de Heeren der Kolonie, die eene schikking tusschen beiden maakten, volgens eene authentike Akte van den 10 van Herfstmaand 1734, te vinden in het boek der Privilegien. Dus zyn dan deeze beide Natien sedert dien tyd van elkanderen gescheiden, zo datze ieder haare eigene Synagoge en Regenten hebben, geheel onafhangklyk de eene van de andere. En hoewel de Privilegien eigentlyk aan de Portugeesche Jooden zyn toegestaan, echter genieten de Hoogduitschen 'er alle soorten van vryheden, zo in hoedanigheid van Jooden als van burgeren, uitgezonderd alleen dat zy geen eigendom in de Savanne, en ook geen byzondere rechtbank van Civile of burgerlyke Justitie der Natie hebben. En hoewel men onder hen juist geene persoonen vindt, die zo ryk zyn als eenige Portugeesche Jooden, echter is het ook waar, dat zy, die zich niet in de gelegenheid bevonden hebben, om een gedeelte hunner goederen aan de bescherming van de voorrechten der Natie op te offeren, noch ook om zich te bemoeien met de oneenigheden van den Gouverneur Mauritius (waar-

Juifs. p. 17. Martiniere, Savary dans leur Dictionaires au mot Amsterdam, & plusieurs autres.

(waarvan in 't vervolg deezes Werks omſtandiglyk ſtaat geſproken te worden), zich in veel beter ſtaat bevinden dan de Portugeeſche Jooden. Misſchien zal men nergens Hoogduitſche Jooden aantreffen, die over 't geheel, in zeden en manieren, met die van Suriname gelyk ſtaan; en de aanmerkingen, die door ſommige Schryvers, ten opzigte van het onderſcheid der beide Natien, gemaakt zyn, zouden hier zeer kwalyk te paſſe komen: want, uitgezonderd eenige belachlyke bygeloovigheden en wat al te veel kweezelaary, is het onderſcheid, in 't algemeen geſproken, niet zeer groot, en het zou 'er geheel geen plaats hebben, zo niet eene zeer groote menigte Poolſche Jooden, van tyd tot tyd, herwaards overgekomen, hen, om zo te ſpreeken, bedorven hadden door het invoeren van hunne manieren.

Met het bovenſtaande verhaal hebben wy genoegzaam aangeweezen, hoe het zich met den algemeenen ſtaat der Kolonie, en derzelver wederwaardigheden, ſedert haar begin tot op de ongelukkige gebeurtenisſen met Caſſard heeft toegedraagen; laat ons thans het gevolg beſchouwen van die gebeurtenisſen, welke zo veel misnoegen en klagten baarden tegen de Heeren Eigenaars, zo ten aanzien van de veſtingwerken als van de hooge orders der Algemeene Staaten, in 1712 en 1713.

Hoe het ook met deeze orders moge zyn, 'er verliepen nog verſcheiden jaaren, eer men zich met elkanderen, wegens eenigerlei zaak, kon verdraagen: en het was eerst op het einde van 1733, dat de Heeren Eigenaars met de Kolonisten eenige artikelen troffen, die, op den 19 van Wintermaand deszelfden jaars, door hunne Hoogmogenden werden goedgekeurd, en volgens welke: „ de Kolonie in den tyd van zeven jaaren „ in goeden ſtaat van verdediginge geſteld moest wor„ den, door middel van veſtingwerken, die men voor„ had aan te leggen; de Direkteurs verbonden zich daar

„ toe

„ toe de noodige werklieden en vereischte ſtoffen uit
„ Europa te zenden, en de Kolonisten zouden een ge-
„ past getal ſlaaven leveren, om aan deeze werken te
„ arbeiden; de Direkteurs zouden geduurende deeze ze-
„ ven jaaren, jaarlyks verſtrekken twintig duizend gul-
„ dens, en de bewooners der Kolonie zestig duizend
„ guldens, te heffen van eene belastinge, die men zou-
„ de leggen op de voortbrengzels van den landbouw
„ en op de hoofden der geenen, die niet begreepen
„ waren in de klaſſe der Planteren". Eenige geſchillen, ſedert dien tyd, tuſſchen de beide verdraagende partyen, over de uitvoeringe van dit verdrag ontſtaan, gaven aanleiding, tot het beraamen van eenige nieuwe artikelen, getekend te Paramaribo den 6 van Lentemaand 1748, en vervolgens door hunne Hoog Mogenden bekrachtigd den 16 van Louwmaand (*x*); zo dat de fortres Nieuw Amſterdam, derwyze gelegen, dat zy het inkomen der beide rivieren Suriname en Comowine kan beletten, niet volbouwd wierd, dan bykans 16 jaaren na het ſluiten van 't eerst gemelde verdrag.

Het was een allergrootst geluk voor de Kolonie, dat zy ſedert Casſard tot op deezen tyd niet wierd aangevallen: want zulks zou voor haar van de treurigſte gevolgen hebben moeten zyn, uit hoofde van de oneenigheden, die ſint 30 jaaren tuſſchen de Kolonisten en Wethouders heerschten; te meer wyl de invallen der Marrons zo menigvuldig waren geworden, dat niemand zich lang durfde ophouden op eene plantagie, die verre naar boven der rivieren gelegen was.

De Kolonie dus het toneel van een' geduurigen oorlog zynde geworden, en de bewooners zich door hunne eigene ſlaaven ziende vervolgd, was men genoodzaakt, detachementen krygsvolk op hen af te zenden, omze door geweld van wapenen te beteugelen.

In

(*x*) *Volgens Hartſinck van bl.* 728 *tot* 739.

In gevolge daarvan heeft men verſcheiden veldtogten gedaan, die op onnoemelyke ſommen gelds kwamen te ſtaan; doch grootendeels met geen gelukkigen uitſlag bekroond werden: de Kolonisten zelve hebben ook, van tyd tot tyd, de muitelingen vervolgd, onder bevel van den Capitein der Joodſche burgery David C. Nasſy en van den Lieutenant. Iſ. Carrilhos voor de rivier van Suriname, en de Heeren van Vheelen en Lemmers voor die van Cottica. De laatſte deed met zyn detachement, in 1730, een langduurigen en hardnekkigen togt, by welken hy, na 36 bergen over getrokken te zyn, tot de wooningen der Marrons kwam, zonder 'er eenig mensch te vinden; hy vernielde echter hunne leevensmiddelen, en alles wat hy 'er vond; ook ſtak hy hunne hutten in brand; en na zyne te rug komſte werd de Kapitein Nasſy door den Raad afgevaardigd, om met een Detachement van zyne Burger-Compagnie aldaar post te vatten. Daarenboven zond men in Hooimaand deszelfden jaars ook nog derwaards een groot Detachement, onder de orders van den Kapitein Bedloo en den Vaandrig Zwallenberg. Dit Detachement kostte meer dan alle de overigen, en was evenwel van geen nut: waarop de Heeren Eigenaars het beſluit namen om maar alleen ſoldaaten tegen de Marrons te doen marcheeren, die echter in deezen tyd nog minder uitrechtten dan de Burgers: daar door in 't vervolg tot beter inzien gekomen zynde, deed men een' krygstogt naar Saramaca, waarby 26 Neger-Marrons leevende gevangen genomen en 16 gedood werden; zynde deeze Detachementen, by vervolg van tyd, geleid door Beinet, Nasſy, Viſſer, van Gieske, Metschler, Knoffel, van Daalen, Brouwer en anderen (*y*).

In

(*y*) *Hartſinck: bl.* 758-767. *Richeſſe de la Hollande. Tom. I. bl.* 305-316. *Tableau de Surinam. bl.* 138, 141 *en* 15.

In 't verhaal, dat ons deeze Schyvers van de krygstogten der Burgeren tegen de Marrons gegeeven hebben, wordt van de Jooden niet anders dan met onverſchilligheid geſproken. Niets van dat alles, het welk zy voor en in den tuſſchentyd der aangeſtipte gebeurtenisſen gedaan hebben, heeft verdiend plaats in hunne ſchriften te vinden. Het zal derhalvan ons niet kwalyk paſſen, dat wy die gelukkige krygstogten in een helder daglicht zoeken voor te ſtellen, welke door hen tegen de gemeene vyanden des lands ondernomen zyn; durvende wy onbeſchroomd voor de oogen van 't Heelal ſtaande houden, dat, zo al hunne Detachementen geen meerdere voortgangen en met mindere kosten dan alle de overigen maakten, zy althans de Christenen in moed, in order en in eenen blaakenden yver om der Kolonie dienst te doen, zeer wel wisten te evenaaren.

De Kapitein David C. Nasſy was bekend voor een rustig man, gewend aan den arbeid der plantagien, en van eenen onverſchrokken moed; hy bezat daarenboven eene byzondere genegenheid om dikwyls in geſprek te treeden met de Indiaanen, die men in groote menigte op de plantagien vond, en wier taal hem gemeenzaam was. Het is bekend, dat deeze Indiaanen, ſchoon zwak van geſteldheid, de bekwaamſte van allen zyn, om 't voetſpoor der Marrons in de bosſchen te ontdekken; en dewyl zy bevreesd waren van in hunne handen te zullen vallen, zo ſtelden zy verſpieders in de bosſchen, om te ontdekken waarze woonden, en watze deeden, of ſcheenen voor te hebben.

Nasſy, die wist hoe veel nuts 'er van deeze Indiaanen te trekken viel, en toen zeer ryk en in ſtaat was om veele kosten te konnen doen, gaf hun ſchietgeweer, en leerde hen 'er zich zo goed als ſoldaaten van te bedienen. Dus zyne kleine bende in ſtaat ziende om zyne oogmerken te onderſteunen, nam hy voor gebruik te

maaken

maaken van de vryheid, die de Raad van Policy door eene Publikatie van 1717 gegeeven had; „ dat het „ aan ieder vry zou ſtaan om togten op de wegloopers „ te doen, onder beloofde premien, bepaald naar maa„ te van de meerdere of mindere voordeelen, die door „ hen, in deeze op hunne eigene kosten uitgevoerde „ togten, gedaan zouden zyn". (z) Hy was toenmaals nog maar Onder-Officier, onder het bevel van den Kapitein der Joden, Jakob d' Avilar. In gevolge zyn reeds gemelde voorneemen deed hy, in 1718, eenen togt aan de rivier Saramaca tegen de Marrons deezer riviere, by zich hebbende eene Compagnie van 11 Joodſche burgeren, eene bende van 50 goede Indiaanen, en eenigen zyner beste ſlaaven. Deeze krygstogt was van eene gewenschte uitwerkinge; hy tastte de muitelingen aan, velde 'er veelen van ter neder, en bragt verſcheidenen als gevangenen met zich te rug, zonder dat de Kolonie een' eenigen ſtuiver had te draagen in de kosten van deezen togt: by den Raad, werd hy, ten blyke van deszelfs genoegen, daarom ook nog in dit zelfde jaar van Onder-Officier, gelyk hy tot hier toe geweest was, verheven tot eerſten Lieutenant, en vervolgens tot Kapitein van de Burger-Compagnie zyner Natie.

De gelukkige uitſlag van deezen eerſten krygstogt moedigde hem zodanig aan, dat 'er daarna geen krygstogt, groot of klein, geſchiedde, of hy was de eerſte, die zich aanbood, om tegen de Marrons uit te trekken. Volgens 't geen men, zo in zyne oude papieren als in het boek der Burgery, vindt aangetekend, heeft hy, geduurende zyn leeven, meer dan 30 dergelyke grootere en kleinere krygstogten gedaan; doch tot volkomen verlies van zyne goederen.

Eenige

(z) *Hartſinck. bl.* 756.

Eenige van zyne voornaamſte krygstogten zullen wy kortelyk melden. In den jaare 1731, kreeg de Heer Boeyé, Officier van de Burgery der Christenen, bevel van den Raad, om een' krygstogt tegen de Marrons te doen, en de Kapitein Nasſy werd gelast, een detachement van zyne Burgeren gereed te houden, om Boeyé, in geval van gevecht of vertſaagdheid, te verſterken. Nasſy begaf zich op marsch, volgens zyne ontfangen orders, vergezeld van zyne Indiaanen; en onder weg ontmoette hy Boeyé, die met alle mogelyke verhaastinge te rugge trok, om dat hy het ongeluk had gehad, van op weg, by geval, een' hoop vlugtelingen te ontmoetten, waar door één van zyne manſchap was gedood. Hoe zeer ook Nasſy hem bad, om toch den togt met hem te willen vervolgen, zich ſterk maakende, dat hy, binnen twee of drie dagen, de Marrons zou ontmoeten en aantasten; Boeyé had 'er geene ooren naar, en bleef zynen voorſlag weigeren. Nasſy nam derhalven den togt voor zyne rekening alleen, trok met zyn detachement tegen de vyanden op, en had het geluk van hen in hunne wooningen aan te tasten, eenigen daarvan gevangen te neemen, en een aanmerkelyk getal te dooden. Midlerwyl werd de Officier Boeyé in een Crimineel proces betrokken, over dit zyn gehouden gedrag; doch op zyne beurt beſchuldigde hy wederom den Kapitein Nasſy; alwaarom zy beide door den Fiskaal in rechten werden vervolgd; doch met dien uitſlag, dat Boeyé wierd ſchuldig verklaard en vervolgens geſtraft. De waarheid hiervan blykt zelfs uit eenige loffpraaken en ſtraatliedjes, die in Spanje, door een' Joodſchen Digter, met naame *Bien Venida del Monte*, ter eere van den Kapitein Nasſy, zyn opgeſteld.

In den jaare 1738, viel 'er een opſtand voor op eene plantagie in Sarua, toebehoorende aan den Jood Manuël Pereyra, waar van de Negers, ten grooten deele,

herkomſtig waren van Koromantyn, die de geduchtſte van alle deeze Afrikaanen zyn, en den meester ombragten, zo als reeds boven door ons is gemeld. De Heer Iz. Arrias, Oud-Bevelhebber der Joodſche Burgery, die in de nabyheid dier plaats, waar de opſtand was voorgevallen, twee groote wooningen had, zond eene menigte vrywillige Burgers tegen hen uit, onder het bevel van twee Onder-Officieren, Izaak Nasſy en Abr. de Britto: tot deezen togt verſchafte de Heer Arrias alles, op eigen kosten, wat het detachement van nooden had; zendende nog daarenboven teffens mede alle de goede Negers, die hy op zyne plantagien had. Deeze krygstogt was zo gelukkig, dat het uitgetrokken detachement, na een afweezen van 6 maanden, in welken tyd geen mensch iets van het lot dier vrywilligen vernomen had, te rug keerde met 47 gevangenen en 6 handen van geſneuvelden. De Raad, hier over niet weinig verblyd, beſchonk, volgens onze Archiven, ieder Officier met 75; ieder Burger met 36; ieder gewapenden Neger met 20, en ieder lastdraagenden Neger met 5 guldens; maar de edelmoedige Heer Arrias, wiens plantagien zeer veel nadeels by deezen togt geleeden hadden, kreeg, zo veel wy weeten, niet de minſte belooning; zelfs werd hy, van wegen den Raad, niet eens by geſchrifte bedankt.

De Heer Hartſinck verhaalt ook, dat zeker Dorp van muitelingen, bekend by den naam van Kreoolen, gelyk men de ingeboorenen des lands gewoon is te noemen, en die de geduchtſte van alle vyanden zyn, zo uit hoofde van hunne loosheid, als uit hoofde van hunne kundigheden, die zy door hunnen ommegang met de Blanken van kindsbeen af verkreegen hebben, in den jaare 1731, door den Kapitein Bley wierd aangetast en 't onderst boven gekeerd; ondertusſchen is het bekend, dat deeze bende Negers altyd haaren gang ging met het pleegen van allerhande vyandlykheden te-

gen

gen de Blanken, en dat dezelve eerst in het jaar 1743, ten tyde van den Gouverneur Mauritius, zodanig wierd vernield, dat men dit Dorp niet meer kende by den naam, dien het te vooren droeg, en zulks nog door den onverschrokken moed van den Kapitein D. C. Nasfy. Deeze, schoon reeds hoog van jaaren, vertrok in Oogstmaand van 't gemelde jaar, met 27 Burgers, 12 Soldaaten, 15 Indiaanen, 165 Negers en 60 Kano's (of scheepjes gemaakt van uitgeholde boomen) volgens een plan, dat hy daarvan ontworpen, en aan den Raad vertoond had op den 10 van Hooimaand 1743. Na de rivier van Suriname opgevaaren, en verscheiden watervallen, die men in 't opvaaren van de rivier ontmoet, te boven gekomen te zyn, begaf hy zich op marsch, en tastte de vyanden aan op den dag van *Kipour*, of *verzoening der Jooden*; en zonder dien heiligen dag eenigzins te ontzien, vervolgde hy de vyanden, stak hunne hutten in brand, vernielde het dorp, scheurde de wortels hunner gewoone leevensmiddelen uit den grond, maakte 14 gevangenen, en doodde zeer veelen. Over deezen togt stond geheel de Kolonie verbaasd; doch de afgunst, die zich reeds sedert langen tyd tegen de bedryven van deezen Kapitein verklaard had, vond stof in sommige door hem begaane misslagen, om de tanden tegen hem te scherpen, niettegenstaande de uitslag van dien togt alle verwachting zeer verre te boven ging (*a*). Zie hier wat 'er

(*a*) Om dit alles, tegen 't geen men by Hartsinck. bl. *766.* leest, bevestigd te zien, kan men de Negers van Juka, onze nieuwe bondgenooten, naar de waarheid van dit alles vraagen, en als dan zal men te weeten komen, dat zy dit dorp der Kreoolen, door Nasfy geslegt, tweëerlei benaaming gegeeven hebben, naamelyk, *Gri-Gri* en *Nasfy-Broko*. *Gri-Gri* nu betekent in de brabbeltaal des lands of Neger-Engelsch, het geluid dat men met de bloote voeten op den grond maakt, wanneer men snellyk loopt; *Dem ron gri-gri*, wil zo veel zeggen, als, *zy hebben al*

'er van de zaak zy: de orders van den Kapitein behelsden, dat hy in het dorp deezer Kreoolen zou inrukken, hen bevechten, alles vernielen, en daarvan, zonder tydverzuim, kennis geeven aan den Raad, zonder de plaats, voor nadere orders, te verlaaten; maar in ſteê van aan deeze bevelen te gehoorzaamen, begon zyne bende, waar onder een van zyne broederen en ook een zoon van hem was, wien de Indiaanen en Negers diets maakten, dat de Marrons de kreeken vergiftigd hadden, en dat 'er in die droogte, waar zy zich bevonden, geen water voor hun zou te vinden zyn om te konnen drinken, zodanig te morren, dat hy zich, tegen wil en dank, genoodzaakt zag om met zyne gevangenen te rug te keeren, en zelf de tyding van zyne behaalde overwinning te brengen. By zyne aankomst, die voorviel op den 14 van Wynmaand des zelfden jaars, gaven zyne vrienden hem terſtond den misſlag te kennen, dien hy had begaan, en teffens, dat hy zich moest bereiden om zich deswegen, althans met aanneemelyke redenen, te verontſchuldigen, dewyl zyne vyanden en benyders gereed waren om hem voor den Raad zwart te maaken; maar hy, zich vleiende, dat de gelukkige uitſlag van eenen togt, die voor bykans onmogelyk gehouden was, hem by den Raad eenige toegeevendheid zou doen verwerven, ſchroomde niet zich, eenige dagen na zyne aankomst, in den zelven, met alle mogelyk vertrouwen, te vertegenwoordigen. Dan de Raad, doch wel voornaamelyk de Gouverneur Mauritius, overlaadde hem met duizend beſchuldigingen, onder anderen, dat hy uit de handen der Negers, die aan Christenen toebehoorden, en zich op dee-

al vlugtende zeer ſnel geloopen. *Nasſy Broko*, betekent, *Nasſy ſlegtte of ſloopte het*: want *Broko* zegt niet anders dan ſlegten, ſloopen, verbryzelen, aan ſtukken breeken, verwoesten enz.

deezen togt bevonden, den buit, dienze op de Marrons hadden gemaakt, gerukt had, om dien aan de Negers der Jooden te geeven; als ook, dat hy te veel leevensmiddelen in de bosschen gebragt, en verspild had; waarop hy, zonder zyne verdediging te hooren, werd verweezen, om de voorgewende nadeelen aan de Negers en eenige Indiaanen te vergoeden; terwyl men toestel maakte om hem nog daarenboven in een Crimineel proces te betrekken. Deeze ten eenemaal onverwachte behandeling, die 't gebouw zyner glorie op eenmaal deed instorten, had zo vervaarlyk eenen invloed op den geest van dien braaven man, dat hy in eene sterke koorts verviel, die zyne dagen eindigde, in den ouderdom van byna 67 jaaren. Na zyn' dood werd de Heer Iz. Carilho tot Kapitein in zyne plaats verkooren, volgens zyne akte van aanstellinge, vertekend in Wintermaand van het zelfde jaar 1743.

Ondanks alle deeze Burgertogten van Christenen en Jooden, die somtyds zeer gelukkig uitvielen, werden de bosschen, dag aan dag, hoe langs hoe meer vervuld met nieuwe wegloopers; zynde de wegen der schuilplaatsen, of de kennis der bosschen, voor de slaaven zeer gemakkelyk geworden door de geduurige togten, die zy met de Blanken deeden, en welke hen, om zo te spreeken, de geheime paden leerden om zich met de Marrons te hereenigen. Door deeze en zeer veel andere redenen werd de Gouverneur Mauritius op het denkbeeld gebragt, om, in navolginge van Jamaika, vrede te maaken met de Marrons van Saramaca, die veele in getal waren, en vervolgens, met hunne hulpe, die van de overzyde der rivier van Suriname te vernielen. Dit plan werd voorgesteld in den Raad, en na veele kibbelaaryen goedgekeurd en uitgevoerd; en echter was het maar van korten duur: want de verschillen, die 'er tusschen den Gouverneur, de Raaden en de Bewooners ontstonden, waren van zeer moeielyke gevolgen, en

bragten te wege, dat 'er van 't geene men aan de Negers beloofd had, niets gehouden wierd: daarenboven waren de Negers bevreesd, dat de voorgeslagen en geslooten vrede maar alleen een strik was, die hun door de Blanken gespannen wierd: om dies wille werd de vrede schielyk door hen verbroken, met dit gevolg dat men de vyandlykheden van wederzyden met meer dolheid en woede zag hervatten dan ooit voorheen.

De Raad, niet weetende wat in deezen best gedaan ware, besloot in 1749 twee groote detachementen burgers te gelyk uit te zenden, om tegen de Negers van wyl. den Heere Thomas op te trekken: het eene door de rivier van Comowine onder den Kapitein Rynsdorp, het andere door die van Suriname, achter de kreek van Casawine, onder den Joodschen Kapitein-Lieutenant Moz. Naar, die zich, niet tegenstaande zyne hooge jaaren, vrywilliglyk aanbood om deezen togt, die zyn zeventiende was onder den Kapitein Nasfy, te doen. Het bevel, aan deeze detachementen gegeeven, hield in, dat zy, in geval van noodzaakelykheid, na eenigen tyd, zich hadden te vereenigen op zekere plaats, boven aan eene deezer twee rivieren. De Heer Naar had het geluk van eenige voetspooren van weglooperen aan te treffen, en op deeze voetspooren voorttrekkende ontdekte hy eene groote volkplanting, die hy aantastte, en derzelver hutten in de asche leide; neemende 37 Negers gevangen, en daaronder het hoofd der muitelingen, genaamd Coridon, welken de Raad gebooden had, leevend te grypen, indien zulks mogelyk was. Hy deed daarenboven door een sterk detachement de ontkomenen achtervolgen, en van deezen werden 'er nog 20 Negers leevende te rug gebragt, het welk een getal uitmaakte van 57, behalven eene groote menigte, welke het detachement van Naar, by deeze gelegenheid, had gedood. Die geenen der muitelingen, welke deezen aanval ontkomen waren, hadden 't ongeluk van te vervallen aan dien kant, langs welken

welken de Heer Rynsdorp marcheerde, en die zeer veelen van hun gevangen nam. De waarheid van 't gemelde wordt bevestigd door een geſchenk van 150 guld. en een zilveren koffykan, met het daarop gegraveerde wapen der Kolonie, waarmede gemelde Heer Naar door den Raad werd beſchonken (*b*).

De woede, die door de Blanken tegen de Negers werd opgevat, en de wreede ſtraffen, die zy den weglooperen aandeeden, ſtrekten, volgens onze reeds gemaakte aanmerking, nergens anders toe dan om hunne ſtoutheid en neiging tot wegloopen te vermeerderen. Onder eene menigte dorpen der muitelingen, verſtrooid in de onmeetelyke bosſchen der Kolonie, die 25 of 30 mylen van de plantagien verwyderd waren, vond men een klein vlek, aan eene kreek, genaamd Juka, achter eenen berg van eene ontzaglyke hoogte: deeze Negers, gelyk wy reeds voorheen hebben opgemerkt, vonden zich tot aan 1749 niet talryk genoeg om vyandlykheden te pleegen; doch dewyl hun getal, in dat zelfde jaar, merkelyk toenam door de Negers van den Heer Thomas, haddenze moeds genoeg om aan te vallen op de plantagie van zekeren Jood, bekend by den naam van Auka, hooger nog dan de Savanne geleegen, waarop men 50 ſlaaven had, doch zonder eenige verdediging. Zy ſtaken 'er alle huizen in brand, plunderden alles uit, en voerden bykans alle Negers, zo grooten als kleinen, die zy 'er vonden, mede. Dit was de eerſte vyandlykheid van het vlek Juka, dat, na het wegloopen der Negers van Tempaty in 1757, zo ontzaglyk is geworden: en hoewel deeze aanval alle de bewooners der Boven-rivier grootelyks ontſtelde en bevreesd maakte, echter dachten

(*b*) *Men zie deswege twee Reſolutien van den Raad van den* 10 *en* 12 *van Lentem.* 1750. *Bewyſſtukken No.* 10. 1 *en* 2.

ten zy, dat dezelve veroorzaakt was door de eigen Negers der plantagie, die vanzelfs weggeloopen waren, zonder door de Marrons genomen te zyn. De bevelhebber der Joodſche Burgery, de Heer Iz. C. Nasſy, hoewel nog jong van jaaren en zonder ondervindinge, doch moedig, en weetende daarenboven hoe gering de ſterkte der plantagie van Auka ware, verzamelde in der yl twaalf zyner vrienden, alle jong van jaaren, verzeld van de besten hunner ſlaaven, met een weinig krygsgereedſchap en leevensvoorraad voor 10 of 12 dagen. Zy vertrokken zonder uitſtel om de wegloopers te vervolgen, en ontdekten wel dra, dat zy met eene bende gewapende manſchap te doen zouden krygen. De onverſchrokkenheid van den bevelhebber was nogthans zo groot, dat hy, in ſteê van te rug te deinzen, de vyanden aangreep, en eene der bloedigſte ſchermutſelingen doorſtond: ſchoon de ſterkte zeer ongelyk was, hielden echter de Blanken het gevecht van den morgen tot den avond uit; maar het ongeluk hebbende gehad van aan hunne zyde te zien vallen den Burger A. de Britton, eenen Joodſchen Mulater, en drie of vier van hunne goede ſlaaven, zo ontzonk hun de moed. De Bevelhebber Nasſy, die in den ſtryd door een ſnaphaanſchoot aan zyn been was gekwetst geworden, deed alle mogelyke moeite, om zyne manſchap nieuwen moed in te blaazen, maar te vergeefs: zy namen de vlugt in de grootſte wanorder, zo dat de arme Bevelhebber, die wegens zyne wonde naauwelyks konde gaan, van de zynen verlaaten zynde, door de vyanden gevangen wierd genomen: en deeze wreedaarts deeden hem, volgens 't bericht, dat zy zelve, ſedert den vreede van 1760, daarvan gegeeven hebben, den allerwreedſten dood aan: ook hebben zy ons verſcheiden maalen verzekerd, dat zy in dit gevecht meer dan 20 man verlooren hebben, onder anderen twee der voornaamſte hoofden van hun vlek, en dat zy', ware 't niet

ge-

geweest om den dood van deeze hoofden, welker familien dien met veel verbitteringe op de Blanken poogden te wreeken, hem zouden geneezen en onderhouden hebben, om 't genoegen te ſcheppen van zich door eenen Blanken te doen dienen.

Alle deeze togten en zeer veele andere bedryven der Jooden (welke wy, hoe bekend ook by de Natie, niet zullen beſchryven, om dat de Archiven der Kolonie niet voor ons zyn geopend geweest, en wy dus niet in ſtaat zyn, noch om den juisten tyd der togten te bepaalen, noch om het getal der gevlugten, die door verſcheiden Burger-Bevelhebbers zyn te rug gebragt, op te geeven) zouden zekerlyk wel verdienen, dat menze, in de Historie van Suriname, had gemeld; te meer, wyl onder alle de verrichtingen, welke daar in voorkomen, niet één vergezelſchapt heeft gegaan met zo groot een' voorſpoed als die der Jooden, waarvan wy geſproken hebben. En hoewel wy beſlooten hebben, den verwarden hoop onzer oude Archiven eenigzins te ontwikkelen; de byzondere papieren van Kapiteins en Officieren der Burgery, voor welker bewaaringe de onderſcheiden Familien hebben zorge gedraagen, te onderzoeken; als ook ons door onze, nog in leeven zynde, gryzaards te laaten onderrechten, zulks geſchiedt geenszins met oogmerk om de verdienſten der Jooden boven die der Christenen, onze landslieden, te verheffen; maar alleen om aan te toonen, hoe groot de geveinsdheid of onweetendheid dier Schryveren geweest zy, welke over Suriname geſchreeven hebben.

De Jooden hebben ten allen tyde hun goed en bloed voor het welzyn der Kolonie over gehad; zy hebben alle de gevaaren onvertſaagd onder de oogen gezien, en hunne godsdienſtige vooroordeelen opgeofferd; eene offerande, die zy, zonder vleiery, verſchuldigd waren voor die beſcherminge, welke de Heeren Eigenaars

hun altyd hebben verleend, alhoewel dezelve, buiten hun weeten, duizend maalen is verydeld door den haat en de afgunst, welke hun, doch gelukkiglyk buiten hunne ſchuld, werd toegedraagen. Wy vleien ons, dat het door niemand kwalyk zal geduid worden, dat wy, door het vermelden van beweezen loffelyke bedryven, getracht hebben de Natie, tot welke wy behooren, te rechtvaardigen; te meer daar een getrouw verhaal van 't geen de Jooden gedaan hebben, in geenen deele ſtrekt tot verkleining van de verdienſten dier Christenen, welke alles, wat in hun vermogen was, ten beste der Kolonie hebben aangewend.

Deeze ſoort van overwinninge, welke door de vyanden was behaald, en gevolgd werd van eenen zeer grooten aanwas in getal, voornaamelyk na het jaar van 1757, gelyk zo even door ons is opgemerkt, ſtrekte zeer tot vergrooting van den moed der Marrons, en bragt de Kolonie op den oever van haaren ondergang; des 'er geen ander middel ter haarer behoudenisſe overſchoot dan dat van vrede met hun te maaken: 't geen derhalven de oneenigheid, of, om beter te ſpreeken, de geest van tegenſpraak, ten tyde van den Gouverneur Mauritius, had weeten te verydelen, werd eindelyk voor een zeer groot geluk gehouden; te meer wyl het ſcheen, dat de vyanden zelve om den vrede verzochten door verſcheiden briefjes, die menigmaal gevonden werden op plaatſen daar zy hunne vyandlykheden gepleegd hadden, en geſchreeven waren door zekeren Boston, die by zynen meester zo wat had leeren ſchryven, voor dat hy weg liep. Men liet dan ingevolge hiervan voorſlagen tot vrede doen, en dezelve werd getroffen in de jaaren 1759 en 1760, zo als in 't breede by Hartſinck kan worden gezien (c).

Zo

(c) *Hartſinck. bl.* 772.

Zo deeze vrede het geluk der Kolonie juist niet in alle deelen bevorderde, dezelve bragt ten minſte veel toe tot de rust en veiligheid der Kolonisten: ons zal wel gelegenheid voorkomen om van deszelfs gevolgen wat omſtandiger te ſpreeken. Laat ons thans het oog eens vestigen op de inwendige verdeeldheden der Kolonie, die zo moeielyk voor dezelve waren.

Het verdrag, door de Kolonisten in 1733 met de Heeren Eigenaars, nopens de fortifikatien, getroffen, en door hunne Hoogmogenden, den 19 van Wintermaand deszelfden jaars, goedgekeurd; doch hetwelk, wegens verſcheiden opgekomen zwaarigheden, onuitgevoerd bleef, zo als wy reeds voorheen hebben aangemerkt, was ten allen tyde de keen van tweedragt. Volgens dat verdrag moesten de Kolonisten jaarlyks, zeven jaaren lang, opbrengen eene ſomme van 60,000 guldens, terwyl de Heeren Eigenaars zich verpligt hadden, 20,000 guldens te zullen verſtrekken. Eenige andere verſchillen, die tusſchen de twee kontrakteerende partyen gereezen waren, over den ontfang van dit geld, en de uitvoering van 't getroffen verdrag, hebben aanleiding gegeeven tot eenige nieuwe artikelen, getekend te Paramaribo den 6 van Lentemaand 1748, en door hunne Hoogmogenden, de Algemeene Staaten, bekrachtigd den 16 van Louwmaand des volgenden jaars, waarby het 27 en 30 artikel van het oktrooi van den 23 van Herfstmaand 1682, behelzende, *dat de fortificatien zouden komen tot laste van de Maatſchappy, en dat men geene impoſitie zou vermogen te heffen dan met goedkeuringe van hunne Hoogmogenden*, ſtilzwygende werden herroepen, door de veroordeelinge der Kolonisten; te meer om dat, volgens het 30 artikel, de verdragen wierden bevestigd door de goedkeuring

keuring van hunne Hoogmogenden, de Staaten Generaal. De Kolonisten evenwel zochten naar den draad van Ariadne om uit dien doolhof te geraaken, waarin zy zich zelve begeeven hadden; doch bevindende, dat 'er geen uitkomen aan was, vielenze op beuzelaaryen van luttel belang; zoekende dikwyls geschil met allen, die hun toeschreenen aan de party der Heeren Eigenaaren verkleefd te zyn; en deeze geschillen samenvoegende met personeele byzonderheden, maakten zy een' baajert van klagten en kibbelaaryen tegen den Gouverneur Mauritius en eenige Raaden, over den vrede, dien zy met de Marrons van Saramaca geslooten hadden, zo als boven is vermeld, als ook over zekere impositien, die men wilde leggen op voorwerpen van enkele weelde en overdaad voor de Kolonie in 't algemeen. Daar de Staatkunde van den Heer Mauritius, zo wel als zyne bekwaamheid en geleerdheid, die van zyne tegenpartyen, alle t' samengenomen, merkelyk te boven ging, en vereenigd was met eenen digtkundigen geest, zo is het juist niet vreemd, dat hem nu en dan wel eens uitdrukkingen ontvielen, die wat steekende en schimpende waren op de geenen, die zich tegen zyne denkbeelden durfden verzetten; en hoewel dezelve wel eens zo fyn waren, datze juist terstond niet gemerkt wierden, bragtenze hem nogthans, eerlang, grootelyks in den haat: en dewyl men alle zyne verrichtingen alleen toeschreef aan zyne zugt om te heerschen, konde men niet nalaaten zyn bestier en dat van zyne Meesters met al te veel vooringenomenheid te beschouwen. De Heer Mauritius was in 't eerst zeer bedaard; doch vervolgens werd hy door zyne driften zodanig vervoerd, dat hy de paalen der bescheidenheid ganschelyk uit het oog verloor, waar door alles in eenen staat van de uiterste verwarring en tweedragt geraakte. Elke party zocht niets anders dan het getal haarer aanhangeren te vergrooten, om elkanderen door schrif-

ſchriften, die niets dan bitterheid en kwaadaartigheid ademden, te verſcheuren. Het vertrek van den Heer Du Plesſis, doodelyken vyand van den Heer Mauritius, naar Holland, in 1747, ondernomen met oogmerk om zich over hem te beklaagen, gaf gunſtige gelegenheid om 'er nieuwe klagten by te voegen, zo tegen den Gouverneur als tegen de Heeren Eigenaars.

„ DeJood", zegt de Heer Pinto, (Lettres de quelques Juifs à Monſieur de Voltaire, tom. 1. p. 13) „ is een „ Caméleon, die overal de kleuren aanneemt van de „ verſchillende gewesten, die hy bewoont, van de ver„ ſchillende volkeren, met welke hy verkeert, en van „ de verſchillende Regeerings vormen, onder welke „ hy leeft". By gevolg konden de Jooden, te midden van zo veele oneenigheden, die voor en tegen met drift behandeld werden, niet wel onzydig blyven: de tegenparty van den Heer Mauritius wist op haare zyde te trekken den Heer I. Carilho, Kapitein der Joodſche Burgery, die zeer ryk en van grooten invloed onder de Jooden was niet alleen, maar by wien ook geſtrengheid van zeden en ſtoutmoedigheid de plaats van Staatkunde en ſcherpzinnigheid bekleedden. Deeze voegde zich derhalven by de tegenparty van den Gouverneur, en tekende in den naam der Natie verſcheiden geſchriften tegen hem. De Heer Mauritius, in aanmerking neemende, hoe veel nadeels hem de klagten van 't ganſche lichaam eener Natie, wier byzondere leden, in getal, meer dan een derde van de bevolkinge der Blanken uitmaakten, zouden konnen doen by zyne Meesters in Holland, bragt zyne klagten in by de Regenten der Natie. Deezen, die in hoedanigheid van Regenten, volgens de hun verleende voorrechten, de eenige Reprezentanten der Natie zyn, zonder de medeſtemminge van de Kapiteins der Burgery, betrokken den Heer Carilho in pro-

proces, zo ter zaake dat hy zich het recht had aangemaatigd om verzoekſchriften op den naam der Natie te tekenen, als ook dat hy niet weinig had toegebragt om hunne voorrechten en vryheden van een twyffelachtige wettigheid te maaken, tot nadeel van zyne broederen. De twee partyen, die onder de Christenen elkanderen zochten te vernielen, namen de Jooden, die 't met haar hielden, onder haare byzondere beſcherming, en bragten de ganſche Natie tot de allerongelukkigſte verdeeldheid; waar door zelfs te wege gebragt werd, dat 'er, behalven de voorgewende algemeene zaak, die zy, volgens hunne ſtrydige begrippen, verdedigden, zeer veele en hevige byzondere geſchillen onder hen ontſtonden, over het inwendig beſtier der Synagoge, de natuur van hunne Conſtitutie, de uitgebreidheid hunner voorrechten, en den waaren aart hunner godsdienſtige plegtigheden; kortom zodanig, dat Megera en het monſter der dweepery het hoofd onder de Jooden opſtaken, en hunne plantagien, even als de Kolonie over 't geheel, maakten tot een toneel van tweedragt en verwarringe.

Sedert dien tyd zagen de Algemeene Staaten zich overlaaden met verzoekſchriften van den eenen kant, en met antwoorden daarop van den anderen, tot dat eindelyk, op den 20 van Wintermaand 1747, hunne Hoogmogenden het beſluit namen, om alle de ſtukken, door du Plesſis en Carilho geſchreeven, aan den Gouverneur Mauritius te zenden, met order om hun daarop, ten ſpoedigſte, zyne verdediging toe te laaten komen enz.

De Jooden, bevreesd zynde voor de doodelyke gevolgen van 't geene 'er in de Kolonie was voorgevallen, en voor het nadeel, dat daaruit, ten opzigte hunner privilegien, zou konnen gebooren worden, zonden in dat zelfde jaar eenen brief af aan de Heeren Eigenaars, hen daarin biddende, dat zy toch met hunne voor-

voorſpraak by hunne Hoogmogenden vereerd mogten worden: en daarop ontfingen zy, door middel van den Gouverneur, de gunſtigſte verzekeringen, ten deezen opzigte, by eenen brief van den 6 der Hooimaand 1747, waarin deeze Heeren het gedrag, door de Regenten in deeze omſtandigheid gehouden, goedkeurden (*d*).

Na duizend geſchillen van deezen aard bleeven nogthans de zaaken in eenen onbeſlisten ſtaat tot op den 3 van Sprokkelmaand 1750, wanneer hunne Hoogmogenden goedvonden, alle de ſtukken van het proces te ſtellen in handen van den Hoogen Raad, ten einde, na dezelve onderzocht te hebben, daar over, in overeenſtemminge met deszelfs gevoelen, uitſpraak gedaan mogt worden. De Algemeene Staaten beſlooten midlerwyl, by eene nadere reſolutie van den 22 van Bloeimaand deszelfden jaars, zyne Doorl. Hoogheid, den Heer Prins van Orange, te verzoeken en te magtigen, om zonder uitſtel zulke maatregelen te neemen als hy de geſchiktſte zoude oordeelen, tot herſtelling van de rust en veiligheid der Kolonie, die toenmaals grootelyks ontrust werd door de invallen der weggeloopen Negers. Zyne Doorl. Hoogheid nu was van gevoelen, dat men derwaards Kommisſarisſen met eene genoegzaame krygsmagt behoorde te zenden; en ingevolge van dien werd 'er ook een regiment geformeerd van 600 man, getrokken uit de byzondere garnizoenen van den Staat, waar over het bevel werd opgedraagen aan den Baron van Sporcke, Generaal Major van de Infanterie, met den tytel van eerſten Kommisſaris, en wien in deeze laatſte hoedanigheid, werden toegevoegd de Heer Bosſchaart, Penſionaris der Stad Schiedam, en de Heer de Zwart Steenis, Raad der Stad Gorkum, welke in last hadden, kennis te neemen van den

(*d*) *Zie de Bewysſtukken. No. II.*

den ſtaat der zaaken in de Kolonie, en 'er zulke ſchikkingen te maaken als zy dienſtig en noodzaakelyk zouden oordeelen.

Deeze Kommisſarisſen, in Wintermand 1750, in Suriname gekomen zynde, gaven daar, den 14 van Grasmaand des volgenden jaars, eene Publikatie uit, van den volgenden inhoud.

„ De Gedeputeerden van zyne Doorl. Hoogheid, den „ Heere Prinſe van Orange en Nasſau enz. enz. enz. doen „ te weeten, dat, na genomen te hebben de noodige „ informatien op het ſtuk der onlusten, die gereezen „ zyn tusſchen de Regeering en eenige Eigenaars van „ plantagien deezer Kolonie, de Kommisſarisſen Bos- „ ſchaart en Steenis, gereſolveerd zyn, zo ras mogelyk „ naar Holland te rug te keeren, om daarvan een „ naauwkeurig bericht te geeven aan zyne Doorl. „ Hoogheid, als ook van verſcheiden bezwaarnisſen, „ hun in handen geſteld, in naam en van wegen eeni- „ ge bewooners deezer Kolonie; ten einde meerge- „ melde zyne Hoogheid daar over oordeele naar zyne „ hooge wysheid enz. en dat eindelyk, dewyl wy „ noodig geoordeeld hebben, den Heer J. J. Mauri- „ tius, Gouverneur deezer Kolonie, naar Holland te „ zenden (ongeſchonden zyne eere, en met behoud „ zyner inkomſten) wy by voorraad deeze waardigheid „ hebben opgedraagen aan den Baron H. E. Sporcke, „ Generaal Major in dienst der Republiek, en „ Commandant van de troupen, die zich werkelyk in „ deeze Kolonie bevinden; hem dezelfde magt en het „ gezag opdraagende, welk de Heer Mauritius tot hier „ toe heeft gehad".

Deeze twee Kommisſarisſen, in Holland zynde te rug gekomen, in Oogstmaand daar aan volgende, met den Heer Mauritius, leverden daar, in vereeniginge met andere ſtukken, een vertoog over, getekend door Burgers, bevattende derzelver bezwaarnisſen in 52 zeer uitge-

breide

breide artikelen, van welke het 12, 13 en 43 artikel inzonderheid, hunnen haat tegen de Joodſche Natie aan den dag leggen, zonder eenig ontzag voor Carilho, die van hunne party was. Maar nu het eerſte vuur der drift wat was gedoofd, hadden zy niet meer noodig eenen Jood te ontzien, alleen om dat hy een van hunne medeſtanders was. Men maake eene vergelykinge van dit vertoog met het verzoekſchrift, door hen zelven, op den naam van 41 Burgeren, ingediend, in Wynmaand 1747, ten voordeele van den Heer Carilho, hetwelk te vinden is in de Verzameling van den Heer Mauritius, en men zal op eene duidelyke wyze zien, hoe zeer men zich zelf tegenſpreeke, en logenſtraffe, wanneer men van de Jooden ſpreekt: eene opmerkinge waaruit zeer klaare lesſen voor de Natie voortvloeien, om op haare hoede te zyn in diergelyke gevallen. Al evenwel, zo het niet geoorlofd, maar zelfs ſtrafwaardig is, eene ganſche Natie zonder gewigtige redenen te lasteren, dan is het nog veel ſtrafwaardiger, toe te leggen op het zwartmaaken van de Jooden eener Kolonie, die haaren oorſprong en voortgang, in verſcheiden opzigten en omſtandigheden, aan hun verſchuldigd is, en welke van den Souverein en de Heeren Eigenaars dikwyls doorſlaande blyken van goedkeuringe, zowel als derzelver hooge beſcherminge, genooten hebben. Daarenboven, welke misdaaden toch hadden de Jooden bedreeven, omze op zulk eene wyze te lasteren en te beſchuldigen, als men in deeze aangetrokken artikelen heeft gedaan; en wel voornaamelyk in het XII artikel, waarin men hunne Savanne vergelykt met een broeinest van ſtruikroovers, en waarin men onderſtelt, dat hunne ſtemmen tot de nominatie van Raaden der Policy, voor geld te koop zyn, naar believen van den Gouverneur.

Zo de Regenten, zelven onkundig zynde van de talenten der geenen, die naar de nominatie ſtaan, in

ſteê van het oor te leenen aan het aanzoek van byzondere perſoonen, by den Gouverneur gaan verneemen, wie de geſchiktſte perſoon zou zyn om op de nominatie gebragt te worden; en wanneer de Natie, zich in haare keuze bepaalende, door derzelver eenſtemmigheid, haar klein getal doet zegepraalen over het veel grooter getal der overige Kolonisten, die niet zelden onder elkanderen verdeeld zyn, en kleine kabaalen maaken, is dat eene misdaad? En nog verder, onderſteld zynde, 't geen evenwel verre is van beweezen te zyn, dat de Gouverneur de Jooden om hunne ſtem verzoekt, zoude het dan niet hun pligt zyn, om, zo het geweeten 'er niet door gekwetst wordt, meer verkleefdheid aan den Gouverneur te betoonen dan aan anderen, die ten allen tyde 'er op hebben toegelegd, om hen met verachtinge te overlaaden, terwyl de beſcherming der geenen, die door den Gouverneur vertegenwoordigd worden, hen voor vervolginge beveiligde? En wat wil ook dit voorrecht van mede te ſtemmen tot het maaken van eene nominatie van Regeerings perſoonen der Kolonie veel zeggen? Heeft niet elke vrye Neger, die een hutje of lapje land in eigendom bezit, het zelfde recht? Zal dan deeze ſoort van demokratiſche vryheid, welke de Wetgeevende Magt heeft toegeſtaan aan de gezamentlyke leden eener Kolonie, die alle eveneens werkzaam zyn, niet alleen om hun eigen geluk, maar ook dat van het moederland te bevorderen, onderworpen zyn aan zulke zo wel kinderachtige als onbillyke aanmerkingen? De Heer Hartſinck, zonder de waarheid hiervan te willen gevoelen, zegt, hoewel misſchien voortgeſleept door zyne eigene vooroordeelen: *dat deeze aan de Jooden verleende vryheid nog tegenwoordig ſommigen van de overige bewooners tegen de borst ſtuit* (*e*). Doch waarom heeft hy 'er het woord *onrechtvaardiglyk* niet bygevoegd, op dat dus zyne onpartydigheid mogt blyken? De

(*e*) *Bl.* 876.

De drie voorheen gemelde artikelen, welke te vinden zyn in het ſtuk No. 12. zullen, zoze met de zaaken, die wy in dit geſchrift hebben bygebragt, vereenigd worden, ter bevestiginge van onze gezegden dienen. Ook zal de valſche wyze van redeneeren, de drift en zelfs de haat, welke daar in gevonden worden, het beste bewys opleveren, dat de Natie wenſchen kan om haare onſchuld te betoonen: de uitſpraak van Hunne Hoogmogenden, geſteld ter zyde van deeze drie artikelen, en hunne Reſolutien van den 24 der Grasmaand 1755 (*f*), zetten eindelyk het zegel op deeze waarheid, en doen de Jooden, ten deezen opzigte, zegepraalen. Maar laat ons wederkeeren tot de zaaken van den Heer Mauritius, om aldus ook te komen tot die der Jooden, welke in dit geval op het naauwst verbonden zyn, met alles wat 'er in Holland omging, nopens de onlusten der Kolonie.

Het oordeel van den Hoogen Raad in Holland, over het Proces, voor en tegen den Heer Mauritius ontgonnen, ſtelde de onſchuld van gemelden Gouverneur in den vollen dag; echter konnen wy niet ontveinzen, dat de Heer Mauritius, volgens de berichten, die wy hem aangaande ontvangen hebben, wat al te los in veele gevallen te werke ging; maar evenwel daarom geenszins van zulk een wraakbaar karakter was, als onderſteld wordt door de Schryvers der brieven over Eſſequebo en Demmerary, welke wy hebben aangehaald: ja wy zyn van gedachten, dat, byaldien de Kolonisten, met minder drift en hevigheid, doch met meer bezadigdheid en wysheid, hem hunne vertoogen hadden weeten te doen, zyn yver voor het welzyn der Kolonie, het gemis van zyn beſtier langen tyd zou hebben doen beklaagen. De Heer du Pleſſis daarenboven, die de gevolmagtigde zyner tegenparty was, bezat geenszins zulk een karakter als noodig en geſchikt was tot zulke kommisſien. Hy en zyne aanhangers voerden zo veele kla-

(*f*) *No.* 15.

kinderachtige bewyzen tegen hunne weêrparty aan, dat het Staatkundig doorzigt van den Heer Mauritius hen daarop konde vatten ten voordeele zyner zaak, en dat aldus, op de lyfstraffelyke proceduures, welke de Fiskaal der Generaliteit, terstond daarop, tegen den Heer du Plesfis begon, deeze in de gevangenis wierd geworpen, en niet van de zaak afkwam, dan door begunstiginge van de algemeene amnestie van den 20 der Hooimaand 1753, waarvan Hunne Hoogmogenden hem, op zyn smeekschrift, het genot wel hebben willen verleenen; echter onder deeze uitdrukkelyke voorwaarde, dat hy de kosten zyner gevangenisse had te betaalen, en zich niet te verstouten om ooit naar de Kolonie te rug te keeren.

Naauwelyks hadden de beide Kommisfarisfen, na hunne te rug komste in Holland, verslag aan den Prins Stadhouder gedaan, of de dood van Zyne Doorl. Hoogheid, overleeden op den 22 van Wynmaand 1751, vertraagde voor eenigen tyd de maatregels, welke men, ingevolge daar van, stond te neemen. Doch op 't verzoek der voornaame belanghebbenden en bewooners van Suriname, werd Haare Kon. Hoogheid, Mevrouwe de Prinsesse Gouvernante, by eene Resolutie der Algemeene Staaten van den 20 van Wynmaand deszelfden jaars, verzocht, zich te willen belasten met deeze kommisfie, tot dat alle de zaaken ten vollen zouden zyn beslist en afgedaan: ook besloot men, ingevolge het voorstel van wylen Zyne Doorl. Hoogheid, op den 22 van Zomermaand des volgenden jaars 1752, de troupen van den Staat nog voor den tyd van één jaar in de Kolonie te laaten blyven, en midlerwyl zorge te draagen voor de fondsen, tot derzelver onderhoud bestemd.

De Regenten der Natie waren intusschen in geschil met den Heer Carilho, die zeer sterk gerugsteund

werd

werd door de tegenparty van den Heer Mauritius (*g*) en na het vertrek van deezen nog ſterker door den Baron Sporcke, uit hoofde der ernſtige aanbeveelingen, die hem, ten voordeele van Carilho, uit Holland waren overgezonden van wege den Heer Soasſo uit 's Haage, een' vertrouwd vriend van gemelden Heer Sporcke; en dit maakte den Heer Carilho zo ſtoutmoedig, dat hy den Heer Ab. Dacoſta van zyne bediening als Regent wist te ontzetten, onder voorwendſel dat hy te jong ware om dien post te bekleeden. Hierop namen de Regenten het beſluit, om, uit naam der Natie, eenen Kommisſaris naar Holland te zenden; daar toe benoemende den Heer Izaak Nasſy, die van Suriname vertrok in Hooimaand 1751: 't welk te wege bragt, dat Carilho, zes maanden daarna, zynen zoon, den Heer de Barrios, insgelyks derwaards afzond, voorzien met volmagt om den Kommisſaris der Regenten het hoofd te bieden, en welke niet lang daarna gevolgd werd door den Jongen Dacoſta zelven. Waar uit blykt, dat alles, wat de zaaken van Suriname betrof, zo de algemeene als de byzondere van Jooden en Christenen beide, zich in een' ongunſtigen toeſtand bevond, en in Holland, door de afgezondenen van beide partyen, wierd ſtaande gehouden. En hoewel de zaaken der Natie Haare Kon. Hoogheid insgelyks bezig hielden, en een zeer weezentlyk deel van de onlusten der Kolonie uitmaakten, echter heeft niet één Historieſchryver zich verwaardigd, om 'er de minſte melding van te maaken; waarſchynlyk om de voorrechten niet wereldkundig te doen worden, die de Souverein zelve aan de Natie, ter bevorderinge van haar geluk en gerusten ſtaat, had verleend, zo als men kan zien uit de bewysſtukken (*b*) waarover in 't kort door ons geſproken zal moeten worden. In

(*g*) *Men zie van deeze proceduures in de Verzameling van den Heer Mauritius. Folio. Tom.* 3.

(*b*) *No.* 13, 14, 15.

In deeze mengeling van geſchillen, die op eene zonderlinge wyze de zwakheid van den menſchelyken geest met alle deszelfs zedelyke afwykingen, ten koste van der menſchen ruste en welzyn, karakterizeeren, en aanwyzen, hoeveel de enkele grilligheid en zugt om te heerſchen, de eenvoudige zeden van de bewooners eener Kolonie van enkele landbouw, zo Christenen als Jooden, hebbe konnen veranderen, en zulke ongelukkige gevolgen te voorſchyn brengen, dat men daar over met den Digter wel mag zeggen:

Excidat illa dies ævo, nec postera credant.
Die dag ontvalle onze eeuw, en vinde nooit geloof.

maakten Hunne Hoogmogenden, ten langen leste, een einde van deeze zaak, door derzelver Reſolutie van den 20 der Hooimaand 1753, welke in 't breede bevat de maatregels, welke tusſchen de Kommisſariſſen van Haare Kon. Hoogheid en de Gedeputeerden der Heeren Eigenaaren ontworpen waren. Zie hier den zaakelyken inhoud van dat gewigtig ſtuk. Het eerſte punt betrof de voldoening aan den Gouverneur Mauritius, wien men voor eene reize moest betaalen de ſomme van 15 duizend guldens. Het tweede, derde en vierde, zag op de herroeping der Staatſche troupen, en de in plaats ſtelling daarvoor van 300 man, zo dat voor rekening van de Heeren Eigenaars kwamen 125, en 175 man voor rekening van de Planters en Bewooners. Het vyfde heeft betrekking op de verandering der Regeeringe van Suriname; zynde men overeengekomen, om alle de tegenwoordige Raaden van Policy van hunne ampten te ontſlaan, *en voor deeze reize en zonder gevolg voor het toekomende*, in derzelver plaats te ſtellen negen nieuwe Raaden; welke door Haare Kon. Hoogheid verkoozen zouden worden uit de lyst, welke zy met de Heeren Direkteuren der

der Kolonie en eenige der voornaamſte Planters en Bewooners van dezelve had gemaakt; ordonneerende aan den Heer Crommelin, die, wegens 't overlyden van den Baron Sporcke, intuſſchen den post van Gouverneur bekleedde, dat hy hun den gewoonen Eed had af te neemen. Het zesde betrof de middelen van verbeteringe en verdediginge der Kolonie; en 't zevende gaf de kracht van wet aan de uitſpraak Haarer Kon. Hoogheid, over de 52 punten des vertoogs van verſcheiden Planters en Bewooners. Wat de Joodſche Natie aangaat: de Heer I. Nasſy had wel zeer te worſtelen en te kampen tegen de Heeren de Barrios en Soasſo, die met grooten yver verdedigden alles wat hun Vriend, de Heer Sporcke, in Suriname had gedaan; haar Koningl. Hoogheid, evenwel, het zelfde doelwit behoudende, en niet het minſte verſchil, noch in de woorden van haar beſluit, noch in iets anders laatende blyken, het welk zou hebben konnen aanduiden dat zy eenige onverſchilligheid had opgevat omtrent de Jooden, wier ruste en veiligheid insgelyks tot welzyn van de Kolonie in 't algemeen moest verſtrekken; Haare Koningl. Hoogheid, zeggen wy, ſchreef eenen brief, aan de Regenten der Natie, gedagtekend den 27 van Bloeimaand 1754, in welken zy, onder verſcheidene artikelen, verklaarde, dat zy, volgens de ſchikking, die zy met de Heeren Eigenaars en den afgezondenen der Natie, den Heere Iz. Nasſy, had beraamd, op zich had genomen, om eene nieuwe verkiezing van Regenten te doen, *voor deeze reize en zonder gevolg voor het toekomende*, volgens de nominatie daar in geſlooten enz. Daarenboven beveelende, dat, uit aanmerkinge van de klagten, die over de voorrechten der Jooden gemaakt werden, de Regenten haar zonder uitſtel de verzameling van alle deeze voorrechten hadden over te zenden, ten einde dezelve onderzocht mogten worden (*i*). Vervolgens deed Haare Koningl. Hoogheid, om des

(*i*) *Zie de Bewyſſtukken. No.* 13.

des te meer vastigheid aan haare uitspraak te geeven, en de Natie voor allerlei soort van vervolginge te beveiligen, ook onderzoeken de kerkelyke en staatkundige instellingen der Natie, benevens die, welke betrekking hebben tot de Vierschaar der burgerlyke gedingen, zo menigmaal betwist door den Raad van Policy en door het vertoog der Planters, art. 12. waarvan wy boven reeds gesproken hebben: en, na beide partyen gehoord te hebben, gaf hoogst dezelve haare goedkeuring aan dat Schaam der wetten, het welk bekend is by den Hebreeuwschen naam *Ascamoth.* 'Er schoot dus niets anders over, om een einde van deeze geschillen te maaken, dan het onderzoek van de verzameling der voorrechten (volgens den brief van den 27 der Bloeimaand 1754) sedert het Engelsche bestier tot op deezen tyd; en in weerwil van de onbillyke aanmerkingen der meeste Kolonisten, behaagde het Hunne Hoogmogenden, na overweeging van alle de, door Haare Koningl. Hoogheid, gemaakte schikkingen, dezelve te bedanken voor de zorge, die hoogst dezelve voor 't welzyn der Kolonie had aangewend, en de voorrechten der Jooden met hunne goedkeuringe te vereeren (*k*).

Het zou misschien zonder eenig nut zyn, ons verder uit te breiden over de onderwerpen deezer ongelukkige geschillen, die doodelyke slagen toebragten aan het welzyn der Kolonisten, en in hun eene sterke neiging deeden gebooren worden voor geduurige pleitgedingen, die, het vermogen uitputtende, de zeden minder zacht en lofwaardig maaken. Die vermaak schept om deeze zaaken meer in het breede te kennen, kan daaromtrent raadpleegen de 5 boekdeelen in folio, die daarover in Holland gedrukt zyn, in 1752. als ook de algemeene Historie der Reizen Tom. XXI van bl. 104 —— 112.

Deeze

(*k*) *Men zie den brief van Haare Kon. Hoogheid, geschreeven aan de Regenten den 22 van Oogstm. 1754. Bewysstukken No. 13.*

Deeze kennis, ſchoon inderdaad vry ſchraal, zou echter van eenige nuttigheid konnen zyn voor de tegenwoordige bewooners der Kolonie in 't gemeen: want de misſlagen onzer voorvaderen, de nadeelen, die hunne grilligheden en zotte verbeeldingen hun zelven berokkend hebben, en de ſchande van zo veele wederzydſche ſmaadheden en mishandelingen, die 5 boekdeelen in folio hebben konnen vullen, wel op te merken, zoude hun zeer nutte leſſen aan de hand konnen geeven, om die klippen te vermyden, welke ons, door de buitenſpoorigheid onzer driften, ieder oogenblik des leevens, op onzen weg ontmoeten, als ook om de Zedeleer, ten deezen opzigte, in werkinge te brengen.

De Kolonie heeft echter, in weerwil van deeze lofwaardige zorgen, welke Hunne Hoogmogenden en de Heeren Eigenaars voor het welzyn der Kolonisten droegen, niet het minſte voordeel uit alle deeze gemaakte ſchikkingen getrokken; de ſchulden daarenboven, die de Kolonisten, ter voortzettinge hunner voorgaande pleitgedingen, gemaakt hadden; het geſtadig wegloopen der ſlaaven; de invallen der Marrons; de geringe zorge, die, door de vereeniginge van zo veele oorzaaken, voor 't bebouwen hunner plantagien gedraagen kon worden; en eindelyk, tot overmaat van ongeluk, de weelde, die, ſedert eenige jaaren ingevoerd zynde, geweldig toegenomen had, na de aankomſte der Heeren Kommisſarisſen van Zyne Dl. Hoogheid den Heere Prinſe van Orange, en na het verblyf van den Generaal, Baron van Sporcke, bragten de Kolonie in eenen zeer ongunſtigen ſtaat. Om zo veele ongelegenheden te verhelpen, en het gebrek aan Negers op de plantagien te vervullen, ſchooten 'er geen andere middelen over, dan zich zo veel geld, door de Hollandſche kooplieden, te doen verſchieten als men noodig had. Amſterdam was toen in ſtaat om veel geld op rente uit te konnen zetten, en, zich verzekerd houdende, dat de

kalmte, die, na zulke hevige onweersbuien, eens wederom in Suriname moest heerſchen, de plantagien ſtond te verbeteren, en het kweeken van Koffy en Suiker, welk zo veel voordeel aan het moederland doet, uittebreiden, zodra de eigenaars van deeze plantagien gelegenheid zouden hebben om zich zo veel te doen opſchieten alze noodig hadden, om 't getal hunner ſlaaven te vergrooten, en andere noodzaakelyke kosten te doen; viel, ingevolge daarvan, op het denkbeeld om geld te doen aanbieden, tegen eene jaarlykſche rente van zes ten honderd, op wettige hypotheeken. De Heer Burgemeester Deutz was de eerſte, die het ontwerp maakte van deeze geldſchietingen, welke door de Kooplieden der andere Provincien wel dra gevolgd werden.

De Kolonisten, nog dronken van hunne dwaasheid, en alrede gewend aan alles, wat hun eenigen uiterlyken luister konde byzetten, namen dit aanbod greetiglyk aan, en alle de Planters, zo Christenen als Jooden, namen deel in deeze nieuwe negotiatien, en ſtelden hunne plantagien ten onderpand voor de opgenomen ſommen. Het gemak van alles, wat men noodig had, te verkrygen, door maar alleen een half blad papiers te vullen, welk wisſelbrieven uitmaakte, getrokken door de Korrespondenten, en het voorſtel van klinkende munte, die hunne oogen niet trof, deeden hen, om dus te ſpreeken, het geld verachten, en hun krediet op eene kwistige wyze verſpillen. De eigenzinnigheid des menſchelyken verſtands, de dwaasheid der menſchen, en de kinderachtigheid, die men menigmaal met den rypen ouderdom ziet vermengd te weezen, deeden zich op allerhande wyze gevoelen: en zo men zich de moeite geeft, om 'er den oorſprong van na te ſpooren, zal men bevinden, dat nog veel onſchuldiger en eenvoudiger oorzaaken, veel grooter omwentelingen en verderſlyker vooroordeelen hebben voort-

voortgebragt. En gebeurt niet nog zelfs in deeze onze dagen, ('t zy in 't algemeen gezegd) dezelfde zaak, ten opzigte van onze papieren munte? beſteedt men dezelfde moeite om van ons een papier van tien ſchellingen te verkrygen, als een piaster in geld, wanneer men koopt op krediet? de allerzuinigſte, ja de allerdeunſte zelfs, geeft die wel zo naauwkeurig acht op zynen koop, als wanneer hy het doet met gereeden gelde?

Indien dan de noodzaakelykheid, om de dwaasheden te herſtellen, die in den tusſchentyd van 10 of 12 jaaren bedreeven waren, langer was gevoeld geworden, en eene gezonde redeneering den Kolonisten overtuigende had getoond, dat het alleen de geſtadige arbeid op hunne plantagien was, waarvan de hoope hunner opkomſte afhing; misſchien zou de Kolonie op verre na met zo veel ſchulden niet belaaden zyn geworden als zy tegenwoordig is; en de Kolonisten zouden met minder jaarlykſche inoogstingen en minder inkomſten den eigendom hunner wooningen behouden, en de Kolonie zoude nog haare eigenaars hebben, in plaats van Agenten, die 't beſtier in handen hebben van de meeste plantagien, waarvan de meesters in Holland woonen.

Maar in plaats van dit in zyne noodzaakelykheid gevoeld te hebben, om in het vervolg het geluk van wys te zyn met genoegen te ſmaaken; en in plaats van 't geld, dat hun op krediet, betaalbaar in twintig jaaren, werd aangebooden, om het tot vermeerdering van 't getal hunner ſlaaven, en tot vergrooting van den landbouw te doen dienen, misbruikten zy het krediet, dat voor hun geopend werd; zo dat het geene, welk op eenen anderen tyd, en in andere omſtandigheden van zaaken, gediend zou hebben, om 't geluk der Kolonie te bevorderen, toen maar alleen ſtrekte om dezelve uitwendig te verſieren; doch inderdaad om dezelve in ſchul-

ſchulden te dompelen, en tot ondergang der Planters, die op hunne plantagien, zo in noodelooze gebouwen, als in prachtige tuinen, de besten van gansch Amerika te boven gaande, eene buitenſpoorige weelde aan den dag leiden. Deeze geesſel, zo veel te gevoeliger voor eene Kolonie, die niet moet en ook niet anders kan beſchouwd worden dan als landbouwende, ging gepaard met de vlugt der ſlaaven van zes groote plantagien, gelegen in Tempaty, voorgevallen in 1756, en met de vyandelykheden, door de Marrons gepleegd, op die van Palmeneribo, la Providence, Onobo, en eenige andere, gelegen in Cottica en Comowine, geelyk boven door ons is opgemerkt (*l*). Het eene en 't andere ſtrekte om de Kolonie, hoe ſchoon haar uiterlyk voorkomen, door het nieuwe krediet, ook weezen mogt, in den grond te bederven, althans om haar voor te bereiden tot dat onheil, het welk eenige jaaren daarna uitbrak, en waarvan men de ſlagen nog tegenwoordig gevoelt, ja zelfs nog lang zal gevoelen, ten minſte zo de Hollandſche Kooplieden het oor niet leenen aan de middelen, die tot herſtel konnen dienen.

Gelukkig was het nog, dat de geſtadige onrust, waar in zich de bewooners, uit hoofde van de geduurige invallen der vlugtelingen, gedompeld zagen, den Raad van Policy noodzaakte om vrede met hun te maaken: want hun getal beliep toen, volgens de berekening der aangehaalde Schryvers, boven de twintig duizend (*m*).

Waar-

(*l*) *Men kan dit omſtandiger zien by Hartſinck. bl. 777 en 779. en ook Tableau de Surinam depuis. p.* 145. *jusqu' à* 150.

(*m*) *Niettegenſtaande de verzekeringe van deeze Schryvers, zyn wy, zo door naauwkeurige navorſchingen als door 't geene ons door deskundigen verzekerd wordt, overtuigd, dat het getal van die van Juka in 't algemeen, in ſtaat om de wapenen te draagen, toen niet boven de* 350 *of* 400 *beliep, en die van Sara-*

Waaruit men ziet, dat juist dat geene, 't welk zo veele krakkeelen en geldſpillingen tegen den Gouverneur Mauritius had verwekt, zo als wy op zyne plaats hebben aangetoond, eindelyk als een zeer groot geluk wierd beſchouwd, en ook zyn plan bykans letterlyk gevolgd, zelfs door die het zo dwaaslyk verworpen hadden. De voorloopige punten van den Vrede werden getekend in Wynmaand 1759, door twee burgers, naamelyk de Heeren Aberomby en Sobre, daar toe door het Hof van Policy afgevaardigd; en in dezelve werd bedongen, dat men alle vyandlykheden van wederzyden, een jaar lang, zoude opſchorten, en dat de Blanken, in dien tuſſchentyd, aan de Negers de toegeſtaane geſchenken zouden doen geworden. Voor dat evenwel de geſchenken gezonden wierden, vaardigde de Raad Kommisſariſſen af, in Grasmaand 1760, en niet 1761, zo als Hartſinck aantekent (*n*), om eenige artikelen van het verdrag, waaromtrent men nog niet ten vollen was overeengekomen, te regelen; en in Wynmaand van het zelfde jaar, en niet in 1761, zo als die zelfde Hartſinck heeft, vertrok de Majoor Meyer met een groot detachement, belaaden met de overeengekomene geſchenken: en het was toen, dat de Negers, zonder te willen gehoorzaamen aan de orders van den Raad, die inhielden, hun de geſchenken niet over te leveren, zonder vooraf een genoegzaam

Saramaka 550 *of* 600. *Het welk een getal maakt ten allerhoogſte van* 1000, *en door nog aan ieder van hun* 5 *of* 6 *perſoonen voor hunne huisgezinnen te geeven, zal evenwel de hoofdſom niet boven de* 6000 *bedraagen; laat 'er ons, zo men wil, nog een derde by voegen, en men zal maar alleen byna* 8 *of* 9000 *zielen hebben. Dit getal is tegenwoordig zodanig verminderd, dat 'er, volgens de naauwkeurigſte naſpooringen, te Juka van de* 1800 *tot* 2000, *en te Saramaka van* 3 *tot* 4000 *zielen gevonden worden; 't welk Jamen genomen* 5 *of* 6000 *uitmaakt.*

(*n*) *Hartſinck. bl.* 799.

zaam getal der aanzienlykſte kinderen van hun in gyzeling ontfangen te hebben; met goedvinden van den gemelden Majoor Meyer, de hun toegedachte geſchenken ontfingen, onder belofte, dat zy zelve de vereischte gyzelaars aan de Blanken zouden ter hand ſtellen, gelyk ook na het vertrek van het detachement door hen werd gedaan: en het was toen, en niet van te vooren, gelyk de Heer Hartſinck zegt (*o*), dat het opperhoofd der Negers, Pomo, een' zyner Zoonen aan de Blanken toebetrouwde, om door hen opgevoed te worden, hetwelk onmogelyk geweest zou zyn, eer de vrede ten vollen, en in order geſlooten was. Daar van nu, wat ook de gemelde Schryver zegge, is de nette tyd, voor zo verre het Neger-Vlek van Juka betreft, geweest op het einde des jaars 1760. En van dien vrede was dit het aangenaame gevolg, dat men insgelyks, in 1762, den vrede met die van Saramaka ſloot (*p*). En op dat men het verſtand, de doorſleepenheid, en de heuſche Staatkunde van deeze Negers, welke men overal voor enkele lastbeesten houdt, te beter en uitgebreider moge kennen, heeft men te raade te gaan met den Heer Hartſinck (*q*), by wien men te gelyk de beſchryving hunner wooningen, en het verdrag, dat zy met de Blanken getekend hebben, met daarenboven andere zeer zeldzaame dingen zal aantreffen, die niet konnen nalaaten inzonderheid den zulken te behaagen, welke onkundig zyn wegens het karakter en den aart der Negers in Amerika.

Het geen wy, wegens de Kolonie in het algemeen, hebben te berde gebragt, behelst teffens een tafereel we-

(*o*) *Hartſinck. bl. 799.*

(*p*) *Men zie daarenboven over deezen vrede, le Tableau de Surinam. p. 154 —— 172. Richeſſe de la Hollande. Tom. I. p. 325 —— 332.*

(*q*) *Van bl. 779. —— 813.*

wegens den ſtaat der Jooden in het byzonder: daar nu deeze, onverſtandig en zwartgallig, even als de overige Medebewooners, en met hun, om zo te ſpreeken, een en hetzelfde volk geworden zynde, zich lieten gebruiken, wanneer men hen noodig had, om zyne tegenparty met vereenigde krachten te verpletteren; doch vervolgens veracht wierden, zo dra deeze ongelukkige 'noodwendigheid' ophield; zo konde het niet anders zyn, of zy moesten zich des te meer onheilen op den hals haalen, uit hoofde van de blinde vooringenomenheid, waarmede men, ten hunnen nadeele, bevangen is. Daarenboven, wie is onkundig van den invloed der Regeeringe op de burgers en op het volk, van wat plaats of land het moge zyn? en wie weet al verder niet, dat de gevoelens der Grooten zeer veel op die des volks vermogen? Deeze waarheid werd door veel geachte Schryvers zowel gevoeld en opgemerkt, dat wy daarover onze denkbeelden niet durven voordraagen: het zal ook voor den verſtandigen genoeg zyn om te erkennen, dat, hoedanig ook de afwykingen, de driften en de ondeugden en deugden der Jooden zyn, die in den volſten zin dezelfde zyn met die van andere volkeren in 't algemeen; en zo men zich nog verder de moeite geeft, om, met maar eenigzins wysgeerige oogen, te beſchouwen de gewrochten, die door de behoefte, de verachtinge en de verwytingen tegen een' enkelen perſoon, tegen een' lichaam of tegen eene Natie, hoe ook genaamd, worden te wege gebragt; en vervolgens eens overrekent de afwykingen, de misdaaden en de ſtraffen van die 'er de voorwerpen van zyn; zo zou 't gevolg van deeze opmerkingen misſchien meer ten voordeele van de Jooden zyn, dan van eenig ander volk, dat zich in dezelfde omſtandigheden bevond (*r*). Maar laat ons de moeite

(*r*) *Men zie daar over den brief, die door een' der leden van de Sorbonne geſchreeven werd aan den Heer J. de Pinto, door*

moeite ſpaaren van diergelyke treurige aanmerkingen te maaken, en liever den draad onzer Hiſtorie vervolgen: de tegenwoordige ſtaat der Kolonie zal ons wel gelegenheid en ook wel ſtof verſchaffen, om een algemeenen opſlag van het oog te werpen op onzen toeſtand.

Deeze onderſcheiden verdragen met de Neger-Marrons van *Juka* en *Saramaka*, waarvan wy hier boven gewag maakten, hebben de ruste der Kolonie niet ten vollen bevestigd, noch het wegloopen der ſlaaven verhinderd: want één jaar na 't ſluiten van den vrede in Hooimaand 1761, maakten geheele huisgezinnen van deeze en geene plantagien eenen opſtand, en zeer veele Negers liepen van tyd tot tyd weg; onder anderen van de Plantagie Retour, toebehoorende aan den Heer Sal. de la Parra, Portugeeſchen Jood, van welke de Negers, groot en klein, ten getale van by de 60, zonder hunnen Meester het minſte kwaad gedaan te hebben, de vlugt namen. De zoons van deezen bewooner, vergezelſchapt van hunne jonge vrienden en eenige vrywilligen, ten getale van 9 Blanken, en 48 goede Negers hunner buuren, dieze in der haast by een verzamelden, vervolgden, zonder uitſtel, deeze vlugtelingen, waarvan zy de voetſtappen, ondanks alle hunne naſpooringen, geduurende 3 weeken lang, niet konden ontdekken: en dewyl het hun aan noodigen leeftogt begon te ontbreeken, namen zy het beſluit, om zich naar het Dorp van *Juka* (*s*) te be-

door zyne werken met lof bekend in de Republiek der Letteren, en geſtorven in 's Haage, den 20 van Herfstmaand 1787, over zyne verdediging der Joden tegen de Schriften van den Heer Voltaire. Een uittrekſel van deezen brief is gedrukt, in een naamloos werk van eenen Venetiaan, onder den tytel van Reflexions critiques ſur l' apologie pour la Nation Juive par Mr. J. de Pinto. Londres 1768.

(*s*) Het was den Burgeren, van wat ſtaat die ook waren, en om

begeeven, ten einde zy zich aan geene verdere onheilen bloot mogten ſtellen.

Deeze onze nieuwe bondgenooten waren zeer verbaasd hen daar te zien; doch na lang ſtilzwygen toonden zy een groot genoegen, zeggende: „ dat zo „ haast een handvol Blanken moeds genoeg had, om, „ zonder eenige beſchroomdheid, by hen in hunne „ woonplaatſen te komen, zulks van hun voor een „ overtuigend bewys gehouden wierd, dat de Blanken „ vertrouwen in hun ſtelden, en dat de vrede gegrond „ was op de oprechtheid en niet op de geveinsdheid „ der Blanken, gelyk de meesten hunner tot hier toe „ gevreesd hadden". In gevolge hiervan onthaalden zy deeze Jooden op allerlei mogelyke wyze, en ieder een beyverde zich om hen rykelyk van leeftogt te voorzien, ja om hun, tot een teken van onbepaalde genegenheid, hunne vrouwen en dogters aan te bieden. Des daags na deeze vrolykheid verklaarde zekere Foſo, volſtrekt opperhoofd van alle de Negers, en die eertyds den Jooden had toebehoord, aan zyne medebroeders, tot hoe groot een vermaak het hem geweest ware, dat zy, in het algemeen, zyne oude meesters zo gul en vriendelyk hadden onthaald; maar dat evenwel de zorge voor en de bewaaring van deeze gasten hem, van rechtswege, toekwam, te meer dewyl de Heeren la Parra behoorden tot het geſlagt van de Naſſys, wier ſlaaf hy eertyds was geweest. Dit verwekte wel eenig gekibbel onder de Negers; doch eerlang werd de zorge voor de Blanken aan den meer-

om welke reden het ook mogt weezen, verbooden, zich te begeeven naar de dorpen van *Juka* en *Saramaka*, toebehoorende aan onze nieuwe bondgenooten. Wy twyffelen, echter, of dit verbod niet iets hebbe toegebragt, om deeze Negers hunne kwaade heblykheden, en hunnen haat tegen de Blanken, langen tyd te doen behouden.

meergemelden Fosso toegestaan; maar onder dit beding, dat zy de vryheid behielden, om gezamentlyk hun alle mogelyke goede diensten te bewyzen. Dewyl nu dit de eerste en ook de laatste reize was, dat de Burgers deeze nieuwe bondgenooten bezochten, zo zal het ons, denken wy, door niemand kwalyk genomen worden, dat wy ons over deeze gebeurtenis nog wat verder uitbreiden. Zo dra de zorge voor de Blanken aan den Gryzaard Fosso, in het byzonder, was toebetrouwd, zond hy zyne gewapende Negers, om daar een soort van geduurige wacht te houden: en des morgens en des avonds, wanneer zy bezig waren met hunne gebeden op de Joodsche wyze te doen, en luidkeels meer lofzangen dan naar gewoonte te zingen, stelde zich dit Opperhoofd zelf aan de deur van het huis, dat hy voor hun, tot eene wooning, had doen ontruimen, om daar opzettelyk stilzwygen te gebieden tot dat het gebed geëindigd ware. Op zekeren Donderdag namiddag, deed hy overal bekend maaken, dat men aan de Blanken gevogelte, en watze meer noodig hadden, moest brengen, ten einde zy, des daags daar aan, hunne spyzen voor den Zaterdag in gereedheid mogten brengen. Dit zyn bevel werd zo naauwkeurigly volbragt, dat de Jooden naauwelyks wisten, wat zy met de menigte der gebragte vogelen zouden doen: want ieder wilde, dat men de zyne zoude dooden, op dat hy het vermaak mogt hebben van te kunnen zeggen, dat de Blanken gebruik van zyn geschenk hadden gemaakt. Des Zaterdags morgens was hun huis omcingeld van eene groote menigte volks, daar samengeschoold, om hunne gezangen en gebeden te hooren; en na dat zulks geëindigd was, begaven de Negers zich in menigte naar binnen, om hun goeden dag te wenschen. En toen was het, dat de Gryzaard Fosso het woord opvatte, en zeide: „ ziet myne kinderen, het „ geene ik U duizendmaal wegens de Jooden, myne „ oude

„ oude meesters, gezegd hebbe; zy zyn niet gelyk
„ de andere Blanken, die wy gezien hebben: zy bemin-
„ nen God, en nooit zullen zy iets doen, dan na
„ hem alvoorens gebeden en eerbiediglyk vereerd te
„ hebben: laat ons dan, ter liefde van dien God,
„ welken zy aanbidden, de middelen gebruiken, waardoor
„ zy in hunne onderneeminge geholpen konnen wor-
„ nen". Deeze redevoering maakte den diepſten in-druk op 't hart van alle deeze Negers ten voordeele der Jooden, te meer, om dat de Jooden, van den eerſten dag af hebbende ontdekt, dat 'er eene groote genegenheid voor Godsdienſtige plegtigheden by hen plaats had, de hunne met meer lichaams buigingen en andere betooningen van Godsdienſtigen eerbied verzelden dan gewoonlyk. Hier op nam hunne vergadering zitting, van welke Arabi het hoofd was; en daar in lieten zy ook de Blanken, nevens hen, zitting neemen, om in hunne tegenwoordigheid te raadpleegen; 't welk van dien uitſlag was, dat 'er beſlooten wierd, aan de Blanken een eskorte met den noodigen voorraad te geeven, ten einde zy daar door tot op eene veilige plaats geleid mogten worden; en daarenboven, dat een andere eskorte zou worden uitgezonden, om de wegloopers op te zoeken. Midlerwyl, dat men bezig was, met het noodige hiertoe in gereedheid te brengen, had de Burger-Lieutenant, de Heer Grenada, die, twee dagen na 't vertrek van den reeds gemelden zoon van den Heer la Parra, met een detachement vrywillige Burgers, op de wegloopers was uitgetrokken, het geluk, van, na een marsch van 6 dagen, die zelfde wegloopers aan te treffen, op eene plaats, tegen over den weg, die het eerſte detachement gekoozen had, en daarvan 38, behalven eenige geſneuvelden, gevangen te krygen. Daar hy nu wist, dat het eerſte detachement zynen weg naar het Vlek *Juka* genomen had, zond hy derwaards bericht aan de zoons van den

Heer la Parra, om hun kennis van zyne welgelukte onderneeming te geeven. Dit nieuws werd, zelfs door de nieuwe bondgenooten, met toejuiching ontfangen, en verhaaste het vertrek der Jooden, die zich nog daar ter plaatſe bevonden. Na derhalven hun voor het gul en vriendelyk onthaal bedankt te hebben, begaven zy zich op weg; wordende gevolgd van de reeds gemelde eskorte, die voorzien was van allerhande leevens voorraad. Op weg hadden zy het geluk van nog 13 wegloopers te ontmoeten, en gevangen te neemen, van welken eenigen, volgens 's Hofs Sententie, met den dood werden geſtraft. Dit alles hebben wy getrokken uit de Dagverhaalen van deeze beide detachementen, en uit het mondelyk bericht der perſoonen zelve, die 'er deel aan gehad hebben, en, ten grooten deele, nog in leeven zyn.

Dit geluk, waarvan wy geſproken hebben, was niet algemeen, ten opzigte van het wegloopen der ſlaaven van andere plantagien: zelfs nam het getal der nieuwe Marrons grootelyks toe; en dewyl zy op die van Juka en Saramaka geen' vertrouwen konden ſtellen, ondernamen zy nieuwe Vlekken te ſtichten. De onmeetelyke bosſchen der Kolonie; de uitgeſtrektheid van den grond; de moerasſen, die men 'er overal aantreft; de bergen van eene wonderbaare hoogte, die hun tot een' voormuur dienden, en welker dalen zeer vruchtbaar zyn, om 'er allerhande leevensmiddelen te teelen; dat alles maakte hun verblyf daar aangenaam en zeker: des werd 'er op de hoogte van de rivier Marony, een ontzaglyk vlek of dorp aangelegd, dat, naar hun opperhoofd, den naam van Negers van Bony verkreegen heeft; een ander op den oever, ten Westen van de rivier Saramaka, en nog verſcheiden andere, veel kleiner, hier en daar achter de plantagien verſpreid, aan beide zyden der riviere, diep boschwaards in, die geſtadig aanvallen deeden op de ſlaaven, welke zy met hunnen arbeid

arbeid bezig vonden, en welke zy wegvoerden om hunne bevolkingen te vergrooten.

Om zich tegen deeze vyandlykheden met kracht te verzetten, was de Kolonie genoodzaakt de Republiek om byſtand te verzoeken: dit geſchiedde ook niet vruchteloos: want op haar verzoek zonden Hunne Hoogmogenden, in 1772, derwaards een korps troupen van 500 man, onder de orders van den Heer Forgeoud, een' man van verdienſte, en die, in 1763, in de Kolonie van Berbice was gebruikt, by gelegenheid van den opſtand der ſlaaven. Het verblyf deezer troupen was daar toen ten hoogſten noodzaaklyk, en van zeer grooten dienst: want de Heer Forgeoud ging geduuriglyk en zonder tuſſchenpoozing op hen los in de boſſchen; dryvende de vyanden, met een' geduld en moed, zyn karakter waardig, tot op een' merkelyken afſtand van de bebouwde ſtichtingen der Kolonie, te rugge, en vernielende overal hunne dorpen en leevensmiddelen: waarvan 't gunſtig gevolg was, dat de Kolonie, bykans drie volle jaaren, voor alle groote vyandlykheden beveiligd bleef. De Kolonisten, getroffen over dit zo groot geluk, leiden deswegens hunne dankzeggingen af by het Hof, en gehoord hebbende, dat deeze troupen wierden te rug geroepen, zochten zy derzelver vertrek tegen te houden. Ongelukkiglyk vond men, onder de voorſtanders van den Heer Forgeoud, eenige onrustige geesten, die, al ſedert lang, een heimelyken wrok tegen den Gouverneur Nepveu hadden gevoed. De Heer Forgeoud, meer Soldaat dan Staatkundige, wikkelde zich ongevoeliglyk in, in de heimelyke laagen, die den Heere Nepveu, door zyne tegenpartyen gelegd werden; ook mengde hy zich in de Staatkundige zaaken der Kolonie, die niet tot zyn ampt behoorden, 't welk voor hem van nadeelige gevolgen was, zelfs in Holland; zo dat, indien de geest van het meeste deel der Kolonisten, om zo te ſpreeken, niet

ware in ſlaap geraakt, door de aanmerkelyke verergering hunner byzondere zaaken, men de yſelyke geſchillen, in den tyd van den Heer Mauritius voorgevallen, zou hebben zien herbooren worden: midlerwyl ontzag men zich niet elkanderen, door bittere geſchriften, zo hier als naar Holland gezonden, te verſcheuren.

Zo lang deeze onlusten duurden, had men in de Kolonie eene ſchikking gemaakt, om dezelve voor alle vyandlykheden van de Negers te beveiligen, door middel van een kordon van verdediging, het welk men voornam aan te leggen. Op het bericht, aan de Staaten Generaal gedaan, leenden Hunne Hoogmogenden het oor aan het dringend verzoek van Amſterdam, en gaven bevel, om de troupen derwaards te rug te doen keeren: en als toen droeg de Stad Amſterdam haar aandeel in de kosten der overvoeringe van de gemelde verſterking van krygsvolk. Nieuwe vertoogen, echter, van de zyde der Kolonisten aan den Raad van Policy gedaan, bragten te wege, dat het aan de troupen wierd toegelaaten nog eenigen tyd in de Kolonie te verblyven. En hoewel men heeft voorgegeeven, dat de troupen van den Staat niet het minſte nut hadden gedaan tegen de Negers, is het niettemin zeker, zo als de Schryver van Holands rykdom opmerkt, dat de Bevelhebber Forgeoud, met hulpe van de troupen der Heeren Eigenaaren, die men in de Kolonie vond, en de manmoedigheid en goede ſchikkingen van eenige Officieren (onder anderen van den Heer Frederici, thans Lieuterant Kolonel onzer troupen, en die by zyne beminnelyke perſoneele hoedanigheden eene verwonderenswaardige ſnedigheid voegt, om de Negers in de boſchen te vervolgen en hunne allergeheimſte listen en laagen te ontdekken) het zo ver heeft weeten te brengen, dat de Marrons de wapenen der Republiek begonden te vreezen, en dat de plantagien zich beveiligd von-

vonden voor de vyandlykheden, die zo menigvuldig waren voor zynen tyd. Zonder, echter, eenige party te kiezen, of geloof te geeven aan verminkte en vergroote verhaalen van vrienden en vyanden van den Heer Forgeoud, ſchroomen wy niet te zeggen, dat de Heer Forgeoud, in 't vervolg, beter had konnen doen dan hy inderdaad deed: want de uitroejing der Marrons, onze geduchte vyanden, had, naar ons inzien, de grondſlag van alle zyne verrichtingen moeten zyn. Middlerwyl ontkennen wy niet, dat het denkbeeld van de plantagien voor de aanvallen der vyanden te beveiligen, een weezentlyk geluk voor de Kolonie behelsde; maar zich by dat denkbeeld alleen te bepaalen; vier jaaren lang de bosſchen af te loopen; de troupen onophoudelyk af te matten, en niet te bedenken, dat noch hy zelf noch de troupen dus op den duur geenszins konden werken; en dat de Marrons te verdryven, en van de plantagien te verwyderen, geheel wat anders was dan dezelve uit te roeien, ten einde zy zich, in 't vervolg, niet wederom mogten verzamelen, en, zich op grooter maate van gezwindheid en ſchalkheid toeleggende, des te ontzaglyker voor de Kolonie worden; was een denkbeeld, het welk, zo 'er al geen gezond verſtand aan ontbrak, althans voor vreemd moest gehouden worden. Daarenboven, (zonder dat men de redenen van den Heer Forgeoud heeft konnen doorgronden) waarom alle gelegenheden zorgvuldiglyk gemyd, die zich aanbooden, om den Marrons zeer gevoelige ſlagen toe te brengen? Waarom dezelve ontweeken, wanneer menze met waarſchynlyk voordeel konde aantasten? Waarom hunne haardſteden ontzien? Waarom, nog eens, de plantagien met de hoope op beveiliging gevleid (het welk toch niet voor altyd kon zyn) en, in zekeren zin, geduurende de twee laatſte jaaren van zyn verblyf, een ſoort van onachtſaamheid nopens deeze muitelingen, en van volſlagen ongevoe-

ligheid, ten aanzien zyner eigene vyanden, betoond? Waarom toch dat alles? Om dat de Heer Forgeoud van een zeer zacht karakter was, en ligtelyk te beweegen viel, om de grilligheden op te volgen van zyne vrienden, wien het maar alleen te doen was, om den Heer Nepveu verdriet aan te doen. Ware het dit niet geweest, zo zou zyn plan, beter doorgedacht en aaneengeschakeld, misschien voor de Kolonie van een gewenscht gevolg geweest zyn, zonder dat hy, in zyne verrichtingen, ware gedwarsboomd geworden, en de Kolonie zich, in 't vervolg, had bloot gesteld gevonden aan de plondering van deeze zelfde wegloopers, die naderhand zo geducht zyn geworden.

Het ontwerp van 't Kordon werd dan ter uitvoer gebragt in 1774, en van de Savanne der Jooden af tot op de hoogte der rivier Comowine, en van daar tot aan de zee, die van achteren de plantagien, aan de linker zyde van de rivier Suriname gelegen, bestrykt, als ook op de beide oevers van die van Comowine en Cottica, werden, van afstand tot afstand, kleine met paalen bezette verschansingen aangelegd, die, naar evenredigheid van de krygsmagt der Kolonie, door soldaaten werden bewaard.

De uitvoering van dit ontwerp onderging in 't eerst zeer sterke tegenspraak, uit hoofde van de zwaare kosten, waarop hetzelve der Kolonie te staan zou komen; doch namen hier door de imposten, tot onderhoud van dit Kordon, toe; de plantagien, van houtgewas voorzien, kreegen gelegenheid om 't zelve met voordeel te verrieren, ook werden 'er meer andere zaaken uit gebooren, die men, tot onderhoud en verbeteringe der Plantagien, onmydbaar noodig had; doch vooral de rust en veiligheid, welke de Plantagien, binnen de linie van verdediging, by vervolg van tyd, genooten; dus zag men dit plan eerlang aan voor het beste en nuttigste voor de Kolonie. Dan, daar het ons niet past, ons in eenige staat-

kun-

kundige overweeging van het inwendig beſtier en de Policy der Kolonie in te laaten, vooral ten aanzien van den tyd, die zeer na aan den onzen komt, zo willen wy dit onderwerp overlaaten voor den Heer Fermin, die daar over, in zyn *Tableau de Surinam* (of algemeene beſchryving van Suriname) gehandeld heeft; maar wy konnen niet voorby onze leezers te waarſchuwen, datze zich door de redeneering van den ſchryver niet moeten laaten verraſſen, om blindelings alles te gelooven, watze by hem aantreffen: want de Heer Fermin heeft veele zaaken met te veel eenzydigheid beſchouwd, en zyn werk alleen ſamengeſteld op onderrechtingen van lieden, die, ten nadeele van het inen uitwendige beſtier der Kolonie, waren vooringenomen. Verſcheiden voorwerpen, daarenboven, van zyne berispingen, hangen van andere oorzaaken af, dan waar aanze door hem worden toegeſchreeven; doch om ons op geenerlei wyze met hem, of iemand anders, in geſchil te begeeven, verkiezen wy liever te zwygen, dan onze opmerkingen hier over te ontwikkelen; ons vergenoegende met alleen aan te beveelen de leezing van zeker boek, in 1779 te London gedrukt, onder den tytel van *Remarques critiques ſur le Tableau Historique & Politique de Surinam, par Mr. Fermin*, waarvan de ſchryver, ſchoon hy zynen naam verzwygt, is zekere Heer Sanſini, een Italiaansch Exjeſuit, die eenige jaaren in Suriname heeft doorgebragt. Deeze ſchryver, echter, daar hy veele misſlagen van Fermin, nopens de ſtaatkundige ſtoffe van zyn Werk aanwyst, vervalt zelf in andere nog veel grooter misſlagen, naamelyk in die van ondankbaarheid aan de bewooners der Kolonie, en van eene blinde drift tegen alles wat 'er goeds is; zodanig zelfs, dat hy, de ſchoone zyde der Bewooneren met eene ergerlyke kwaadaartigheid verbergende, 'er alleen op toelegge, om met bitterheid te ontwikkelen alles wat 'er kwaads in te vinden was; ſchoon de Kolonie

van Suriname zulks, misschien, met alle andere Kolonien van Amerika gemeen heeft

Alles samen genomen, wat wy in dit Werk gezegd hebben, was zeer geschikt om de Kolonie in eenen ongunstigen staat te brengen; ondertusschen had zy nog den uiterlyken schyn van een toekomstig geluk noodig, om haar, in 't vervolg, in nieuwe rampspoeden te doen vervallen, hoewelze reeds aan veelerlei verdrietlykheden en geduurige vermoejingen was blootgesteld, die door het wegloopen der slaaven werden veroorzaakt, en te wege bragten, dat de uitzigten der Planters gedwarsboomd, en hunne inkomsten aanmerkelyk verminderd wierden. De Hollandsche Kooplieden, die geld op de Plantagien verschooten hadden, waren, zonder van hunne jaarlykksche renten te spreeken, maar alleen op middelen van vervolginge bedacht, om hunne geleeden verliezen hersteld te krygen. Het Komptoir van den Heer Deutz, naderhand bekend onder den naam van Marselis, opende het toneel, en sedert 1765 en 1766, hoorde en zag men niets anders dan plantagien, die verkocht en in Sequestratie gesteld wierden, wegens gehypothekeerde schulden. Onder de Christen Planters waren 'er wel eenigen, die, op deeze en geene wyze, den slag wisten af te keeren; doch die het daar toe aan middelen ontbrak, zagen zich van hunne goederen beroofd. Men zal ligtelyk begrypen, dat de Jooden, in deeze ongelukken, niet het meeste gespaard wierden; ook hebben zy toen de meeste hunner Plantagien verlooren; zynde die bykans alle gevallen in de handen der Agenten van gemelde Komtoiren; zonder, echter, ontheven te zyn van 't overige dat zy nog schuldig waren, en 't welk nu en dan nog al merkelyke sommen beliep, dewyl bykans alle hunne plantagien verkocht werden voor een derde en vierde van de sommen, die zy schuldig waren.

Op deeze inderdaad jammervolle ongelukken, deeden de

de Marrons eenen nieuwen inval in *Para*; de Negers van zekere beplantinge liepen weg, of werden door de Marrons mede gevoerd. Wie zou derhalven, op 't gezigt van alle deeze rampſpoeden, niet zeggen, dat het krediet voor Suriname uit was voor altoos? maar neen; Suriname hingen nog grooter onheilen over 't hoofd. Holland wilde elders geld uitzetten, en de voorbeelden van 't geene, te vooren, met andere huizen van Koophandel was voorgevallen, was niets in de oogen der Kooplieden, die onderſtelden, dat de Kolonisten de oogen op hunne voorgaande vervolgingen zouden openen, en derhalven wyzer en omzigtiger worden in hunne zaaken; maar de ſlag, in Para voorgevallen, bragt ondertuſſchen deeze Kooplieden tot een' ſtaat van beſluiteloosheid. Een gelukkige krygstogt, op bevel van den Raad, tegen de aanvallers ondernomen, waarby de Negers van gemelde beplantinge werden hernomen, en waarvan de tyding, zeer boven de waarheid vergroot, in Holland kwam, werd, twee jaaren na elkanderen, gevolgd, van een' gunſtigen Koffy-oogst. Dit verleevendigde wederom de begeerte der Kooplieden, om hun geld nogmaals op Suriname te beleggen. Van hier, dat men, in den jaare 1769, en in het begin van 1770, in de Kolonie, van geen ander nieuws hoorde dan van plans om geld aan de Planters te verſchieten. Het was als of de gouden eeuw wederom voor de Kolonie geopend ware; de rampen van den voorgaanden oorlog; de tegenſpoeden; zelfs de vyandlykheden der Marrons; alles, in een woord, werd vergeeten, en de Kolonisten, nog dronken zynde van ingebeelden voorſpoed, rekenden zich reeds de gelukkigſten van geheel Amerika. Tot ophooping van rampſpoeden waren de meeste fondſen, die men in Holland voor Suriname beſtemd had, verre van op goede begin-ſelen en vaste en duurzaame verzekeringen gegrond te zyn. Echter vond men in alle ſtraaten van Paramaribo,

bo, Agenten, voorzien van Prokuratien om aan den eerstkomenden geld op rente aan te bieden. Deeze verbyftering heeft niet alleen de oogen van de laagfte klasfe der planters en bewooners der Kolonie verblind; maar zy was ook van dezelfde uitwerkinge op alle de bewooners in 't gemeen; zo datze alle, van den Gouverneur Nepveu af tot den geringften burger toe, jammerlyk van 't rechte fpoor ter zyde raakten. De ryken, of die, welke twee of drie plantagien bezaten, zo wel als die 'er maar één hadden, waren op niets anders bedacht, dan om hunne bezittingen tot den hoogften prys te verkoopen, en daarvoor andere, hun beter geleegen, weder te koopen. Men had geld, en aan koopers ontbrak het niet: de groote vraag was maar alleen, hoe men aan zo veel geld zou raaken, als men tot deezen aankoop noodig had? Deeze gordiaanfche knoop werd, in het eerst, ftoutmoedig doorgekapt; Waardeerders in overvloed verftonden zeer wel het geheim van den filofofifchen ftcen, en waardeerden, in gevolge daarvan, de plantagien drie of viermaal zo hoog als derzelver weezentlyke waarde bedroeg. De verordeningen, ten dien opzigte, door de Regeeringe van Suriname gemaakt, en de ftraf, die eenigen van die Waardeerders ondergingen, ftrekken ten bewyze van het gezegde. De beruchte Heer la Croix, de doortraptfte van alle Agenten, die men ooit zag, had onbepaalde orders, om over 't geld te befchikken, voor rekening van eenen dagvlinder, dat is te zeggen, het komptoir, opgericht in Holland, onder den naam van *Schouten* en *Valens*; en door middel van zekere fomme gelds, die men aan den Agendaris in 't byzonder moest tellen, kon ieder een terftond geholpen worden. Als toen wilde alle man, Christen, Jood, handwerksman, ja zelfs fchoenmaaker, die geen' ftuiver in de wereld had om 't noodige leer tot zyn ambacht te koopen, Planter worden; en Myn Heer de Agent maakte met een enkele penneftreep veel

rasfer

fasser landbouwers en planters, dan eertyds Pyrrha menschen wist te maaken, door het werpen van steenen; zo dat men van niets anders hoorde dan van koopen en verkoopen, en geduuriglyk zag, dat schoenmaakers, losbollen, slagers, en dergelyk slag van lieden, groote hansen wierden; waarvan 't gevolg was, dat de verkwisting, overdaadige geldspilling en toomelooze weelde, de Kolonie als overstroomden.

De verandering van meester, op de plantagien, die daarvan het onophoudelyk gevolg was, deed met reden voor eenige onheilen van den kant der slaaven duchten, vermids zy zich, volgens hunne eigene uitdrukking, aanmerkten *als gevogelte, dat van de eene hand overgaat tot de andere, tot dat het op tafel komt om daar voor een gerecht te dienen.* Dit uiterlyk voorkomen van geluk duurde ook maar een' zeer korten tyd: want de wisselbrieven, die de nieuwe Planters getrokken hadden, op hunne Korrespondenten, volgens order van hunne Agenten, voornaamelyk die van la Croix, werden alle geprotesteerd; zo dat het geene, een jaar te vooren, zo mooi scheen, nu niets anders baarde dan treurige verwarringen, gerechtelyke verkoopingen der verpande goederen, en vervolgingen tegen sommige bewooners, die, in de vaste verbeelding, dat deeze Wisselbrieven goed waren, geene zwaarigheid maakten om dezelve te endosseeren, ten einde dezelve des te gereeder mogten doorgaan. Eenige andere koopers van Plantagien, die 't geluk gehad hadden, 't geld van andere Komptoiren te neemen, ondergingen 't zelfde lot, niet tegenstaande hunne Wisselbrieven, in Holland, betaald wierden; om dat zy hunne Plantagien veel te duur gekocht hadden, en de prys der slaaven onbedenkelyk hoog gesteigerd was. Men verbeelde zich eens eene Kolonie, die, voor deezen tyd, belaaden was met eene schuld van meer dan 50 millioenen guldens aan Hollandsche Koop-lieden, en vooral gedompeld in den afgrond der vervol-

gin-

gingen, ter oorzaake van het gebeurde in 1770; als dan zal men den ſtaat kennen, waarin zich de Kolonie, over 't geheel, bevond, zonder evenwel te vergeeten het geen 'er in 1773 en tot aan 1776 is voorgevallen, uit hoofde van de geſchillen en oneenigheden, die, ten tyde van den Heer Forgeoud, ontſtaan, en reeds boven door ons gemeld zyn.

Wanneer men dit en verder alle die dingen, welke door ons gemeld, en in de Kolonie als ook in Holland bekend zyn, en door niemand in twyffel getrokken konnen worden, in aanmerking neemt; zal een ieder, hoe vooringenomen hy ook moge zyn, gereedelyk erkennen, dat een groot deel der rampen, die de Kolonie getroffen hebben, zyn' oorſprong, over 't geheel, ſchuldig zy aan de Kolonisten zelve. De verſlimmering der plantagien; het wegloopen der ſlaaven; de overmaat van ſchulden; de onmogelykheid om de renten te betaalen, die men aan de Hollandſche Kooplieden ſchuldig was; de gerechtelyke verkoopingen, en de verandering van meesters, welke de plantagien daar door ondergingen, waren zo veel zaaken, waarvan alle klaſſen van Planters niet alleen, maar ook alle verdere bewooners der Kolonie, zonder eenig onderſcheid hoegenaamd, gevoel hadden: en, echter, laat men niet na alles, wat 'er gebeurde, toe te ſchryven aan de Jooden: gelyk men ook 't geene hun thans wedervaart, toe ſchryft aan hunne onderſtelde onkunde in 't ſtuk van den landbouw; aan het kwaad beſtier dat zy omtrent hunne ſlaaven gewoon zyn te houden; en zelfs aan hunnen Godsdienst, zo van wegen hunne hoogtyden, als van wegen hunne wyze van de zaaken te beſchouwen en te behandelen.

Deeze onderſtelling, die, onder 't uitwendig voorkomen van de Natie te beklaagen, den dolk in 't hart van haare byzondere leden duwt, deed den Jooden altoos het grootſte nadeel: want hun hier door de middelen afſnydende om, tot hun voordeel, op de plantagien

tagien gebruikt te worden, beneemt men teffens aan een groot deel medebewooners der Kolonie een der gereedſte en nuttigſte middelen van beſtaan, door hen, behalven dat, te doen aanmerken als menſchen, die voor geene landbouwende Kolonien van eenig nut konnen zyn. Om deeze zowel zwakke als ongerymde onderſtelling te wederleggen, zou 't genoeg zyn aan te haalen, 't geen de Abt Rainal gezegd heeft over de Jooden van Brazil en Jamaika, 't welk door ons op zyne plaats is aangetrokken, en 't geen, ten hunnen opzigte, in Suriname is voorgevallen, ſedert den tyd der Engelſchen tot op haare laatſte rampſpoeden. Wy zouden ook gaarne met ſtilzwygen voorbygaan alle die valſche redeneeringen, waar van men zich bedient, om hen nog dies te meer te vergruizen, zo dezelve niet vergezelſchapt gingen met een geſchrift, dat nieuwelings, naamelyk ten jaare 1776 of 1777, aan de West-Indiſche Maatſchappy in Holland is aangebooden, door den Raad van eene, aan de Republiek toebehoorende en naby Suriname gelegene, Kolonie.

Dit geſchrift vindt men, volgens 't geen wy in de Inleiding van dit Werk gezegd hebben, in het eerſte deel der brieven van Ariſtodemus en Sincerus: de zaak betrof de toelaating van zekeren Jood uit Holland, genaamd Izaak d'Azevedo, wien, naar Eſſequebo of Demmerary willende overſteeken, verbooden werd zyne reize voort te zetten, uit hoofde van dat vertoog, vervuld met enkele gal en bitterheid; en hoewel wy, na dat dit geſchrift, in 1786, in Suriname gebragt, en ter onzer kennisſe gekomen was, vaſtelyk, beſlooten hadden, ons niet zo laag te vernederen, om zulke bitſe lasteringen te beantwoorden, als daar in allerwege voorkomen; echter konnen wy het verdriet niet ontveinzen, dat ons hetzelve veroorzaakt heeft, door het geene daar in over den Landbouw gezegd wordt, *en wel*, zo als zy zich uitdrukken, *op grond van naauw-*

keurige

keurige berichten, uit Suriname ontfangen, en door dagelykſche voorbeelden van het daar gebeurde bevestigd. (*t*). Daar wy dan nu over 't ſtuk van den Landbouw ſpreeken, zullen wy, de onderſtelling in het oog houdende, die men ten aanzien der Jooden maakt, onze waarneemingen dien aangaande mededeelen.

Wat dan den Landbouw in de handen der Jooden betreft: van het begin der Kolonie af, hebben zy 'er even zo groote en menigvuldige plantagien gehad als de Christenen. 't Is waar, dat zy de weetenſchap om laage landen toe te maaken, toenmaals over 't geheel onbekend, niet bezaten, en zich, in gevolge daarvan, niet nederſloegen dan maar om hoog aan de rivier van Suriname. Dan, eenige jaaren daarna, hunne begaane misſlagen inziende, hebben zy plantagien aangelegd, van de plantagie Gelderland af (welke 4 mylen van Paramaribo ligt) tot op verſcheiden mylen ver naar boven, en de voortbrengſels daarvan behoefden voor die der Christenen niet te wyken. Men kan met waarheid zeggen, dat zy, op hunne plantagien, zesmaal zo veel hebben ingeoogst, als diezelfde plantagien, naderhand, aan Christen eigenaars geleverd hebben. Het wegloopen hunner ſlaaven, en de vyandlykheden, door hen gepleegd, waren, naar evenredigheid, minder by de Jooden dan by de overige bewooners; zo dat hunne rampſpoeden niet zyn voortgekomen, noch uit hunne onkunde in 't ſtuk van den landbouw, noch uit hunne hoogtyden, en nog minder uit het kwaad beſtier, dat zy omtrent hunne ſlaaven hielden, gelyk hunne verblinde tegenpartyen onderſtellen, maar geenszins bewyzen (*u*). Hunne rampſpoeden, en 't verval

(*t*) *Bl* 73.

(*u*) Wanneer men de zulken beſtrydt, die alles aan der Jooden onkunde in het ſtuk van den landbouw toeſchryven, dan wenden zy wel dra hun ſchoonſchynend oordeel tot de menigte der

val van hunne bezittingen hebben zeer gewoone en natuurlyke oorzaaken, die ieder onpartydig mensch gereedelyk zal erkennen.

Daar de gronden aan de rivier van Suriname de eerſte geweest zyn, die men bebouwde, moesten zy noodzaakelyk ook de eerſte zyn, die hunne vruchtbaarheid verlooren, en wel om deeze natuurlyke reden, dat men, in Suriname, de landen niet bemest, noch op eenigerlei wyze beproeft, om dezelve, naar het voorbeeld van Europa, te verbeteren. Midlerwyl hebben de Jooden, zonder eenig ander middel van beſtaan te hebben dan hunnen landbouw, hunne bezittingen zonder ſchulden en verbinte-

der hoogtyden, die, zo als zy zeggen, luiheid en boosheid onder de Negers te wege brengen. Ondertusſchen hebben de Jooden, behalven de Zaterdagen (waar voor de Zondagen by de Christenen in gebruik zyn) maar 14 Feestdagen in het jaar. En op deeze dagen, als ook op hunne Zaterdagen, werken de Negers ook nog voor hun op hunne landen, even gelyk men doet te St. Domingo, te Cayenne en elders. Het verlies van deeze 14 dagen voor de Jooden maakt geen voorwerp van zo veel belang, dat men daarop een gansch leerſtelſel, ten nadeele van een merkelyk gedeelte des menschlyken geſlagts, konne gronden. In het gemelde Werk over Eſsequebo, tast men bl. 72 en 73, grootelyks mis met nog verder te zeggen: „, dat de Jooden, niet zo „ veel konnende werken als de Christenen, hunne ſlaaven dwin„ gen om zo veel ſterker te arbeiden, tot vergoeding van het „ verlies hunner rustdagen". Hier in Suriname beſchuldigt men hen, darze kwaade voorbeelden geeven aan hunne ſlaaven, zo door den geringen arbeid dien zy zelve verrichten, als door hunne hoogtyden en Sabbatdagen; en daar, naamelyk te Demmerary (waar men voorgeeft berichten uit Suriname ontfangen te hebben) beticht men hen van te veel werks van hunne ſlaaven te vergen. Stryden deeze twee beſchuldigingen, wel ingezien, niet met elkanderen? Maar hier ſtooren zich deeze Heeren weinig aan: want dit is de eerſte reize niet, dat zy zich zelven tegenſpreeken, en den bal willens misſlaan, wanneer het te doen is om de Jooden te bezwaaren.

tenisſen behouden tot op het einde van 1750. Maar het geſtadig verlies van hunne ſlaaven, zo door ſterfte als door wegloopen veroorzaakt, verpligtte hen ook eerlang, om, in navolginge der Christenen, deel te neemen aan de aanbiedinge, die 't Komptoor van den Heer Deutz aan de Planters deed; en dit was de doodelyke ſlag, zo voor hun als voor hunne nakomelingen, te meer wyl de voornaamſten onder hen reeds ſlegt in hunne zaaken ſtonden, wegens de buitenſpoorige kosten, die zy, uit hoofde van hunne pleitgedingen, ten tyde van den Heer Mauritius, hadden moeten maaken. Dit eerſte geld, met greetigheid opgenomen, bragt hen in de noodzaakelykheid om het andermaal te doen, en op deeze wyze hebben de toeneemende onvruchtbaarheid der gronden; de geringe voortbrengzels, dieze van hunne plantagien inzamelden; de renten, dieze jaar op jaar aan hunne Korrespondenten moesten betaalen; de daaling van den prys hunner waaren en de vermeerdering van kosten in Holland, daar de Korrespondenten zeer wel hunne rekening by wisten te vinden, hen allengs ondermynd, tot dat de ſchulden hen gansch en al in den grond boorden, en hunne bezittingen aangeſlagen en gerechtelyker wyze verkocht wierden, zo als, ſedert 1766 tot aan deezen tyd toe, maar al te dikwyls is geſchied.

Dan vielen dergelyke wisſelvalligheden den Jooden te beurt, men zou konnen vraagen: zynze niet eveneens door de overige bewooners gevoeld geworden, en is 'er eenig onderſcheid, iets ſchooners, iets beters, iets voortreffelykers, in de historie van het verval der Christen planters deezer Kolonie? Misſchien zal men zeggen: *de Christenen hebben zich echter ſtaande gehouden, en houden zich nog ſtaande; hunne plantagien zyn nog in hunne handen, en de Jooden hebben 'er bykans geene meer.* Ziedaar de bewysredenen, waarvan men

zich

zich bedient, om het gemeene volk, ten nadeele der Natie, te verblinden. Het wantrouwen, door de opschieters van geld op rente tegen de Jooden opgevat (ongelukkig uitwerksel van 't onderscheid van Godsdienst!); de vooringenomenheid van eenige Agenten der Kolonie, die, zelve hunne eigene misslagen ontdekkende, kwaade berichten wegens de Jooden gaven, deed hen het krediet verliezen, datze noodig hadden, om slaaven te koopen, en zich van andere noodwendigheden te voorzien. Maar den Christenen wedervoer juist het tegendeel; hun krediet had geene paalen, en daaraan heeft men het toe te schryven, dat de Hollandsche Kooplieden op elke plantagie van Christenen, die by executie verkocht werd, veel meer verlooren, en nog verliezen, dan op tien plantagien der Jooden samen genomen. Daarenboven toone men ons eens aan, (en hier toe daagen wy den besten planter van geheel Suriname uit) welke de voortgangen der andere Kolonisten, met al hun krediet en alle hunne hulpmiddelen, zyn. Plant men 't Suiker riet, de Koffy, de Kakao enz. op eene andere wyze? bearbeidt men de landen hedendaags anders dan oudtyds? worden de plans, de nieuwe denkbeelden, en de al te breed uitgemeeten gesprekken over den landbouw, daar men overal zo hoog van opgeeft, wel metderdaad in 't werk gesteld? Meer of min diepe doorsnydingen, rechts of links loopende enz. enz, ziedaar al het onderscheid, dat men op de plantagien ziet; maar waar zyn 'er de gevolgen en uitwerkingen van? nergens. Indien de onkunde der Jooden en hunne beestachtige botheid in 't stuk van den landbouw, de oorzaak van hunnen ondergang was, waarom zyn dan de Christenen, die groote landbouwers, niet ryk geworden? Waar komt het van daan, dat de in Suriname woonende eigenaars van plantagien (onder een getal van meer dan 500, die men daar heeft) op zyn best niet boven de 80 of 90 bedraagen? waar zyn nog

verder de voortgangen, die zy op die zelfde plantagien gemaakt hebben, welke eertyds aan Jooden toebehoorden? Het eenige dat hieromtrent, zo ten aanzien der Jooden als der Christenen zelve, met waarheid gezegd kan worden, is, dat de natuurlyke loop, verknocht aan de natuurkundige geſteldheid en bewerkinge der plantagien, dit alles heeft konnen, en moeten te wege brengen. De Heer Gootenaar, by voorbeeld, kocht, voor een' zeer maatigen prys, de plantagie, *Nieuwe Star*; de Heeren Arlaud en Baek verhuurden aan hem de plantagien *Gelderland*, *Drie Gebroeders*, *Descanco*, *Gooſen*, *Cabo Verde*, *Caab de goede Hoop*, *Gilgal* en *Boa Vizinhanca*, welke alle, ſchoone en vruchtbaare landen zynde, in de handen van Christenen zyn gekomen; doch waar zyn de voortgangen, die zy op deeze gronden, de beste van de ganſche rivier van Suriname, gemaakt hebben? Hunne kennis, hun doorzigt in 't bebouwen der gronden, en hun beſtier, alles meeſterlyk uitgecyfferd, moest op de eene of andere wyze uitblinken, om de Jooden met reden, ten deezen opzigte, te bekladden, en laag te leggen. Het onderſcheid, dat men in hunnen tegenwoordigen ſtaat van verval, in vergelykinge met dien van anderen, ontwaar wordt, is van geen meerder gevolg. Zo men onder de Jooden deezen en geenen gevonden hadde die van 10 tot 20 ja tot 50 duizend guldens jaarlyks gewonnen hadden, door het waarneemen van plantagien, waar van de Eigenaars in Holland woonen; zo zy nog daarenboven van 3 tot 15 duizend guldens in het jaar getrokken hadden van ſommige bedieningen der Kolonie, zy zouden zich nog in denzelfden ſtaat als de anderen bevinden: en zo het tegendeel ware gebeurd, dan zoude het eerst de rechte tyd geweest zyn, om hen als nuttelooze weezens in eene landbouwende Kolonie te beſchouwen, indien anders in Amerika (zo als de Heeren van Eſſequebo en Demmerari voorgeeven) alle de byzondere leden der Kolonien,

lonien, zonder eenige uitzonderinge, bekwaame akkerlieden moeten zyn, voor dat zy aldaar konnen worden toegelaaten.

Aan de Rivieren van Cottiça, Comowine en derzelver armen, die thans het grootſte deel van den rykdom der Kolonie uitmaaken, hebben de Jooden nooit eenige gronden konnen verkrygen; zy moesten zich te vreden ſtellen met die, welke zy ſedert langen tyd in Suriname bezaten. Vier of vyf perſoonen van de Natie, die 'er, evenwel, met groote moeite, nog eenige gronden verkreegen, hebben 'er ook even zulke goede voortgangen als de Christenen gemaakt. Getuigen zyn de plantagien van Aaron Polak, van Pardo, van Hartog Jakobs, van de erven van Gerrit Jakobs enz. (alle beheerd, bewerkt en beſtierd door Joodſche Bewindsmannen) die voor de plantagien van anderen, noch in bebouwinge, noch in goede order, ja zelfs in geen ding, hoe genaamd, behoeven te wyken. Aan deeze twee rivieren, van welker eerſte men de nabygelegen gronden, bykans een halve eeuw na die van Suriname, heeft beginnen toe te maaken, brengen de meeste plantagien tegenwoordig niet meer op dan de helft, een derde, of een vierde van 't geene zy in den beginne gaven; en hier uit valt de oorzaak van het verval, waar aan de Joodſche Plantagien in Suriname, reeds 25 of 30 jaaren te vooren, onderhevig zyn geweest, ligtelyk te ontdekken. Behalven dit alles geeft men ook nog den eigendom der Savanne en de ſtichting van haare Synagoge op voor eene der oorzaaken van het verval der Natie: want de verkleefdheid aan deeze plaats, zegt men, maakt, dat de Jooden hunne plantagien, dieze boven aan de rivier van Suriname hadden, en welke meer dan 20 jaaren ouder dan de Savanne waren, niet konden verlaaten, om zich elders neêr te zetten; doch dit zeggende bedenkt men niet, zoze, het geen twyfelachtig is, met groot geld, al gronden aan de Comowine hadden konnen verkrygen, dat groote plantagi-

en met alles wat 'er toebehoort, en eene ontzaglyke menigte ſlaaven, die hunne baardſteden niet dan zeer ongaarne verlaaten, deeze onderneeming, zedelyker wyze, onmogelyk zouden maaken. De zwaarigheid hiervan hebben die Christenen ondervonden, welke hunne plantagien hadden boven aan de rivier van Suriname: want die hebben zy 'er nog, zonder ooit eene Savanne gehad te hebben, die hen daar kon houden. By deeze oorzaak voegt men nog die der verkwistinge op hunne feesten enz.; doch deeze is verre van wel gegrond te zyn: want eene buitengewoone uitgave van 2 of 300 guldens, waar op het overtollige van deeze feesten, jaarlyks, voor ieder huisgezin, zou komen te ſtaan, zou niet in ſtaat zyn om hen te bederven; veel minder nog het verlies van eenige dagen arbeids van eenigen hunner ſlaaven, door welken zy zich, op hunne feestdagen, laaten bedienen. Wy hebben elders aangetoond, op wat wyze zy gewoon waren te leeven, toen zy goeds genoeg bezaten; in gevolge daarvan zyn zy niet te beſchuldigen van onmaatige weelde en verkwistinge, noch op hunne plantagien noch elders. Welke dan ook de poogingen der afgunst zyn, om byzondere oorzaaken uit te vinden, waaraan men het verval der Jooden zou hebben toe te ſchryven, men zal evenwel geene andere opdelven, dan die, over 't geheel, zeer algemeen zyn.

Indien derhalven het verval der Joodſche Planters door natuurlyke rampen is veroorzaakt geworden; indien de Christenen, die zich aan de rivier Suriname gevestigd hadden, dezelfde tegenſpoeden ondervonden hebben; indien de wanorder in hunne zaaken zowel den eenen als den anderen heeft getroffen; waarom dan toch de Jooden in het byzonder mispreezen wegens een ongeluk, datze, over 't geheel, met alle Planters gemeen hebben? Men houde in Holland eens op met meer geld te verſchieten, en het krediet aan de Planters van Cottica en Comowine te verlengen; laat die geenen, welke

nu

nu nog hunne bezittingen behouden, schoon overlaaden met schulden, eens geen voordeel meer trekken van hunne administratien; laat 'er eindelyk, en in den volsten zin, even weinig hulpmiddelen voor hun als voor de Jooden overschieten; als dan zou men zien, of 'er wel veele plantagien in de handen der tegenwoordige eigenaars zouden blyven.

Het gezegde zal genoeg zyn om te bewyzen, dat de Jooden en Christenen beide rampspoeden gehad, missiagen begaan, plantagien verlooren, en zich in den grond geholpen hebben door dezelfde redenen en oorzaaken; en dat de leerstellingen van den Godsdienst der Jooden, hunne hoogtyden, hunne zeden, hunne Savanne enz. niets tot dat alles hebben toegebragt. De Jooden, gelyk reeds, op verscheiden plaatsen van dit Werk, door ons is beweezen, hebben in Suriname dezelfde voortgangen gemaakt als de Christenen; zyn even zo ryk, en ook even zulke goede planters geweest als zy, en ook even als zy verarmd geworden. 't Is waar, dat 'er thans maar weinige plantagien zyn, die aan Jooden toebehooren, en dat de meeste, die zy 'er gehad hebben, tegenwoordig in de handen der Christenen zyn. Maar men neeme in aanmerkinge, dat als deeze laatsten hunne plantagien verliezen, dezelve wederkeeren onder de magt van Christenen in hoedanigheid van Agenten der Hollandsche Kooplieden; en dat, zo zy, die het geld op rente verschooten, by voorbeeld eens Jooden of Turken waren geweest, maar geen Christenen, de zaaken gansch en al van gedaante veranderd zouden zyn, en de helft van de plantagien der Kolonie tegenwoordig aan deeze twee besneden volkeren zoude toebehooren. Daarenboven, wat gelegenheid schiet 'er voor de Jooden van Suriname over, om 't voorgeeven, dat zy geen kennis van den landbouw hebben, door voorbeelden te wederleggen? Was 'er ooit, althans sedert langen tyd, iemand van de Natie, die als Direkteur of

Administrator gebruikt wierd op eene plantagie, toebehoorende aan Christenen?

Deeze proeve, die, misschien, de oogen der meest vooringenomenen zoude openen, zou, ongetwyffeld wat veel kosten om daadelyk te werke gesteld te worden; maar ten voordeele van de gezonde reden behoort men zyne vooroordeelen op te offeren. Weet men, in 't algemeen gesproken, niet, dat de Jooden, om de bosschen van timmerhout te bewerken, met een klein getal Negers en beesten, meer voordeel in het jaar weten te doen dan de Christenen van hunne groote plantagien van dien aart trekken? Waarom gebruikt menze niet elders? Waarom pleegt menze raad, en bedient zich van hunne bekwaamheid in 't bearbeiden der bosschen, onder de bedrieglyke belofte van hen met eenig bewind te zullen begunstigen, terwyl men voor heeft hen daarna af te wyzen, alleen om dat zy Jooden zyn, gelyk nog zeer onlangs is gebeurd? Weet men niet, dat de Jood, wien deeze afwyzing zo onlangs is overgekomen, bekwaam is om in één jaar meer voordeel te doen dan andere in drie jaaren? Zo derhalven de onachtsaamheid van den aldaar aangestelden Christen Direkteur zich toen reeds kennen deed, zoude het dan niet altoos een groot geluk voor den eigenaar in Holland zyn, den eersten te gebruiken? En zoude het in 't eene en 't andere geval, niet nog daarenboven zeer billyk zyn, in aanmerking te neemen, dat de Jooden, van alle bedieningen in de Kolonie ontbloot, en, niet noodig hebbende zich altyd in de stad te laaten vinden, veel meer meester van hunnen tyd zyn dan andere Administrators; en dat zy, by gevolg, meer zorge voor den arbeid der plantagien konnen draagen? Byaldien het voordeel, dat deeze administratien opwerpen, beter en wyslyker verdeeld wierd, 'er zou, over 't geheel, meer nut voor de Kolonie uit voortspruiten: want vooreerst, in plaats van één of twee op een groot

groot getal plantagien te gebruiken, zouden 25 of 30 perſoonen hun beſtaan konnen vinden by de verdeelinge der geheele Somme, welke nu door éénen Adminiſtrator jaarlyks getrokken wordt: en dit zou, ten tweeden, zeer veel toebrengen, om een grooter getal bewooners aan een ruim beſtaan te helpen, uit hoofde van de andere voordeelen, die daar uit noodzaakelyk zouden voortvloeien: want eene plaats, welke het ook moge zyn, is ryker met een vierde van een vast inkomen, dat onder haare leden verdeeld is, dan met tienmaal zo veel, dat maar alleen onder een klein getal zit, terwyl alle de overigen zich in eenen ſtaat van armoede bevinden. Ten derden, zouden ook de plantagien met meerder zorge beſtierd worden: want de eerzugt des geenen, die maar alleen moest beſtaan van 't inkomen, dat hem 't beſtier van 2 of 3 plantagien konde opleveren, zoude hem ten ſpoorſlag ſtrekken, om zich met meerder yver van zynen pligt te kwyten, dan of hy 50 of 60 te bezorgen hadde. Maar deeze waarheid, die ieder weldenkend mensch moet treffen, zal niet ligt in gebruik gebragt worden, om dat de vreeze voor eene toekomende omwenteling te veel gewigts heeft gehangen aan den laster van onkunde en ongeſchiktheid, waarmede men de Jooden, in 't ſtuk van den landbouw, heeft beklad. Zouden wy derhalven, in gevolge van deeze begocheling, die wy ons gedrongen vonden in haaren vollen dag voor te ſtellen, by onze voorgaande aanmerkingen nog wel niet mogen voegen de redevoering van zekeren boer over den landbouw, welke te vinden is in *de Esprit des Journaux du Mois de May* 1787. *p.* 384. en zeggen met den braaven landman, doch met die veranderinge, welke ons onderwerp vordert: „ Ach konnen wy het in onze geſteld„ heid doen? hebben wy niet eene huishouding op „ te houden, kinders op te voeden, loongelden te be„ taalen, onze huizen te herſtellen, ons beesten aan

„ te ſchaffen, onze dagelykſche behoeften te voldoen, met „ daarenboven onze bezigheden, onze gereedſchappen, „ onze klederen, onze ziekten, onze imposten"! Wy zouden 'er konnen byvoegen, de kosten op onze feesten, onze huwelyken, onze begraafenisſen, het onderhoud onzer Synagogen, veeler armen enz: „ Zie daar in 't „ kort", dus gaat de eerlyke landman voort, „ onze behoeften, onze pligten, en onze geſteldheid; „ en welke, zyn, groote God! de bronnen van ons „ beſtaan? ons vernuft, onze naarſtigheid, en, veel „ meer dan dat alles, onze gelaatenheid". Spreekt myne Heeren, is het niet onverſtandig en godloos, ons over onze ongelukken te beſchuldigen?

Wy hebben, zo ver ons vermogen reikte, een naauwkeurig en getrouw bericht gegeeven van de voornaamſte gebeurtenisſen der Kolonie van Suriname, ſedert haar begin tot op deezen tyd, met de beknopte historie der Joodſche bewooneren, ten opzigte van hunne voorrechten, en de gelukkige en ongelukkige omwentelingen, dieze daar hebben ondergaan; en wy durven ſtaande houden, dat wy niets hebben voorgedraagen dan de volledige waarheid; niets gezegd met vooringenomenheid, noch ons bediend van bedrieglyke ſluitredenen, om de Natie te verdedigen tegen veelerlei beſchuldigingen, waarmede zy van overlang is overlaaden geworden. Wy hebben die Schryvers tot geleide gekoozen, welke over Suriname geſchreeven hebben, zonder ons in 't minst verpligt te ſchatten, om hen van woord tot woord uit te ſchryven, of op hun woord te gelooven; integendeel hebben wy de misſlagen aangeroerd, die ons daarin zyn voorgekomen; laatende het ondertusſchen aan den leezer om 'er over te oordeelen. De kennis, die wy van onze Archiven hebben, met het geene ons door onze Vaders is verhaald, als ook eenige byzondere aantekeningen, welke by de oude Joodſche familien gevonden worden, heb-

hebben ons in ſtaat geſteld, om deeze zwakke proeve in order te brengen. En wy vleien ons, dat ieder onpartydig mensch daar uit zal ontwaar worden, dat de Jooden, ondanks hunne voorrechten, ondanks de ſtandvastige beſcherminge, die hun, van den kant der Heeren Eigenaaren, beweezen is, en welke ook hunne verdiensten, hunne zorgen en hunne yver ten beste der Kolonie waren, evenwel, door hunne medebewooners, met verontwaardiging zyn beſchouwd als eene klaſſe van menſchen, waar mede het, voor allen van eenen anderen Godsdienst, nutteloos of zelfs gevaarlyk is eene naauwe vriendſchap en verſtandhouding te oeffenen. Dit vooroordeel, het welk even zo zeer tot oneer van de Wysbegeerte deezer eeuw als van de ſtaatkunde ſtrekt, en nergens anders toe dient, dan om alles te begraaven, wat 'er goeds door het lichaam eener ganſche Natie bedreeven wordt, heeft ons in de noodzaakelykheid gebragt, om uit de borst te ſpreeken, ten aanzien van de Natie, en dezelve te vergelyken met die, onder welke zy in Suriname leeft. Op deeze wyze te werk gaande, hebben wy de historie, in zo verre die de Natie betreft, voortgezet tot op het tydſtip van haar verval, of het jaar 1770. Hebben nu de doodelyke gebeurtenisſen van dien tyd grootelyks gediend, om die zelfde vooroordeelen te verſterken, de verachting te vergrooten, en nieuwe lasteringen en ſcheldwoorden, tot derzelver nadeel, te doen gebooren worden; doch heeft de wysbegeerte van het hoofd, dat ons thans beſtiert, en van allen, die de eere genieten van 'er gemeenzaam mede om te gaan, het zo verre gebragt, dat het gruwzaam voorwerp van blinde vooringenomenheid eenigzins van gedaante begint te veranderen; wy oordeelen het noodig, zo om de hyderſlang, die ons dreigt, haaren lesten kop af te houwen, als ook om des te vaster gronden te leggen voor deeze gelukkige verandering, eenige gevolgen uit het gezegde af te leiden en dezelve by

wege

wege van aanhangſel, hier nog kortelyk te laaten volgen.

Uitgezonderd het geene met den Gouverneur Scherpenhuizen, na 't vertrek van den Heer Sam. Nasſy naar Holland, is voorgevallen, hebben de Jooden geene reden gehad om zich te beklaagen dan over kleinigheden; die, hoewelze kwaade gevolgen zouden hebben konnen te wege brengen, echter, op zich zelve, voor geene weezentlyke kwaaden te houden waren; ook zyn de ſchokken, die zy in hunne voorrechten te lyden hadden, zowel als de verachting en verſmaading, die hun, nu en dan, door de andere bewooners, werd aangedaan, om zo te ſpreeken, vergoed geworden, door 't ruim beſtaan, dat zy toenmaals genooten, en hetwelk, meer of min, geduurd heeft tot op het Gouvernement van den Heer Mauritius; maar zo ras de Jooden dit hun ruim beſtaan verlooren, en de armoede zich deed gevoelen, werden alle de bronnen voor hun geſtopt, en niets dan geſtadige verachting en afkeer van alles wat hen betrof daar vernomen; zynde de lebbige naam van *Smous*, zonder onderſcheid, zo wel aan de Portugeeſche als Duitſche Jooden gegeeven, 't welk zo verre ging, dat die naam, by vervolg van tyd, als een geliefdkoosd woord, zelfs door de ſlaaven gebruikt wierd, om 'er met verachtinge ieder Jood zonder onderſcheid door te betekenen: ongelukkig uitwerkſel van de gewoonte der kinderen in de huizen hunner ouderen, en der ſlaaven in die van hunne meesters! 't Gevolg hier van was, dat de huizen der Jooden nooit meer door de Christenen bezocht wierden, gelyk menze ook niet meer uitnoodigde om eenigerlei vrolyke byeenkomſte, 't zy dan openbaare of byzondere, by te woonen. Men ſprak zelfs tot hen met trotsheid, en meermaalen hebben de Jooden (op gerechtelyke veroordeeling na) ondervonden het geen *Candide* zeide, toen hy in Suriname was gekomen. Deeze verwydering baarde,

baarde, by vervolg van tyd, eene zigtbaare onverschilligheid, die, van Vader tot Zoon overgaande, te wege bragt, dat het gros der Christenen 'er een soort van laagheid aan hechtte, gemeenzaamen omgang met de Jooden te houden. Derhalven, van hunne medebewooners vergeeten zynde, begonden zy te hunnent en in hunne byzondere huishoudingen weder eene leevenswyze te aanvaarden, die, hoewel verre afzynde van alle pracht en eene al te verre gaande en gedwongen zindelykheid, in de oogen van eenen wysgeerigen beschouwer, misschien, ruim zo natuurlyk en redelyk zal zyn als 't geene elders plaats heeft. Deeze onverschilligheid, die de vooroordeelen aan den gang hield, bragt te wege, dat de minste misslag, die door iemand van de byzondere leden der Natie begaan werd, aan de ganschе Natie geweeten wierd. Nooit had *deeze* of *geene Jood* ergens in misdaan, of men zeide, *de Jooden hebben 't gedaan.* En hoewel verscheiden verongelykingen, de Natie aangedaan, bestendiglyk zyn hersteld geworden, door het altoos overeenstemmend gedrag der Heeren Eigenaaren, de vooringenomenheid hield, echter, haaren loop.

Wanneer deeze onheilen algemeen gevoeld werden, bragt de natuur van 't menschelyk verstand, dat zeer gereed is, om zyne rampspoeden toe te schryven aan eene al te geringe verkleefdheid aan zynen Godsdienst, en niet zelden de menschen in den maalstroom van het bygeloof ter neder stort, een uitwerksel voort, dat zeer treffende voor de Natie was. In den beginne der Kolonie bragten de eerste Jooden, hoewel zeer achtenswaardig wegens hun gedrag, met zich uit Portugal dien geest van onverdraagzaamheid, welke de geringste misslagen van Godsdienstigheid gestraft wil hebben: alles werd toen, door de Regenten, met de uiterste gestrengheid, geoordeeld. Zy, die de vlammen van de afschuwelyke rechtbank der Inquisitie ontkomen waren, toen de rykſten en kundigſten, en even daar door de vermogendſten van allen zynde, helden over

over tot een Godsdienſtig despotismus, het welk, dus uit zyne eerſte bronnen voortſpruitende, en met de verderflyke denkbeelden des bygeloofs overeenkomende, zeer gebrekkelyke ordonnantien baarde, die nog hedendaags onder de Natie ſtand houden. Indien men de vervolgingen, die de Jooden in Holland Spinoza en Uriël da Costa hebben aangedaan, eer nog derzelver ongodistery gebleeken was, vergelykt met de dagtekeninge der eerſte kerkelyke inſtelling van de Jooden in Cayenne en Suriname, zo zal men bevinden, dat de geest van dweepery, genoegzaam op dezelfden tyd, overal den ſcepter zwaaide. Deeze gevaarlyke drift, gevoegd by de geringe opvoeding, welke de bewooners der Kolonie, in 't algemeen, ontfingen, baarde onder de Jooden geduurige oneenigheden, die verſcheiden maalen aan hunne vyanden gelegenheid gegeeven hebben om hen te benadeelen. De vernieuwing der Kerkelyke inſtellingen, door Haare Kon. Hoogheid goedgekeurd, in 1754, volgens oude gewoonten ontworpen zynde, en waaraan de verwarringen en veelerlei geſchillen, die toenmaals onder de Natie in zwang gingen, niet toegelaaten hadden, een andere gedaante en geest te geeven, drukte het zegel op alles wat 'er gevaarlyk in was. De gevoeligheid over voorleeden krakkeelen bediende zich gaarne van eene ſtrenge vervolginge om de geringſte misſlagen; en eindelyk, de ongelukken en rampſpoeden ſcheenen herſteld te moeten worden door kracht van bygeloof. Dit leerſtelſel, welk, over 't geheel, alle Godsdienſten gemeen hebben, en van alle tyden herwaards bygeloovige Kerkplegtigheden te voorſchyn bragt, die de gondvesten van den Goddelyken eerdienst ontſieren en verzwakken, zo als de Heer Touſſaint, in zyn ontſterflyk Werk over de Zeden, heeft opgemerkt, werd door de Jooden in Suriname, ſedert het jaar 1756, gevolgd.

De Jooden derhalven, met deeze treurige denkbeelden bezield, en al wat hun nadeeligs overkwam, neemende

mende voor kastydingen des hemels, zochten niet meer, om de inbreuken, op hunne voorrechten en vryheden gemaakt, herſteld te krygen. Verſcheiden kleine amptjes, die men hun, in andere tyden, had toebetrouwd, werden hun nu benomen; terwyl Metiſen en Mulaters, zo bastaarden als wettig geboorene, zeer voordeelige bedieningen verkreegen, tot nadeel van deeze ongelukkige Blanken, die onder de moeders van deeze Mulaters zeer veele ſlaaven tellen, die door hen zelven zyn vry gemaakt (v). Hunne Rechtbank in de Savanne verachtelyk zynde geworden, leed verſcheiden geweldige ſchokken; de Burger Kompagnie onderging, by de algemeene exercitien, de hoonendſte verachtinge, zo als men zien kan in eene uitſpraak van de Heeren Eigenaaren, ten opzigte der duitſche Jooden, volgens No. 16 der Bewysſtukken. Men heeft zelfs de zaaken zo verre gedreeven, dat men ondernam, in de Stad Paramaribo, een afzonderlyk kwartier voor de Jooden te maaken, met verbod van ergens anders te mogen woonen; 't welk ook metderdaad ter uitvoer ware gebragt, zo niet de Heeren Eigenaars der Kolonie het tegendeel geordonneerd hadden, ingevolge een beſluit van den 18 van Sprokkelmaand 1767: waarvan, echter, de uitvoering, volgens nader beſluit van den 14 van Bloeimaand des zelfden jaars, opgeſchort bleef tot den 1 van Bloeimaand des volgenden jaars. Nog heeft men, in weer-

(v) Sam. Nasſy en Joſ. Sarphaty zyn Notarisſen Publicq geweest even als de Jooden te Londen zyn. Jacob Polak was tweede ontfanger van 't Komptoor der Kontributien. Ab. Nunez beëedigd Landmeeter, die zo wel Christenen als Jooden ten dienſte ſtond. Doctor Labesma was Geneesmeester van het Hospitaal. Ab. de Barrios, Eliazer enz gezwooren Klerken van verſcheiden Komptooren. J. H. Brandon ontfanger van de opkomſten der Sekretary. Alles watze hedendaags bezitten beſtaat daar in, datze als Solliciteurs mogen pleiten voor Kommisſarisſen van kleine zaaken; doch ook daartoe konnen maar alleen twee de vryheid verkrygen.

weerwil van een ſterk vertoog, van wegen den Heer Gouverneur Crommelin gedaan aan den Raad, den 1 van Bloeimaand 1767, beſlooten, niet toe te ſtaan, dat Negers, aan Jooden toebehoorende, hun verblyf hielden in de Stad Paramaribo, onder voorwendſel, dat zy hunne Savanne hadden, daar dezelve hunne wooning moesten neemen enz. zo als blykt uit eenen brief van den 17 van Oogstmaand 1767, afgezonden aan de Heeren Eigenaaren; doch, door het daarop gegeeven antwoord van Slagtmaand des zelfden jaars, buiten kracht geſteld. Behalven dit mogten de Jooden ook geen bakkers zyn of vetverkoopers, in Holland bekend by den naam van *Smokkelaars* of *Vettewaariers*: en zo niet, op het vertoog, door den Heer Iz. Pinto in 's Hage, op naam der Natie, aan eenige leden van het beſtier der Heeren Eigenaaren gedaan, deeze weldaadige vergadering daaromtrent andere orders gegeeven had, zou tegenwoordig niet één Jood bakker of vettewaarier zyn. De waardigheid van Notaris Publicq der Natie, ſedert den tyd van den Gouverneur Sommelsdyk, bekend by den naam van *Jurator*, welke de maatſchappy in Holland, ten jaare 1754, gaf aan den Heer Iz. Nasſy, toen deeze zich daar bevond, wegens de pleitgedingen der Natie met den Heer Carrilho, was uitdrukkelyk ingeſteld tot gemak en voordeel der Natie, ter oorzaake van de buitenſpoorige onkosten, welke dezelve gehouden was te voldoen voor het vertaalen van eenige Akten in het Hollandsch, dewyl een groot deel der Natie den aart en de ſpreekwyzen deezer taal niet genoeg in den grond verſtaat, om zich te dekken voor zekere nadeelen, die in de Gerichts handelingen zeer gemeen zyn; doch deeze waardigheid is thans byna geheel onnut geworden: want aan de Jurators, die, na den dood van den Heer Nasſy, met deeze waardigheid bekleed waren, werd verbooden eenigerlei Akte, van wat aart ook, te Paramaribo, te vervaardigen

digen en af te geeven; dewyl de Heeren Sekretarisſen, om 't voordeel van 4 of 5 honderd guldens, dat een' Jurator jaarlyks mogt beuren, niet te verliezen ten nadeele van de inkomſten der Sekretary, zich aankanten tegen den inhoud van de aanſtellings Akte deezer Jurators, en tegen 't geene de Heer Nasſy van de Heeren der direktie verkreegen, en meer dan twintig jaaren, zonder eenige tegenſpraak, tot zynen dood toe, bediend had; en dat, hoewel de Jooden juist geen reden hadden om zich te beklaagen over den Gouverneur Nepveu, die den Jooden zeer genegen was, maar evenwel zich niet waagen wilde, door, in alle gevallen, openlyk ter hunner verdediginge uit te komen. De zaaken waren, kortom, zo verre gekomen, dat de Natie de gunſtigſte artikelen van haare voorrechten allengs geheelyk zou verlooren hebben, zo zy zich niet, over zaaken van groot belang, in Holland had vervoegd: want over andere verongelykingen, die dikwyls met het kleed van ſchoonſchynende redenen omhangen waren, wilden zy de Heeren Eigenaars niet eens lastig vallen. Men kan ook daarenboven, hoe gewigtig de redenen zyn, niet altyd klaagen, en onophoudelyk om herſtelling van bezwaaren verzoeken: want dus zou men de zorgen zyner Meesteren maar geſtadiglyk vermeerderen, en de Natie inwikkelen in krakkeelen met haare medebewooners, die, veel nader by haar zynde, haar nog veel meer nadeels zouden konnen toebrengen, onaangezien de wetten van den Lande. Deeze en andere redenen meer hebben de Natie overreed, om zich met gelaatenheid aan hun lot te onderwerpen, tot dat zich een gunſtiger gelegenheid vanzelfs kwame aanbieden. Behaagt het God die nooit te doen geboore n wo rden, er moet de Natie, alle haare voorgaande verongelykingen vergeetende, zich vergenoegen met een toekomend geluk, waarop haar

tegenwoordige ſtaat haar reden geeft te hoopen; evenwel kan niemand het ons kwalyk neemen, dat wy haare rechten en haare verdediging getracht hebben te brengen onder de oogen van het publiek en van die geenen, welke haar altyd beſchermd hebben, en de magt bezitten om 'er, op de eene of andere wyze, ten haaren voordeele, in te voorzien. Zy zullen, daar mede vleien wy ons althans, 'er uit zien, dat het geen ondankbaare Natie was, waaraan zy hunne toegenegenheid beweezen hebben, en dat zy, in hoedanigheid van Regenten en Eigenaars der Kolonie, hier veele zaaken zullen aantreffen, die hun, tot dus verre, misſchien onbekend zyn geweest. Ach, groote God! in wat omſtandigheid hebben de Jooden hunne verpligting als burgers niet volbragt? Zonder murmureeringe hunne lasten draagende, hebben zy zich altyd aan de Heeren Gouverneurs gehouden, zonder eenig ander voordeel, dan dat van zich dankbaar te betoonen aan derzelver hooge Kommittenten, ſedert den dood van de Gouverneurs Nepveu en Texier. Zyn zy, niet tegenſtaande duizend kleinigheden, die 'er voorgevallen zyn, ooit van hun aangenomen leerſtelſel afgegaan? Heeft niet zelfs de Heer Beeldſnyder van hun alle de eerbewyzingen ontfangen, die hem, in zyne hoedanigheid van Gouverneur, toekwamen, zo te Paramaribo als in de Savanne? Heeft de Natie niet zowel als alle anderen, in dringende omſtandigheden der Kolonie, de wapenen, ter haarer beſcherminge, opgevat? Hebben zelfs haare burgers, by den ongelukkigen uitſlag van Tempaty in 1757, geen' dienst gedaan, onder het bevel der Kapiteins van de Christen burgery, op de plaats zelve van den opſtand, gelyk ook vervolgens, tot op den vrede met de Marrons? Heeft men hen, in deeze omſtandigheden, de ruste van den Zabbath, of andere kerkelyke feestdagen, niet zien opofferen aan de beſcherminge der Kolonie? Draagt de geheele wereld 'er geene kennis

nis van, dat de Jooden, in den laatſten oorlog over de onafhangklykheid van Noord-Amerika, op het minſte vermoeden van oproerige beweegingen onder de *Marrons van Boni*, post gehouden hebben in de Savanne, en de wacht betrokken op den Zabbath en feestdagen zonder onderſcheid, in Herfstmaand 1782? Heeft niet de Natie hetzelfde belang in deezen oorlog genomen, als de overige bewooners? Men zie daaromtrent het gebod van een' plegtigen Vastendag, zo als dat, uit het Portugeesch vertaald, onder de Bewysſtukken te vinden is (*x*). Heeft derhalven de Natie, door het voorgewende wangedrag van eenige Joodſche burgeren, die by de begraafenis van den Heer Gouverneur Texier, onder de wapenen waren, wel eene reſolutie van den Raad verdiend, die alzo ſchandvlekkende voor de Natie is, als onwettig in de oogen van het publiek? Dezelve komt voor onder de Bewysſtukken (*y*) en wy zullen 'er in 't vervolg omſtandiger over ſpreeken.

Gebiedt ook niet zelfs, alle deeze redenen daar gelaaten, de Staatkunde, de Jooden in Suriname met gunſtiger oogen te beſchouwen? Blyven de Jooden, zo ryken als armen, niet beſtendig op de plaats daar zy zich eens gevestigd hebben? Ziet men niet dagelyks het tegendeel gebeuren ten aanzien van veelen der andere Natien? Deezen, zo dra zy ryk genoeg zyn om gemakkelyk te konnen leeven, gaan hun geld in hun Vaderland verteeren; bygevolg trekt de plaats, daar het gewonnen is, 'er noch voordeel noch omloop van geld van. Voor de plaats, die hun gelegenheid verſchaft heeft om ryk te worden, is alles verlooren. En dewyl onder deezen zelfs veele vreemdelingen gevonden worden, zo trekt ook het Moederland der Kolonie 'er luttel voordeels van. Hoe veel voorbeelden van deezen aart

(*x*) *No.* 18.
(*y*) *No.* 19.

aart zou men niet wel konnen bybrengen, om ontegenzeglyk te bewyzen, dat alleen de Jooden de waare burgers en bewooners van Suriname zyn?

Tot hier toe hebben wy maar alleen voorwerpen beſchouwd, die, ten opzigte van de belangen der Natie, meer nadeelig dan gunſtig zyn. Mogt de hoope van een toekomend geluk haar vertroosten!

Na den dood van den Heer Gouverneur Nepveu, in 1778 overleeden, en door de Natie in het algemeen betreurd, werd de Heer Kommandeur Texier in dien aanzienlyken post geſteld; en deeze Heer, wiens goed hart hem by allen, die hem kenden, bemind maakte, handelde de Natie met nog meerder zachtzinnigheid; en daar hy in zyne oogmerken, door de wysheid en oprechtheid van den Heer Fiskaal Wichers, ondersteund wierd, gaf hy nimmer zyne toeſtemming tot iets, dat inbreuk maaken konde op de voorrechten der Jooden. Deeze twee Heeren, zowel eerwaardig door hunne perſoneele hoedanigheden, als door hunne verknochtheid aan de fraaie letteren en derzelver beoefeninge, en daarenboven ten vollen eens zynde met eenige andere weldaadige perſoonen, die wy 't ons eene eere zullen rekenen, ter gepaste plaats, te noemen, vatteden genegenheid op voor eenige byzondere leden der Natie, wier beleezenheid en oordeel, (gelyk zy de goedheid hadden van te zeggen) niet te verachten waren, en begonden hen daarin aan te moedigen. De geduurige bezoeken, die zy in de Savanne afleiden, vergezelſchapt van een' grooten naſleep, ter oorzaake van den arbeid aan het Kordon, en welke doorgaans voorvielen op de Joodſche feestdagen van Herfst- en Wynmaand; de vriendelyke bejegening, die hun door de Natie in 't algemeen werd aangedaan, gevoegd by de berichten, die zy geſtadiglyk ontfingen van de Krygs-Officieren, die in de Savanne en het Kordon geplaatst waren, wegens de hartelykheid, goed-

heid

heid en herbergzaamheid, zo aan hun als aan hunne onderhoorige manſchap beweezen, bragten eene gelukkige omwenteling voor de Natie te wege; hebbende deeze Heeren geene zwaarigheid gemaakt, openlyk te erkennen, hoe zeer vooringenomenheid en wantrouwen in ſtaat zy, om de achting van een volk in 't algemeen, en de byzondere verdienſten van enkele perſoonen te ſmooren.

't Was ten deezen tyde, dat de Heer Fiskaal Wichers en eenigen van zyne vrienden, te Paramaribo, een genootſchap ter beoeffeninge van de Natuurlyke Historie hebbende opgericht, ook de Jooden, zonder onderſcheid, daar in als werkende of honoraire leden, deeden ontfangen. De lofreden, die daarin over den Geneesmeester d' Anavia, lid van dit genootſchap, en in 1781 overleeden, gehouden werd, deed alzo veel eer aan de Wysbegeerte van den Heer Wichers, als aan de geheugenis van wylen den Joodſchen Geneesmeester.

Deeze gebeurtenis kon het nadeel rykelyk opweegen, dat de Natie leed by het verbod, dat den Jooden gedaan werd, van niet te verſchynen in den Hollandſchen Schouwburg, die door eenige liefhebbers der Toneelpoëzy was opgericht in 1775. Een verbod, waarvan men nooit gehoord of voorbeeld gezien heeft op eenige plaats ter wereld, daar den Jooden vryheid is vergund om te mogen woonen. Men denke niet, dat dit de Schouwburg was van een byzonder genootſchap; niets minder dan dat, ieder een, die van een zo genaamd loodje voorzien is, heeft 'er eene vrye intrede, en onder de Akteurs vindt men Vrouwen, die als Aktrieen een vast penſioen trekken. De Jooden ſtoorden zich zeer weinig aan die verſmaading, en richtten in 't volgende jaar, by wege van ſchaêverhaalinge, een' anderen Hollandſchen Schouwburg op, die, volgens de erkentenis van des kundigen, veel meer verdienſten bezat dan

die der Christenen, en ook beter Akteurs had, schoon samengesteld uit jongelingen van de Portugeesche en Hoogduitsche Natie, die nooit Europa gezien hebben. Men ga over dit artikel te raade met den Heer Sansini, een' Napolitaan, in zyne *Remarques sur le tableau de Surinam* p. 61. die de beste Schouwburgen van Europa heeft gezien, en daar door in staat is gesteld om 'er over te oordeelen. Deeze Schouwburg der Jooden, bezocht wordende door lieden van het eerste aanzien, werd in 1784, grootelyks verbeterd (z), zo ten opzigte van 't schoone gebouw, dat daar toe opzettelyk is gesticht, als ten opzigte der versieringen en kleederen; doch wel voornaamelyk door goede Akteurs, die alrede aan het toneel gewend, en dit hun talent, in den volsten zin, verschuldigd zyn aan hunne eigene bekwaamheid en aan de uitwerksels van een' lofwaardigen nayver. In deezen schouwburg der Jooden worden alle bewooners der Kolonie, zonder onderscheid, toegelaaten, die van loodjes voorzien zyn, en deeze worden, door de kontribueerende leden, om niet uitgedeeld, uitgezonderd alleen de Akteurs en Direkteurs van 't Hollandsche toneel, wien de intrede verbooden is. Behalven dat heeft men 'er eenige plaatsen van onderscheidinge, die opzettelyk gemaakt zyn voor den Gouverneur en de leden van den Raad der Policy, die 'er alle om niet in gaan, en van welken eenige deeze vergunning edelmoediglyk vergelden.

Het vertrek van den Heer Wichers, in Bloeimaand 1783, naar Holland, en de dood van den Gouverneur Texier, overleeden in Herfstmaand van het zelfde jaar, maakte de Natie beducht voor een' ongelukkigen keer van zaaken: en dewyl 'er nog merkelyke gebreken en wanschiklykheden in haare instellinge te vinden waren, en 'er daarenboven vry wat gekibbeld wierd over den zin,

(z) Die der Christenen is nog op den zelfden voet, waarop hy was ten tyde van Sansini.

zin, dien men, ten haaren nadeele, aan de voorrechten gaf, wist men geen middel uit te denken om de verſchillende gevoelens dien aangaande te vereenigen. De verandering van de twee eerſte Regeerings-Perſoonen der Kolonie maakte de zaak nog twyffelachtiger; te meer om dat de Heeren Beeldſnyder en Karſeboom, van welken de eerſte, by voorraad, op den Gouverneur, en de tweede op den Fiskaal volgde, beide onbedreeven waren in de huishoudelyke zaaken der Natie.

Dit alles in aanmerking genomen zynde bragt te wege, dat een der thans dienende leden van het beſtier der Natie, die ten allen tyde zeer verknocht was geweest aan zeker perſoon, die hem met zyne beſcherming vereerde, in het denkbeeld viel, om aan hem, in Holland, ten jaare 1783, eenen brief te ſchryven, waarin hy hem met alle mogelyke kracht ontvouwde den ſtaat der Natie, zo ten opzigte van haare byzondere leden, als ten opzigte van de andere leden der Kolonie; en dewyl deeze brief, en de blaakende yver van dien vriend om de Natie in Holland te beſchermen, die verandering heeft te wege gebragt, welke in 1785, in haar beſtier is voorgevallen; zullen wy 'er den inhoud van overſchryven, als ook van eenen anderen brief, welke over dit onderwerp is geſchreeven aan den Kolonel . . . . . die het geluk heeft gehad, van door de bezorginge van den Heer Iz. de Pinto in 's Hage, gebragt te worden onder het oog van den Heer Rendorp, Oud-Burgemeester der Stad Amſterdam, en Prezident van den Raad der Heeren Eigenaaren; de vryheid neemende van tot deeze twee brieven by te voegen, en daarvan af te laaten het geen wy noodig zullen oordeelen ter vermydinge van alle herhaaling van zaaken, die reeds voorheen door ons, in dit Werk, gemeld zyn.

Na de verklaaring van eenige artikelen, die tot ons onderwerp niet behooren, wordt daar in gezegd:

„ Deeze moeielyke waarheden, gevoegd by het algemeene ongeluk der Natie, hetwelk in dezelve het beginsel van alle kundigheden smoort, strekken voor my in het byzonder tot vermeerdering van het verdriet, dat ik moet uitstaan".

„ Welke ook de poogingen waren, die door my aangewend, en door eenige voornaame leden der Natie ondersteund wierden, om eenige eerwaardige Kolonisten, die ons met hunne vriendschap vereeren, ten opzigte der Natie in 't algemeen, uit den dut te helpen, alles was te vergeefs. Ieder spreekt als Wysgeer, ieder preekt de zedeleer, en evenwel, ondanks alle deeze fraaie redenen, blyven de Nationaale haat en de vooroordeelen der kindsheid onverhinderd voortwerken: Uwe afweezigheid en de hoopelooze staat van gezondheid, waar in zich de Heer . . . . . bevindt, voorspellen ons zeer veele verdrietlykheden. Ingevolge daarvan hebbe ik myne oogen naar eenen anderen kant gewend, en gedacht, dat, byaldien men de Natie konde verbeteren, ten aanzien van eenige kleine misslagen en eenige oude gewoonten, de inwendige en onderlinge ruste tusschen Jood en Jood, als dan by een groot deel van braave byzondere leden, rykelyk zou vergoeden 't geen by het algemeen zou verlooren worden".

„ Ik heb derhalven den aart, het karakter, de ondeugden en deugden van myne Natie bestudeerd, en, schoon ik een Jood ben, ten haaren opzigte bedrieg ik my niet. Maar echter, in de kalmte myner hartstogten, helle ik over om te besluiten, dat de beröoving van goed gezelschap, en haare oude gewoonten, gevoegd by de slegte opvoedinge, die in de Kolonie ongelukkiglyk, over 't geheel, plaats heeft, by hen voort bragten, en leevendig

„ hiel-

„ hielden zekere ſtrafbaare kleinigheden, die invloed
„ hebben op de zeden, en hen verachtelyk maaken
„ in de oogen van allen, die, hunne zedeleer niet
„ hebbende doorgrond, noch de hoofdſom berekend
„ van het goede en kwaade, dat by hen gevon-
„ den wordt, zich blindelings laaten voorinneemen
„ ten nadeele van derzelver byzondere leden in 't al-
„ gemeen".

„ Volgens deeze beginſelen heb ik duizend maalen
„ by my zelven gezegd: eene Natie, wier leden,
„ door beginſelen van Godsdienst (eenige byzondere
„ perſoonen, even gelyk het overal gaat, uitgezon-
„ derd) goede Mans, goede Vaders, Vrienden der
„ armen (*a*), Herbergzaam zo jegens hunne an-
„ dere

(*a*) Behalven de algemeene kas der armen, heeft de Portugeeſche Joodſche Natie, niettegenſtaande haaren tegenwoordig vervallen toeſtand, en den opbreng in de lasten der Kolonie, als ook de kosten tot onderhoud van haare Synagogen, de eene in de Savanne en de andere te Paramaribo, drie broederſchappen, de eene tot begraaving der dooden en het onderhoud der kerkhoven; de andere tot verzorging der zweetdoeken of doodlakens, doodvaten, graſſteenen enz. en het onderhoud der arme huisgezinnen geduurende de zeven dagen van den rou; en de derde tot byſtand der zieken en bezorging van 't geene zy noodig hebben. Deeze drie broederſchappen, 't ſamen genomen, maaken een voorwerp uit van bykans vierduizend guldens in 't jaar, gegeeven tot onderſtand der armen, behalven nog zeven of acht duizend guldens, welke jaarlyks door de algemeene kas beſteed worden tot het onderhoud der huisgezinnen van weduwen, weezen, en zulken die niet in ſtaat zyn om hun brood te winnen, zonder te rekenen de betaaling der Geneesheeren en geneesmiddelen enz. En ach groote God! Welke zyn de middelen om zich daar onder te redden? Hunne naarſtigheid. Braave Christenen, beminnelyke Wysgeeren, diepe Staatkundigen, Souvereine Opperheeren, opent toch eens de oogen over deeze ongelukkige Natie: en gy Schryvers van het boek, dat uit Eſſequebo en Demmerary is voortgekomen, wordt ſchaamrood over uwe gevoelens, laſtert de Portugeeſche Jooden

„ dere broeders als jegens vreemdelingen zyn; eene Natie,
„ wier vrouwen, een voorbeeld geevende van eerbaar-
„ heid, aan haare mannen gehecht zyn, de pronkery
„ verachten, en alle haare zorgen aan haare huishoudin-
„ gen besteeden; eene Natie nog verder, waar onder
„ men genootschappen vindt, samengesteld uit waare en
„ getrouwe vrienden (*b*), die nooit eenen opstand
„ tegen haare Souvereinen verwekte, maar zich ge-
„ hoorzaam naar de wetten des lands weet te schikken,
„ de lasten en schattingen te betaalen, en welke de
„ minste tekenen van toegenegenheid of bescheiden-
„ heid, door de Wethouders aan haar beweezen, der-
„ maate streelen, dat zy zich bemind acht te zyn, is
„ geene Natie wier geringe misslagen voor onverbeter-
„ lyk te houden zyn. Neen, Myn Heer! de Jooden
„ zyn menschen, en wel menschen die zeer gevoelig
„ zyn; zy bezitten dezelfde zintuigen, dezelfde gemoeds-
„ driften als de Christenen. De zinnelykheid werkt op
„ alle menschen in 't gemeen. Ieder zoekt niets anders
„ dan zyn geluk; treft men 'er ondeugden by aan,
„ men ontmoet 'er ook deugden, en haare vermenging
„ is niet anders dan 't uitzet-goed (apanage) der men-
„ sche-

Jooden niet ten opzigte van de liefde, die zy oeffenen omtrent hunne broeders. Jesus C. heeft die zelf gepredikt, en 't hart van den gevoeligen mensch gebiedtze.

(*b*) Wy stemmen toe, dat 'er onder de Jooden, gelyk onder de andere Natien, veele geschillen zyn; maar echter die geenen, welke vrienden genoemd worden, zyn het waarlyk in de volste kracht des woords, bestendig, standvastig en altyd met oprechtheid. Zy weeten deeze hemelgave der vriendschap op haare rechte waarde te schatten, en 'er alles aan op te offeren wat vereischt wordt omze te onderhouden: zeer veele omstandigheden, zeer veele geringe klagten moeten te gelyk medewerken, eer deeze band, eens vast gemaakt zynde, kan verbroken worden; maar eens verbroken zynde, worden zy geducht voor elkanderen; en 't is uit hoofde van hunne hevigheid en oploopendheid ten deezen opzigte, dat de vyandschappen der Jooden in Suriname meer gerugts maaken dan die der Christenen.

„ ſchelykheid. Van de Jooden derhalven eenen afkeer
„ te hebben om hun geloofs wille; hen te verachten om
„ dat zy juist in alles die regels van bevallige welgema-
„ nierdheid niet in acht neemen, waarmede men geheel
„ de wereld bedriegt; dit is de volle maat der dwaas-
„ heid en der ondeugd. *De voordeelen eener Natie*
„ (zegt de Heer Zimmerman in zyn werk over den
„ Nationaalen hoogmoed) *zyn of weezentlyk of inge-*
„ *beeld; zy is laatdunkende wanneer zy zich zelve*
„ *toeëigent het geene haar niet toekomt, en hoog-*
„ *moedig wanneer zy al te zeer overtuigd is van haare*
„ *verdienſten*".

Na een kort verſlag van den eerſten ſtaat der Jooden, vergeleeken met hunnen tegenwoordigen, zo ſtaatkundigen als zedelyken toeſtand, gaat men dus voort:
„ Het zou te wenſchen zyn, dat zy (de Jooden) in plaats
„ van voorrechten, de genegenheid des volks bezaten,
„ onder 't welk zy leeven, en dat die geenen onder
„ hen, welke verdienen van den grooten hoop onder-
„ ſcheiden te worden, de vergelding mogten genie-
„ ten, die de wet der Natuur toelegt aan ieder
„ uitmuntend lid des menſchelyken geſlagts. Wierden zy
„ door de aanzienlykſte Kolonisten bezocht en geëerd, de
„ ganſche Natie zou, om daar toe te geraaken, na-
„ yver ja afgunst genoeg bezitten, om zich met eeni-
„ gen van haare broederen gelyk te ſtellen: die
„ onderſcheiding, welke hen afzondert van de Chris-
„ tenen, eenmaal verdweenen zynde, zouden de voor-
„ rechten en vryheden, (uitgezonderd die van God
„ op hunne wyze te aanbidden) nutteloos en laſtig
„ worden, zelfs in de oogen der Jooden; maar zo lang
„ deeze ongelykheid van ſtaat ſtand houdt, boven de
„ behoorlyke paalen, zullen de Jooden hunne voor-
„ rechten als een zeer uitneemend goed beſchouwen,
„ en hun bloed ſtorten om dezelve ongeſchonden te
„ bewaaren. Eene Kolonie derhalven, waarvan de

„ be-

„ bevolking verdeeld is in twee Natien, half Jooden,
„ half Christenen, die als gedwongen zyn om elkan-
„ deren overdwars aan te zien, kan die zich wel veele
„ en groote voordeelen belooven? (*c*)"

„ Daarenboven, welke zyn toch de oorzaaken, die
„ de Jooden, in den ſtaat hunner armoede, de voordeelen
„ doen verliezen, die zy, nog in gunſtiger omſtandig-
„ heden zynde, bezaten? De reden daarvan is my ten
„ eene-

(*c*) Wy erkennen echter met genoegen (en wy zouden ondankbaar zyn, zo wy zulks niet deeden,) de vriendlykheden, die verſcheiden Jooden aan deeze en geene Christenen van de Kolonie verſchuldigd zyn; maar over 't geheel merken wy daaromtrent aan, dat het getal deezer Christenen zo klein is, dat hunne goedheid en toegenegenheid byna nutteloos wordt voor 't algemeene lichaam der Natie, van wegen de overige bewooners, die niet doordrongen zyn met hetzelfde gevoelen. Daarenboven, de wereld wil getroffen worden door zigtbaare voorwerpen: wat ligt 'er de Natie aan gelegen, dat 'er onder haar eenige partikulieren zyn, die, om zo te ſpreeken, in 't geheim en bedektelyk, bemind worden door eenige perſoonen van aanzien, wanneer deeze zelfde Jooden te hunnent niet geëerd worden door deeze Christenen? De Jooden menigmaal te bezoeken; hen geduurende hunne feestdagen te noodigen; hen allengs gemeenzaamer te maaken met andere perſoonen van hunne gezelſchappen; daar door hunne vrouwen en kinderen aan te moedigen, onderſtelt verdienſten in de Natie, en zal de oogen openen van die zelfs het meest tegen hen zyn ingenomen; maar deezen en geenen te beſchermen, hen zelfs te beminnen zonder het voorwerp (om zo te ſpreeken) zigtbaar te maaken, onderſtelt maar alleen eene perſoneele toegenegenheid, en ſpreidt zich weinig of niet uit over de Natie in 't geheel. Wy zyn door ſtandhoudende blyken overtuigd van de gunſtige gevoelens van den Heer Gouverneur J. G. Wichers, van den Kolonel Frederici, van de Raaden Lemmers, de Graaf, den Geneesheer Schilling en eenige partikulieren: wy maaken 'er ons eene eere van, hunne genegenheid te verdienen; maar evenwel (deeze uitboezeming van ons hart ten voordeele van het lichaam der Natie zy ons geoorlofd), gaan deeze Heeren niet veel meer te werke als deugdzaame en redelyke menſchen, dan als burgers van den eerſten rang, die den toon konnen zetten, en de rest van de bewooners der Kolonie, door hun voorbeeld, leeren, hoe zy zich nevens de Jooden te gedraagen hebben?

„ eenemaal onbekend; echter vleie ik my, dat niemand
„ in ſtaat zal zyn, om ſtaande te houden, veel
„ minder om te bewyzen, dat hunne trouwloosheid of
„ onbekwaamheid 'er de oorzaak van zy: want 'er is
„ misſchien geene Natie te vinden, die meer verkleefd
„ zy aan haaren Meester, en die zich meer beyvere
„ om dezelve te verpligten dan de Joodſche; en
„ 't is om deeze zelfde reden, dat 'er bykans niet een
„ Komtoor in de ganſche Kolonie zy, waarop men gee-
„ ne Joodſche ſchryvers heeft: en ter overtuiginge,
„ dat zy de noodwendigheden des leevens, en 't geen
„ tot onderhoud hunner huisgezinnen vereischt wordt,
„ alleen aan hunne eigene naarſtigheid hebben dank te
„ weeten, zo bereken eens, myn Heer! de onnoeme-
„ lyke ſommen gelds, die jaarlyks in de Kolonie be-
„ ſteed worden aan jaarwedden en andere inkomſten van
„ onderſcheiden bedieningen, waarvan de Jooden ten eene-
„ maal beroofd zyn. Denk aan de Advokaaten, Prokureurs,
„ Klerken, Gezwoorenen der Sekretary, en verſcheiden
„ Komtooren van de Kolonie en het Gouvernement: ver-
„ geet niet de bedieningen van het Garnizoen, de Gerechts-
„ dienaars of Panders enz. enz. voeg daarby eens de voor-
„ deelen van dat ontzaglyk groot getal van Adminiſtra-
„ tien op de Plantagien en duizend andere voorwerpen
„ van deezen aart; overweeg daarenboven met uwe
„ natuurlyke beſcheidenheid de leevenswyze en de mid-
„ delen van beſtaan der meeste Christen Kolonisten, na
„ van 't ganſche getal van Direkteurs en Blanke ampte-
„ naars op de Plantagien, 150 of 200 perſoonen afge-
„ trokken te hebben, die, even als de Jooden, hun lee-
„ vens onderhoud van den arbeid hunner handen en
„ hunne naarſtigheid trekken; en zeg my dan, of niet
„ alle de anderen hun beſtaan en overvloed verſchul-
„ digd zyn aan de voordeelen hunner bedieningen en
„ adminiſtratien"?

„ Is 'er nu zo groot een verſchil tuſſchen de be-

„ ſtaan-

„ ſtaan-middelen der Jooden en der Christenen; brengt
„ de overvloed van deezen en de behoefte van geenen
„ te wege, dat hunne raderen niet dezelfde kracht
„ hebben, of niet dezelfde werking doen, waarom
„ vordert men dan toch zo veele voorbehoedſelen en
„ zo groot eene angstvalligheid in hunne trafieken,
„ hunne manieren, en de order in hunne huizen? En
„ zo men al onderſtelt, dat zy aan geringe moffelaaryen
„ ſchuldig ſtaan, is het niet ontegenſpreeklyk waar,
„ *dat de ſchande* (gelyk een zeer verſtandig Schryver
„ zegt (*d*)) *niets betekent, daar de onrechtvaardige*
„ *verachting voor de misdaad gaat*? *men baant 'er*
„ (dus gaat hy voort) *den weg toe, door die genen*
„ *met verſmaading te overlaaden, welke 'er zich*
„ *nog niet aan hebben ſchuldig gemaakt.* De onge-
„ regeldheden, derhalven, van een volk dat zich in dit
„ geval bevindt, ja zelfs zyne misdaaden, zou men
„ die niet, naar rechtvaardigheid, mogen toeſchryven aan
„ die geenen welke 'er de oorzaak van zyn"?

„ Om derhalven de Natie, onder 't ſmartelyk gevoel
„ haarer wonden, eenigzins te verkwikken, zyn de
„ Jooden door eene volſtrekte noodzaaklykheid ge-
„ drongen, in zich zelven genoegen te neemen, en,
„ om zo te ſpreeken, zich zelven als 't middelpunt,
„ daar alles naar toe helt, te beſchouwen. Om dit
„ doelwit te bereiken is het noodig onze kerkelyke
„ inſtellingen van haare gebreken te zuiveren, onze
„ oude heblykheden uit te roeien, en onze vooroor-
„ deelen te keer te gaan, dewyl men hierin den
„ oorſprong onzer verdeeldheden heeft te zoeken.

„ En om U, Myn Heer! te beter in ſtaat te ſtellen,
„ om uwe goede dienſten voor ons by onze doorluch-
„ tige Meesters in Europa aan te wenden, zal ik de
„ eere hebben U myne aanmerkingen over de alge-
„ meene

(*d*) *Lettre des Juifs à Mr. de Voltaire. Tom. I. p.* 23.

„ meene huishouding der Natie mede te deelen, naar
„ maate myn geheugen my dezelve zal opgeeven.
„ Het is bekend, dat, by alle beschaafde volkeren
„ der wereld, de wetten wierden ingericht naar de zeden,
„ de vooroordeelen en de omstandigheden van den tyd,
„ waarop dezelve gemaakt werden. Voorleeden beurt-
„ wisselingen leeren den mensch zyne begaane misslagen
„ en toekomende pligten: geen volk, hoe ook deszelfs
„ regeering ware ingericht, heeft zyn Wetboek zonder
„ eenige veranderinge konnen behouden. Wy laaten
„ aan zyne plaats 't geene men ons vertelt wegens de
„ Chineezen en andere oude volkeren; te meer de-
„ wyl deeze voorgewende eeuwigduurende wetten de
„ grondslag zyn van duizend baarbaarsche praktie-
„ ken".

Na een naauwkeurig verhaal en zeer gegronde aanmerkingen over het goede en 't kwaade, het nuttige en 't nadeelige van de konstitutie der Jooden in Suriname, mét opzigt op den tegenwoordigen staat der Natie, besluit men dit artikel met 'er by te voegen.

„ Ziedaar, Myn Heer! een getrouw verslag van onzen
„ toestand, van onze dwaalingen, en van de gebreken
„ onzer staatkundige en kerkelyke instellingen. Ik heb on-
„ geveinsdelyk tot u gesproken, en u de diepste geheimen
„ van myn hart ontdekt: ingevolge daar van verzoek ik
„ u my te zeggen, of het mogelyk zy, dat een Kolle-
„ gie van Regenten, welks leden alle zes maanden ver-
„ anderd moeten worden; die maar eene zeer be-
„ paalde magt hebben, en, in weerwil van de uitge-
„ breidheid der voorrechten, bloot staan voor de
„ murmureeringen des volks, en op de minste klagte
„ verpligt zyn zich te verdedigen voor den Gouverneur
„ en den Raad; die geduuriglyk in geschil zyn over
„ den zin, dien men aan de Privilegien der Natie moet
„ hech-

„ hechten (*e*); die daarenboven altyd moeten werken
„ met nieuwe leden, en derhalven met nieuwe denk-
„ beelden en nieuwe eigenzinnigheden; of, zeg ik,
„ zulk een Kollegie, by mogelykheid, in ſtaat konne zyn,
„ om de inſtellingen te verhelpen en in order te brengen,
„ zo in het beſtier van de Natie in 't gemeen, als van
„ haare leden in 't byzonder, zonder dat de Wetgee-
„ vende magt. die wetten aan de ganſche Kolonie
„ geeft, genegen zy om mede te werken, en de Re-
„ genten of de bekwaamſten der Natie te magtigen,
„ om de inſtellingen in order te brengen, onder goed-
„ keurige van Hunne Hoogmogenden en van de Heeren
„ Eigenaaren. Ik twyffel niet aan de verſchillen, die
„ wy daarover met eenige byzondere leden zouden kry-
„ gen; maar dat alles is niets; de aan den Souverein
„ verſchuldigde eerbied zou hen doen zwygen. ———
„ Maar helaas! Vergun my nog ——— eene kleine
„ aanmerking te maaken: Gy bevindt u thans by on-
„ ze Meesters, gy zyt een Wysgeer, gy kent ons,
„ mogen wy hoopen, dat de fortuin ons eindelyk
„ eens gunſtig zal zyn? Het komt hier aan op den
„ ſtaat, waarin zich de Jooden, in 't algemeen ge-
„ ſproken, tegenwoordig bevinden, ten aanzien der
„ middelen om hun brood te winnen.

„ Konnen wy, door de reeds voorheen gemelde ver-
„ andering in het beſtier der Natie, welke ik my
„ heb voorgeſteld, te wege te brengen; door kalmte
„ in plaats van onſtuimige driften te verwekken, en
„ door de Natie met zich zelve als tot een middelpunt
„ te vereenigen, ons vleien haar gelukkig te zullen
„ maaken, terwyl de bronnen, die voor andere medebe-
„ wooners

(*e*) *Een ſtaaltje van deeze waarheid kan men zien in de acht-
ter aan gevoegde Bewysſtukken No. 20. van den 15 der Wynmaand
1784. na 't afſterven van den Gouverneur Texier, en gedu-
rende het afzyn van den Heer Fiskaal Wichers.*

„ wooners openſtaan, voor haar geſlooten zyn? Indien
„ de goedgunſtigheid onzer Souvereinen en de beſten-
„ dige goedheid onzer Meesteren, niet medewerken om
„ de Jooden in de mogelykheid te ſtellen tot het ver-
„ krygen dier voordeelen, welke voor de bewoo-
„ ners der Kolonie in het algemeen geſchikt zyn, vol-
„ gens den zin hunner privilegien, konnen wy ons dan
„ de gelukkige uitwerkſelen belooven van eenen nayver,
„ die de juiſte paalen van eerzugt en eigenliefde niet te
„ buiten gaat? Indien gy taalkunde, rechtsgeleerdheid,
„ fraaie konsten, landbouw en koophandel vereischt,
„ is niet alles voor hun verlooren? Waar is daaren-
„ boven dat weezen, het welk door zedeleer alleen wordt
„ aangedreeven om te werken, en om kundigheden te
„ willen verkrygen, zonder op de voordeelen te rekenen,
„ die het daarvan trekken zal? Dus, hoe goddelyk
„ ook de zedeleer van J. Christus zy, die de zelfsvol-
„ doening voorſchryft als de beste belooning; hoe uit-
„ neemende, in dit opzigt, ook de grondregels mogen zyn
„ van Socrates, van Plato en van Jan Jacques Rousſeau;
„ deeze zelfsvoldoening, hoe goddelyk zy ook moge zyn,
„ geeft zy wel brood? beveiligt zy haare bezitters wel
„ voor verachtinge? Integendeel, zo veel gevoeliger als
„ men is, en meer te raade gaat met de rechten van
„ den mensch, gegrond op de natuur zelve, zo veel
„ meer gevoel zal men ook hebben van de ongenoeg-
„ zaamheid deezer zedelesſen".

Ten allen gelukke kwam de Heer Wichers, Gene-raal Majoor in dienst van hun Hoogmogenden (een tytel, waarmede voor hem geen Gouverneur der Ko-lonie ooit was bekleed geweest) den 23 van Herfst-maand 1784, in Suriname aan, in hoedanigheid van Gouverneur Generaal der Kolonie, en zyne aankomſte vervulde de wenſchen der Natie; te meer om dat op dien zelfden tyd, uit hoofde van eenige ongeregeldhe-den, waaraan twee leden der Natie, by de begraafenis

van den Gouverneur Texier onder de wapenen zynde, zich hadden ſchuldig gemaakt, by het Hof van Policy, zonder eenige acht te geeven op de redenen, die ter veſchooninge van deeze Jooden dienen konden, wierd goedgevonden vast te ſtellen, dat in het toekomende, by 't ontfangen van eenen nieuwen Gouverneur, de Jooden niet meer onder de wapenen zouden verſchynen (*f*). En hoewel dit beſluit, ten hunnen voordeele, is verzacht geworden door een ander, afgekondigd ten tyde van den Heere Wichers, nogthans zyn daar door hunne bezwaaren geenszins in alle opzigten herſteld: om dieswille hebben zy zich op nieuw vervoegd tot de Heeren Eigenaaren, in verwachtinge van gunſtiger uitſpraak. Het zou te wenſchen zyn, dat de zaak wierd beſlist, op dat de kwaade gevolgen gemyd mogten worden, welke dit beſluit van den Raad, genomen toen de Heer Beeldſnyder by voorraad het Gouverneurs ampt bekleedde, als ook dat van het zogenaamde herſtel, den 15 van Sprokkelmaand 1785, ten tyde van den Heer Wichers gemaakt, ten nadeele der Natie zou konnen te wege brengen.

De voornaame leden der Natie, groote hoop opvattende uit het beſtier van den Heer Wichers, wiens goedheden zich met eere hadden doen kennen, toen hy nog het ampt van eerſten Fiskaal der Kolonie bekleedde, namen het beſluit om een Kollegie van Letterkunde op te rechten, onder den tytel van *Docendo Docemur*, in het huis van den Heer de Montel, een' Gryzaard alzo beminnelyk door zyne deugden als ongelukkig door zyne goedheden: en op een daarvan gegeeven *Proſpectus* (*g*) en de verkreegen beſcherming van den Heer Gouverneur, maakte dit Kollegie eenen gewenſchten opgang; hebbende daarenboven de eere van tot werkende en honoraire

(*f*) *No.* 19 *Bewyſſtukken.*

(*g*) *Men zie daarover het Proſpectus No.* 21 *en den brief van den Heer Gouverneur. No.* 22.

raire leden te verkrygen, den Heer Gouverneur, den Luitenant Kolonel Frederici, den Heer van de Pol, den Geneesheer Schilling, door zyne uitgegeeven Werken in Europa met eere bekend, en wel inzonderheid door 't geen hy over de melaatsheid heeft geschreeven, den Heer J. Caucanars, Raad van de civile justitie, eenige Krygs-Officieren, en verscheiden anderen.

In gevolge de verzoeken, die men aan den Heer Wichers, by zyn vertrek naar Holland, had gedaan, en volgens den inhoud dier twee brieven, waarvan wy een zaakelyk uittrekfel in dit Werk gegeeven hebben, besloten de Regenten, na ryp overleg, in hunne algemeene vergadering van Regenten en bygevoegden, de zaaken der Natie, betreffende de verbetering van haare instellingen en haar bestier, over te laaten aan de zorgen en het bescheiden oordeel van den Heer Gouverneur, ten einde die daarover naar zyne wysheid oordeelen mogte; en op een vertoog, aan hem overgegeeven den 8 van Lentemaand 1785, beschikte de Gouverneur over alles, volgens den inhoud der stukken No. 23. eerste en tweede lid, op eene wyze die de wysheid en liefde voor het algemeene welzyn, welke de Heer Wichers in eene groote maate bezat, zeer leevendig uitbeeldde (*b*).

De nieuwe Regenten gaven zich, uit hoofde van den last, waarmede de Gouverneur hen had gelieven te vereeren, ten opzigte van het in order brengen der nieuwe wetten, raakende het huishoudelyk bestier der Natie, de vereischte moeite, om de gemoederen der leden in het by-

(*b*) De Heer Wichers voegde by zyne andere weldaaden ook het ampt van Onderkommis in het magazyn der leevensmiddelen voor het Kordon, aangelegd in de Savanne, waarmede hy den Heer J. H. de Barrios, (in Wintermaand 1786, tot algemeene droefheid zyner vrienden overleeden) begunstigde; een ampt dat, niet tegenstaande zyne geringe aangelegenheid, eenige hoope aan de Natie gaf, gemerkt men tot nog toe geen voorbeeld had gezien, dat eenig Jood in den Krygsstaat ware gebruikt geworden.

byzonder voor te bereiden; en allengs bragten zy het zo verre, dat zy de nieuwe inſtellingen, of *Ascamoth*, in order hebbende gebragt, dezelve aan de algemeene vergadering der Natie overgaven, om daar door onderzocht, en vervolgens goedgekeurd te worden: dit dan ook in eene gepaste order en met de vereischte omſtandigheden geſchied zynde, was het lichaam der algemeene en huishoudelyke wetten der Portugeeſche Joodſche Natie in gereedheid, om aan den Heer Gouverneur aangebooden te worden, op dat die hetzelve aan de Heeren Eigenaars in Holland zoude overzenden, ten einde hetzelve te onderzoeken, en derzelver goedkeuring, als ook vervolgens die van Hunne Hoogmogenden de Algemeene Staaten, te verwerven.

Het eerſte jaar van het beſtier der nieuwe Regenten is merkwaardig door het honderdjaarig jubelfeest der Portugeeſche Joodſche Synagoge in de Savanne, geſticht onder de regeering van den Heer van Sommelsdyk in 1685. Hetzelve werd gevierd met alle de praal, die de Natie daaraan by mogelykheid konde byzetten, den 12 van Wynmaand 1785 (*i*).

De Heer M. P. de Leon, werkelyke Mederegent der Natie en ſedert 15 jaaren Solliciteur Postulant voor Kommisſarisſen van kleine zaaken, ſteunende op zyne bekwaamheid tot de pleitzaal, en daarenboven aangemoedigd door verſcheiden perſoonen van aanzien, verzocht

(*i*) Een omſtandig verhaal van dit feest is te vinden in de beſchryvinge, die daarvan in 't Hollandsch gemaakt, en als een gering eerbewys aangebooden is aan de Heeren Eigenaaren. Deeze beſchryving is gedrukt te Amſterdam by Dronsberg in 1786; en voor dat dit werk in de Kolonie opentlyk wierd uitgegeeven, droegen de Regenten zorge, dat het, in naam der Natie, met ſchuldige eerbiedenis wierd geſchonken aan den Heer Gouverneur, aan de Heeren Raaden der Policy enz. en wel in genoegzaamen getale van exemplaaren; waar voor zy van wegen den Raad werden bedankt met verzekeringe van genegenheid voor de Natie.

zocht intusschen aan den Raad der Civile Justitie, daar-by als Prokureur Postulant toegelaaten te worden. Dit verzoek baarde zulk eene ontsteltenis onder het lichaam der Advokaaten en Prokureurs, dat, op een antidotaal of tegengift, welk zy inleverden, het verzoek *voor het tegenwoordige* wierd van de hand geweezen. Dit bragt de Regenten in de noodzaakelykheid, om zich met een smeekschrift, verzeld van zeer goede aanbeveelingen, te vervoegen tot de Heeren Eigenaars; doch de Advokaaten en Prokureurs, geenszins twyffelende of de Regenten en de Heer Leon zouden grootelyks van hun gevoelen verschillen, vervoegden zich met groote drift, en zonder die eerbiedenis in acht te neemen, welke men aan de Heeren van de direktie schuldig is, of hunne uitspraak af te wachten, om zich vervolgens tot den Souverein te wenden, tot Hunne Hoogmogenden met een zeer uitgerekt smeekschrift, minder opgevuld met gezond verstand, dan met trekken van gierigheid en vooroordeelen: want in de aangevoerde redenen gronden zy hunne tegenkanting niet op eenige eerloosheid of onbekwaamheid van den verzoeker, maar daarop, dat 'er geen voorbeeld van is, dat iemand der Jooden in Holland zy toegelaaten als Advokaat Postulant voor de Hoven der vereenigde Provincien; zich daarenboven beklaagende over het verlies, dat zy hier by in hunne praktiek zouden moeten lyden. Ten zelfden tyde nu, waarop de papieren der Regenten in Holland kwamen, ontfingen de Heeren Eigenaars van Hunne Hoogmogenden het vertoog der gemelde Advokaaten, ten einde zy daarop hunne bedenkingen mogten zeggen. Ter voldoeninge daaraan gaven de Heeren van de direktie hun gevoelen over in een geschrift, vol van die edele bescheidenheid, welke het kenmerk is van rechtvaardige zielen, en teffens het zegel zet op alle die blyken van toegenegenheid, welke de Natie ontfangen heeft. Wy verwachten dus

eenen gunſtigen uitſlag deezer zaak van de beſcherminge onzer Souvereinen (*k*).

Wy waren genoodzaakt by deeze Hiſtoriſche Proeve eenige losſe zaaken en gebeurtenisſen te voegen; doch de zulke, die tot ons onderwerp behooren: en uit alles, wat wy daarin voordroegen, zal men zien, dat de Natie in haar verval, van tyd tot tyd, aanvallen van verachtinge ondergaat, die haar kwellen en moedeloos maaken, niet tegenſtaande de goedheid en toegenegenheid van het opperhoofd, dat haar beſtiert, en van de verdere leden, die met dezelfde gevoelens bezield zyn. By 't opſtellen deezes Werks hebben wy de gebreken en ongeregeldheden der Natie geenszins bedekt, in tegendeel hebben wy dezelve met leevendige kleuren geſchilderd, zonder haar onderſcheidend karakter in 't minst te verbergen. Een karakter dat voor eene gunſtige verbetering zou vatbaar zyn, zo maar de middelen van haar beſtaan, als ook de ſtaat der Kolonie over 't geheel insgelyks verbeterd wierden; doch zo lang de zaaken op denzelfden voet blyven, kan zich de Natie, ten opzigte van haar beſtaan, geen geluk hoe genaamd belooven: want de armoede waarin zich de byzondere leden der Natie in 't algemeen bevinden, is waarlyk deernis waardig (*l*). Het weinige, dat zy op de komptooren

(*k*) *Men zie No.* 24. *der Bewysſtukken.*

(*l*) Wy ontkennen niet, dat 'er onder de Jooden zeer ryke menſchen zyn; by de Portugeezen vindt men perſoonen en familien, die nog tegenwoordig van 50 tot 400 duizend guldens aan kapitaal bezitten; ten grooten deele by een verzameld door den handel en koopmanſchap met de Engelſchen enz. en anderen, die nog wel van 20 tot 50 duizend guldens kapitaal hebben, dat aan den arbeid der bosſchen beſteed wordt, en een zeer voordeelig jaarlyksch inkomen geeft. By de Duitſche Jooden vindt men ook Kapitaalisten, die wel 150 of 200 duizend guldens in eigendom bezitten, en eene vry groote menigte, die genoeg hebben, niet alleen tot hun eigen beſtaan, maar ook tot onderhoud der reeds gemelde armen, der Synagogen, en andere verligtingen aan behoeftigen gegeeven; maar dewyl de rest der Natie, die men wel op

tooren van de Adminiſtraters der Plantagien enz. als ſchryvers, boekhouders enz. winnen, is niet toereikende tot hun onderhoud en nog minder tot dat van hunne huisgezinnen. De groote menigte van aanzienlyke Winkels, die door Hollandſche Kooplieden in de Kolonie worden ſtaande gehouden door middel van zekere gunſten, die de faktoors of winkelhouders trekken, ſtrekt niet weinig tot bezwaaring van die, welke 'er de Jooden hebben. De inkoop van waaren, dien zy by openbaare veiling doen, en welke zy daarna in 't klein wederom vertieren, is genoegzaam 't eenige middel van hun beſtaan, en 't zyn voornaamelyk de Portugeezen, die deezen handel in de Kolonie gaande houden; maar deeze kleine koophandel, en 't voordeel dat 'er van komt, vervalt hoe langs hoe meer, uit hoofde van de groote kosten, die men 'er betaalt, en van het geringe vertier, dat men by 't verkoopen van dergelyke waaren aan de ſtraaten vindt, voornaamelyk dewyl men 'er geene ſlaaven meê mag belaaden, voorzien van een verlofbriefje om langs de ſtraaten te loopen, en daar de waaren uit te venten, terwyl de meester elders bezig is, om naar eenig voordeel uit te zien. Op St. Euſtatius, en in de andere Kolonien, zo Franſche als Engelſche, is het den Kolonisten geoorlofd hunne waaren voor de deur ten toon te ſtellen, en allerlei waaren, die niet door de wet uitdrukkelyk verbooden zyn, zo in eigen perſoon als door hunne ſlaaven aan de ſtraaten te verkoopen; ja overal waar het hun goeddunkt, zonder vreeze van door de gerechtsdienaars gevat, of door den Fiskaal in boete geſlagen te zullen worden. Deeze hindernisſen, welke ten

op twee derden mag rekenen, arm is, zo zyn het ook eigentlyk deezen wier lyden, wier bekrompen middelen van beſtaan, en wier hindernisſen in den koophandel wy in den tekst van deeze noot bedoelen.

ten nadeele der armen ſtrekken, en verzeld gaan met andere wisſelvalligheden, maaken het verdriet des te grooter, dat men zich beroofd vindt van alle winstdoende bezigheid, het zy op de plantagien of elders. De veelheid der middelen, de verſcheidenheid van wyzen om zyn brood te winnen, brengt een' koophandel en neering te wege, die voordeelig is naar evenredigheid van de daartoe gebezigde middelen; maar een aantal van bykans 150 arme huisgezinnen van Portugeeſche en Duitſche Jooden, in eene Stad, daar de bevolking zo klein is, die zich alle op denzelfden handel uitleggen, en dezelfde uitzigten bedoelen, wat voordeel is daarvan te wachten, voornaamelyk wanneer de meeste vrouwen van het land, en zelfs de aanzienlykſten alle deeze ſoorten van koopmanſchap dryven, door middel van haare Negerinnen, zo in de Stad als in de Plantagien, en daar door die geenen van de middelen van hun beſtaan berooven, welke volſtrekt geene andere hebben dan hun vernuft in 't ſtuk van den kleinen handel, dien zy 'er dryven? Worden niet, door een natuurlyk gevolg van deeze en zo veele andere hindernisſen en nadeelen, als de Natie bykans ieder oogenblik ondervindt, de kleine moffelaarijen en truggelaarijen genoegzaam onvermydelyk gemaakt? Midlerwyl zal men, by 't nazien van de Archiven der Kolonie, en 't overweegen van de natuur en 't gewigt der misdaaden, die voor den Raad gebragt zyn, ontwaar worden, dat de Jooden niet verdienen, om meer beſchuldigd of voor erger gehouden te worden dan de leden der andere Natien, die bewooners der Kolonie zyn. Doch op dit artikel klinkt ons reeds de ſtemme der berispinge en der vooringenomendheid in de ooren, zeggende, dat het door ons bygebragte, hoe ſchoonſchynende ook, echter zeer zwak is, dewyl de Regenten der Natie zorge draagen, om, ingevolge hunne privilegien, alle zodanige leden der Natie, die aan lyfſtraf baare mis-

misdaaden ſchuldig zyn; te verbannen, ten einde hen dus aan de handen der Justitie te onttrekken; maar in ſpyt van allen, die ſoortgelyke aanmerkingen maaken, vinden wy ons in ſtaat, om zelfs uit de Archiven der Natie te bewyzen, dat, ſedert de Kolonie in de magt der Hollanderen is geweest tot hier toe, het welk een' tyd beloopt van 120 jaaren, de Regenten het artikel hunner Privilegien, ten opzigte van het recht der verbanninge, of *politieke verzendinge*, niet hebben te werk geſteld dan alleen tegen 9 partikuliere perſoonen zonder huisgezinnen, en tegen 2 huisgezinnen, bevattende 7 perſoonen, en dus tegen 16 perſoonen in 't geheel; van welken 8 deeze ſtraf ondergingen uit hoofde van Godsdienst en ongehoorzaamheid aan de inſtellingen, en niet uit hoofde van wanbedryven en ſtrafbaare misdaaden. Men doorzoeke de Archiven der Regeeringe (want zonder den Heer Gouverneur mag deeze verbanninge niet geſchieden) en men logenſtraffe, zo 't mogelyk is, ons gezegde; doch het tegendeel zal gebeuren. By het doen van zulke onderzoekingen zal men bevinden, dat twee perſoonen, die de Regenten, op gegronde vermoedens van gepleegd bedrog en meineed, hebben willen verbannen, deeze ſtraf zyn ontkomen, dewyl eenige Christen-ſchuldeiſchers 'er zich tegen verzetteden, en 't zo verre bragten, dat het beſluit der Regenten verydeld wierd, en dat deeze twee deugnieten, tot ſpyt en ſchande der Natie en Regenten, nog werkelyk zonder vreeze of knaaging langs de ſtraaten van Paramaribo loopen.

Dus hebben wy op de meest geſchikte wyze en met zo veel kracht en oordeel als ons mogelyk was, een kort begrip van de historie der Kolonie van Suriname, ſedert 1650 tot op onzen tyd, gegeeven, haare voortgangen gemeld, en teffens haar verval, met de gebeurtenisſen, waar door hetzelve veroorzaakt is, aangeweezen, en ook daarenboven de historie geſchetst van de daar ge-

vestigde Portugeesche en Duitsche Jooden, en wel in vergelykinge van hunnen ouden staat met den tegenwoordigen, zo ten aanzien van hunne privilegien en vryheden als hunnen politieken en zedelyken staat, hunne leevenswyze, hun bestaan, hun geluk en hun lyden, ten einde wy, door alle deeze byzonderheden een beknopt en naauwkeurig antwoord mogten geeven op de vraagen, welke de Heer van Dohm zich heeft verwaardigd voor te stellen in dien brief van den 29 der Louwmaand 1787, met welken hy de Regenten der Joodsche Natie heeft gelieven te vereeren (*m*). Na dit alles oordeelen wy 't noodzaakelyk, dit Werk nog te moeten verryken met eene beschryvinge van de Kolonie van Suriname, den staat van haaren landbouw, haare bevolking, en haaren opbreng, met de beschryving van de stad Paramaribo, de Savanne der Jooden, de zeden van derzelver bewooners, de po-

(*m*) Zie hier den beknopten inhoud der vraagen van den Heer Dohm, zo als die in zynen brief, waarvan het affchrift achter de voorreeden deezer Proeve te vinden is, zyn ingevoegd.

1. Over de voordeelen, die de Regeering van Suriname aan de Joodsche Natie verleent.

2. Of men daar eenig onderscheid maake tusschen onze Natie en de andere bewooners der Kolonie?

3. Of alle bezigheden, handwerken en soorten van koophandel hun geoorlofd zyn?

4. Of de Natie daar het recht geniete om Plantagien in vollen eigendom te bezitten?

5. Of de Natie daar partikuliere belastingen aan de Kolonie betaale gelyk in eenige andere landen?

6. Of, gelyk in eenige andere landen, het getal hunner huisgezinnen daar bepaald moet zyn?

7. Of de Natie het vaderland, als soldaat of als burger- of krygsbevelheber moge verdedigen?

8. Hoe 't zy met de historie; wat lot de Kolonie van 't eerste begin haarer stichtinge gehad hebbe, en welke veranderingen de privilegien der Natie ondergaan hebben?

9. Hoe 't zy met den politieken en zedelyken staat der Kolonie in 't gemeen, en met de gevoelens, welke de wyze en verlichte rechtvaardigheid der Regeeringe den Christenen jegens de Joeden heeft moeten inboezemen?

politieke en militaire regeering, geneeskunde, taalgeleerdheid enz. zonder ons echter eenigzins uit te laaten over 't geene de politieke regeering der Kolonie betreft, 't welk wy met vermaak overlaaten voor zulken, die beter in ſtaat zyn dan wy, om door hunne bekwaamheid en betrekkingen de raderen te kennen, die de konst van regeeren daadelyk in beweeging brengen; 't welk eene weetenſchap is, die niet overeenkomt met den ſtaat der Jooden in het algemeen, welke ten aanzien van de politieke regeeringe des lands, waar in zy leeven, juist zo veel zyn als in de Latynſche Letterkunde het *genus neutrum* of onzydig geſlagt. En om ons oogmerk te bereiken zullen wy hier in ons bedienen van de ſchets, die de Heer Raynal heeft gemaakt in zyne Staatkundige Geſchiedenis, en van de andere ſchryvers, wier werken reeds door ons in deeze Proeve zyn aangehaald; doch daar wy gebruik maaken van 't geene zy over de Kolonie geſchreeven hebben, behouden wy voor ons de vryheid om weg te laaten, te vermeerderen, te hervormen en te verbeteren alles wat daar in te ver getrokken of gebrekkelyk is voorgeſteld, oordeelende dat de waarheid, van alle vooringenomenheid ontbloot, ons daartoe ten vollen magtigt. Deeze ſchets van haaren tegenwoordigen toeſtand, welken het ons, van wegen onze plaatslyke kundigheden, gemaklyker valt te kennen dan den ſchryveren, die in hunne boekvertrekken ſchryven, en niet zelden op verminkte en derhalven niet zeer waare berichten aangaan, zal, in vereeniginge met het geene wy reeds in dit Werk over den oorſprong der ſtichtinge en de politieke en zedelyke beurtwisſelingen der Kolonie hebben vooraf laaten gaan, ſchoon beknop-

knoptelyk, eene volledige historie der Kolonie, ſedert haar begin tot op het jaar 1788, bevatten.

DRUKFEIL.

Op bladz. 66, *van dit Eerſte Deel, regel* 17 *van boven, achter het Jaartal* 1685, *moeten bygevoegd worden de woorden:* gebouwd hadden.

HISTORISCHE PROEVE

OVER

DE KOLONIE VAN

SURINAME.

De Kolonien, die de Hollanders in de Nieuwe Wereld bezitten, zyn hedendaags de voornaame bron van hunnen koophandel en rykdom. Die te beſchermen, te vergrooten, de naarſtigheid en landbouw van derzelver bewooners aan te moedigen, en hun in hunne behoeften te hulpe te komen, is de pligt van rechtmaatige Souvereinen, en het eenige middel om hunne Staaten, over het geheel, te vergrooten.

De natuur der hedendaagſche Kolonien te willen vergelyken met die van Egypte, van Sparta, en der Romeinen, is zo veel als den weg te baanen tot invoering van dwinglandy en wanorders: zo men derhalven derzelver bewooners beſchouwde als menſchen van minder rechten, minder vryheden en van eene laager klaſſe dan de bewooners en burgers van het Moederland, wat zou dat anders zyn dan de grootſte eerloosheid? Eenige ſchryvers van beſcheiden oordeel hebben de kracht deezer waarheid wel gevoeld; maar niemand heeft, misſchien, dezelve in helderer daglicht voorgeſteld, dan de welſpreekende ſchryver van de Voorreden, die men ingelascht vindt in het eerſte deel der brieven van *Ariſtodemus* en *Sincerus* over de Kolonien van Demmerary en Eſſequebo, die wy in dit Werk hebben aangehaald; eene Voorreden, die waardig is om te verſchynen aan het hoofd der onſterflyke voort-

brengſels van eenen Montesquieu, Rousſeau en Rainal, maar niet van een Werk van tien boekdeelen, waarin de verwarring en wanorder alles verſmooren en onkenbaar maaken, wat 'er waars, nuttigs en zelfs ſentimenteels in is.

Op een gedeelte dan van dat wyduitgeſtrekte gewest, het welk ten Oosten beſpoeld wordt door de Zee, ten Zuiden door de Amazone, ten Noorden door de Orenoque, en ten Westen door de Rio Negro, die deeze twee Rivieren, de grootſte van Zuid-Amerika, vereenigt, en 't welk bekend is by den naam van Guyane, heeft men de Kolonie van Suriname aangelegd: dus vindt men in 't midden van een land, dat ten deele bedekt was met bosſchen en moerasſen, belaaden met Salpeter, of voor het overige niets anders vertoonde dan zeer ruime, doch dorre vlakten, waar uit geſtadig zwavelachtige dampen op reezen, de gewigtigſte der Hollandſche ſtichtingen in Amerika; eene ſtichting, die door haare uitgebreidheid, vruchtbaarheid, en 't gemak, dat verſcheiden breede en diepe Rivieren 'er aan geeven, geſchikt is om de vermogendſte en rykſte te worden van alle de Kolonien der Nieuwe Wereld.

De Rivier, die den naam aan de geheele Kolonie geeft, is de ſchoonſte van het bebouwde gedeelte; twee mylen van haaren mond vindt men (uitgezonderd evenwel eene ſoort van redout, aangelegd aan de *Motkreek*, die door een kanonſchoot het eerſte bericht geeft van naderende Schepen) twee redouten, naamelyk aan ieder zyde één, die deezen doortogt in tyd van Oorlog beſchermen. Deeze redouten zyn met de voorzyden juist gericht op de Schepen, die de Rivier zouden willen opvaaren, en met haare batteryen, die wel van geſchut voorzien zyn, ondersteunen zy de poogingen, die de fortres Nieuw Amſterdam, een halve myl hooger gelegen, in ſtaat is, tot verdediging der Kolonie, te kon-

konnen doen. Deeze fortres, in 1733 begonnen, en in 1747 voltrokken, zo als wy reeds hebben aangeſtipt, is gelegen op de ſamenvloejinge van de Rivieren Suriname en Commowine, en in 't midden van een klein moeras, dat een ſoort van eene ronde landengte maakt. Tuſchen deeze twee Rivieren is dezelve niet genaakbaar dan langs twee ſmalle kaden of dyken, daar het geſchut alle nadering afweert; en niet tegenſtaande de ontzaglyke breedte der Rivier van Suriname, ter plaatſe daar de fortres gevonden wordt, kan 'er evenwel geen Schip voorby vaaren zonder zeer na aan dezelve te komen, uit hoofde der groote, en met ſlyk doormengde zandbanken, die recht tegen over de fortres liggen, en meer dan de helft der Rivier beſlaan.

Twee mylen hooger op vindt men een bedekte batterry, dienende om de haven en de Stad Paramaribo te dekken, die bekend is by den naam van Zeeland. In den omtrek deezer fortres heeft men het magazyn van leevensmiddelen, oorlogsbehoeften, bouwſtoffen der Heeren Eigenaaren, en gemeenlyk ook een Bataillon Infantery, zynde het Garnizoen der ſtad.

De Kolonie heeft, tot haare beſcherming, een aanzienlyk getal troepen; beſtaande in drie Bataillons Infantery, twee kompagnien Artillery, een korps Vestingbouwers, een korps Jaagers, en 200 vry gemaakte Negers, die den dienst doen van ligte troepen. Ieder Bataillon heeft zynen Kolonel, of zynen Lieutenant Kolonel, of een' Majoor, die hetzelve gebiedt; ſtaande onder de orders en bevelen van den Gouverneur, in hoedanigheid van Generaal Majoor, in dienst van Hunne Hoogmogenden de Staaten Generaal, en Kolonel en Chef van al het krygsvolk des lands. De Kolonel van het tweede Bataillon is werkelyk de Heer van Baarle; en de Lieutenant Kolonel, de Heer Frederici, Kommandant van het derde, heeft daarenboven het bewind over 't kordon, in hoedanigheid van Inſpekteur Generaal, over de Kompagnie Jaagers, als

Lieutenant Kolonel, en nog over het korps vrygemaakte Negers, als Chef. Dit korps is, in 1772, opgerecht uit de beste ſlaaven, getrokken uit alle de Plantagien der Kolonie, en gekocht voor eenen zeer hoogen prys. Deeze kompagnie vrygemaakte Negers is werklyk tweehonderd man ſterk, buiten de krygsbevelhebbers, beſtierders en anderen, die in dienst van 't zelve gebezigd worden. En zonder eenigzins te kort te doen aan de verdienſten der korpſen, die de bezettinge des lands uitmaaken, is dit korps, ſtaande onder het bevel van een bekwaam en onvertſaagd Chef, de voordeeligſte militie der geheele Kolonie. Men verdeeltze overal, en deeze Negers, wel in den Wapenhandel geoeffend zynde, en ſtaande onder eene geregelde krygstugt, doen, voor eene kleine bezoldinge en eenige andere voordeelen, geſtadige krygstogten tegen de Marrons, en altyd met meer of minder voorſpoed. 't Zou, ten gelukke van de Kolonie, te wenſchen zyn, dat men in ſtaat ware dit korps te vermeerderen, zo ter bevorderinge van de gemeene veiligheid, als om de Marrons van Boni en die van achter Para uit te roejen, en het hoofd te bieden aan de vlekken van Juca en Saramaca, in geval van eenige breuk.

Boven dit alles heeft de Kolonie, tot haare verdediging, ook nog een korps Burger-militie, verdeeld in elf kompagnien, die even zo veel diviſien uitmaaken (waar van vier van Paramaribo de eerſte zyn) en tot dit getal behoort de Portugeeſche Joodſche Burger-Kompagnie; hebbende ieder haaren Kapitein, twee Lieutenants en éénen Vendrig. Die van Paramaribo betrekken, alle avonden, de wacht by het Stadshuis, 't welk teffens dient tot eene Kerk van den Gereformeerden Godsdienst, en tot de plaats waar de Raad van Policy vergadert: de overige doen niets dan in geval van dringende noodzaaklykheid; maar de Krygstroepen zyn verdeeld in de fortreſſen, redouten, het kordon, en op verſcheiden andere

dere posten, die de Plantagien in 't gemeen omringen: deeze troepen worden in Suriname beter onderhouden dan ergens anders; ontbreekende den Zoldaaten niets van 't geen zy noodig hebben.

Alle de Plantagien der Kolonie, over het geheel, zyn gelegen aan de Rivier van Suriname, de kreeken van Para, van Paulus en andere, die daar in vallen; aan die van Commowyne, haare Rivieren Cottica en Perica en andere kreeken; maakende te ſamen uit een getal van 591 plantagien, daar onder begreepen 139 van timmerhout en levensmiddelen; zo dat die, welke bebouwd worden, maar 452 plantagien beloopen; te weeten, aan de Commowine, Cottica, Perica, en aan alle de andere Rivieren en kreeken, die daarin vallen, 331 van Suiker, Koffy, Kakao en Katoen; weshalven de Rivier Commowine, de 30 van hout en leeftogt daarby gerekend, in haaren omtrek bevat een getal van 361 plantagien of woonplaatſen; van welk getal aan de Jooden toebehooren 14, naamelyk 8 van hout en 6 van koffy en katoen. Men heeft in Suriname, daar by gerekend de kreek van Para, en alle de andere, die daar in vallen, met de ſtichtingen achter de Stad Paramaribo, een getal van 121 plantagien van Suiker, Koffy, Katoen en Kakao, en 109 van timmerhout en leevensmiddelen, ſamen uitmaakende een getal van 30, welke de Rivier van Suriname bevat, en waar van 32, naamelyk 22 van hout en 10 van koffy, toebehooren aan de Jooden. Van het geheele getal deezer plantagien van bebouwinge, derhalven, welk, zo als gezegd is, 452 beloopt, moet men 16 aftrekken, toebehoorende aan Jooden; en dan zullen 'er 436 plantagien overſchieten, die aan anderen toebehooren; doch van welke 350 haare eigenaars in Holland hebben, terwyl 86 hier te huis hooren. Het weezentlyk getal van de plantagien der Kolonie, over het geheel, gaat derhalven, dat van 1730 en 1735, 150 te boven; eene vermeer-

dering, die men aan de rivieren van Commowine, Cottica, Matapica, Perica enz. verſchuldigd is: want in plaats van 177 plantagien, die men 'er in 1730 en 1735 had, telt men 'er tegenwoordig 331 van Suiker, Koffy, Katoen en Kakao, voorzien met watermolens (uitgezonderd eenige naar om hoog der rivieren, die nog molens hebben, welke door beesten gedreeven worden); waar onder een dertigtal plantagien behoort, die, naar om hoog der kreeken aangelegd, alleen timmerhout leveren, tot dienst van de gebouwen der plantagien in 't algemeen. Het tegendeel is gebeurd met de rivier van Suriname: want van 1730 tot 1735, vond men, van haaren mond af tot op 40 mylen opwaards, een getal van 224 plantagien van Koffy en Suiker, voorzien met molens, die door beesten gedreeven werden, en tegenwoordig, daar onder begreepen alle haare kreeken, en die, welke aangelegd zyn achter de Stad van Paramaribo, uitgezonderd 109 zeer kleine, die niets leveren dan hout en leeftocht, vindt men 'er in 't geheel maar 121 plantagien van bebouwinge; 't welk eene vermindering aanduidt van 103 plantagien; van welk getal de Portugeeſche en Duitſche Joodſche Natie, aan de Commowine en haare andere rivieren, bezit 14 plantagien, en aan die van Suriname 32, dus in 't geheel 46 plantagien; en daar onder maar 16 van Suiker en Koffy, in plaats van 115, welke zy tot 1760 bezeten hebben. Op verſcheiden plaatſen deezes werks hebben wy de redenen van dit zigtbaar verval der Natie aangeweezen.

Men zal, misſchien, in gansch Amerika, zelfs zonder eenige Kolonie uittezonderen, nergens zulke regelmaatige, ſchoone en met trotſche gebouwen en tuinen, die het vermogen van Suriname te boven gaan, verſierde plantagien vinden. De plaatſen der ontſchepinge, de netheid der ſtraaten, die de huizen omringen, de limoenboomen haagen, en de menigte der vruchtboomen, waar-

waarmede de wegen, ter wederzyden, beplant zyn, geeven 't ſchoonſte gezigt, dat by mogelykheid valt uit te denken; men heeft 'er Koffylootſen, die meer dan 80 duizend Guldens gekost hebben; doch wy hebben reeds al genoeg gezegd van de hedendaagſche buitenſpoorige pracht der gebouwen enz., weshalven het niet noodig zal zyn ons daar mede langer op te houden.

De jaarlykſche opbreng van deeze plantagien, ſamengenomen, voornaamelyk van die, welker waaren naar buiten gevoerd konnen worden, is met zeer veel naauwkeurigheid opgegeeven door den Heer Fermin, in zyn *Tableau de Surinam.* van bl. 369 tot 376. De Somme der waarde van alle deeze voortbrengſelen, geduurende den tyd van 26 jaaren, ſedert 1750 tot 1775, in Koffy, Suiker, Katoen en Kakao, beliep 265, 400, 000 guldens, 't welk in 't jaar bedraagt tien millioenen twee honderd zeven duizend zes honderd tweeënnegentig guld. zes ſtuivers en eenige penningen.

De opbreng der tien daar aan volgende jaaren, van 1776 tot 1786, bedraagt te ſamen 160, 000 oxhoofden Suiker; 120, 000, 000, ponden Koffy; 7, 500, 000 ponden Katoen; en 6, 000, 000 ponden Kakao, 't welk, het eene jaar door 't andere genomen, bedraagt zestienduizend vaten Suiker, 12 millioenen ponden Koffy, zeven honderd vyftigduizend ponden Katoen (*a*) en zes honderd duizend ponden Kakao. Het laatst verloopen jaar van 1787, dat zeer ongelukkig was, heeft niet meer opgeleverd dan 11, 289, 725 ponden geheele Koffy, en 840031 gebroken Koffy, 838641 ponden ſchoon Katoen, en 114326 ponden van

(*a*) De kweeking van katoen heeft grootelyks toegenomen; maar dewyl de eerſte tien jaaren der laatste oprekening zeer weinig katoen hebben opgebragt, zo leverde de opbreng volgens eene gemiddelde rekening, het eene jaar door 't andere, maar zeven honderd vyftig duizend ponden.

van mindere hoedanigheid, 802724 ponden Kakao, en 15744 vaten Suiker. De geheele opbreng der tien voorgaande jaaren, gevoegd by dien van het laatst gemelde jaar, geeft ons eene nette rekening van de voortbrengſelen der Kolonie, het eene jaar door het andere genomen, van 15872 vaten Suiker; houdende ieder vat duizend ponden; 12,064878 ponden Koffy; 8514831/2 ponden Katoen, en 701, 326 ponden Kakao. Deeze waaren, gerekend volgens den prys, waarop zy, de zes laatſte jaaren door elkanderen genomen, in Holland kwamen, zonder eenige hoegenaamde onkosten te rekenen, bragten op aan Suiker 21/4 ſtuivers het pond, of 112 guld. 10 ſt. het vat van duizend ponden; aan Koffy 101/2 ſtuivers het pond; aan Katoen 21 ſt. het pond; aan Kakao 5 ſt. het pond; het welk, ſamen genomen, eene ſomme maakt van negen millioenen, twee honderd negenentachtig duizend, honderd en negen guldens, twee ſtuivers en acht penningen Hollands; en dus negen honderd, achttien duizend, vyf honderd, drieëntachtig guld. vier ſtuivers en eenige penningen minder, dan de opbreng van zesentwintig jaaren volgens Fermin, en dat nog ten opzigte van den prys der waaren, die ſedert 6 of 8 jaaren veel meer is verhoogd, dan in de 26 jaaren te ſamen, volgens zyne berekening (*b*). En opdat men te gemakkelyker tot kennisſe moge geraaken van de vermindering der voortbrengſelen in Suriname, veroorzaakt, zo door de weezentlyke onvruchtbaarheid der gronden, als door het klein getal der ſlaaven, die derwaards worden overgevoerd, en het al te klein krediet, om door gepaste middelen de plantagien daarvan te voorzien; welker getal grootelyks is verminderd, eensdeels door het

(*b*) *In de Tableau de Surinam. p.* 371. wordt het vat Suiker gerekend op *f* 60. hier op 112-10.
De Koffy . . . 8½ St. hier op 10½ St.
De Kakao . . . 6½ St. hier op 5 St.
Het Katoen . . 8 St. hier op 21 St.

het wegloopen van veelen, anderdeels door het ſterven van anderen, die of door heerſchende ziekten, of door ouderdom zyn weggerukt; zo ga men te raade, met de vergelykinge der voortbrengſelen, welke wy hier onder hebben aangevoegd (*c*): want daar uit zal men zien, dat de Kolonie, ſedert 1777 tot aan het einde van 1787, minder dan van 1750 tot 1776 heeft opgebragt, 6255½ vaten Suiker; 8, 507, 244 pond Koffy; 685, 307 pond Kakao, en dat, ter vergoedinge van deeze vermindering, het Katoen den opbreng van deeze 26 jaaren maar alleen 279, 269½ pond heeft overtroffen.

Men trekke nu van deeze ſomme van 9289109. 2. 8, welke die van den jaarlykſchen opbreng der Kolonie is, eens af de vragtgelden van 50 ſchepen, geſchikt tot de vaart op Suriname, welke jaarlyks beloopen (volgens de berekening, die men aan het einde deezes Werks zal vinden, en wel inzonderheid op het artikel, *Bevolking*,

(*c*) De Kolonie heeft, het eene jaar door het andere, geduurende den tyd van 26 jaaren, ſedert 1750 tot 1776, (men zie Tableau de Surinam. pag. 372, voor het jaar 1771, en bl. 373 voor het jaar 1775,) opgebragt

In 't jaar, aan Koffy 20, 572, 122 ponden, en ſedert 1777, tot aan het einde van 1787:

In 't jaar 12, 064, 878 ponden, het welk eene vermindering geeft van 8, 507, 244 ponden Koffy

Vaten Suiker tot aan 1776. 22127½
tot aan 1787. 15872
minder
——— 6255 vaten Suiker.

Kakao tot aan 1776. 1366. 669.
tot aan 1787. 701362.
minder
——— 665307 ponden Kakao.

Katoen tot aan 1776. 572214.
tot aan 1787. 851483½
meerder
——— 279269½ ponden Katoen.

king, *Scheepvaart*, *Koophandel* enz. op zestienduizend guld. ieder Schip, *f* 800, 000, en de kommisfien, losfingen, asfurantien, verkoopingen, pakhuizen, lasten, koopen enz. welk alles, gerekend op 12 ten honderd, een fomme uitmaakt van by de *f* 1114693) zo zal men zien, dat de bewooners der Republiek, op de waaren der Kolonie, jaarlyks, by de twee millioenen guldens winnen, zonder de andere voordeelen te rekenen, die men vinden zal onder het reeds gemelde artikel. Het is derhalven onbetwistbaar zeker, dat, hoe meer men zich in Holland toelegt om den ftaat van den landbouw der Kolonie te verbeteren, hoe meer voordeelen, het Moederland, in 't algemeen gefproken, daarvan, ten nutte zyner byzondere leden, zal trekken. Om dit doelwit te bereiken ontbreekt het maar alleen aan aanmoediginge. De bebouwde landen der Kolonie konnen, niet tegenftaande hunnen uitgeputten ftaat, zeer wel verbeterd worden. Daarenboven liggen 'er nog veele gronden aan de rivieren van Saramaka, die, om zo te fpreeken, bidden om toegemaakt te worden, opdatze gelyk mogen ftaan met die van de Commowine enz. Krediet, fterke handen tot verrichting van den arbeid, en, over 't geheel, bevolkinge, zyn de voornaame zaaken, waaraan het de Kolonie ontbreekt om haaren landbouw en het getal der plantagien te vergrooten (*d*).

Verre

(*d*) Om 't lot der ongelukkige Planters van Suriname, naar waarde, te beoordeelen, heeft men maar alleen noodig, van de geheele fomme hunner jaarlykfche inkomften van *f* 9289109 af te trekken de fomme van 1214693, voor de vragtloonen der fchepen, en de kosten, verder op de voortbrengfelen loopende, en deeze fomme vereenigd met *f* 829, 188, voor koopwaaren, yzerwerken enz. uit Holland overgezonden, voor de plantagien, volgens de berekening, die wy in dit Werk hebben opgegeeven, en verder de jaarlykfche bezoldingen van Direkteurs en Kommandeurs, ten getale van 1090 perfoonen, tegen 545 Woo-

ningen

Verre de meeste Eigenaars deezer plantagien leeven in Europa, en hunne plantagien worden beſtierd door hunne Agenten, die zich door hun middelmaatig fortuin gedrongen vinden in Suriname te blyven. Men vindt 'er echter een klein getal van Eigenaars, die in ruime omſtandigheden zyn, en nog een zestigtal, die 't zo ruim niet hebben, en zelven zorge voor hunne goederen draagen; de verteeringen van dergelyke bewooners, en van de verdere byzondere leden der Kolonie, zyn, wat ook de Heer Rainal moge zeggen, niet zo geheel en al bepaald als hy wel denkt, en de Zeebouwers der Hoofdſtad, die, jaar door jaar, ten getale van 50 of 60 groote Schepen, daar de voortbrengſels komen zoeken, die in dit gedeelte der Nieuwe Wereld gekweekt worden, brengen 'er zeer veele dingen, niet alleen van onmydbaare noodzaakelykheid, maar ook van enkele weelde en overdaad. En zo de Engelſche Amerikaanen voordeel trekken uit hunnen handel met Suriname (welke onderſteld wordt alleenlyk langs zydwegen te geſchieden), van waar zy Siroop enz. haalen, het zyn maar alleen voorwerpen van enkele noodzaakelykheid, die zy 'er brengen, tot onderhoud der ſlaaven op de plan-

ningen op *f* 500, de eene door de andere, 't welk eene ſomme maakt van *f* 45000. De imposten op de voortbrengſels der plantagien, die, alle te ſamen genomen, gebragt konnen worden tot bykans *f* 600, 000, en verder de rente van 6 ten honderd, van eene ſchuld van 60 millioenen, welke de Kolonie ten achteren is, maakt de ſomme van *f* 3, 600, 000. Deeze ſommen, ſamen genomen, maaken een geheel van *f* 7, 478881; zo dat 'er voor de Planters niet anders overſchiet, om de kosten te draagen, die door 't ſterven en wegloopen der ſlaaven, 't herſtellen der gebouwen, en veele andere zo gewoone als buitengewoone uitgaven gemaakt moeten worden, dan maar alleen de ſomme van *f* 2, 210228, zonder nog te rekenen de 10 ten honderd, die de Eigenaars in Holland betaalen voor de administratie hunner bezittingen, welke men ten minſte wel mag rekenen op twee derden van 't geheel der inkomſte van de ſomme van bykans zes millioenen tweehonderd duizend guldens, waarvan de 10 ten honderd eene jaarlykſche uitgave maaken van *f* 620. 000.

plantagien en der bewooneren in 't algemeen; voorwerpen die uit de Republiek niet in zo groot eene menigte komen, noch ook van dezelfde hoedanigheid, als gezouten visch, tabak in bladen, traan, meel, paarden, muilezels enz. Deeze Amerikaanſche Zeebouwers neemen daar voor in betaalinge meê te rug Siroop, Rhum enz. (*e*).

De Stad Paramaribo, de Hoofdplaats des lands, ligt eenige honderd ſchreeden hooger dan het fort Zelandia, en aan de rechter zyde der rivier van Suriname, wanneer men naamelyk dezelve opvaart. Oudtyds, gelyk wy reeds voorheen hebben opgemerkt, was zy niets anders dan een gehucht, dat bewoond werd door de Indiaanen. De Engelſchen begonden de plaats wel eenigzins te vergrooten; maar toen de Zeeuwen zich meester van de Kolonie maakten, en zelfs by de aankomſte van den Heer Gouverneur van Sommelsdyk, in 1683, ſtonden 'er op zyn hoogst nog niet boven de 100 of 120 huizen. Sedert dien tyd is de plaats merkelyk vergroot, en wel inzonderheid geduurende het Gouvernement van den Heer Nepveu, door aan Mulaters, vrygemaakte Negers en Blanken van middelmaatige omſtandigheden, op nieuw, eenige gronden af te ſtaan; zynde daar door te wege gebragt, dat zy tegenwoordig de ſchoonſte, en, uit hoofde van haare luchtgeſteldheid, de gezondſte van geheel Amerika is. De ruime en ſchoone huizen der Stad zyn alle (uitge-

(*e*) De Engelſche negotie, waarvan zo even geſproken werd, is voor de Kolonie van zo volſtrekt eene noodzaakelykheid, dat men die by geene mogelykheid kan ontbeeren; een ding echter is der opmerkinge waardig, naamelyk de invoering van eene onnoemelyke hoeveelheid Engelſche planken, die men in Amerika bewerkt, en die tot groot nadeel ſtrekken van de Houtplantagien der Kolonie. Op geene plaats ter wereld is het geoorloft, manufaktuuren enz. in te voeren, die men 'er zelve bereidt; voornaamelyk wanneer men in ſtaat is om 'er zo veel van te leveren, als ter vervullinge van de algemeene behoeften noodig is.

gezonderd vier of vyf, die van tichgelſteen gebouwd zyn) van hout; doch onder die alle is 'er niet een, of het heeft rondom ſchoone en ruime vensters, waarvan de meeste voorzien zyn met vierkante glazen ruiten (*f*). Deeze Stad is gebouwd op een' zandigen en ſteenachtigen grond, die, ter diepte van 6 of 7 voeten, vervuld is met ſchelpen van allerhande ſoort en kleuren (*g*); zo dat de ſtraaten 'er overal zeer gemakkelyk zyn; en hoewel, by groote hitte, deeze zelfde ſteenachtigheid de zoolen der ſchoenen grootelyks verhit, en eene te rugſtuiting van het zonnelicht veroorzaakt, die voor het gezigt zeer moeielyk valt; echter waait 'er geduuriglyk een Noord - Ooste - Wind, die de brandende hitte der zonne grootelyks maatigt, hoewel hy niet zelden zulke zwaare ſtofwolken in beweeging brengt, dat men daar door hardnekkige ongemakken aan de oogen kryge. In den regentyd, die doorgaans met half Slagtmaand, en ſomwylen laater begint, en duurt tot in Bloei- en Zomermaand, zyn evenwel de ſtraaten zo droog, dat menze langs kan gaan zonder zelfs zyne ſchoenen te bemorſen. Op drie of vier dwarsſtraaten na zyn alle de overige zeer ſchoon, ruim, met de koord afgemeeten en ter wederzyden beplant met ſchoone Tamarinden en Oranjeboomen; van welken de laatſte, als zy bloeien,

't geen

(*f*) De Heer Fermin zegt in zyne zo genaamde *Deſcription Generale de Surinam en 2 gros volumes. Tom, I. p.* 24, dat de huizen alle zonder venſters waren, uit hoofde der groote hitte; een misſlag, die door de *Histoire Generale des voyages*, en den *Voyageur François* is nagevolgd.

(*g*) Naar alle waarſchynlykheid is de plaats, daar de Stad gelegen is, als ook dat geheele met moerasſen gevulde ſtuk lands, 't welk ten Noorden ligt, een gewrocht van zekere oude omwenteling in de natuur: de menigte ſchelpen, die een voortbrengſel der Zee zyn, geeft aanleiding om zulks te gelooven. Het overige der Kolonie daarentegen is vervuld met groote bergen en ontelbaare heuvelen, doorſneeden met groote vlakten, dertig mylen diep landwaards in; terwyl de na aan Zee gelegen plaatſen, moerasſig en met bosſchen en ſtruwelen bezet zyn.

't geen doorgaans van Winter- tot in Bloeimaand gebeurt, des morgens en des avonds, een allerlieflykſten geur verſpreiden. Thans rekent men, dat 'er 1119, zo groote als kleine, huizen in de Stad ſtaan, waarvan zeer veele twee verdiepingen hebben. Op de waarde deezer huizen ziende, zou menze in vyf klaſſen konnen verdeelen. Men zal 'er, by voorbeeld, 5 of 6 huizen vinden, die van 50 tot 70 of 80 duizend guldens gekost hebben; een twintigtal, dat by zyne bouwing van 20 tot 30 duizend glds. gekost heeft; een honderdtal, dat van 15 tot 30 duizend, en nog een honderd, dat van 8 tot 15 duizend gulds. beliep; terwyl alle de overigen op 2500 tot 5, 6, en 8 duizend guld. te ſtaan komen. Van deeze ganſche menigte bezitten de Portugeeſche Jooden, in wettigen eigendom, 127 huizen van onderſcheiden hoedanigheid en rang (uitgezonderd die van de eerſte klaſſe;) en de Duitſche Jooden bezitten 'er daarenboven nog 86, 't welk, ſamen genomen, een getal uitmaakt van 213 huizen, daar onder niet begreepen die zes huizen, welke deeze beide Natien geſchikt hebben tot wooningen voor de armen, en die geſchenken van eenige byzondere leden der Natie zyn.

Het Gouvernement is een huis, gebouwd van Steen; het werd voltrokken door den Heer Gouverneur de Goyer, in 't begin van deeze eeuw; en ieder Gouverneur heeft 'er iets toegedaan, om hetzelve te verfraaien; maar dewyl deszelfs eerſte ſtichting gebreklyk was, is het niet wel mogelyk, om 'er de gedaante en het aanzien van een kasteel of trotſche heeren huizinge aan te geeven: daar het evenwel gebouwd is op de Parade plaats, die gemeenlyk het *Plein* genoemd wordt, en verſierd is met twee prachtige alléen van ſchoone Tamarinde-boomen, omringd met haagen van Limoenen, zo ontbreekt 'er geen grootsch voorkomen aan. Ter zyden van het Gouvernement, daar men deeze twee

alléen

alléen van Tamarinde-boomen heeft, en die door den Heer Gouverneur Wichers verbreed, en merkelyk verfraaid zyn, heeft men tegenwoordig de plaats, die geſchikt is om de Soldaaten in de drilkonst te oeffenen, onder eene geduurige ſchaduwe, zonder hen, gelyk voorheen, twee of drie uuren na elkanderen, bloot te ſtellen aan de brandende hitte der zonne. Uit deeze alléen begeeft men zich, al wandelende naar de fortres Zeelandia, gaande over een ophaal-brug, liggende over de gracht, die vol water is, en rondom het Kasteel loopt. Alle de huizen van Paramaribo, die gevonden worden ter zyden de Straat, waar door die van het Gouvernement begint, hebben ſchoone tuinen, die konſtiglyk zyn aangelegd, en eenigen zo prachtig, als by voorbeeld die van den Oud-Raad der Policy, den Heer de Graaf, die van wylen den Heer de Benelle, en eenige andere, dat zy in niets voor die van Europa behoeven te wyken. Alle de overige huizen, ſtaande in de andere Straaten, hebben ieder een' grooter of kleiner keuken-tuin, ten dienſte van de huishouding, 't welk de wooningen, over 't geheel nuttig, vermaaklyk en gemaklyk maakt.

In deeze zelfde Straat vindt men ook nog een Krygs-hospitaal, gebouwd door den Gouverneur Crommelin, in 1759 of 1760. Dit gebouw behoeft, ten aanzien van deszelfs oogmerk, voor geene ſtichting van dien aart, in gansch Amerika, te wyken; als zynde groot en ruim, en daarenboven voorzien van eene overvloedige Apotheek, met ſchoone en ruime vertrekken voor de zieken, die bezorgd worden door den Geneesheer W. Schilling (wien wy reeds het genoegen gehad hebben in dit Werk te melden) door de Chirurgyns Major en andere lieden van de konst, in genoegzaamen getale, om geene reden van klaagen over te laaten aan de lydende menschheid.

De Kerk der Proteſtantſche Gereformeerden, wier Gods-

Godsdienst de heerſchende des lands is, ſtaat bykans in het midden der Stad; hebbende voor zich een vierkant plein, beplant met Oranje boomen. Voorheen plag men hier de dooden te begraaven; doch naderhand heeft men zulks verbooden; zo evenwel, dat iemand, die daar eenen dooden wil begraaven, zulks mag doen, mids voor die vryheid betaalende vyfhonderd guldens. Deeze Kerk is gebouwd van vierkante ſteenen, die uit den grond gehaald zyn, zelfs in de Stad, en alleen beſtaan uit ſchelpen en verſteend zand: men geeft 'er, in Suriname, zeer te onrecht den naam aan van Klipſteen, die zo veel betekent als ſteen, die uit rotſen of klippen gehouwen is. Op deeze eerſte verdieping van ſteen rust nog eene tweede van hout. De bouworder van dit gebouw in aanmerking neemende, zou men wel in verzoeking konnen raaken, om 'er eenen zeer hoogen ouderdom aan toe te ſchryven, zo zwaar en plomp is hetzelve. Hoe 't zy, deeze Kerk, die teffens tot een Stadshuis dient, waarin de vergaderingen van den Raad der Policy gehouden worden, waarin men de papieren van Staat bewaart, en ook de Weeskamer enz. heeft, komt geheel niet overeen met de groote voorwerpen, waar toe dezelve geſchikt is. Op de tweede verdiepinge, daar men den Godsdienst oeffent, en die over 't geheele gebouw loopt, is een kostlyk orgel geplaatst, verſierd met fraai vergulden ſnywerk in hout. Behalven deeze kerk hebben de Gereformeerden 'er nog eene in Commowine en eene andere in Perica, waarin de Direkteurs der plantagien des Zondags vergaderen. Ter verrichtinge van den Godsdienst heeft ieder kerk haaren Predikant; doch die van Paramaribo heeft twee. Voordeezen had men 'er een', die in het Fransch predikte, ten dienſte der Franſche refugiés (vlugtelingen om den Godsdienst) die 'er in menigte waren, doch geen Hollandsch verſtonden; maar dewyl hedendaags ieder een het Hol-

Hollandsch, wat beter of minder, verſtaat en ſpreekt, zo worden de Predikatien ook maar alleen in deeze taal gehouden; evenwel wordt 'er, van tyd tot tyd, nog al eens in 't Fransch gepredikt.

De Lutherſchen hebben 'er eene van tichelſteen gebouwde en gewelfde kerk, voorzien van een Orgel en eenen predikſtoel, die met keurig en zeer wel uitgevoerd beeldwerk is verſierd. 't Is echter nog niet boven eene halve eeuw geleeden, dat de Lutherſchen vryheid verkreegen om eene kerk te bouwen, en hunnen Godsdienst opentlyk te verrichten; ook verkreegen zy dezelve niet geheel en al om niet: want ter vergeldinge daarvan betaalden zy ieder jaar zeshonderd guldens, ten voordeele van het Armenhuis der Gereformeerden; doch ſint eenige jaaren hebben zy dien jaarlykſchen opbreng afgekocht voor een equivalent, dat maar eenmaal behoefde betaald te worden.

De Portugeeſche en Duitſche Jooden hebben ieder eene afzonderlyke Synagoge, die beide van hout en in eene zeer goede order gemaakt zyn. De Duitſche Jooden volgen de gewoonten der Portugeeſche Jooden, van wien zy ook twee zangers, tot den dienst hunner Synagoge, verkrygen (*b*).

De Moraviſche broeders hebben 'er insgelyks hunne Kerk: deeze broederſchap beſtaat in Suriname even als elders. Zy hebben ondernomen om daar Godsdienſtige beginſelen in te boezemen aan de Indiaanen, en nieuwelings aan de vrygemaakte Negers en ſlaaven, die in menigte tot hen liepen, meer uit begeerte naar wat nieuws, dan uit eenige Godsdienſtige zugt, om de leſſen van deeze hunne nieuwe Prieſters te hooren. Dus bragten zy, met deezen hunnen arbeid, ook weinig goeds te wege:

(*b*) Wegens hunne burgerlyke affcheidinge van de Portugeeſche Jooden, is alreede in dit Werk geſproken.

ge: want deeze vrygemaakte Indiaanen en Slaaven voegen nu by hunne natuurlyke boosheid nog de ontveinzing en huichelaary; terwylze hunne oude gewoonten en heidenſche bygeloovigheden blyven aankleeven. In den beginne, toen deeze Broeders de Negers katechizeerden, was het inderdaad iets aardigs, een Sermoen, door een' der Dienaaren van deeze broederſchap, te hooren uitſpreeken in het Neger-Engelsch, dat een brabbeltaal des lands is, en van order noch regel weet. Niettemin had men reden, om zich te verwonderen over de moeite, die hy zich gaf om de plaatſen uit den Bybel in die brabbeltaal over te zetten, en daarin de leerſtellingen van den Godsdienst, nopens het H. Avondmaal enz. te verklaaren. Men heeft ook eenige Pſalmen in die brabbeltaal vertolkt, en men zingt dezelve, onder 't ſpeelen op een Klavecimbaal, die hun voor orgel dient. Sedert het jaar 1779, maakte men een begin van deeze Godsdienſtige onderneeming; doch dezelve duurde maar 4 of 5 jaaren: want deeze nieuwbekeerden bezoeken thans hunne kerk maar zeldzaam, en geeven niet meer breed op van hunnen nieuwen eerdienst.

De Roomsch-Katholieken konden het, in weerwil van alle hunne aangewende poogingen, nooit zo verre brengen, dat hun de vryheid gegeeven wierd, om hunnen Godsdienst in Suriname opentlyk te oeffenen. Van den tegenſtand, dien zy ten tyde van den Gouverneur Sommelsdyk ondervonden, is reeds voorheen, in den loop deezes Werks, geſproken. Maar in 1785, hebben zy, met goedkeuringe van de Algemeene Staaten en Heeren Direkteuren, de vryheid verkreegen om eene eigene opentlyke kerk te hebben. Twe Roomſche Priesters kwamen, ter bedieninge van dezelve, uit Holland over, in den beginne van het jaar 1785, welke, na hunne ſchaapen, die zo veel jaaren lang, op de plantagien en elders, zonder herder en zonder eenige gemeen-

meenschaps oeffeninge, waren verstrooid geweest, by een vergaderd te hebben, zich in staat stelden, om een schoon huis van twee verdiepingen te koopen, waarvan de eerste tot eene wooninge voor de Priesters, en de tweede tot eene kerk zou dienen. Alle de bewooners der Kolonie, van welken Godsdienst zy ook waren, Christenen en Jooden beide, hebben, by de inzamelinge der liefde gaven tot voortzetting deezes werks, ook het hunne gegeeven. In gevolge hiervan werd de Kerk der Roomschen zindelyk afgemaakt, en van alles voorzien wat 'er in vereischt werd, om 'er den openbaaren eerdienst, op hunne wyze, in te verrichten. Op den eersten van Grasmaand 1787, werd dezelve plegtiglyk ingewyd, onder 't vieren eener hooge Misse, verzeld van een troep muzikanten. De Heer Gouverneur en de Raaden van Policy en Civile Justitie, waren verzocht daar by tegenwoordig te willen zyn; men bewees hun ook de verschuldigde eere, na alvoorens heilwenschende dankbetuigingen aan hunne Hoogmogenden en de Heeren Eigenaaren afgelegd te hebben. De toevloed van menschen was zo groot, dat men vreesde, dat 'er eenig nadeel aan het huis zou geschieden. Deeze nieuwsgierigheid viel echter ligtelyk te verschoonen: want diegeenen, welke in het land gebooren zyn, en nooit Europa gezien hebben, noch iets van het Pausdom weeten, stonden verbaasd, op het zien van kerkplegtigheden, die zo weinig overeenkomst hadden met den eerdienst, van welken zy belydenis deeden. De Jooden, inzonderheid diegeenen, welke eenige kennis droegen van hunnen ouden eerdienst, stonden geheel van verwondering opgetoogen, dat zy hier eenen eerdienst zagen, die zeer veel geleek naar den Godsdienst van Jerusalem, ten tyde der Priesteren. Naar alle waarschynlykheid, evenwel, zal deeze Kerk geen' grooten voortgang maaken; want het klein getal der Roomsch-Katholieken is niet in staat, om al het noodige

te verzorgen, ja zelfs niet om de ſchulden af te leggen, die men tot den aankoop der Kerk heeft moeten maaken: en hier door zullen, veelligt, die weinigen, welke hier en daar verborgen zyn, worden afgeſchrikt, om zich openlyk by de kerk te voegen. Een der Priesteren, daarenboven, is reeds weder naar Europa vertrokken, en de andere is, in Slagtmaand van 1787, overleeden; echter verwachten zy eenen anderen.

Misſchien is in de ganſche wereld niet eene plaats te vinden, daar de Godsdienstige verdraagzaamheid zich zo wyd uitſtrekt, en zo naauwkeuriglyk onderhouden wordt, als in Suriname. Nooit hoorde men 'er van eenigerlei Godsdienſtige geſchilſtukken; elk aanbidt daar God op zyne wyze; ieder doet daar, het geen hy 't beste en 't bekwaamſte oordeelt ter behoudenisſe zyner ziele. Hier van ſpreekende, konnen wy niet voorby 't geestig zeggen van zekeren Direkteur eener Franſche plantagie te melden: Hy verhaalde aan iemand zyner Landslieden te Lions, (werwaards hy niet lang geleeden eene reize heeft gedaan) die zeer breed op gaf van de verdraagzaamheid in Frankryk, dat hy, in Suriname, gegeeten had in een huis, waarvan het gezin beſtond uit Heidenen, Jooden, Roomsch-Katholieken, ſcheurzieke Grieken, en Calvinisten: zy zaten, voegde hy 'er by, aan tafel, vrolyk en wel te vreden, en leefden, voor het overige, in de volmaaktſte eensgezindheid (*i*). Beminnelyke Wysgeeren! vereenigt u toch, om het

(*i*) De waarheid deezer geſchiedenisſe dient niet in twyffel getrokken: zeker achtbaar Jood van groote beleezenheid en een gezond oordeel, had eene Negerinne tot zyne Byzit; die baarde hem verſcheiden kinders, welke in den Gereformeerden Godsdienst werden opgetrokken. Vervolgens trouwde hy de oudſte zyner dogteren uit aan een Roomsch-Katholieken weduwenaar, een man van zeer veel verdienſte, maar ongelukkig die uit zyn eerſte huwelyk een' zoon had, die, in Rusland gebooren zynde, was opgevoed in de leerſtellingen der Griekſche Kerk; zo dat de

het Opperweezen, in diepen eerbied, te bidden, voor de behoudenis eener Regeeringe, die, zonder de hoogachtinge, die men aan deszelfs eerdienst verſchuldigd is, uit het oog te verliezen, juist het tegengeſtelde van 't geene zo veel beeken bloeds in Europa heeft doen ſtroomen, wist in gebruik te brengen en te beſchermen. Mogten de burgerlyke onverdraagzaamheid en de nationaale vooroordeelen toch eens eindelyk, voor altoos, van de aarde verbannen worden!

De Raad van Civile Justitie vergaderde oudtyds op dezelfde plaats als de Raad van Policy: en wanneer het gebeurde, dat zy beide te gelyk moesten vergaderen, dan bediende men zich van de Kerk tot eene vergaderplaats; maar ſedert het jaar 1774, heeft de Kolonie een ſchoon huis van twee verdiepingen gekocht, ſtaande recht tegen over het plein van 't Gouvernements huis. De eerſte verdieping is de plaats waarin de Raad ſamenkomt, en deeze is voorzien met een groot en ruim voorhuis: op de tweede verdieping houdt de kleine Civile Rechtbank, bekend by den naam van Kommisſariſſen van kleine zaaken, als ook het Collegium Medicum, haare vergaderingen. Gelyks grond heeft men de Sekretary, die zindelyk onderhouden wordt, en in zeer goede order is. In 't vervolg zulken wy van 't eene en andere nog wat nader ſpreeken. (*k*) Behalven deeze publieke gebouwen, zyn 'er nog twee diakenye-huizen, het eene der Gereformeerden, en het andere der Lutherſchen, waarin men behoeftige weezen, arme bejaarden, en die hun brood niet konnen winnen, aanneemt. De Jooden hebben geen byzonder huis, om daarin

de Vader een Jood was, de Moeder een Heiden, de Man Roomsch-Katholiek, zyne Vrouw Calvinist, en zyn kind een ſcheurzieke Griek: De man geſtorven zynde, is de vrouw weder getrouwd aan een' Engelſchen Presbiteriaan.

(*k*) Zie over dit artikel den misſlag van Fermin p. 241.

daarin hunne armen te onderhouden; maar ieder arm huisgezin geniet eene jaarlykſche inkomſte, naar evenredigheid van zyne behoeften; waar aan men het heeft toe te ſchryven, dat hier nooit bedelaars op de ſtraat gezien worden, gelyk in de meeste ſteden van Europa zo dikwyls gebeurt. Die van den Hervormden Godsdienst hebben, daarenboven, ook nog eene publieke ſchoole tot onderwys van de kinderen der Diakeny.

STAATKUNDIGE EN BURGERLYKE REGEERING DER KOLONIE.

De ſtaatkundige Regeering wordt verkooren uit de bewooners der Kolonie, en wel voor hun geheele leeven, door de vrye en gehuisde bewooners, die daarenboven vaste goederen bezitten, zonder onderſcheid van Godsdienst en van kleur. De benoeming daar toe geſchiedt door het maaken van een dubbeld getal, en de Gouverneur heeft het recht om één' te verkiezen uit die, welke de meeste ſtemmen hebben, en welke, door briefjes gegeeven zynde, door den Sekretaris overluid worden opgeleezen, in tegenwoordigheid van den Raad en Stemgerechtigden.

De Gouverneur oeffent het hoogſte gezag in de ganſche Kolonie, uit naam en van wegen de Algemeene Staaten en de leden der Direktie, zo ten opzigte van het Staatkundige als van het Krygsweezen, dewyl hy, in de hoedanigheid van Kolonel en Chef, het gebied over alle de troepen voert. Midlerwyl is hy verpligt, in politieke zaaken van eenige aangelegenheid, den Raad te beleggen, en te raadpleegen; hy heeft daarin de voorzittinge, gelyk ook in den Raad der Civile Justitie, en alle andere kollegien der Kolonie; ook heeft hy 'er maar ééne ſtem, doch die is beſlisſende, wanneer de ſtemmen in eene dier vergaderingen ſteeken. By voorraad (ad interim) worden ook de opengevallen posten, zo in het politieke als in het krygsweezen, uitgezonderd die van Fiskaal, Kontrolleur en Præadvizeur, door hem vervuld, ter tyd toe dat daarover door de Direktie een andere beſchikking wordt gemaakt. Hy ordonneert, over 't geheel, alles, wat hy gelooft noodig te zyn, tot handhaaving en verzekering der Kolonie. En hoewel de Gouverneur verpligt is den

Raad van Policy ſamen te roepen over zaaken van aangelegenheid, kan hy, evenwel, het tegengeſtelde beveelen, en ter uitvoer brengen van 't geene daarin, by meerderheid van ſtemmen, is beſlooten, wanneer hy zich verantwoordelyk voor den uitſlag ſtelt, tot dat de Heeren der Kolonie daaromtrent anders beſchikken. En 't is ingevolge van dit gezag des Gouverneurs, dat 'er zonder de toeſtemminge van hem, als Reprezentant der Heeren, geenerlei bevel of plakaat mag worden afgekondigd. De Gouverneur heeft hier, daarenboven, ook nog het recht van pardon, in geval van lyfſtraffelyke misdaaden, zo burgerlyke als militaire; zynde hem dit recht door den Souverein opgedraagen.

De Raad van Staat en Krimineele Juſtitie, die viermaalen des jaars zyne zittingen houdt, beſtaat uit den eerſten Fiskaal (wien een tweede is toegevoegd, om den eerſten in geval van afweezigheid of ziekte te vervangen, doch zonder eene beſluitende ſtem te hebben) uit negen Raaden; uit eenen Kontrolleur Generaal, die het bewind over alle de Komptooren der Kolonie, maar geene ſtem in den Raad heeft, uitgezonderd het geene de Financien betreft, en uit eenen Sekretaris. Door deeze Vierſchaar wordt alles afgedaan, wat betrekking heeft tot het Krimineele, Politieke, Financieele, en de algemeene Burgerregeering des ganſchen lands; doch alle derzelver vonnisſen zyn onderworpen aan de reviſie van Hunne Hoogmogenden, ten zy dezelve in een buitengewoon Krimineel proces worden vervolgd.

De Raad van Civile Juſtitie, die onafhangklyk van den voorgaanden is, en insgelyks viermaalen des jaars zit, vonnist maar alleen over Civile of burgerlyke zaaken in het algemeen; en van deszelfs vonnisſen, over zaaken, die boven de zeshonderd guldens beloopen, kan men zich beroepen op Hunne Hoogmogenden. Deeze Raadsvergadering beſtaat uit den Gouverneur, uit tien Raa-

Raaden, die benoemd worden door den Raad van Policy, om in die hoedanigheid vier jaaren te dienen, uit eenen Preadvizeur, die door de Heeren der Kolonie benoemd wordt, en, in 't afweezen van den Gouverneur, beſchikt over alles wat het burgerlyke betreft, en uit eenen Sekretaris. Het ampt van Preadvizeur werd in den jaare 1782 ingeſteld, en al doorgaans door den tweeden Fiskaal bediend; doch niemand kan met hetzelve bekleed worden, zo hy niet in Holland voor Advokaat is aangenomen. Volgens zyn advis worden al doorgaans de burgerlyke pleitgedingen uitgeſproken. De Heer Karſeboom, zynde tweede Fiskaal en Auditeur Generaal, of Krygs-Fiskaal, was de eerſte, die met deeze waardigheid bekleed werd; doch na dat de Heer Wichers, als Gouverneur Generaal der Kolonie, was overgekomen eerſte Fiskaal geworden zynde, verkreeg de Advokaat Meurs deeze waardigheid, te gelyk met die van Tweeden Fiskaal en Auditeur. Doch na zynen dood, tot droefheid van allen, die hem gekend hebben, voorgevallen in Slagtmaand 1787, is deeze post vakant gebleeven, tot dat de Heer Advokaat Sichterman, daar toe, door de Heeren der Kolonie, is aangeſteld.

'Er is ook nog een derde ondergeſchikte Raad, in welken alle geldzaaken van kleine aangelegenheid, onder de burgers voorvallende, worden behandeld. Men geeft 'er den naam aan van *Kommisſie tot de kleine zaaken*, waarvan de Sommen, over welke getwist wordt, loopen van *f* 1-10 tot *f* 250. Dezelve beſtaat uit eenen Vice-Prezident, die altyd een Oud-Raad is van de Civile Juſtitie; uit negen Kommisſariſſen en eenen Sekretaris. In pleitgedingen over meer dan *f* 50, kan men zich beroepen op den Raad van Juſtitie. De Advokaaten en Prokureurs, die voor deezen Raad pleiten, mogen het ook voor de Kommisſariſſen doen. Middlerwyl hebben zy evenwel Solliciteurs voor pleitgedingen,

die tot de *f* 100, beloopen, en onder deeze laatsſten heeft men, ten allen tyde, maar alleen twee Jooden toegelaaten.

De Portugeeſche Joodſche Natie heeft insgelyks haaren Raad van Civile pleitgedingen; en daarin worden alle de oneenigheden beſlegt, die onder de leden ontſtaan: alles wordt daarin bepleit volgens de Rechtsgeleerdheid des lands; en men neemt daar in, zo veel de plaatslyke geſteldheid der Savanne toelaat, alle de manieren en orders in acht, die by den Raad van de Civile Juſtitie der Kolonie plaats hebben, en waar op men zich, over vonnisſen wegens meer dan *f* 100, kan beroepen. Ook zyn 'er Solliciteurs, die door de Regenten onder eed zyn toegelaaten, om de voorvallende zaaken te verdedigen. Ondertusſchen ſtaat het een' ieder in het byzonder vry, zyne eigen zaak, in perſoon, zelf te bepleiten, of zulks door iemand anders, daar toe van hem gemagtigd, te laaten doen, onafhangklyk van den Solliciteur. De kosten deezer pleitgedingen, en de voordeelen der Joodſche Sekretary, zyn zeer maatig: ook worden 'er de zaaken met allen mogelyken ſpoed afgedaan, volgens den inhoud en den geest van het voorrecht, uit kracht van 't welk deeze burgerlyke Vierſchaar is ingeſteld. Behalven 't geen het Civile of burgerlyke betreft, beſchikken de Regenten ook nog over alles, wat betrekking heeft tot de kerkelyke en huishoudelyke zaaken der Jooden; doch wanneer het zaaken van groote aangelegenheid, zo in het politieke als financieele, betreft, zyn zy gehouden het advis in te neemen van de Adjunkten of bygevoegden, die mannen van jaaren zyn, en reeds voorheen als Regenten gediend hebben.

Over de Stad Paramaribo, en in 't byzonder over de Jooden, bewooners van Suriname, in 't algemeen, heeft de Abt Rainal, in zyne op eenna laatſte uitgave van zyne *Hiſtoire Philoſophique et Politique*,

tique, gedrukt in 's Haage in 1774, zich aldus uitgelaaten (*l*). „ 'Er is, (zegt hy) misschien geen ryk „ in de wereld, waarin deeze ongelukkige Natie (de „ Joodsche) zo wel wordt behandeld; men heeft haar „ niet alleen vryheid gelaaten om haaren Godsdienst „ opentlyk te belyden, landen in eigendom te bezitten, „ en de geschillen, onder de leden haarer Natie gereezen, „ zelve te beslegten; maar ook nog daarenboven geniet „ zy het voorrecht, dat allen burgeren gemeen is, van „ deel te hebben aan de algemeene bestiering, en meê „ te stemmen tot de verkiezing van publieke magistraats- „ personen. Zodanig zyn de vorderingen van den geest „ der kommercie, dat zy alle de Nationaale of Godsdien- „ stige vooroordeelen doen zwygen voor het algemeene „ belang, dat de menschen moet verbinden. Wat be- „ duiden toch (dus gaat hy voort) deeze ydele benaa- „ mingen van Jooden, van Lutherschen, van Franschen, „ van Hollanders? ongelukkige bewooners van een land, „ dat zo moeielyk valt te bebouwen, zyt gy niet alle „ menschen, enz? Dit stuk, in alle opzigten waardig het hart van den Wysgeer, die 'er de Schryver van is, draagt de blykbaare merktekenen van waarheid: de onpartydige Wysbegeerte, die daarin de overhand heeft, wordt in haare kracht gevoeld, door ieder waar Christen en door alle deugdzaame menschen, van welken Godsdienst zy ook mogen zyn. Uit het geene wy, reeds voorheen, in dit Werk hebben medegedeeld en uit het geene men door eene aandachtige overweeginge van de achteraangevoegde bewysstukken zal verneemen, blykt op de ontegenspreekbaarste wyze, dat de Jooden van Suriname, zonder deel te hebben aan het algemeene bestier, hun, op grond van den inhoud van derzelver privilegien, door den Heer Rainal toegekend, dank hebbe de goedheid van den Souverein en der Heeren Eigenaaren! alle die Godsdienstige en Staatkundige-

(*l*) Tom. IV. p. 337.

ge voorrechten genieten. Wat mag dan toch de reden zyn? Wat mag toch den Heer Rainal hebben konnen beweegen, om dit artikel, dat de Jooden in 't byzonder raakt, in de laatſte uitgave van zyn Werk achter te houden? (*m*) Zou het zyn, om niet aan andere Mogendheden dat voorbeeld van verdraagzaamheid aangenaam te maaken, welke de Republiek van Holland jegens de Jooden van Suriname oeffent? Of zou het zyn, om vooral niet te toonen, dat de Jooden uitſteekende verdienſten bezitten, en zich daar door deeze gunſtige beſcherminge hebben verworven? Neen zeker niet: het hart van den Wysgeer, die verdiende, dat de *Gadelooze Eliza Draper*, en alle gevoelige en rechtvaardige menſchen hem den ſchoonen tytel en roemryken eernaam geeven van *Verdediger der menschlykheid, der waarheid en der Vryheid*, kan onmogelyk zulke wraakbaare denkbeelden gevormd hebben; en men heeft het, ongetwyffeld, te houden voor een gewrocht van averechtſche berichten, die hem, misſchien, door de vooroordeelen en den haat waren verſchaft, welke hem in het denkbeeld hebben konnen brengen, dat het noodig ware, dit ſtuk, als onnut en ſtrydig met de waarheid, achter te houden, niet alleen, maar hem ook, in zyne nieuwe uitgave van dat Werk, eenige zeer harde uitdrukkingen tegen de Jooden te doen bezigen, die meer kwaad zullen werken dan hy zelf denkt, en waarover zyn hart, misſchien, nog vry wat zal te lyden hebben; dewyl hy, als een waar Filoſoof, de Hollandſche verdraagzaamheid moest verdedigen, de vryheden der Jooden in Suriname vermelden, als onderſcheiden blyken van de goedgunſtigheid hunner Souvereinen en der Heeren Eigenaaren van de Kolonie, en zich ten zelfden tyde verzetten tegen de al te geringe uitwerkſelen, welke deeze zelfde goedgunſtigheid, ten opzig-

(*m*) Gedrukt te Geneve, by Pellet. 1781.

opzigte hunner medebewooneren, te wege brengt, en zeggen met een' zeer vermaarden ſchryver: *het is niet genoeg, dat men de lieden niet verbrande als in de Inquiſitie; men brandtze met de pen en met verachtinge, en dit vuur is zo veel te wreeder, om dat de gewrochten daar van overgaan tot de volgende geſlagten.*

Behalven de reeds gemelde ſtaatkundige en burgerlyke Overheidsampten, zo de opperſte als ondergeſchikte, heeft men 'er ook nog Kommisſarisſen, het opzigt hebbende over de Stad, de wegen en publieke werken, alle bekend by den naam van *Gemeene Weide;* doch daarover zullen wy in 't vervolg ſpreeken. Nog heeft men 'er twee, die, voor al hun leeven zynde aangeſteld, het opzigt hebben over de Weeskamer, zo om de goederen van minderjaarige kinderen, die geene Voogden hebben, te beſtieren, als ook om de erfgoederen van die zonder testament verſtorven zyn, te ontfangen. Daarenboven heeft men 'er ook gezwooren Landmeeters, eenen Proefneemer (Esſayeur) van de Suikers; eenen Roeier voor de Siroopen en veelerlei andere bedienden, zo tot het Krygsweezen als den Burgerſtand behoorende; doch van welken het niet mogelyk is omſtandiglyk te ſpreeken, zonder tot al te groot eene uitvoerigheid te vervallen.

In den jaare 1782, heeft men, in Suriname, ook een Collegium Medicum opgericht, beſtaande uit den Prezident, die altyd een lid is in den Raad van Policy, twee Geneesheeren, éénen Apotheker en éénen Heelmeester, welke daartoe benoemd worden door den Raad van Policy. Aan dit Collegie ſtaat het de diplomata (of magtbrieven) te onderzoeken, van allen, die de Genees- en Heelkunde in de Kolonie willen oeffenen, de rekeningen der Medicynmeesters, Apothekers, Chirurgyns, Vroedmeesters enz. te pryzeeren enz.

BEVOLKING, ZO VAN DE STAD PARAMARIBO ALS VAN DE GANSCHE KOLONIE IN 'T ALGEMEEN. SCHEEPVAART EN KOOPHANDEL.

Volgens de naauwkeurigſte berekening beloopt het getal van de inwooners der ſtad twee duizend zielen, zonder het Garnizoen des lands en de bedienden van het Krygsweezen daar onder te tellen. Tot dit getal nu behooren 615 Portugeeſche en 430 Duitſche Jooden, te ſamen uitmaakende een getal van 1045 perſoonen, en dus meer dan de helft der bevolkinge van de Blanken der Stad bedraagende. Behalven dat zal men 'er ook (zonder de Militie van vrygemaakte Negers te rekenen,) aan Mulaters en vrye Negers een getal hebben van by de 650, het welk een geheel uitmaakt van 2650 vrye perſoonen. De ſlaaven, die men 'er onderhoudt, zo tot verrichting van allerlei ſlag van huisdienſten, als die op eenige andere wyze, ten voordeele van hunne meeſters, moeten werken naar hunne onderſcheiden bekwaamheid, en onder welke men eene menigte timmerlieden, metſelaars, ſmeden enz. enz. vindt, mag men rekenen op een getal van 6 of 8 duizend; waar uit volgt, dat de bevolking der Stad, over 't geheel, meer dan negen of tien duizend zielen bedraagt. De uitgave, welke men 'er jaarlyks doet voor koopwaaren, komende uit Europa en Amerika, is onbegrypelyk groot. Naar evenredigheid van haare bevolkinge is 'er niet eene Stad in gansch Amerika, die zo veel gelds verteert als Paramaribo. Zelfs heerscht 'er werkelyk eene buitenſpoorige weelde en overdaad onder de ſlaaven; hebbende zy onder elkanderen eene ſoort van order ontworpen, waar aan zy den naam geeven van *Dou*; by voorbeeld, *Dou d' or*, *Bigie*

Bigie dou, *Dou de Diamant*; 't geen zo veel wil zeggen als gemaakt van goud, van edelgeſteenten enz. Eene buitenſpoorigheid, die, althans eenigzins, beteugeld behoorde te worden; te meer wyl men 'er de ſchadelyke uitwerkſels alrede, in meer dan in een opzigt, van gevoelt, zo uit hoofde van de dieveryen, die daaruit noodzaakelyk moeten voortkomen, als ook uit hoofde van de geringe belastingen, die de Blanken daarop van hun kunnen vorderen; welk alles te wege brengt, dat zy onverdraaglyk trots worden, en eene uiterſte verachting opvatten voor de Vrouwen des lands.

De algemeene bevolking der Kolonie, daar onder begreepen de twee duizend Blanken, welke wy rekenen in de Sad Paramaribo te zyn, zal, alles ſamen genomen, Blanken en Negers, Vryen en Slaaven, een getal bedraagen van 50 tot 55 duizend zielen. 'Er zyn, over 't geheel, in de Kolonie 591 groote en kleine plantagien: van dit getal trekke men af 46, toebehoorende aan Jooden, welke wy hier niet rekenen, om dat 'er van hunne bevolkinge afzonderlyk ſtaat geſproken te worden; dus ſchieten 'er dan 545 plantagien over. Op deeze plantagien nu heeft men van 1 tot 4 Blanken, aan Direkteurs, Schryvers en Kommandeurs: eenige hebben maar twee, en de meeste maar één' Blanken. Weshalven, wanneer men, door elkanderen, aan elke plantagie, over 't geheel, twee Blanken geeft, het getal van 545 plantagien dat van 1090 perſoonen zal bedraagen. De bevolking der Portugeeſche Jooden, over 't geheel, daar onder begreepen die te Paramaribo, in de Savanne, en op de plantagien woonen, bedraagt 834, en die der Duitſche Jooden 477, dus te ſamen 1311 perſoonen, behalven nog een getal van bykans 100 Vrye Mulater Jooden van beide deeze Natien. Voeg by het getal van deeze 1090 perſoonen der plantagien nog het getal van 955 Blanken in de Stad Paramaribo, afgetrokken van 1045 Jooden, die te ſamen een getal van 2000 zielen in de

Stad

Stad uitmaaken, met 1311 Jooden, zo zal de bevolkinge der Blanken, over 't geheel, bedraagen 3356 zielen (*n*). Hier by voege men nog 650 Mulaters en vrye Negers, daar onder begreepen die 100, welke men gerekend heeft onder de Jooden; zo zal de algemeene bevolking van vrye perſoonen der Kolonie beloopen 4006 zielen; invoege men in de geheele ſomme van 3356 Blanken der Kolonie vindt een aantal van 1311 Jooden, hetwelk meer dan een derde van de bevolkinge, over 't geheel, bedraagt.

Het getal der ſlaaven heeft, ſedert verſcheiden jaaren, merkelyk afgenomen. De oorzaaken daar van vindt men in de ſterfte, in 't wegloopen, in den geringen aanvoer van nieuwelingen van de kust van Guinée, in de groote menigte der geenen, die tot dienst der Kolonie (bekend by den naam van korps der vrye Negers, van welke wy reeds gewaagd hebben) zyn vry verklaard, enz. Niettemin mag men 't getal der ſlaaven, over 't geheel, volgens de naauwkeurigſte berekening, getrokken uit de vereeniginge van verſcheiden berichten, die ons door onderſcheiden perſoonen zyn bezorgd, onbeſchroomd rekenen op 45 of 50 duizend zielen. Men ſta nu by dit getal, en de bevolking van de vrye lieden der Kolonie, eens aandachtig ſtil, gelyk ook by den jaarlykſchen opbreng van alle haare plantagien, en men vergelyke het eene en 't andere, vervolgens, met het oneindig getal van Negers en de bevolkinge der Blanken te St. Dommingo en de inkomſten van dit Eiland; zo zal men bevinden, dat Suri-

(*n*) Op de plantagien . . . 1090.
In de Stad . . . 955.
Portugeeſche Jooden . . . 834.
Duitſche Jooden . . . 477.
3356
Mulaters en vrye Negers . . . 650.
4006

Suriname, naar evenredigheid, veel meer opbrengt dan St. Dommingo en de andere Eilanden van Amerika. Zo men nu by deeze waarneemingen eens voegt de overgroote menigte van eetwaaren, van koopgoederen en allerhande snuisteryen, aangebragt met schepen, die uit Europa komen, die alle in de Stad en op de plantagien vertierd worden, zo zal men ook bevinden, dat niet eene Kolonie van Amerika zulk eene gunstige vertierplaats voor het Moederland is als Suriname. Deeze voordeelen, vereenigd zynde met die de Republiek trekt van de vragtloonen van 50 of 60 groote schepen, die, het eene jaar door het andere, daar op vaaren, en duizend andere voordeelen, die daar uit voor de Hollandsche Kooplieden, doch ten nadeele der Kolonisten, voortspruiten; zo zal men overtuigd worden, dat de Kolonisten met goed recht mogen verwachten, dat de bescheidenheid van Hunne Hoogmogenden, van de Heeren Eigenaars der Kolonie, en inzonderheid van de Kooplieden en Geldverschieters in Holland, groot genoeg zal zyn, om de Kolonie door edelmoedige opofferingen te ontheffen van den zwaaren last haarer schulden, en het voorteetend kwaad van derzelver renten.

De vragtloonen van de in de Kolonie aangebragte koopwaaren, dienende, zo om op de plantagien gesleeten, als aan de byzondere winkels geleverd te worden, mag men, 't eene jaar door 't andere, rekenen op eene somme van tusschen de 5 en 6000 guldens, ieder schip, en wel inzonderheid sedert eenige jaaren: want voor dat het krediet der Kolonie zo merkelyk gedaald was, beliep het vragtloon van ieder schip meer dan 9000 guldens.

De vragtloonen der van daar te rug gebragte waaren mogen insgelyks op 16000 guldens, ieder schip, gerekend wor-

worden. Deeze ſomme vereenigd zynde met de 5000 guldens ſchipvragt, wegens den invoer, maakt *f* 21000, welke vermenigvuldigd wordende met de 50 ſchepen (*o*), die op Suriname vaaren, zo zal men eene ſomme krygen van *f* 1, 050,000, zonder daar by te rekenen het voordeel, dat gemaakt wordt, zo van de ſchipvragt dergeenen, die derwaards reizen, als van de tigchelſteenen, die aldaar voor een' hoogen prys verkocht worden, en welke de ſchepen niet gevoeglyk konnen nalaaten derwaards mede te voeren, om dat zy hun tot ballast dienen. Men voege by deeze voordeelen ook nog de jaarlykſche uitgaven van alle de plantagien in 't gemeen, aan koopmanſchappen, die men rechtſtreeks van de Korrespondenten in Holland doet overkomen; en om deeze uitgaven, door eene zo natuurlyke en naauwkeurige berekening, als ons mogelyk is, te doen kennen, hebben wy het ganſche getal van 591 plantagien, hoeveele 'er in de Kolonie zyn, verdeeld in 9 klaſſen, van *f* 200 tot *f* 4000, zo voor de kleeding der Negers, 't yzerwerk en allerhande ſoort van gereedſchappen, als ook voor den noodigen voorraad der Direkteuren; en wy hebben bevonden, dat, de eene plantagie door de andere, jaarlyks, niet minder aan gemelde dingen kan beſteeden dan *f* 1486, hetwelk, voor alle de plantagien ſamen genomen, eene ſomme maakt van *f* 878226. Trek nu van deeze ſomme een vierde af voor de Planters, zo Christenen als Jooden, die alles, wat zy noodig hebben, koopen van de Kooplieden des lands, nog zult gy eene ſomme overhouden van *f* 658679½, welke de Kooplieden Eigenaars, of de Korrespondenten in Holland, zenden aan

(*o*) Onder deeze 50 ſchepen heeft men 'er die van 16 tot 30 duizend guldens vragt maaken, en dus mag men, zonder vergrootinge, voor ieder ſchip wel rekenen 16 duizend guldens, voor de vragt van uitvoer.

aan de Planters, en waarvan zy een zeer aanzienlyk voordeel trekken; zonder nog te rekenen de ontzaglyke menigte van allerhande koopwaaren, en kostelyke huisgeraaden, die de Kooplieden in Holland, van jaar tot jaar, aan de Kolonie toezenden, zo voor eigene rekening, als voor die van partikulieren en winkels, waarvan het getal buitenſpoorig groot is; welk alles ſamen genomen, zonder vergrootinge, wel gerekend mag worden op anderhalve Millioen guldens in het jaar. Deeze voordeelen vereenigd zynde met die, welke de Scheeps Kapiteinen trekken van de drooge en eetbaare waaren, die zy, voor rekening der Hollandſche Kooplieden, aanbrengen; met de voordeelen van meer andere dingen, inzonderheid de vragtloonen der ſchepen; de geweldig groote kosten, die 'er loopen op den verkoop van de voortbrengſels der Kolonie in Holland, en met de buitenſpoorig hooge asſurantien ten voordeele der Hoofdſtad, zullen, op een inkomen van bykans negen millioenen guldens in het jaar, hoe groot dat der Kolonie over 't geheel is, een jaarlyksch voordeel maaken van 5 of 6 millioenen guldens; zonder nog te rekenen de renten van het geld, dat door de Kolonisten en bewooners der Kolonie is opgenomen, die ook voor een zaakelyk voordeel te houden zyn.

De koophandel der Kolonie over het geheel, zo ten aanzien van dien, welke rechtſtreeks betrekking tot de Hoofdſtad heeft, als van dien, welke met de Engelſche Amerikaanen, tusſchen Kolonisten en Kolonisten, gedreeven wordt, beſtaat in den aan- en verkoop van eetbaare en drooge waaren, als Yzerwerk, Stoffen, Lakenen, Lynwaaten, Snuisteryen, Verſierſelen, Hoeden, koperen Gereedſchappen, fraai Aardewerk, fyne Porceleinen, Wynen, Bieren, Brandewynen, en eindelyk alles wat de pracht in kleederen, en de goede cier het allerkeurigst hebben weeten uit te denken; waar by nog

komt het Meel, de ingezouten Visch, het Vleesch, de gerafineerde Suikers enz. enz. Tot vertier van 't een en 't ander zyn 'er zeer veele winkels aangelegd, die, ten grooten deele, ſtaan op den oever der riviere; als ook pakhuizen voor de eetwaaren en meeſte andere zaaken, die door de Amerikaanen worden aangevoerd, om de Negers op de plantagien van het noodige te voorzien. Byaldien de belangen der Republiek konden toelaaten, dat 'er van Suriname eene vrye haven gemaakt wierd, en dat de Kolonisten verlof kreegen, om zelve hunne voortbrengſels te verkoopen, zo zou de Kolonie, buiten allen twyffel, eene gelukkige verandering ondergaan, zonder het minſte nadeel aan de Hoofſtad toe te brengen. Maar om dit denkbeeld te bewerkſtelligen, en teffens voordeelig te maaken, zou het wel noodig zyn, dat eenige groote verſtanden eens ſamen kwamen, om de belangen der Kolonisten met die der Hoofdſtad te vereenigen; en als dan zou misſchien deeze groote waarheid, waarvan wy maar alleen eene ruwe ſchets, en die met veele wolken omringd, begrypen, zich in haaren vollen dag vertoonen.

Alle geldſpecien zonder onderſcheid gaan in Suriname; maar ongelukkig vindt men 'er byna geene andere kaarten, dan die in het land gemaakt zyn, welke de plaats van gangbaare munt bekleeden (*p*), en nog verder Deenſche Schellingen, die, ſedert het jaar 1768 of 1769, in groote menigte in de Kolonie zyn ingevoerd, en

(*p*) Deeze kaarten van 2, 4 en 10 Schellingen van drie guldens, en de Obligatien van *f* 50 tot *f* 500, werden uitgevonden in 1764; zy zyn getekend door twee Raaden van policy, en door den Ontfanger van het Komtoor der middelmaatige belastingen, welke het ook is, die het gezegeld papier vertekent, in welks midden het zegel der Kolonie wordt bygevoegd. Zie Hartſink bl. 857, 858.

en wel inzonderheid door zekeren Vettewaarier (*q*) die, in Holland niet hooger gaande dan voor $3\frac{1}{2}$ tot 4 ſtuivers, hier gaan voor 5 ſtuivers, wanneer menze voor gemunte kaarten der Kolonie verwisſelt.

(*q*) Men zie over dit artikel de tastbaare leugen, die men tegen de Jooden heeft uitgeſtooten in het Schendſchrift van Eſſequebo, nopens de invoering deezer munte van kwaad alloy. Bewysſtukken van het eerſte deel.

* * * *

* * *

* *

OPRECHTING, EN BESTEMMING VAN DE KOMPTOOREN DER KOLONIE, EN DER IMPOSTEN DIE DE KOLONISTEN EN BEWOONERS BETAALEN.

Over dit ſtuk zullen wy zeer kort zyn; en om ons op geene onzekere berichten te verlaaten, zullen wy 'er niet meer van zeggen dan 't geen ieder een' in Suriname bekend is.

Uit kracht van het Oktrooi, door Hunne Hoogmogenden aan de West-Indiſche Maatſchappy verleend in Herfstmaand 1682, welk de grondſlag is van de Landwet der Kolonie, hebben de Heeren Eigenaars het recht, om een hoofdgeld te vorderen, daar in beſtaande, dat de bewooners, na de tien eerſte jaaren hunner inwooninge, jaarlyks eene belasting betaalen van 50 ſtuivers van ieder hoofd boven de 12 jaaren, en van 25 van boven de 3 tot aan de 12 jaaren, zo voor de Blanken, als voor de vrye Negers, de Mulaters en de ſlaaven zonder onderſcheid; wordende betaald aan het Komptoor van het *Hoofdgeld.*

Alle Hollandſche ſchepen zyn zowel onderworpen aan de in- en uitgaande rechten, als de Engelſche-Amerikaanſche Barken. De eerſte betaalen drie guldens van het laſt, en de Barken naar evenredigheid van het dubbeld, uitgezonderd dat zy 5 geeven van ieder laading, die door hen in de de Kolonie wordt gebragt, en van de Syroopen dieze uitvoeren, behalven nog eenige andere rechten, die aan andere Komptooren betaald moeten worden. De Koffy, die naar de Hoofdſtad uitgevoerd wordt, betaalt 15 ſtuivers van elke 100 pond, 35 ſtuivers van zo veel Katoen, en één gulden van het vat Suiker.

Dee-

Deeze rechten worden ontfangen door een ander Komtoor, bekend by den naam van *de in- en uitgaande Rechten.*

Het Komtoor der openbaare verkoopingen ontfangt 5 van het honderd aan rechten van alles wat men 'er verkoopt, ten laste van den Kooper; uitgezonderd echter de verkoopingen van Negers, die nieuwlings van de kusten van Afrika zyn aangebragt, van welke maar 2½ ten honderd wordt betaald. Behalven dit alles betaalen zy, die de verkoopingen houden, nog 3 ten honderd van alles wat 'er werkelyk verkocht wordt.

De ganſche opbreng van deeze drie Komptooren behoort den Heeren Eigenaaren toe: van de twee eerſten uit kracht van het voordeelig bezit (Domaine Utile) dat zy aan de Kolonie hebben; en van het laatſte uit hoofde van een verdrag met het Hof van Policy, bevestigd door Hunne Hoogmogenden.

Behalven deeze belastingen betaalen de inwooners nog verſcheiden imposten, die ontfangen worden door onderſcheiden Komptooren, om daar door de kosten goed te maaken, die ten laste der bewooners komen, volgens de verdragen, daarover, op verſchillende tyden, met de Heeren Eigenaars gemaakt, en vervolgens door Hunne Hoogmogenden goedgekeurd, gelyk wy op zyne plaats hebben aangetoond. Om de kosten goed te maaken, waarop de Detachementen komen te ſtaan, van welke men zich tegen de Negers Marrons, ter beveiliginge van de Kolonie, en ter beſcherminge van het Kordon, bedient, dat is te zeggen, zo veel het aandeel betreft, dat ten laste der bewooneren komt; heeft men een Komptoor tegen de Marrons opgerecht, bekend by den naam van *Kas tegen de Wegloopers.* Daar aan moeten alle Bewooners en Kooplieden, onder eede, voor twee Kommisſariſen uit den Politiken Raad en den Ontfanger, verklaaren de voordeelen, die zy, zo van hunne bedryven en koopmanſchappen, als van hunne

kapitaalen trekken; en van die ſomme, welke zy verklaaren, betaalen zy van vier tot negen ten honderd, volgens zekere verdeeling in verſchillende klaſſen, die men 'er heeft gemaakt. De planters betaalen van de voortbrengſels hunner plantagien op de volgende wyze. De prys van ieder pond Koffy wordt, volgens het laatſte plakaat, afgekondigd in Wintermaand 1787, gerekend op $7\frac{1}{2}$ Stuiver, de Kakao op $3\frac{1}{2}$ St. en het Katoen op 19 St. en ieder vat Suiker op 70 St. en van de geheele ſomme, die van de waaren, op ieder plantagie gewonnen, gemaakt wordt, betaalt men 5 ten honderd, aan 't gemelde Komptoor. Daarenboven wordt 'er ook nog van ieder Ceſſie, of overdragt, van vaste goederen, welke de eene bewooner aan den anderen doet, zo menigmaal deeze goederen tot nieuwe Eigenaars overgaan, 3 ten honderd van den koopſchat betaald. Dit Komptoor is beſtemd tot de noodzaakelyke kosten ter verdediginge des lands, en ter betaalinge van den Ontfanger, die tot zyne bezolding één ten honderd geniet van de ſomme, die ieder jaar door hem ontfangen wordt.

Aan 't zo genaamde Komptoor der *Gemeene Weide* betaalt men, wegens de belasting op de huizen, volgens de waarde, die gerekend wordt naar de jaarlykſche huur, twee ten honderd in het jaar; gelyk ook van het Vee; 20 guldens van een Koets, tien van een Chais, en even zo veel van een Rydpaard: van ieder vierkante voet Hout, die in de Stad gelost wordt om daar verkocht te worden, betaalt men, ingevolge zyne hoedanigheid en dikte, van 4 duiten tot een' ſtuiver; en van ieder plank, ter langte van 15 voeten en ter dikte van eenen duim 13 duiten, en ter langte van 20 voeten en $1\frac{1}{2}$ duim dikte 5 ſtuivers. De opbreng van dit Komptoor is beſtemd tot onderhoud der wegen, der havens en der alleën van boomen, waarmede de ſtraaten beplant zyn, en van meer andere noodzaakelyke en geſtadige werken, dienende tot verfraajing der Sad.

Het

Het Komptoor der zo genaamde *Modike Lasten*, ontfangt *f* 3·10 voor ieder vat bier; 20 gulden voor een Oxhoofd wyn; 4 guldens voor een kelder brandewyn of jenever van 15 flakons; en 2 ſtuivers van ieder flesch wyn zonder onderſcheid, die in de Kolonie wordt ingevoerd; 500 guldens in het jaar voor ieder groote herberg, en 250 guldens voor ieder andere kroeg of wynhuis, wegens het voorrecht van openlyk deeze huizen te mogen houden. Behalven deeze impoſten ontfangt dit Komptoor ook de belasting op het zegel, dat een zaak van groot belang is. De opbreng van dit Komptoor is beſtemd tot voldoening van 't jaarlyksch inkomen der Gereformeerde Predikanten, van den eerſten Fiskaal en van verſcheiden andere noodwendigheden der Kolonie, die ten laste der Bewooners komen. Behalven deeze rechten ontfangt dit Komptoor ook nog, ten voordeele van zyne kist, den zuiveren opbreng van het Komptoor der Vryelingen van de Kolonie, bekend by den naam van het Komptoor der Panders (*of der Exploiteurs*) tot goedmaaking van de kosten, die, in naam der Civile Justitie, op de bewooners gedaan worden, zo om de goederen in beſlag te neemen van partikulieren die in geſchil zyn, als om dezelve, by openbaare veiling, ten overſtaan van het Gerecht, te verkoopen; hetwelk al zulke groote kosten veroorzaakt, als de zuivere opbreng, na betaaling der bedienden enz. bedraagt. Voor 't overige maakt dit het weezenlykſte deel uit van de rechten deezes Komptoors der Modike belastingen.

BESCHRYVING VAN DE SAVANNE EN VAN HET KORDON. LUCHTSGESTELDHEID DER KOLONIE IN 'T ALGEMEEN. ZIEKTEN. KARAKTER DER KREOOLEN ENZ.

Acht of tien mylen verre van Paramaribo, ter linker zyde van de rivier van Suriname, by het opvaaren van dezelve, vindt men het Vlek der Jooden, bekend by den naam van Savanne; 't welk aldus genoemd wordt wegens de uitgeſtrekte weidlanden, die hetzelve omringen; zynde deeze Spaanſche naam in Amerika algemeen aangenomen, om daar door een weidland, of eene uitgeſtrektheid van effen land en zonder bosſchen te betekenen. Dit vlek behoort in vollen eigendom toe aan de Portugeeſche Joodſche Natie, volgens uitdrukkelyke vergunning daarvan, aan de Natie gedaan door den Heer Samuël Nasſy, in Herfstmaand 1682; hebbende hy daarby, in Oogstmaand 1691, nog gevoegd 25 akkers van het nabygelegen land, volgens de notelen van deeze dagtekeningen, die in de Archiven der Natie voor handen zyn. Dit veld werd, kort daarna, vergroot door het geſchenk van honderd akkers land, welk de Gouverneur van Scherpenhuizen, uit naam der Heeren Eigenaars in Holland, deed aan de Natie, volgens den giftbrief, die daarvan te vinden is in de verzameling der Privilegien, titel 8, gedagtekend den 12 van Herfstmaand 1691. Deeze Savanne is gelegen op een gebergte, dat zich tusſchen de 30 en 36 voeten boven 't waterpas der rivier verheft, hebbende aan beide zyden eene diepe valley, die aan de Savanne de volkomen gedaante eener landengte geeft. De bewoonde grond is van

van eenen zeer harden leemachtigen aart, doormengd met ſteenen van eene rosſe kleur, eenigzins trekkende naar het zwarte. De Heer Renaud, Franſch kruidkundige, die eenige jaaren in Suriname heeft gewoond, en zich werkelyk in Frankryk bevindt, meende daar laaven eener oude vuurbraakinge gevonden te hebben; maar de groote menigte van wit zand, welke op den afſtand van 200 ſchreeden van deezen berg gevonden wordt, maakt dat denkbeeld zeer twyffelachtig en onzeker. De plaats, waar men de huizen, volgens een geregeld ontwerp, gebouwd vindt, maakt een vierkant van 450 voeten lang tegen 300 voeten breed, en is met vier dwarsſtraaten doorſneeden. De huizen, op de hoeken van het vierkant gebouwd, zyn groot en gemakkelyk, ſchoon van eene middelmaatige bouwkunde, die nog ſmaakt naar de zuinigheid onzer voorvaderen: niet te min heeft men 'er eenige onder, die taamelyk fraai zyn. De huizen, die van achteren uitzien op de twee valleien van den berg en op den oever der riviere, en ieder een klein tuintje hebben op 't hellen van den berg, welke beplant zyn met laag geboomte en moeskruiden voor de keuken, geeven een alleraangenaamst gezigt aan het oog, wanneer men de plaats van den rivierkant nadert. In 't midden van dit vierkant vindt men de Synagoge, van tigchelſteen gebouwd in den jaare 1685: dezelve heeft de langte van 90 voeten, tegen eene breedte van 40 en eene hoogte van 33 voeten, en wordt onderſteund door vier groote houten pylaaren; waar boven men een fraai gewerkt gewelf ziet, waar mede het dak des gebouws bekleed is. Aan den eenen kant heeft men het vertrek der Vrouwen om hoog, en recht daar tegen over, in het vertrek der Mannen, heeft men een groote kas van cederhout, waarin de rollen der Wet bewaard worden; dezelve is van een zeer ſchoon maakſel, en verſierd met zeer wel uitgevoerd beeldwerk, 't geen grootelyks tot eere ſtrekt van den geenen, die dezelve

dezelve vervaardigd heeft, toen de Kolonie, om dus te ſpreeken, nog in haare kindsheid was. Deeze kerk pronkt, daarenboven, met zilveren kroonen, waar mede men de rollen der Wet verſiert, en andere noodzaakelyke ſtoffeeringen van het zelfde metaal; groote kaarskroonen van geel koper met verſcheiden armen, en kandelaars van veelerlei ſoorten, die veel gelds hebben gekost aan de partikulieren die 'er de geevers van zyn. Onder de Synagoge, of onder het vertrek der Vrouwen, heeft men de kamer, waarin de Regenten hunne vergaderingen houden, en waarin ook, aan de eene zyde, de Archiven der Natie in zeer goede orde bewaard worden. Alles is zo zindelyk gebouwd, en de Synagoge heeft zo iets deftigs, dat niet wel met woorden valt uit te drukken, hetwelk, ſchoonze maar van eene middelmaatige grootte is, de verwondering tot zich trekt van een' ieder, dieze voor de eerſte reize ziet. Aan de eene zyde van de Savanne heeft men een' krygspost en het magazyn van leevensmiddelen voor het Kordon, het welk zyn' aanvang neemt van een' der hoeken van de Savanne, recht tegen over de Synagoge, waar de groote weide begint, die aan den eenen kant het Kerkhof der Natie inſluit, en in haar midden eene afhelling heeft van meer dan 200 voeten in den omtrek, vervuld met zand, zo wit als ſneeuw, waarvan men zich bedient tot verſcheiden gebruiken, en 't welk men ook in eene groote menigte naar Paramaribo vervoert, zo tot dienst van het hospitaal als van Partikulieren enz. Na deeze afhelling voorby gegaan te zyn komt men aan 't begin van twee valleien, die, zo ze vol water waren, de gedaante zouden maaken van twee Zeeboezems rondom den berg. Deeze twee valleien zyn beide van dezelfde uitgeſtrektheid en diepte: in 't midden van dezelve vindt men, op een' grond van wit zand, twee kleine bronnen van water zo koud als de ſneeuw, en welks roodachtige kleur te kennen geeft, dat 'er

eenige

eenige yzerachtige ſtof in den boezem des bergs verhoolen zit. Op de hoogte van eene deezer valleien is nog eene andere bron van zeer ſmaakelyk water en van de ſchoonſte Kristallynen kleur. Deeze bron komt voort uit de kruin des bergs, en loopt ſlangswyze voort tot aan het midden van dien; daar maakt zy zich eene opening, en vloeit regelmaatig voort tusſchen klein geboomte. Het ſchynt, dat de natuur, deezen hoop waters, op de gezegde wyze, doende voortſchieten, verſcheiden kleine kanaalen heeft vereenigd tot eene enkele buis, die als door een kraan uitloopt ſint dat de Savanne bekend is. Nooit, het zy in den Winter of in den Zomer, zelfs in de allergrootſte hitte, heeft men gezien, dat deeze bron en de twee kommen waters, uitgedroogd, verminderd of vermeerderd waren. De Geneesmeester Stuiveſant, die langen tyd in Suriname gewoond heeft, doch zich thans te Utrecht ophoudt, heeft veele proeven gedaan op het water, dat boven van den berg afvloeit, en daarby bevonden, dat hetzelve de verſtoppingen tegenſtaat en afdryvend is; iets waarvan ons de waarheid, by ondervindinge, duizend maal gebleeken is: want wanneer men dit water, in den Zomer of op eenen anderen tyd, waarvan men verzekerd kan zyn, dat het met geen regenwater vermengd is, gebruikt, na het alvoorens met Rhynſchen wyn en ſuiker vermengd te hebben, bevindt men dezelfde opzieding, en hetzelfde uitwerkſel als of het met Seltzer- of Spa- water ware vermengd geworden, uitgezonderd de reuk en ziltige ſmaak, die aan deeze wateren eigen zyn; doch welke aan dit water gansch en al ontbreeken. De Jooden maaken 'er gebruik van in de geneezing van derdendaagſche koortſen en in ziekten, die uit verſtoppinge ontſtaan.

Even voor deezen berg neemt het Kordon, of de linie van verdediging der Kolonie, waarvan reeds voorheen geſproken is, een begin, en is beurtelings bezet met een'

een' post van Kapitien, van een Piquet, en een' post van Sergeant enz. tot aan den grooten post van Major, genaamd Mauritsburg, daar men het hospitaal heeft, waarin de zieken van de andere posten worden gebragt, om daarin bezorgd te worden. Ter zyden van deezen post vindt men de zogenaamde huishoudelyke wooning van het Kordon, sedert het Gouvernement van den Heer Beeldsnyder, bekend by den naam van *Gouverneurs lust*, en voorheen by dien van *Rhebobot*, zynde een Hebreeuwsch woord, dat ruste beteekent. Deeze wooning bevat in haaren omtrek schoone tuinen, beplant met veelerlei kruiden, kleine boomen en keukenvruchten; als ook groote weidlanden, waarop een genoegzaam aantal vee onderhouden wordt, zo tot dienst van het hospitaal van Mauritsburg, als tot onderhoud der paarden en muilezels, die men noodig heeft, om de leevensmiddelen uit de Savanne over te voeren, en aan de verscheiden posten tusschenbeiden te bezorgen. Alles is daar zo net gemaakt, en wordt zo geregeld onderhouden, dat deeze wooning inderdaad een aangenaam voorkomen heeft, zonder dat 'er eenigerlei pracht, hoe genaamd, vernomen werde, of iets in voorkome, dat niet volstrekt noodzaakelyk is. Hier ter plaatse ziet men de misdaadigen, zo Blanken als Negers, geboeid den hun opgelegden arbeid verrichten, om dus voor hunne gepleegde wanbedryven te boeten; en dus mag dezelve met reden het *Rasphuis* van Suriname genaamd worden. Van den post Major Mauritsburg, komt men, langs een' weg van vier uuren gaans, op de hoogte van de rivier Commowine: deeze oversteekende komt men aan 't begin van het tweede Kordon, dat zich bykans tot aan zee toe uitstrekt.

De weg van het eerste Kordon, zyn begin neemende by de Savanne, heeft de breedte van tusschen de 150 en 200 voeten, eenen grond van wit zand, en is, aan den eenen kant, bezet met krygsposten, en, aan den anderen, met een digt bosch, waar door te wege

ge-

gebragt wordt, dat deeze weg een der allervermaaklykſten is, 't zy men dien in karos of te paard langs ryde, of ook te voet bewandele.

Voor deezen telde men in de Savanne 75 of 80 huizen, bewoond door 50 of 60 huisgezinnen, waarvan ieder vier of vyf ſlaaven had, met genoegzaame leevensmiddelen, dieze om niet kreegen van de naby gelegen plantagien; dezelve hielden zich inzonderheid bezig met het vervaardigen van planken en timmerhout, waarby zy hun beſtaan vonden. Thans, dewyl de Natie de meeste haarer plantagien verlooren heeft, en wel $\frac{5}{6}$ van haare byzondere leden in Paramaribo woonen, is dit vlek byna eene woestyn, in zo verre, dat 'er geen andere inwooners zyn dan 22 arme huisgezinnen en 49 huizen, zynde alle de overigen onder voet gevallen, wegens 't onvermogen van derzelver meesters omze te herſtellen. Deeze arme lieden, ten getale van 100 of 120 perſoonen, die 'er thans nog woonen, hadden voor deezen hun beſtaan van de koopmanſchap, dieze dreeven met de Officiers en Soldaaten van het Kordon, welken zy alles leverden watze noodig hadden, tegen den gewoonen prys van Paramaribo; maar dewyl 'er, ongelukkiglyk, thans veele mededingers zyn, die deeze koopmanſchap met het krygsvolk dryven, bevinden de arme inwooners van de Sanvanne zich in zo deerniswaardig eenen toeſtand, dat, op den eenen of anderen tyd, dit vlek, ongetwyffeld, geheel en al ſtaat verlaaten te worden. Daar ondertuſchen de Synagoge en de Vryheid, die men 'er geniet, de Jooden aan deeze plaats verkleefd doen blyven; ontbreekt het 'er in de Herfſtmaand van ieder jaar aan geen volk, dat dan, ter vieringe van het Loverhutten Feest, daar ſamenvloeit, ſomwylen tot 200 en 250 perſoonen, gekomen van Paramaribo en de plantagien, die als dan alle de huizen vervullen. In deeze maand ontbreekt het 'er ook niet aan eene groote menigte Christenen, die als dan deeze plaats insgelyks komen

men bezoeken, en zich verlustigen met den weg van 't Kordon te bewandelen: en niet tegenſtaande den beklaagenswaardigen toeſtand der Natie, over het geheel, geeft men 'er als dan evenwel kleine danspartytjes en andere vreugde bedryven, die, voor den tyd van vier weeken, deeze plaats tot een aangenaam verblyf maaken. Dewyl, daarenboven, de lucht, die men 'er inademt, volgens eene ſtandvastige ondervindinge, de gezondſte van de geheele Kolonie is, en de Savanne, behalven dat, de eenige wykplaats is, daar men alle mogelyke vryheid geniet, om naar zyn eigen zin en welgevallen te leeven, zo wordt dezelve, ten tyde van het feest, druk bezocht; doch daarna is het 'er alles wederom doodsch en treurig.

Deeze plaats, over 't geheel beſchouwd zynde, levert niet te min verſcheiden eenvoudige ſchoonheden der natuur op, die wel verdienen, dat menze met oplettendheid gade ſla. De mengeling van allerhande groene kruiden, waarmede de weiden pronken, en de boomtjes van onderſcheiden ſoorten, die bloemen en vruchten van verſchillende kleuren draagen, en waarmede de grond van wit zand als bezaaid is; de twee valleien, die ter zyden van den berg liggen, en die wederom, aan beide kanten, twee andere bergen zo wit als ſneeuw voor het oog ontdekken; het gezigt der Synagoge en des vleks ten westen, en van den weg des Kordons ten oosten, zich in eene rechte linie vyf uuren gaans noordwaaards, in het hellen der bergen en 't gezigt der rivier, uitſtrekkende; met daar by, ten zuiden, het groen van een bosch, dat in grootte niet te bepaalen valt; leveren zo aangenaam een gezigt op, dat de vreemdelingen, onder anderen de Heer Malouet, algemeen Opzigter van Kayenne, die dit alles in 1776, met oplettendheid heeft opgemerkt, getroffen zyn geworden, dat de natuur, in haare ſpaarzaamheid, deeze anders onvruchtbaare plaats, zo fraai heeft weeten te verſieren.

Wy

Wy waren verpligt ons, misschien wat al te breed, over de beschryving van de Savanne uittelaaten, om dat wy hebben opgemerkt, dat van alle schryvers, die over Suriname geschreeven hebben, niemand zich verwaardigd heeft, om daarvan iets van belang te melden. 't Was genoeg voor deeze schryvers, daarvan maar alleen, en als in 't voorby gaan, te zeggen, dat het een groot vlek der Jooden is.

Wat de luchtsgesteldheid der Kolonie, over het geheel, betreft; deeze is, sedert dat men door het toemaaken van groote streeken lands op de plantagien en naby de rivieren, aan de winden een' vryen loop heeft gegeeven, de gezondste van de ganschе kust van Guyane. De hitte zou 'er van Oogstmaand tot half Slagtmaand onverdraaglyk zyn, zo dezelve niet gemaatigd wierd door een' Noordwesten wind, die 'er bykans gestadig waait van Hooimaand tot in Slagtmaand. Ook is de lucht 'er bevragt met veele wolken, die de hitte der zonne maatigen, en zo wel veele als overvloedige regens uitstorten: en als dan schieten de winden nu en dan naar het Zuidoosten. De dagen en nachten zyn 'er, bykans 't geheele jaar door, even lang: alleen in Hooimaand tot aan half Oogstmaand bespeurt men, dat de dagen 25 of 30 minuuten langer zyn dan de nachten. De vier getyden des jaars, die men in Europa waarneemt, zyn niet merkbaar in Suriname: wy rekenen wel onze Lente af van Louwmaand, die gestaadiglyk verandert, tot in Lentemaand; den Winter van Grasmaand af tot in Wiedemaand; den Zomer van Hooimaand af tot in Oogstmaand; en den Herfst van Herfstmaand tot in Slagtmaand, en somwylen tot in Wintermaand, waarin de regens beginnen; maar deeze getyden zyn zodanig gemengd van warmte en koude in de uchtendstonden, en van regens, winden en brandenden zonneschyn, dat de getyden zich onder elkanderen verwarren, zonder iet

merkbaars te hebben, waar door zy zich laaten onderſcheiden.

De ziekten, die 'er het meest heerſchen, zyn Zinkingen en Kinkhoest, waar door, inzonderheid onder de kinders, groote verwoesting wordt aangericht; Koortſen van allerlei ſoort, en wel voornaamelyk van eenen galachtigen aart; Waterzugt, Miltontſteeking, Roodeloop, en alle die, welke uit de Venusziekten voortkomen, en misſchien oorzaak zyn van eene ſoort van Lazery, die ongelukkiglyk in Suriname onder de Blanken en Negers begint te heerſchen. De kinders hebben 'er veel te lyden van de wormen, en de nieuwsgeboorenen der Negers van de *tetanos*, waar door, op de plantagien, eene ontzaglyke menigte wordt weggerukt, in weerwil van alle de proeven, die men gedaan heeft, om 'er een middel tegen uit te vinden. Midlerwyl heeft men 'er, niet tegenſtaande deeze kwaalen, geene beſmettelyke ziekte hoegenaamd, dan alleen, nu en dan, de Roode loop op de Plantagien, waar door evenwel geringe verwoesting wordt aangerecht, in evenredigheid met andere plaatſen van Amerika, daar zich deeze ziekte eens heeft geopenbaard. In tegendeel laaten alle ziekten 'er zich gemakkelyker en ſpoediger geneezen dan op eenige andere plaats; doch daarentegen kost de herſtelling 'er zeer groote zorge en moeite, en misſchien ook nog maar alleen daarom, dat een goede leevensregel 'er doorgaans te weinig wordt in acht genomen. De bewooners zyn zindelyk, ſterk en driftig: zy begaan niet zelden buitenſpoorigheden, die ziekten ten gevolge hebben, en bezitten geen geduld genoeg om zich aan eenen goeden leevensregel te houden, noch om de rust in acht te neemen, die zy noodig hebben, om niet, na hunne ziekten, aan 't kwynen te raaken. By de Christenen doen 't menigvuldig gebruik van ſterke dranken, en de geringe kennis, die zy in 't algemeen bezitten, om, tot geneezing hunner ziekten, voor af te doen gaan

het

het gebruik der eenvoudige geneesmiddelen des lands en die uit vreemde gewesten zyn ingevoerd, eer zy hunne toevlugt tot de Geneesmeesters of Negers neemen, hen, by 't minste toeval van ontſteeking of galachtigheid, eerder bezwyken dan de Jooden, die hunne gewoone handelwyze beſtendig onderhouden, weinig wyn en heete dranken gebruiken, en 's middags veel vruchten en konfituuren nuttigen, hoewel zy veel meer gebruik maaken van olie, vet, ſpeceryen en peper in groote menigte dan hunne andere medebewooners.

De ingeboorenen der Kolonie zyn, over 't algemeen, van eene ryzige en voortreffelyke geſtalte; behoudende de verwe van 't gelaat eenige overblyfzelen van de kleur des lands, dat hen heeft zien geboren worden. Nimmer vindt men 'er gebulten, kreupelen, of andere mismaakten van lichaam, hoedanigen men in Europa zo menigmaal ontmoet. De ſchoone ſexe inzonderheid onderſcheidt 'er zich op eene zeer voordeelige wyze, voornaamelyk by de Jooden, waarvan de Duitſche, zo door haare leevendige en glanſige verwe, die de ſchoonheid haarer ſexe uitmaakt, als door haare flonkerende oogen, den eerſten rang bekleeden. Het eenige, dat deeze vrouwen ontbreekt, om voor de aanzienlykſte vrouwen van Europa niet te wyken, is de opvoeding en kennis der groote wereld. Door gebrek nu van dat alles, wat men noodig heeft, om de ziel van een gezelſchap uit te maaken, door onkunde der taalen, die haar berooft van die leevendige verkeering, van dat aangenaam geſnap, zo natuurlyk eigen aan de ſexe, en daarenboven geduuriglyk klappende in 't Neger-Engelsch en omringd zynde van Negerinnen, zo zyn de vrouwen en jonge dogters, in 't algemeen geſproken, ondanks haare ſchoonheid, zo bevreesd en bedremmeld, wanneer zy zich in een gezelſchap bevinden, dat uit eenige haar onbekende lieden beſtaat, dat men kan zeggen, dat zy bykans hetzelfde zyn als de on-

bezielde ſchilderyen, die tot verſiering van de wanden haarer vertrekken dienen. Midlerwyl vergeeten zy de natuurlyke neiging der vrouwen voor den opſchik niet, noch iets van 't geene ter vermeerderinge van haare ſchoonheid ſtrekken kan.

De mannen zyn 'er bykans gelyk als overal elders; evenwel met dat onderſcheid, dat zy, op hun 12 of 14 jaar, reeds de begaafdheid kennen om huns gelyken voort te brengen, en dezelve ook van dien tyd af met de grootſte drift te werke ſtellen. Deeze haatelyke wanorder komt nergens anders uit voort, dan uit de al te groote gemeenſchap met de Negers, en uit de al te geringe zorge, die men in de huizen der ouderen draagt, om zich, in de tegenwoordigheid der kinderen, in te houden. De al te vrye geſprekken, die 'er, in hunne tegenwoordigheid, gehouden worden, en ſtrekken om de vleeschlyke lusten aan te prikkelen, zyn 'er de oorzaak van. Het ſtrekt ons evenwel tot vermaak, te konnen zeggen, dat dergelyke misſlagen, in 't algemeen geſproken, by de Portugeeſche Jooden niet zo gemeen zyn als wel by de anderen; voornaamelyk ten aanzien der dogteren, waaromtrent geen de minſte vryheid van verkeeringe in de huizen haarer ouderen plaats heeft: want de eerſte zorge der Moeders beſtaat daar in, dat zyze nooit by de Negerinnen alleen laaten, en nimmer van huis gaan zonder zich door haare dogters te doen vergezellen. Aan deeze geſtadige zorgen en duurzaame poogingen heeft men het dan ook alleen toe te ſchryven, dat de kinders der Portugeeſche Jooden in Suriname aan hunne Ouders ſterker verkleefd zyn dan op eenige andere plaats.

„ Eene leevendigheid van Geest, eene zonderlinge
„ doordringendheid, eene vlugheid om allerlei denk-
„ beelden te vatten, enze met vuur voor te draagen;
„ het vermogen van ſamenbinding, gevoegd by de be-
„ kwaamheid van waarneemen; eene gelukkige ver-

„ men-

„ menging van alle de hoedanigheden van den Geest „ en van karakter, die den mensch bekwaam maaken „ tot de allergrootſte zaaken", zyn het onderſcheidend karakter der Kreoolen in 't algemeen, volgens den Heer Abt. Raynal tom. 6 p. 168 enz. en deeze beſchryving, een weinigje gemaatigd zynde, is zeer toepaſelyk op de Surinamers in 't algemeen; maar wat die vuurige verbeeldings kracht betreft, welke hy 'er verder in opmerkt, en welke geen bedwang verdraagen kan, maakt die, met verlof van den Heer Abt Raynal, hen niet onbekwaam tot alle naauwkeurige weetenſchappen, en tot alles wat niet anders dan door kracht van ſtudien en overdenkingen te verkrygen valt? zelfs de muziek, deeze goddelyke konst, die 't gevoelig hart van den mensch treft en bekoort, werd door geen' Kreool ooit in zo verre geleerd, dat hy den naam van Muzikant kon draagen: want reeds van den beginne af voor 't hoofd geſtooten, door de overeenſtemminge der nooten en de evenredigheid der klanken, dienende om 'er naauwkeurige en zoetluidende zangſtukken van te maaken, laaten zy hunne leſſen dan eens vaaren, en keeren 'er daarna wederom toe te rug, doch altyd met ſprongen. Het danſen en andere lichaams oeffeningen zyn de dingen, daar zy zich het langst aan weeten te houden. In de digtkunde en andere deelen der fraaie letteren, die, by gevolg, hunnen leevendigen en ſchitterenden geest behoorden te vermaaken, maaken zy maar alleen geſtadige ſprongen, even als de vogels op eenen boom, die van den eenen tak op den anderen huppelen.

Zou men, in gevolge van deeze gebreken van onſtandvastigheid van geest, niet wel in verzoeking konnen raaken om te gelooven, dat de Kreoolen, in 't algemeen, geene vriendſchap kennen, en geen ding weeten te waardeeren, dan alleen dat geene, waardoor hun ſmaak kan getroffen worden? En dat zy, reeds van den beginne aan afgeſchrikt zynde van eenige onder-

neemingen, noodzaakelyk verwaand en wispeltuurig moeten zyn? ondertusſchen is het onbetwistbaar, dat zy herbergzaam en edelmoedig zyn. Zy beminnen 't goud; doch zy aanbidden 't niet, en het is maar alleen om het te verteeren, en zelfs om 'er geſchenken van te doen, dat zy liefhebbers van het geld zyn (*r*).

(*r*) Tot waarſchuwing diene, dat wy in deeze ſchildery eenvoudiglyk de Kreoolen bedoelen, en dat men de overige bewooners der Kolonie geenszins met hun moet verwarren. By uitſtek gevoelig en medelydend; doch teffens koppig en grillig, hebben zy ondeugden en byzonderheden, die niets gemeen hebben met die, welke men in Europa verkrygt. Dagelyks offerhanden aan de lieſde doende, zynze echter niet zeer ingenomen met de ſexe, noch ook driftig en onverſchrokken om daaromtrent overwinningen te behaalen: *Nooit*, zegt de Heer Raynal (tom. 6. p. 167) *hoorde men 'er van die verraaderyen en laagheden, welke de jaarboeken van alle volkeren bezoedelen, en naauwelyks zou men eene ſchandelyke misdaad konnen noemen, die door een' Kreool bedreeven is.*

* * * *

* * *

* *

GE-

GENEESKUNDE, LAPZALVERY, BEDROG DER NEGERS.

De Geneeskunde wordt hier op dezelfde wyze, en volgens hetzelfde leerbeleid geoeffend als op alle andere plaatſen; en hoewel men verpligt is, de zogenaamde Amſterdamſche of Haagſche Apotheek te volgen, bereidt men echter in de Apotheekers winkels allerlei ſoort van ſamenſtellingen, volgens de Apotheeken van onderſcheiden plaatſen in Europa, zelfs ter voldoeninge van de oogmerken en grilligheden der Geneesheeren. En 't is om deeze reden, dat de Apotheeken van Suriname geſtoffeerd zyn met eene oneindige menigte van geneesmiddelen van allerlei ſoort, en verſierd daarenboven met alles wat het oog kan ſtreelen. De zoons van Esculaap zyn hier werkelyk acht in getal, vier Christenen en vier Duitſche Jooden; eene menigte Heelmeesters, en acht Apotheekers, zes Christenen en twee Jooden, één Portugeeſche en één Duitſche; drie Vroedmeesters, één Christen, één Spaanſche Jood en één Duitſche, die behooren tot het getal der Genees- en Heelmeesteren.

De Geneeskunde zal in Suriname, zelfs onderſteld zynde, dat zy die dezelve oeffenen, over 't geheel, de vereischte bekwaamheid en ondervinding bezitten, wat de konst betreft, nooit grooten opgang maaken, noch veel toebrengen ter verrykinge van haare beoeffenaars: want het beste geneesmiddel, en de naauwkeurigſte opmerking van de zyde des Geneesmeesters, wordt onnut gemaakt, door dien men 'er, in 't algemeen, de zogenaamde geneezingen der Negers meê vermengt; en deeze ſpeelen daar eene groote rol met hunne krui-

den en voorgewende geneezingen, zowel onder de Christenen als onder de Jooden: want niettegenſtaande het bedrog van deeze lapzalvers, en de afſchuwelyke plegtigheden waarvan zy zich bedienen, en welke vooral den geenen, die belydenis van eenen Godsdienst doen, onwaardig zyn, worden zy in Suriname als voor Profeeten gehouden. Van geen wonderwerk werd ooit zo groot een opheſ gemaakt als van die der Negers, zo men anders gade ſlaat, hoe ſterk de mannen, en, inzonderheid, de Blanke Vrouwen dezelve verzekeren en gelooven, om hunne zonderlinge verdienſten met uitbundigen lof te vereeren. Komt een zieke onder de handen van deeze lapzalvers, die de zotſte en domſte zyn welke men zich verbeelden kan, te ſterven; het is niet aan hunne onkunde, of aan de geneesmiddelen, ſchoon zonder eenige order hoe genaamd aangewend, te wyten, dat de zieke geſtorven is; maar aan het vergif, dat men den zieken, volgens 't verhaal van den voorgewenden Geneesmeester, heeft ingegeeven. En door geloof te ſlaan aan deeze valſche verzekeringen, heeft men het ongeluk van ſomwylen zich ſchuldig te maaken aan zeer groote onrechtvaardigheid tegen de zulken, die beſchuldigd of in verdenkinge gebragt zyn geworden, door deeze Negers, welke veel eer voor Gifmengers dan voor Geneesmeesters te houden zyn.

Wy willen evenwel niet ontkennen, dat verſcheiden zieken gelukkiglyk onder hunne handen zyn weggeraakt; voornaamelyk zulken, die, na of geduurende eene heete ziekte, of na gekraamd te hebben, van zwaare ylhoofdigheid zyn aangetast geworden; maar deeze geneezingen worden zeer dikwyls maar alleen te wege gebragt, door tegengiften, die zy weeten te gebruiken tegen verſcheiden ſoorten van vergif, en waaromtrent, zo die aan de zieken gegeeven zyn, zy de noodige onderrechtingen uit den mond der Negerinnen

rinnen van het huis bekomen. Zeer dikwyls gebeurt het ook, dat een perſoon, die door hen van yihoofdigheid of ſterke buikſpanning geneezen is, terſtond verdacht wordt gehouden van vergeeven te zyn. Deeze waarheid, die meermaalen door de ondervindinge bevestigd is, is daarenboven de oorzaak, dat, wanneer een zieke aan eene bekende ziekte ſterft, en de Geneesmeester van het huis zulks zelfs voorzegd heeft, zyn dood, zonder eenig onderſcheid, maar terſtond aan vergif wordt toegeſchreeven. 't Zou in het oneindige loopen, indien wy alle de misbruiken wilden optellen, die 'er, ten deezen opzigte, hebben plaats gehad: ondertusſchen konnen wy niet voorby van een beknopt verſlag mede te deelen wegens de gewoone manier, waarop deeze Negers hunne geneezingen verrichten.

Wanneer een zieke zich onder de handen van een' deezer lapzalvers, wier getal by beide ſexen oneindig groot is, wil begeeven, doet hy hem tot zich roepen; doch deeze komt nooit terſtond: doorgaans doet hy zulks eerst twee of drie dagen daarna, waarſchynlyk om in dien tyd eenige kundigheden op te doen van alles wat 'er omgaat in het huis van den zieken; en tot dat einde is 'er altyd wel de een of andere, die in ſtaat is om hun de noodige onderrechtingen te geeven.

By den zieken gekomen zynde, vraagt hy hem, wat 'er aan ſchort? by voorbeeld; hebt gy pyn op zulk of zulk eene plaats van 't lichaam; hebt gy last in 't hoofd, of is het koorts of ontſteeking in den buik enz.? Zyn deeze ongemakken geweldig ſterk, of zynze gemaatigd enz.? Zonder eenige verdere onderrechtingen te begeeren, maakt de Esculaap altyd zekere tekenen van verwonderinge. En vraagt men hem daarop, of hy den zieken zal geneezen, het antwoord is: alles hangt van God af, ik zal zien; maar . . . . . men moet geduld hebben;

maar . . . . . men moet iets aan God geeven, om my met zyn licht by te ſtaan. Deeze eisch, die alrede bekend is, gaat altyd, naar het onderſcheiden vermogen van den zieken, met 2, 3, 10, of 20 guldens door. De Geneesmeester gaat hier op zeer wel te vreden heen, en komt nog dien zelfden dag, des anderen daags, of drie dagen daar na, weder, al naar dat de ſtaat en nood van den zieken zulks vereischt; doch by zyne wederkomſte eischt hy een weinig Brandewyn, daar hy geſtooten Indiſche peper in werpt, die bekend is by den naam van Paradys korrels, of *Malagueta Scepre*, peper van Malacca: hiervan drinkt hy vervolgens een weinigje, geeft 'er insgelyks iets van aan den zieken, en werpt het overige ten venſter uit, onder 't mompelen van eenige woorden. Daarna vraagt hy naar de getrouwſte Negerin van 't huis: zy komt, en hy geeft haar een ſtuk van een' wortel of van kruiden enz. om dat te kooken en aan den zieken te geeven; en van dien tyd af moet alles gaan door de handen deezer Negerinne. Indien de ziekte van eenen koortſigen aard is, bedienen zy zich van Indiſche peper, gemengd met kruiden. Is 'er zwaare last in 't hoofd, men maakt het nat met een afkookſel en peper. Heeft 'er eene ontſteeking in den buik plaats, of ook wel eene Waterzugt, men gebruikt de allerſterkſte braakmiddelen, en daarenboven peper om 'er den buik meê te wryven. Lydt men hier of daar zwaare pynen, zy maaken inſnydingen, even als om laatkoppen te zetten, en overdekkenze met peper gemengd met asſche, 't welk den zieken de allerſcherpſte pynen veroorzaakt, en wegens de asch, die in de gemaakte inſnydingen indringt, plekken achterlaat, die nooit worden uitgewischt. Deeze ongemakken en ziekten, die men uitwendig beſpeurt, mogen voortkomen uit wat oorzaak het ook zy, het zyn altyd dezelfde middelen, waar mede men voorgeeft dezelve te

ge-

geneezen. De eene (wiens geſteldheid of natuur, zo als de Heer Lieutaud zegt, den ſpot dryft met de ziekte en den Geneesmeester) ontkomt het, en de andere ſterft of kwynt dikwyls zeer lang. Duizend bedrieglyke treken worden 'er te werke geſteld tot geneezing der zieke Negers. Wy hebben met eigen oogen gezien, dat men met eene pyp op eene wonde ſtukken van Scorpioenen en andere Inſecten zoog, die zy voorgaven daar uit gehaald te hebben, en 't welk de omſtanders ter goeder trouwe geloofden de waarheid te zyn. Ondertusſchen, wanneer menze betast voor dat zy de werking beginnen, ontdekt men het bedrog. Zekere Negerin was, na gekraamd te hebben, kwalyk geſteld; zy verzocht haaren meester, dat hy haar door een' van deeze Negers wilde laaten geneezen. Deeze kwam; hy gaf haar eenen drank in, en zeide vooruit, dat de Negerin binnen drie dagen het gebeente zou kwyt raaken van eene tweede vrucht, die zy nog in de baarmoeder had. De dag komt; hy maakt zyne grimaſſen, en zegt aan de Negerin, datze in den pot moest zien, na 'er alvorens haar water in gemaakt te hebben. Zy doet het, en tot verbaazing der tegenwoordig zynde vrouwen, ziet men kleine beentjes op den bodem van den pot: men roept aanſtonds mirakel! mirakel! en evenwel waren 't niet anders dan beentjes van kleine vogelen, die men opgeraapt en behendiglyk in den pot geworpen had, op 't zelfde oogenblik, dat de Negerin 'er op zou gaan. Eene andere vrouw was ziek; men zeide datze vergeeven was; de Geneesmeester komt: gy zult, zegt hy tegen haar, het vergif uitbraaken. In gevolge daarvan geeft hy haar des anderen daags een braakmiddel in; de zieke raakt aan 't braaken, en lost vry veel gal; de Geneesmeester giet het water uit, en toont aan de omſtanders kleine hoopjes katoen en fyne hairtjes. Hoe was dit toch in het lichaam der zieke gekomen? hoe valt de mogelykheid

heid te begrypen, dat dit vergif met eenig katoen en hairen zou omwonden worden? maar dit was het niet dat de omſtanders bezig hield om te ontdekken; men prees den uitſlag, en mat overal het voorgewende volbragte mirakel ten breedſten uit.

Ziedaar in 't algemeen, op wat wyze de meeste Negers de ziekten in Suriname geneezen, en wat grond men 'er hebbe om geloof te ſlaan aan hunne voorgewende mirakelen. Midlerwyl erkennen wy, ondanks alle deeze bedriegeryen en de wanorde, welke hunne barbaarſche handelwyze, zo in de gezondheid als in den geest der meeste vrouwen des lands, en zelfs der mannen, te wege brengt, dat 'er, ten allen tyde, in de Kolonie eenige Negers geweest zyn, en werklyk nog zyn, die eene byzondere kennis van de geneeskundige planten des lands bezitten, waar mede zy deeze en geene ziekten, tot ontzetting der Geneesmeesteren, geneezen hebben. Wy kennen zelfs verſcheiden Blanken en Negers, die door hen den dood ontſnapt zyn; maar deeze Negers, wier getal inderdaad zeer klein is, zyn het niet, tot welken men dikwyls zyne toevlugt neemt; maar tot dien, welken deeze of geene Negerin wil begunſtigen, en van wien zy verzekert, dat hy een goed Geneesmeester is. Het is genoeg, dat men zwart van kleur zy, om meer dingen te konnen doen dan alle blanke Geneesmeesters te ſamen. Dit blinde vertrouwen doet de vrouwen dikwyls, en in verſcheiden opzigten, tot eene zeer wraakbaare ligtgeloovigheid vervallen. Niemand is geheel onkundig van den dans der Negers, die gemeenlyk *Mama* genaamd wordt, en duurt tot dat men in bezwyming valle. Dezelve is, op eenige uitzonderingen na, vry gelyk aan *den dans van St. Gui*, welken de Heer Lieutaud, in zyne verhandeling over de Geneeskundige Praktiek, heeft beſchreeven. De meest beroemde Priesteres is eene Negerin, met naame Daſina. Deeze

heeft

heeft ten haaren huize een geheim vertrek, waar in haare geoeffenden den vryen ingang hebben: deeze kamer is rondom bezet met kleine afgodsbeelden, hebbende de gedaante van menſchen en dieren, van aarde plomp gemaakt: een groote aarden pot, gevuld met water, ſtaat in een' hoek, en daarin onderhoudt zy eenige kleine adderſlangen (*s*). Voor dat zy nu eenige geneezing onderneemt, raadpleegt zy haaren pot en haare afbeeldzels, die haare godſpraaken zyn, en daarna geeft zy den zieken iets van het water uit dien pot te drinken. In weerwil van eene menigte mislukte geneezingen, en valſche voorſpellingen, zo menigmaal door deeze Negerin gedaan, gelooft men haar ondertusſchen op haar woord, hoewel men juist niet nalaat een' Blanken Geneesmeester te neemen wanneer men zieken heeft; doch welke zy niet zelden bedriegt, door, bedektelyk, haare geneesmiddelen by de zyne te voegen, zo hy oordeelt dat de zieke in gevaar is, of 't geene hy voorgeſchreeven heeft ganſchelyk achter te houden, zo hy hoope van geneezing heeft.

't Is met dit alles jammer, dat men zich in Suriname geene moeite geeft om van deeze zelfde Negers die groote menigte geneeskundige planten te koopen, welke zy kennen, om daarvan een heilzaam gebruik te maaken. 'Er is maar eenige opoffering van geld noodig om alles van hun te verkrygen, en dit zou een groot geluk zyn voor de Kolonie in 't algemeen, en voor de plantagien in 't byzonder: want hoeveel wortels,

(*s*) De konst is bekend, waarvan de Afrikaanen zich bedienen om adderſlangen van zekere ſoort te temmen. De proeve over de Indien (*l' Eſſai ſur l' Inde*) van den Heer de la Flotte bewyst het, en 't geene wy de Negers van *Huida* zien doen, kan 'er ons genoeg van overtuigen, om het althans niet zo verbaazend groot te ſtellen, dat men het zou gelooven een mirakel te zyn, gelyk die geene doen, welke zo veel met deeze Negerin op hebben.

tels, houten en kruiden hebben wy hier niet, die het hout van Quasfy overtreffen, 't welk door den Neger van dien naam is ontdekt, en zo veel geruchts in Europa heeft gemaakt? Men moet derhalven niet gelooven, dat deeze Negers, om dat zy in hunne geneezingen zo veele bedriegeryen pleegen, geheel geene kennis hebben van de planten, die in veelerlei ziekten dienstig zyn. Hun eenvoudig verhaal is in dit geval beter dan al het geene zy zelve verrichten: want zy kennen de ziekten niet genoeg, omze gelukkiglyk te konnen gebruiken; ook hebben zy te weinig doorzigt in de oorzaaken der ziekten, om de giften te vermeerderen of te verminderen, of dezelve met iets verzachtends, naar evenredigheid der ziekte, te vermengen. Dan 't zou genoeg zyn, dat men deeze geneesmiddelen, als ook de onderscheidende kentekenen der ziekten, waarin zy, volgens de beschryving deezer Negers, te passe komen, volkomen kende, om 'er een' schat voor het menschdom van te maaken, zo dra zy onder 't bestier van ervaaren Geneesmeesteren gekomen waren.

De Neger Quasfy, die zynen naam aan het hout gegeeven heeft, dat door hem is ontdekt geworden, en zich in Suriname berucht heeft gemaakt door zyne toveryen, hield veele jaaren achter een den geest der meeste Kolonisten in werkzaamheid. Dikwyls gebruikte men hem, om naar de plantagien te gaan, en daar de vergiftigers onder de Negers te ontdekken; men raadpleegde hem over allerlei soort van ziekten, in zo verre zelfs, dat men hem geneesmiddelen tegen de onvruchtbaarheid der Vrouwen liet geeven. De doordringendheid van zyn verstand, verscheiden kundigheden, die hy van de Indiaanen, onder welke hy byna geduuriglyk verkeerde, wist te verkrygen; een straffe en ontzaglyke toon, waarvan hy zich bediende, wanneer hy tot de Negers sprak, en eene overmaatig groote lichaamsgestalte, gaven hem

hem eenen zo beslisfenden invloed onder hen, dat men hem eerbiedigde als eenen Priester, aan wien het God behaagde zyne besluiten te ontdekken. Reeds in zyne kindsheid werd hy aangetast door eene lastige kwaal (mal rouge) waarvan hy zich in 't vervolg volkomen wist te geneezen; en, niettegenstaande het verlies van vier vingeren der hand, en byna alle de teenen zyner voeten, die door deeze ziekte waren weg geknaagd, had hy 'er niet de minste vlek van overgehouden: zyn aangezigt en geheel zyn lichaam was zo glad en zindelyk, dat niemand durfde gelooven, dat hy door deeze doodelyke ziekte was aangetast geweest (*t*). Door deeze geneezing verkreeg hy zeer groot krediet, en zelfs zo veel invloeds onder de Blanken, dat men geene zwaarigheid maakte om hem, zelfs in allerlei moeielyke gevallen, te raadpleegen. Maar het al te groot vertrouwen deed hem dikwyls de goedheid der Blanken misbruiken, en tot verscheiden valsche beschul-

(*t*) Men heeft in Amerika zo veele doch vruchtelooze onderzoekingen op de geneezing deezer ziekte gedaan, dat wy in verzoekinge geraakt zyn om te gelooven, dat het uit niet anders dan uit Venusziekten van de ergste soort voortkwam, waarvan deeze Neger is aangetast geweest; en zo men zich in Suriname aan dit denkbeeld houdt, en daarop voortwerkt, zal men misschien meer vorderen ten aanzien van zulken, die van het zogenaamde kwaad der Lazery (Elephantisme) zyn aangetast. Laaten toch de toevallen en afschuwelyke tekenen, die deeze ziekte verzellen, ons niet misleiden: want het boekje van den Geneesmeester Sanches (welk de Hoogleeraar Gaubius in het Fransch heeft vertaald) over de verschyninge der Venusziekte in Europa, leezende, zal men zien, datze althans eene volkomen gelykvormigheid met deeze afschuwelyke ziekte heeft, zo ten aanzien der plekken als der andere toevallen. Tot versterking van dit denkbeeld, hebben wy de ondervinding van de geringe uitwerkselen, die hier zyn voortgebragt door de nieuwe ontdekkingen der Spanjaarden in Peru, en door alle *Journals* en *Gazettes Litteraires* zo hoog geroemd, volgens eene Memorie voorgeleezen in het Collegie der Natuur- Onderzoekingen, door den Heer Jos. d' Anaria, Joodsch Heel- en Vroedmeester.

ſchuldigingen der Negers vervallen: want al te veel ſtaat op zyne kundigheden maakende, verzuimde hy menigmaal de vereischte navorſchingen; ook nam hy de houding en de gebaarden niet genoeg in acht, om een beſchuldigend geweeten, dat zich niet zelden op 't gelaat vertoont, te verbergen. Want het was alleen deeze handelwyze, welke, in vereeniginge met de naauwkeurige berichten van de zyde der Negers, die hy voorloopig wist te verkrygen, hem menigmaal dingen deed raaden, die de verborgenſte van alle ſcheenen. Om zulken uit hunne doolingen te redden, die, verblind door de bedryven van den Neger Quaſy, alles aan bovennatuurlyke kundigheden toeſchreeven, beſloot zeker Heer, met naame Pichot, om 'er op zich zelven de proeve van te neemen. Om zyn oogmerk te bereiken, neemt hy uit zyn huis vyf of zes zilveren vorken, en bewaartze zorgvuldiglyk, zonder van deezen zynen handel eenig woord aan iemand te openbaaren. De vorken gemist wordende, doet hy aan de Negerinnen van het huis de allerſterkſte bedreigingen van ſtraf, zo men hem den dief niet ontdekt. De Negerinnen, onſchuldig zynde aan deeze dievery, verzoeken eenpaariglyk om den *Loacouman Quaſy*, dat is te zeggen, den Waarzegger. De Meester doet hem komen, en belooft hem eene dubbele belooning zo hy den dief ontdekt. Hy begint derhalven met zyne gewoone plegtigheden, en, na de ſlaaven, als naar gewoonte, voor zich te hebben doen voorby gaan, roept hyze voor de tweede maal. Het lot valt op eene der ſlaavinnen; doch de arme beſchuldigde, ontſteld en beevende, ontkent het bedryf, ſpreekt zich zelve tegen, en ſtamert; doch eindelyk brengt de bedrieglyke toon van den Waarzegger haar tot bekentenis. Waar zyn de vorken vraagt men hem? hy weet niet te antwoorden? gy moet het my zeggen, zegt de Meester tegen Quaſy; daarop is zyn antwoord: Myn Heer,

laat

laat deeze Negerin met roeden gegeesfeld worden, zo zal zy het u zelve zeggen. De Heer Pichot doet, hier op, met eene houdinge van voldoening en in tegenwoordigheid van een gansch gezelfchap, dat hy by zich had om dit fchouwfpel te zien, zich zyn koffer met papieren brengen, fluit de deur van het vertrek toe, opent het koffer, even of het ware om den Waarzegger te voldoen, en haalt 'er de zes vorken uit, die hy 'er zelf in verborgen had, en zegt tegen den Waarzegger: zie daar leugenaar en fchobbejak, hoe gy door uwe leugens en misdaaden eene onfchuldige hebt verongelykt. De Waarzegger, verftomd, wist niets te antwoorden, en een dragt ftokflagen, hem door den Heer Pichot toegeteld, deed hem met fchande van daar vertrekken.

Het zelfde gebeurde 'er ook met eene andere, ten opzigte van een' gouden ring, hoedaanige de Vrouwen gewoon zyn te draagen, wanneer zy naaien: want zes maanden na dat eene arme Negerin, als de diefegge van deezen ring, wreedelyk was gegeesfeld, volgens de waarzegging van Quasfy, ontfangt de Heer van 't huis, van zynen Correspondent in Holland, aan wien hy een kelder met verfcheiden fchroefflesfchen, vervuld met konfituuren van het land, gezonden had, eenen brief van dankzegginge, met byzondere betuiginge van verpligtinge aan zyne Vrouw, die zich wel de moeite had willen geeven, om de konfituuren met eigen handen gereed te maaken, zo als bleek uit den ring, dien hy in eene der flesfchen gevonden had, en welken hy zich de eere gaf, aan haar te rug te zenden. Duizend bedriegeryen van dien aard zyn 'er met dien gewaanden toveraar voorgevallen, welke, voor het overige, groote kundigheden bezat, en in den jaare 1787 overleeden is, zonder dat men het minfte geheim van hem gewaar heeft konnen worden.

Ondanks deeze en veele andere bedrieglyke ftukken, die door de geheele Kolonie bekend zyn, gaan de bewoners

voort, met, zonder eenige overdenkinge, geloof te geeven aan de bedriegeryen van andere Negers, die noch de bekwaamheid noch het vernuft van den reeds gemelden Quasfy bezitten. En om nog klaarder van de onkunde deezer Negers overtuigd te worden, heeft men maar alleen de Apotheekers der Kolonie te raadpleegen; zullende men daar door verneemen, dat de meesten onder hen zelfs niet de minste kennisse hebben van de geneeskundige gewasfen des lands, en daarom geneeskundige drogeryen in de Apotheeken komen koopen, waarvan zy de kracht en menigmaal den naam niet eens kennen; alwaarom de Apotheekers 'er naar moeten raaden, en gisfen wat zy begeeren te hebben. Behalven het nadeelige, dat door zulks, als wy verhaald hebben, gemeenlyk wordt te wege gebragt, heeft 'er de Heelkunde, schoon de Negers zich anders daar mede byna geheel niet bemoeien, ook nog merkelyk by te lyden: want de Heelmeesters, die by hen de ziekenhuizen der zwaarlyk bezeerde Negers bedienen, konnen geene wenschelyke vorderingen maaken, dewyl de kwalyk gestelden, om zich aan den arbeid der plantagien te onttrekken, altoos middelen van deeze lapzalvers weeten te verkrygen, die maar alleen dienen om de wonden langen tyd open te houden, en daar door te wege te brengen, dat zy niet in eenen staat van volkomen gezondheid aan hunne Meesters konnen worden overgeleverd.

Men zal ons misschien beschuldigen, dat wy ons te lang hebben opgehouden met de bedriegeryen van de Negers der Kolonie: zo men evenwel met oplettendheid overweegt de nadeelen, die de Kolonie, over 't geheel, daar by te lyden heeft, dat hun zulke groote begaafdheden, zonder eenigen grond, worden toegeschreeven, vleien wy ons wel verschooning, wegens onze uitvoerigheid, te zullen vinden; te meer, wyl onze bedoeling geen andere is dan de bevordering van 't algemeen

geluk

geluk der Kolonie, en de herſtelling der wanorders, die dikwyls de eene op de andere volgen. Daarenboven, heeft Vader Feijoo, Spaansch Jeſuït, in zyn Oordeelkundig Schouwtoneel (*Theatre Critique*) verſcheiden verhandelingen geſchreeven, over de Spooken en Waargeesten, met oogmerk om zyne Natie van 't blinde geloof dier dingen te geneezen; waarom zou het dan ons niet insgelyks geoorlofd zyn, te beproeven, of wy, door de meest geſchikte middelen, onze beminnenswaardige Kolonisten konden geneezen van een blind geloof, dat hun, zonder 'er om te denken, oneindige nadeelen berokkent?

LETTERKUNDE. LETTERKUNDIGE MAATSCHAPPYEN. BIBLIOTHEEKEN, ENZ.

Uit alles, wat wy in den loop deezes Werks gezegd hebben, heeft men genoegzaam konnen zien, dat de opvoeding in Suriname, ten allen tyde, veel te eng bepaald was. Men leert 'er niets anders dan ſchryven, eenige regels der rekenkunde, een weinigje letterkunst, en de eerſte beginſelen van de taal des lands en van het Fransch. Zodra een kind, met zyn 12de of 14de jaar, wel kan ſchryven, beſtelt men het by den eenen of anderen op de Sekretary, of elders om de konst van kopieeren te leeren. En wanneer het dit wel kan doen, zyn de Ouders voldaan, en beſchouwen hun kind als bekwaam, om merkelyke vorderingen in allerhande weetenſchappen te maaken. By gevolg kan de Letterkunde geen' grooten opgang in Suriname maaken. Voor den tyd van den Heer Mauritius wist men 'er, over 't geheel, niets van 't geen de fraaie letteren betreft: hy heeft dit op meer dan eene plaats gezegd, in zyn Digtkundig Werk, te Amſterdam by Schouten gedrukt, in 1753, onder anderen op bl. 166. Na dien tyd begon men zich langzaamerhand van Hollandſche, Spaanſche en Franſche boeken te voorzien, en met hulpe van eenige Franſche Europeaanen, van tyd tot tyd derwaards overgekomen, begon de ſmaak der Letterkunde toe te neemen. Ondertuſſchen is 'er nooit eenige Letterkundige Maatſchappy opgerecht voor den tyd van den Heer Gouverneur Texier; hebbende men het aan de bezorginge van hem en den Heer Fiskaal Wichers dank te weeten, dat 'er allereerst een Kollegie van Natuur-Onderzoekinge zy opgerecht, gelyk

reeds

reeds boven door ons is aangeſtipt (*u*). Reeds veele jaaren voor dien tyd had de Heer Montel, zynde een Portugeesch Jood en groot beminnaar der Franſche Letterkunde, eene geregelde verſtandhouding geopend met den Heer Marc. Michaël Rey, Boekverkooper te Amſterdam, en bezorgde veele Werken aan alle Surinaamſche Liefhebbers. Wylen de Heer Gouverneur Texier, de Heer Wichers, de Heer Lieutenant Kollonel Fredrici, de Geneesmeester van Wiert, Wylen de Heer Meinertshagen, de Geneesmeester Schilling, wylen de Heer van Dam, en verſcheiden andere liefhebbers, zo Christenen als Jooden, deeden in Suriname eene Bibliotheek oprechten, die zo groot en wel voorzien is van werken over allerhande ſoort van onderwerpen, datze voor geene in gansch Amerika behoeft te wyken, en verſcheiden groote Bibliotheeken van Europa evenaart. De ſmaak voor de

(*u*) Dit Kollegie beſtaat uit den Prezident, welke is de Heer Gouverneur, uit den Thezaurier, Sekretaris, en een genoegzaam aantal van werkende leden, die de beſchikking hebben van alles, wat tot onderhoud van het Kollegie vereischt wordt, als ook uit een groot aantal honoraire leden. Men vergadert 'er eens in de maand, en leest als dan de Memorien, die door de leden zyn ingeleverd, en nooit eenig ander onderwerp behelzen dan 't geen den Akkerbouw des lands, de Natuurlyke historie van 't zelve, en inzonderheid de Natuur- en Geneeskunde betreft; wordende daarin teffens en met groote naauwkeurigheid acht gegeeven op den ſtaat des Dampkrings, op de zwaarte der lucht, op de winden, die genoegzaam beſtendig in elke maand waaien, en op de graaden van koude en warmte, volgens den Thermometer en Barometer; eene waarneeming, die men verſchuldigd is aan de naarſtigheid en het geduld van den Geneesheer Schilling. Deeze maatſchappy, welker nuttige bedoeling eere doet aan derzelver oprechters, kan echter geen groote vorderingen maaken, om dat de honoraire leden, en die op de plantagien woonen, ſchoon het hun aan geen' ledigen tyd, tot het maaken van nuttige waarneemingen, ontbreekt, niets het minſte ter bevorderinge van dezelve toebrengen. Midlerwyl is het aantal der Memorien, die opentlyk in de Vergaderinge geleezen, doch tot hier toe door den druk niet gemeen gemaakt zyn, reeds zo groot, dat zy eenige boekdeelen in Quarto zouden vullen.

de Letterkunde, daar eens gevat hebbende, om dat men de noodige werken tot het voortzetten daarvan, ligtelyk verkrygen konde uit de Bibliotheeken van partikulieren, die dezelve gaarne leenden aan zulken, die 'er, ten hunnen gebruike, om verzochten, deed, ſedert eenige jaaren, den lust gebooren worden om Letterkundige Maatſchappyen op te rechten, in navolginge van die der Natuur-Onderzoekinge; maar over andere ſtoffen. Wy hebben over die der Portugeeſche Jooden geſproken, en daarvan zelfs het Proſpectus onder de Bewyſtukken ingelascht. Behalven deeze zyn 'er nog twee, welker leden eenmaal in de maand ſamenkomen, om elkanderen den inhoud mede te deelen van die werken, welke zy voor de Maatſchappy uit Holland ontfangen, en om dezelve onder elkanderen te verkoopen. Eene andere, onder den naam van *Surinaamſche Lettervrienden*, is opgerecht in 1786, en daarin doet men proeven op de Hollandſche Digtkunde en de zuiverheid der taal: ieder lid levert daarin 't geen 't best met zyn' ſmaak en bekwaamheid overeenkomt; 't welk, vervolgens, in gemeenſchap getoetst en verbeterd wordt. Alle jaaren doet men te Paramaribo één of twee boekdeelen drukken, behelzende de Digtkundige voortbrengzels van dit Kollegie.

Niet tegenſtaande dit zo ſchoone uiterlyke voorkomen, maaken de letteren 'er eenen geringen opgang: want de meeste bewooners, en zelfs verſcheiden leden van deeze maatſchappyen, geeven zich luttel moeite om zich met een boek te onderhouden, of over onderwerpen van Letterkunde te hooren ſpreeken; 't welk dikwyls te wege brengt, dat op de avonden der Vergaderingen, de Kollegien bykans zonder genoegzaame leden zyn, zelfs om die geenen aan te moedigen, welke zich de moeite geeven om eenig letterkundig onderwerp te bearbeiden. Midlerwyl zyn de Surinaamſche Kreoolen verpligt te erkennen, dat zy, die nooit Europa hebben gezien, noch eenigen anderen oord der Wereld, dan

dat

dat gewest van Guyane, hetwelk zy werkelyk bewoonen, het alleen aan deeze Heeren verſchuldigd zyn, dat verſcheidenen onder hen een' ſmaak voor de Letterkunde hebben gekreegen. De uitgebreide verzameling van Inſtrumenten, tot de Natuur - Genees - Gezigtkunde enz. behoorende, van den Geneesmeester Schilling, heeft hen zeer veele byzonderheden der Natuur doen kennen, die onmogelyk zyn te begrypen, wanneer men niet, door middel der opvoedinge, daar toe trapswyze is opgeleid. En zo de Kreoolen eens eenige algemeene kundigheden bezitten, het is alleen hun doordringend verſtand en natuurlyke geneigdheid, waardoor zy, in 't algemeen, in ſtaat zyn, om, zonder de hulpe van eenen meester, de gevolgen te vatten, die 'er eigenaartig uit voort vloeien. Door eene enkele onderrechtinge vorderen zy meer, dan men elders in twee jaaren op de ſchoolen doet. Maar deeze onderrechting moet zich niet bepaalen tot de bloote beſpiegelende kennis (theorie) eener weetenſchap, waarin de Redeneerkunde eenen Europeaan tot genoegzaame kundigheden kan brengen, het onderwerp zy dan ook van wat aart het zy: neen, 'er wordt vereiſcht, dat de praktiek 'er altoos meê vergezelſchapt ga, wanneer de zigtbaare voorwerpen en hunne oogen, om zo te ſpreeken, hun verſtand meer dan elders verlichten, en hen den voortgang en overeenkomſte van 't geenze zien, gemakkelyker doen begrypen dan de Europeanen zelve. Men verklaare, by voorbeeld, aan eenen Kreool, dat de lucht, die wy inademen, werktuiglyk uit ons kan worden weggepompt, zo dat wy dezelve ten eenemaal misſen, hy zal 'er niets van begrypen; maar toon hem de Luchtpomp, en doe 'er eenige proeven meê in zyne tegenwoordigheid; hy begrypt 'er aanſtonds de mogelykheid en waarheid van; zelfs zal hy in ſtaat zyn, om daarover zeer verſtandiglyk te redeneeren.

Indien onze kundigheden niet zo bekrompen waren als die inderdaad zyn, of zo wy de vereischte bekwaamheid bezaten, om ons dieper in te laaten in de Overnatuurkunde des menschelyken verstands, misschien zouden onze geringe waarneemingen, schoon niet ten naauwsten aan elkanderen verbonden, ruime stoffe verschaffen voor wysgeerige navorschingen, welker grondslag het verstand en inborst van de Kreoolen in Amerika, en inzonderheid van Suriname zoude zyn, met meer andere zaaken, die, naar 't uiterlyke voorkomen, onbestaanbaar zyn met elkanderen.

De taal, die, over 't algemeen, hier te lande, gesproken wordt, is de Hollandsche: onder de Portugeesche Jooden voegt men 'er de Portugeesche en Spaansche by; en hoewel een groot deel der bewooneren ook de Fransche taal verstaat, echter is deeze 'er niet van zulk een algemeen gebruik als wel in Europa.

Uitgezonderd de verzameling van Insecten, die door Mevrouw Merian, sedert 1690, in Suriname vervaardigd werd, en by ieder een bekend is, heeft tot nog toe niemand goed gevonden, haare leerwyze in andere takken te volgen, noch haare verzameling te verryken met nieuwe ontdekkingen, die men op de plaats zelve gedaan had. Veelerlei waarneemingen en zelfs ontdekkingen, by toeval op de plaats gedaan, door verschillende persoonen der Kolonie, zyn 'er, die, zo ze verzameld wierden om 'er één lichaam van te maaken, een keurig werk voor den dag zouden brengen; doch waar zal men iemand vinden, die gedulds genoeg bezit, om 't geen dien aangaande hier en daar verstrooid is, by een te vergaderen, en waar zal men de middelen of den tekenaar vinden, om zulks uit te voeren, en alles in order te brengen? deeze schaarsheid van vereischte kundigheden dringt ons, den Leezer te wyzen tot het werk van Mevrouw Merian, en tot de algemeene Historie der Reizen, tom. 21. over de meest bekende insecten en planten van Suriname.

AL-

ALGEMEENE LEEVENSWYZE IN SURINAME. VERMAAKEN. SCHOUWTONEELEN, ENZ.

De beſchryving, welke men in *den Tegenwoordigen Staat van Amerika*, (een werk reeds meer dan eens door ons aangetrokken) ontmoet, wegens de bewooners der Kolonie en hunne algemeene leevenswyze, is inderdaad hoonende en beleedigende voor hun. Ook kan 'er niets, dat valſcher en lasterlyker is, worden uitgedacht. De Surinamers zouden verdienen, dat menze voor de grootſte zuipers en verachtelykſte weezens van de ganſche Wereld hield, zo maar alleen 't kleinſte gedeelte, van 't geene men daar aantreft, waar bevonden wierd. De bewooners der Kolonie zyn, over 't geheel, arbeidzaam, zindelyk in hunne bezigheden, en zeer yverig in het vervullen van hunne pligten ten voordeele des geenen, dien zy dienen. 't Is waar, dat zy liefhebbers van ſterke dranken zyn, en, in 't algemeen, veel gebruik maaken van Genever en Rum; maar echter zyn zy geen dronkaarts, ook ſtellen zy zich door dronkenſchap nooit op eene ſchandelyke wyze ten toon. 't Zyn alleen de kleine kroegjes, die door de matroozen, en ander volk van de laagſte klaſſe, tot negen uuren 's avonds, bezocht worden, waar in men nu en dan 't gewoone rumoer van bezoopenen verneemt; maar de overige bewooners neemen zulk eene lofwaardige zedigheid en gemaatigdheid in acht, dat men misſchien daarvan maar zeer weinige voorbeelden in de andere Kolonien zal aantreffen. Nooit hoort men 'er van iets, dat de goede order der maatſchappy in de war kan brengen; nooit verneemt men 'er eenig geraas langs de ſtraaten, noch by nacht eenig gezelſchap van jonge losbollen. 't Is eindelyk iet zeldzaams, dat

de eene buurman zich over den anderen beklaagt, of dat 'er eenig geweld op ſtraat gepleegd wordt. Men leidt 'er in tegendeel het eenpaarigſte en bedaardſte leeven, dat men uit kan denken. Wanneer de Nieuwspapieren uit Europa 'er ontbreeken, is alles eenigzins bedrukt en treurig; men heeft zelfs geene onderwerpen om 'er elkanderen over te onderhouden; en by gebrek van nieuwstydingen of eenige andere nieuwigheden, ſpreekt men doorgaans over niets anders, dan de algemeene zaaken des lands. Ieder ſnapt, naar zyn eigen gedachten en in volkomen vryheid, over de ſtaatsregeering, 't huishoudelyk beſtier, de hangende pleitgedingen, en de gunſtige of ongunſtige Jaargetyden tot de inoogſting van de Koffy, het Katoen enz. op de plantagien. Zy die liefhebbers van leezen zyn, onderhouden zich met iemand van dezelfde liefhebbery; maar zo ras 'er volk komt laat men zulks vaaren, om over wat anders, en menigmaal over dingen van geen belang altoos, met elkanderen te ſpreeken, en den tyd te korten. De een gaat by den anderen wanneer het hem goed dunkt, met de vryheid van een' goed vriend, zet zich aan de tafel, blyft 'er, praat en gaat zonder veel pligtpleegingen of gedwongenheid: en dit is overal hetzelfde, met dat onderſcheid echter, dat de klaſſen der bewooneren, niet tegenſtaande hunne algemeene vryheid, onvermengd blyven. Verſcheiden Loges van Vrymetſelaaren, in de vereischte order ingeſteld, zo van Jooden als van Christenen, die elkanderen over en weder bezoeken; eenige danspartyen, dikwyls uit partikulieren, die 'er de kosten van draagen, beſtaande; een byzonder Kollegie van ſpeeloeffening voor de avonden; verſcheiden herbergen, waarin men eenige ververſching gebruikt eer men gaat eeten; rondloopende gezelſchappen onder lieden van het eerſte fatſoen, die alle acht of veertiendagen, dan by den eenen, dan weder by den anderen, gehouden worden; twee Schouwburgen van Hollandſche

ſche Toneelpoëzy, de eene van Christenen, en de andere van Jooden, waar over wy reeds voorheen geſproken hebben; ſpeelende men in dien der Jooden twaalf, en in dien der Christenen zes of acht ſtukken, in het jaar; namiddags wandelingen te paard of met de koets, naar dat het vermogen der lieden zulks toelaat enz. Zie daar, in 't algemeen, de tydkortingen, welke in de ganſche Kolonie gebruiklyk zyn. Nog kan men van verre de meesten zeggen, dat zy gewoon zyn elkanderen maar alleen aan hunne byzondere huizen te onderhouden, en van alle die gemelde openbaare plaatſen geen gebruik maaken, dan maar alleen nu en dan: weshalven men met waarheid kan zeggen, dat de leevenswyze, die men in Suriname leidt, hoewel treuriger en ſomberder dan op eenige andere plaats der wereld, evenwel de heilzaamſte van allen is. Al wat de ryke 'er kan hebben, is eveneens verkrygbaar voor den armen; en uitgezonderd de goede cier, eene geheele ſchaare van ſlaaven tot verrichtinge der huisdienſten, en eenige huisgeraaden van enkele praalery, kan een man van een maatig inkomen 'er even zo veel uitvoeren, als een ſchatryke met zyne duizenden jaarrente. Op de plantagien zyn de Direkteurs, in 't algemeen geſproken, gewoon met het krieken van den dag op te ſtaan, de omliggende plaatſen te bezien, in de tuinen te gaan, en vervolgens weder naar huis te keeren, om hunne Koffy of Thee te nuttigen; dat gedaan zynde, gaan zy op nieuw het werk bezien, dat de Negers verricht hebben, en keeren doorgaans te tien uuren te rug; als dan ontbyten zy rykelyk, ontvangen de onderlinge bezoeken van hunne vrienden en andere Direkteuren: of zo zy alleen zyn, begeeven zy zich, tot twee of drie uuren in den namiddag, ter ruste; gaan daar op weder de plaatſen, waarop gewerkt wordt, bezoeken, en houden hun middag en avondmaal teffens, doorgaans te zes uuren in den avond; op deeze wyze,

ze, en met zulk eene gelykheid, ſlyten zy hun leeven lekkerlyk. Zo 'er al eenigen onder hen zyn, die zich vol drinken en zuipgezelſchappen met hunne buuren houden, daar uit moet geen gevolg getrokken worden ter beſchuldiginge van de overige Direkteuren, even of die zich aan deeze ſtrafbaare ongeregeldheden ſchuldig maakten; gelyk de Schryver van de Post van den Neder-Rhyn No. 525, ten hunnen opzigte, kwaadaartiglyk heeft onderſteld.

De taak, die wy ons hadden voorgeſteld, hebben wy hier mede afgedaan, in zo verre zulks van ons afhing, en de redenen van Staatkunde en welvoegzaamheid ons in verſcheiden opzigten hebben toegelaaten; wy twyffelen geenszins of 'er ontbreeken in dit Werk zeer veele zaaken, die men in het zelve wel verlangen zoude, en wel inzonderheid dezulke, die vatbaar voor zeer gewigtige aanmerkingen, en uitgebreide ontwikkelingen zouden zyn, zo ten opzigte der Jooden in het byzonder, als van de Kolonie, beneffens haaren Natuurkundigen, Zedelyken en Staatkundigen toeſtand, in het algemeen. Maar zo dit Werk, ondanks zyne gebreken, waardig is om de aandacht van het Publiek tot zich te trekken, en eenigzins kan mede werken tot het te wege brengen van zulk eene veranderinge van zaaken, welke gunſtig zy voor eene Natie, die ſedert zo veele eeuwen ongelukkig is, als dan zullen wy ons zelven zeer gelukkig ſchatten.

De opgave der lands produkten maakt wel, in het oorſprongklyk Fransch, een afzonderlyk hoofddeel uit; doch wy hebben gedacht, dat het den leezer aangenaamer en gemaklyker teffens zou zyn, alles als met één' opſlag van het oog te konnen beſchouwen; waarom wy alle de produkten, op één vel, by wege van tafel, hier neven voegen.

NAAM.

T DE IE,

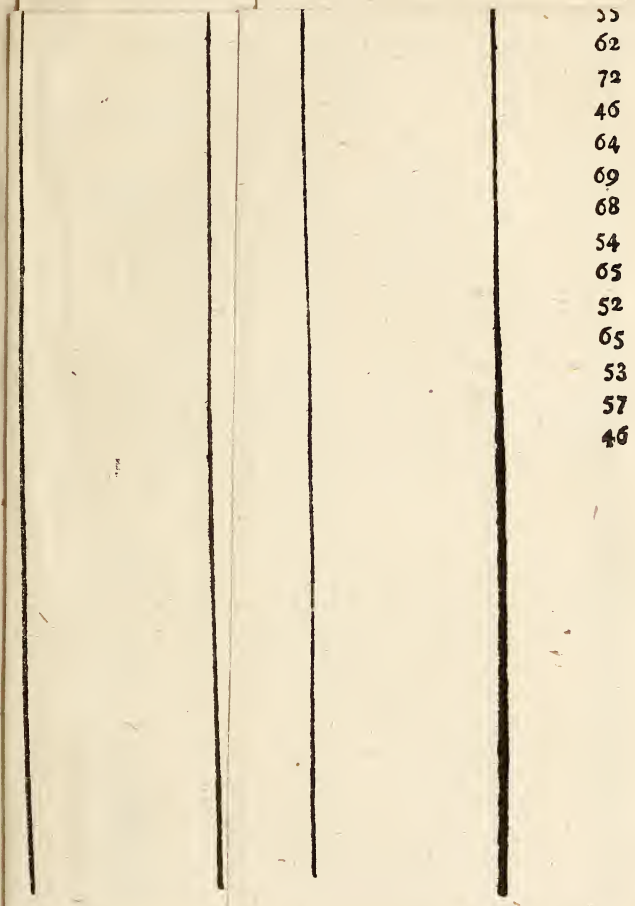

uit Surinaen ontdekken.

Deel tegen over bladz. 76.

STAAT VAN UITVOER UIT DE KOLONIE VAN SURINAME,

Sedert het begin deezer Eeuw tot aan het jaar 1788.

Jaren	Vaten Suiker.	Ponden Koffy.	Ponden Kakao.	Ponden Katoen.	Ponden Tabak.	Ponden Rokou.	Ponden Indigo.	Ponden Letterhout.	Ponden Ruw Wasch.	Ponden Verfhout.	Gallons Copaïba-sche Gom.	Oncen Goud.	Ponden Bast van Symaroubs.	Schepen uit Suriname naar Holland vertrokken.
1700	10500							2300						
1701	10550							3100						
1702	10572							1350						
1703	10700							4700						
1704	12100							6800						
1705	12860							8700						
1706	1468½		900	650				10600						16
1707	18499½		915	325		100		10800						10
1708	12125¼					925		4500						14
1709	18401			743		300		7758						13
1710	15661			1543		600		50000			80			17
1711	21546½						150	30920			161			21
1712	21695½			2587			138	46645			46			29
1713	14568½			2765	1215	1712		18685						17
1714	22028½			3030		6865	1328	9424						22
1715	19532½		400	1780		4419	532	65611						24
1716	17639½		800	900		4700	109	56049						23
1717	14552½			708		1875	100	18602	600		13			17
1718	12435½		1100	1488		2100	1100				80			14
1719	17316½			760		2169		1500		2700	36			22
1720	19180¼			1550		1000	180	1000						20
1721	25848½			2180		230		20936						27
1722	29866½			2242		630	250	82385						32
1723	20734			1540		200	505	111783						25
1724	25818	5627		974				157908						29
1725	22190½	46086	190	865		300		17864						24
1726	24832½	142702	3249	2[illegible]		965		17000						20
1727	26660½	207373	4659	350		210		5250			100			28
1728	25836	230162	1372			315								27
1729	26248½	272165	339	156	10464									27
1730	27100	503667				783								29
1731	23241½	530032		1130		714								26
1732	27356	1,101,147	3168	191		81								22
1733	20756½	789097	2694	81								5		26
1734	22488	1,257,936	3555	66										30
1735	17169½	1,376,335	3875	316										28
1736	25525½	1,620,365	14550	533			14							35
1737	21560½	3,256,472	16933	437	302			6830						34
1738	22648½	2,401,260	30315	1677				9250		3537				33
1739	19131	3,184,933	56951	2206										36
1740	24228	4,971,246	77853	3334				17621		4956				44
1741	25362½	4,863,447	164011	1307										50
1742	30693½	2,765,702	225058	1119										50
1743	19738½	3,007,014	256892	876		392								47
1744	22342½	3,497,121	407011	1015		238	270	11200	5700					46
1745	22853½	2,392,776	674749	528		565								48
1746	19691½	2,577,864	547235	557				6903						43
1747	18134½	4,100,001		510										38
1748	20069	1,407,547	320861	581										40
1749	22741½	3,167,021	287896	300	29045									40
1750	30754½	3,536,339	338882	814	1988									49
1751	28153½	4,331,298	205307	3572	2168									49
1752	28324	5,356,480	313218	5217	2575									59
1753	15280	2,888,650	140319	8392	2730			11643		20000			2179	39
1754	19284	6,350,745	145392	4959	5627			9897		1475				56
1755	16417½	2,871,572	85332	8803	1420			43921						38
1756	22501	6,763,627	163712	1449				4861						52
1757	18169	8,696,486	107404	1838				7110						55
1758	14998	6,789,286	123842	785										46
1759	18737½	10,859,313	102012	2078										53
1760	21014	10,206,487	128404	1292										50
1761	[illegible]	[illegible]	142724	1834										55
1762	21961	12,239,001	113928	6116										62
1763	21869½	13,712,281	119108	8701	4630									72
1764	20630	9,454,390	131050	34341										46
1765	20121	13,809,000	160530	50780										64
1766	19820	14,200,200	230300	138119										69
1767	21019	23,780,400	295132	208315										68
1768	21763	10,906,000	410532	257302										54
1769	20915	14,786,045	274320	227967										65
1770	14730	9,860,750	230547	168260										52
1771	20314	11,971,000	465714	213985										65
1772	19780	12,680,125	390945	93985										53
1773	16981	16,315,138	381909	185457										57
1774	13313	12,016,117	516630	125128										46
1775	20255	13,300,000	733338	144428										
1776	17350	11,750,000	650155	330127										
1777	16390	12,950,500	720430	310125										
1778	15975	11,150,300	630170	280000										
1779	14795	13,100,800	530430	430175										
1780	15700	11,750,000	570350	650800										
1781	16980	11,971,116	571150	840200										
1782	17327	10,812,814	580345	975546										
1783	15673	12,587,535	490855	1125454										
1784	14324	11,913,465	560194	1020587										
1785	16176	9,787,300	670136	930413										
1786	16750	12,976,170	675940	936700										
1787	15744	12,129,756	802724	925967										

Het getal der Schepen, sedert 1774, tot hier toe uit Suriname vertrokken, hebben wy niet konnen ontdekken.

Te plaatzen in het Tweede Deel tegen over bladz. 76.

NAAMLYST

DER

AMPTENAAREN.

GOUVERNEUR GENERAAL.

Na onze Historie ten einde gebragt te hebben, oordeelen wy niet kwalyk te zullen doen, met hier te laaten volgen, eene Naamlyst zo van de Heeren Gouverneurs, die in 't beſtier der Kolonie van Suriname, onder verſchillende Meesters in Europa, op elkanderen gevolgd zyn; als ook der Kommandeurs, Fiskaalen en meer andere Amptenaaren der Kolonie, ſedert derzelver eerſte oprechtinge tot op den tegenwoordigen tyd.

Onder de Engelſche Heerſchappy.

Het jaar 1665. . . . . Frans Lord Willougby van Parram, alleen tot het jaar 1662.

Onder den gemelden Lord Willougby en Laurens Hyde, uit kracht van het Charter van Karel den II, Koning van Engeland, gedagtekend den 2 van Wiedemaand 1662.

GOUVERNEUR.

1662 tot 1667. De Heer . . . Biam.

Onder

Onder de Provincie van Zeeland.

1667 den 27 van Sprokkelm. Mr. Abraham Crynsſen, Vice-Admiraal, overwint de Kolonie, en laat daar als Gouverneur

1667. Wiedem. Den Kapitein Maurits de Ram, Gouverneur Generaal, benoemd door de Staaten van Zeeland, zonder, daar in de Algemeene Staaten te kennen.

1668 Winterm. tot in 1678. De Heer Filips Julius Lichtenberg, op wien, volgens aanſtellinge van Hunne Hoogmogenden en den Prinſe van Oranje, uit kracht der Souverainiteit, welke zy over de Kolonie altoos behouden hebben, volgde

1678 Grasm. tot in 1680. De Heer Johannes Heinſius, geſtorven in het laatst van Grasmaand 1680. Sedert dien tyd en tot in 1682, ſchynt uit een vertoog van den 6 der Bloeimaand 1680, te blyken, dat de Kolonisten begeerden, dat 'er, in plaats van eenen Gouverneur, 12 Raaden van Policy, voor die zeven, welke zy reeds hadden, benoemd zouden worden; en dat van die twaalf ieder eene maand, in hoedanigheid van Gouverneur, in den Raad zoude voorzitten. Na dat hier over met de 7 dienende leden van den Raad vry wat geſchils was voorgevallen, beſloot men hun getal met vyf perſoonen te vermeerderen, naamelyk

1. Den Heer Nikolaas Bruynings Wilderlandt.
2. Mr. Izaak van Muldert.
3. Mr. Gerrit Wobma.
4. Filip Bregt.
5. Mr. Adriaan Hoogenkamp.

Deeze ſchikking had (althans ten opzigte der voorzittinge) niet de minſte uitwerking: want uit de Privilegien der Jooden is het blykbaar, dat de Heer Laurens Verboom, Kommandeur, ten tyde van den Gouverneur Heinſius, zo even door ons genoemd, de Kolonie, na 't overlyden van den zelven, *ad interim* als Gouverneur heeft beſtierd, ſchoon hy geen' anderen tytel dan dien van Kommandeur aannam: dus kan men voor opvolger van wylen den Heer Heinſius, ſedert Bloeimaand 1680, tot op de komſte van den Heer van Sommelsdyk, zo als men in 't vervolg van deeze Naamlyst zal zien, zeer wel ſtellen

1678 Bloeim. tot Slagtm. 1683. Den Heer Kommandeur Laurens Verboom.

ONDER DE HEEREN VAN DE DIREKTIE.

De Staaten van Zeeland, de Kolonie afſtaande aan de West-Indiſche Maatſchappy, en deeze weder aan drie Mede-Eigenaaren, toen bekend by den

den naam van Geoktrooieerde Societeit van Suriname, werd de Heer Cornelis van Aarsſens, Heer van Sommelsdyk, één der mede eigenaaren, uit kracht van hun aangegaan verdrag, benoemd tot Gouverneur Generaal der Kolonie.

1683, 24 van Slagtm. tot 19 van Hooim. 1688. Mr. Cornelis van Aarsſens, Heer van Sommelsdyk, zo even gemeld, ſedert den 24 van Slagtmaand, wanneer hy in Suriname aankwam, tot den 19 van Hooim. 1688, wanneer hy moorddaadiglyk omkwam, werd, by voorraad, opgevolgd, door

1688, 19 van Hooim. tot den 25 dier zelfde maand. Den Heer Laurens Verboom.

1688. 25 van Hooim. tot den 8 vanLentem. 1689. De Raad van Policy, met den Kommandeur, den Heer Abraham van Vreedenburg, tot op de komste van

1689 tot 1695. Den Heer Jan van Scherpenhuizen, den 8 van Lentemaand 1689, en ontſlagen in 1695.

1695 tot 1706. De Heer Paulus van der Veen, den 20 van Wynmaand 1695, ontſlagen in 1706.

1706 - 1707 Mr. Willem de Gruyter, den 23 van Wynmaand 1706, en geſtorven in 1707.

1707 - 1715. Mr. Jan de Goyer, den 15 van Grasmaand 1707, en geſtorven in 1715.

1716 - 1717. Mr. Johan Mahony, den 22 van Louwmaand 1716, en geſtorven in 1717.

1718 - 1721. Mr. Jan Coutier, den 2 van Lentemaand 1718, en geſtorven in 1721.

1721 - 1727.

1721 - 1727. Mr. Henrik Temminck, den 1 van Wynmaand 1721, en geſtorven in 1727.

1728 - 1734. Mr. Charles Emilius de Cheuſſes, den 26 van Hooim. 1728, en geſtorven in 1734.

1734 - 1734. Mr. J. F. C. de Vries, toen Kommandeur, by voorraad ſedert Sprokkelmaand 1734, tot den 9 der Hooimaand des zelfden jaars, wanneer daar aankwam

1734 - 1735. De Heer Jakob Alexander de Cheuſſes, den 9 van Hooimaand 1734, geſtorven in Sprokkelmaand 1735.

1735 - 1737. Mr. Jan Ray, den 6 van Hooimaand 1735, en geſtorven in 1737.

1737 - 1741. Mr. Gerard van de Schepper, den 11 van Herfstmaand 1737, en geſtorven den 1 van Slagtmaand 1741.

1742 - 1751. De Heer Jan Jacob Mauritius, den 7 van Sprokkelmaand 1742, naar Holland gezonden door de Kommisſariſſen van den Prinſe, behoudens eere en inkomen, in Bloeimaand 1751, op wien, één maand daarna, by voorraad, volgde de Prezident van 's Prinſen Kommisſariſſen

1751 - 1752. De Heer Baron van Sporcke, in Bloeimaand 1751, en geſtorven den 7 van Herfstmaand 1752. zynde, by voorraad, opgevolgd door den Kommandeur

1752 - 1754. Den Heer Wigbold Crommelyn, in Herfstmaand 1752, tot den 6 van Lentemaand

maand 1754, wanneer daar aankwam de werkelyke Gouverneur,

1754 - 1756. De Heer Pieter Albert van der Meer, den 6 van Lentemaand 1754, en geſtorven in Oogstmaand 1756, op wien, wegens afweezigheid van even gemelden Heere Crommelin, by voorraad, volgde

1756 - 1757. De Heer Jan Nepveu, toen Fiskaal en Sekretaris van den Raad van Policy des Lands, na alvoorens alle de laagere rangen bekleed te hebben; zo dat men kan zeggen, dat de Heer Nepveu de zelfde loopbaan in Suriname heeft betreeden, als de Heer Abraham Patras, Gouverneur, in de Oost-Indien; en 't geen nog wel het merkwaardigſte is, beſtaat daarin, dat de Heer Nepveu in Suriname zynen loop, bykans op den zelfden tyd, begon, waarop de Heer Patras den zynen in de Oost-Indien ten einde bragt, naamelyk in 1734 (x).

De Heer Nepveu bekleedde derhalven den post van Gouverneur tot de komſte van den Gouverneur,

1757 - 1769. Mr. Wigbold Crommelin, den 2 van Lentemaand 1757. Hy ſtond zyne waardigheid, met goedvinden van de Heeren der Direktie, den 27 van Wynmaand 1769, af aan

1769 - 1779.

(x) Men zie de Leevensbeſchryvingen der Hollandſche Gouverneurs van Oost-Indien, in Quarto bl. 219.

1769 - 1779. Mr. Jan Nepveu, zo even gemeld, den 27 van Wynmaand 1769, en geſtorven den 27 van Sprokkelmaand 1779.

1779 - 1783. Mr. Bernard Texier, in 't eerst by voorraad, en daarna werkelyk Gouverneur geworden, geſtorven den 25 van Herfstmaand 1783.

1783 - 1784. Mr. Wolfert Jacob Beeldſnyder Matroos, by voorraad, wegens het vertrek van den eerſten Fiskaal, den Heer J. G. Wichers, naar Holland, voor het afſterven van den Heer Mr. Texier, den 25 van Herfstmaand 1783, tot den 23 van Wintermaand 1784, wanneer aldaar aankwam de eigentlyke Gouverneur Generaal der Kolonie, met den tytel van Generaal Major in dienst van Hunne Hoogmogenden,

1784 - De Heer Jan Gerard Wichers, thans nog in leevenden lyve.

KOMMANDEURS.

Wie onder de regeeringe der Engelſchen, als ook ten tyde van de Gouverneurs J. Lichtenberg en J. Heinſius, het ampt van Kommandeur, of een ander van gelyke waardigheid, bekleed hebben, is ons niet gebleeken; doch geduurende het beſtier der Zeeuwen werd de post van Kommandeur bekleed door

1678 of 1679. Mr. . . . Verſture, genaamd de . . . . . en geſtorven, of naar

Europa vertrokken den . . . . .
Op hem volgde, nog onder het beſtier der Zeeuwen, tot in 1683,

1679 - 1688. Mr. Laurens Verboom, by tusſchenpoozinge Gouverneur geworden, door het overlyden van den Heer Heinſius in 1680, tot op de komſte van den Gouverneur van Sommelsdyk, wanneer de Heer Verboom zyne waardigheid van Kommandeur wederom aanvaardde, onder de Heeren der Direktie; zynde geſtorven den 25 van Hooimaand 1688.

ONDER DE HEEREN DER DIREKTIE.

1683 - De bovengemelde Mr. L. Verboom, die by zyn ampt van Kommandeur, ook nog met dat van eerſten Raad der Policy bekleed was, en daarenboven den Gouverneur, by deszelfs afweezen, of in geval van ziekte, in alle de zaaken der Kolonie, verving, werd in alle zyne bedieningen opgevolgd door

1688 - 1703. Den Heer Abraham van Vredenburg, den 3 van Herfstmaand 1688, naar Holland vertrokken in 1703.

1703 - 1725. Mr. François Antoine de Raineval, den 3 van Slagtmaand 1703, ontſlagen den 3 van Wynmaand 1725.

1725 - 1728. Mr. Johannes Bley, den 3 van Wynmaand 1725, tot den 16 van Herfstmaand

maand 1728, Kommandeur Emeritus geworden; geſtorven den 8 van Lentemaand 1731.

1730 - 1735. Mr. Joh. Franc. Corn. de Vries, den 12 van Grasmaand 1730, geſtorven den 4 van Lentemaand 1735.

1735 - 1737. De Heer Gerard van de Schepper, den 6 van Hooimaand 1735, Gouverneur geworden den 11 van Herfstmaand 1737.

1737 - 1742. Mr. Marcelus Brouwer, den 4 van Wintermaand 1737, geſtorven den 13 van Wintermaand 1742.

1742 - 1746. Mr. Filips Chambrier, den 30 van Bloeimaand 1742. ontſlagen den 30 van Wintermaand 1746.

1746 - 1748. Mr. Jean Louis Larcher van Kenenburg, den 22 van Wynmaand 1746, geſtorven den 10 van Bloeimaand 1748.

1748 - 1756. Mr. Wigbold Crommelin, den 9 van Wynmaand 1748, Gouverneur, by tuſſchenpoozinge, geworden, door den dood van den Baron Sporcke, in 1752, en werkelyke Gouverneur, door den dood van den Gouverneur van der Meer, in Oogstmaand 1756.

1756 - 1771. Mr. Charles Egon Delanges de Beauveſer, den 4 van Bloeimaand 1757, geſtorven den 1 van Grasmaand 1771.

1771 - 1772. Mr. Arend de Jager, den 3 van Hooi-

maand 1771, geſtorven den 30 van Louwmaand des volgenden jaars.

1772 - 1783. Mr. Bernard Texier, den 6 van Bloeimaand 1772 Gouverneur geworden, door 't overlyden van den Heer Jean Nepveu, in deeze hoedanigheid geſtorven den 25 van Herfstmaand 1783.

Na 't overlyden van den Heer Texier, heeft men het ampt van Kommandeur, en by gevolg ook dat van eerſten Raad der Policy, afgeſchaft, en in plaats daarvan heeft men 'er maar alleen een' Kolonel Kommandant der Militie: (zynde thans den Heer van Baerle) die zich niet in 't minst bemoeit met zaaken, die de Policy des Lands betreffen.

FISKAALEN.

1650 - 1683. Ons is niet bekend, wie met dat ampt bekleed zyn geweest ten tyde der Engelſchen en Zeeuwen; maar wel, dat, onder het beſtier der Heeren van de Direktie, daar als Fiskaal der Kolonie, waarmede toen en tot in het jaar 1745, geduurende het Fiskaals ampt van den Heer J. H. van Werven vereenigd was, de bediening van eerſten Exempt der Kolonie, betreffende de civile zaaken, heeft gediend.

1683 - 1683. Mr. C. Glimmer.

1683 - 1702.

1683 - 1702. Mr. P. Mumi.

1702 - 1703. Mr. H. Muilman.

1703 - 1708. Mr. C. de Hubert.

1708 - 1727. Mr. Samuël Althuſius.

1727 - 1735. Mr. Adriaan Wiltens.

1735 - 1745. Mr. Willem Gerard van Meel.

1741 - 1746. Mr. Jakob Halewyn van Werven: ten zynen tyde heeft men de bediening van Exempt der Kolonie wegens de Civile zaaken, afgeſcheiden van het Fiskaals ampt.

1746 - 1749. Mr. Nikolaas Antony Kohl.

1749 - 1749. Mr. Jakob van Baerle.

1749 - 1749. Mr. Jan Bavius de Vries, by voorraad.

1749 - 1759. Mr. Samuël Paul Pichot, benoemd door de Kommisſariſen van den Prins over de zaaken van den Heer Gouverneur Mauritius; doch nooit als zodanig erkend door de Heeren van de Direktie.

1751 - 1754. Mr. George Cortius, Fiskaal: geduurende zyn Fiskaals ampt ſtelde men twee Fiskaalen aan, en men voegde het ampt van Auditeur, of Fiskaal Militair, by dat van tweeden Fiskaal, waarmeê bekleed was

1754 - 1764. De Heer Jan Nepveu, tweede Fiskaal, en eerſte geworden door den dood van den Heer Cortius.

1764 - 1772. De Heer Bernard Texier, tweede Fiskaal, die door de bevorderinge van den Heer Mr. Nepveu tot de bediening van werkelyken Gouverneur, werd

aangeſteld tot Eerſten Fiskaal in 1769, en Kommandeur tot in 1772.

1772 - 1780. De Heer J. G. Wichers Eerſte Fiskaal.

De Heer J. H. van Heemskerk, Tweede Fiskaal, welke ontfanger zynde geworden van 't Komptoor der kas tegen de Marrons, tot Opvolger kreeg

1780 - 1785. Den Heer Cornelis Karſeboom, thans nog in leeven, en Eerſte Fiskaal geworden zynde, door de bevorderinge van den Heer J. C. Wichers tot de waardigheid van Gouverneur in 1784, werd tot Tweeden Fiskaal aangeſteld

1785 - Slagtmaand. 1787. De Heer van Meurs, geſtorven in Slagtmaand 1787; zynde de plaats van Tweeden Fiskaal, van *Auditeur* en Preadvizeur van den Raad der Civile Justitie, waarover ons in 't vervolg te ſpreeken ſtaat, vakant.

KONTROLLEUR GENERAAL,

OF

MEESTERS VAN DE FINANTIEN DER KOLONIE.

1766. Dit Ampt werd allereerſt ingeſteld door de Heeren van de Direktie, geduurende het Fiskaalſchap van den Heer Mr. Jean Nepveu in 1765 of 1766, en aan hem opgedragen. Het zelve was

was toen van weinig aanzien, en bragt niet meer op dan *f* 1200, ten verzoeke van den Heer Nepveu. Het zelve kwam vervolgens in handen van den Tweeden Fiskaal, den Heer Texier, op welken, met merkelyke veranderinge, zo ten aanzien van gezag, als van uitgestrektheid deezer bedieninge en derzelver inkomsten, volgde

De Heer F. E. Becker, die 'er, eenigen tyd daarna, voor bedankte, en met nog meerder uitgestrektheid van gezag, en grooter bezoldinge, werd opgevolgd door

Den Heer Mr. W. J. Beeldsnyder Matroos, Gouverneur *by tusschenpoosinge* geworden in 1783: en, na de komste van den werkelyken Gouverneur Wichers in 1784, begeerende aangesteld te worden tot Ontfanger van 't Komptoor der uit- en ingaande rechten der Kolonie, kreeg hy tot opvolger in 't ampt van Kontroleur Mr. Frans Gomarus, thans nog in leeven.

PREADVIZEUR VAN DEN RAAD DER CIVILE JUSTITIE.

Dit ampt werd ingesteld door de Heeren der Direktie, ten tyde van den Gouverneur Texier, en de eerste die daarmee bekleed werd was

1781. De Heer Cornelis Karsseboom, Tweede Fiskaal der Kolonie en Auditeur; Eerste Fiskaal zynde geworden, in 1784, kreeg hy tot Opvolger

1785. Den Heer C. Meurs, gestorven in 1787; doch thans is deeze post vakant.

SEKRETARISSEN DER BEIDE RAADEN.

Onder de Engelsche beheering.

1662 - 1667. De Heer Jan Pary.

Onder de Zeeuwen.

1680. De Heer A. van Gheluive.

Onder de Direktie.

Sedert eenigen tyd had men 'er twee Sekretarissen teffens, den eenen voor den Raad van Policy, den anderen voor den Civilen Raad, die zonder onderscheid voor beide hoven dienden.

1684. De Heer Markus Broá.

1688. Mr. Adriaan de Graaf.

1703. Mr. Abraham Kinkhuyzen.

1717. Mr. N. Strauch. } te gelyk benoemd.
1717. Mr. Abm. Grommé. }

1717. Mr. Wil-

1717. Mr. Willem van der Waayen.
1726. Mr. Abraham Bols.
1726. Mr. Pieter Brand.
1734. Mr. Willem Gerard van Meel, Fiskaal geworden in 1735.
1735. Mr. Ephraim Comans Scherping.
1737. Mr. Cornelis Graafland, Jakobszoon.
1746. Mr. Jakob van Baerle, Fiskaal geworden in 1749.
1749. Mr. Jakob Frederik du Fay.
1751. Mr. Jean Nepveu, Tweede Fiskaal geworden in 1754, echter dienende als Sekretaris tot op de komste van
1755. Mr. Willem van Stamhorst, de Jonge.
1755. Mr. Anth. Voërst van Aversberg.

SEKRETARISSEN.

1751. De Heer François Ewoud Becker.
1764. Mr. Amadeus Constantinus Valencyn.
1768. Mr. Albert de Milly, Ontfanger van het Komtoor der in- en uitgaande rechten geworden in 1780, en naar 't Vaderland vertrokken in 1784.
1773. Mr. W. J. Beeldsnyder tot op zyn vertrek naar Holland, en, geduurende zyn afweezen bekleedde de eerste gezwooren Klerk der Sekretary
1776. Mr. J. E. Vieira, zyne plaats. De Heer Beeldsnyder, uit Holland te rug komende met de bediening van Kontrolleur, treedt op als Sekretaris.

1780. Mr.

1780. Mr. A. Gootenaar.

1780. Mr. C. Graafland, naar 't Vaderland te rug gekeerd in Slagtmaand des zelfden jaars.

1780. Mr. C. Rappardt, geſtorven in Wintermaand 1781.

1780. Mr. A. J. Halloy, verliet zyn' post in 1783.

1783. Mr. J. J. Wohlfahrt, voor het Politieke.

1786. Mr. Griethuizen, in plaats van den Heer Gootenaar, overleeden in dit jaar, voor het Civile; zynde deeze twee laatſten nog werkelyk in bedieninge.

* * * *
* * *
* *

BEWYSSTUKKEN,

DIENENDE TOT OPHELDERING DEEZES WERKS IN BETREKKINGE TOT DE JOODSCHE NATIE, GEVESTIGD IN SURINAME.

No. I.

Vryheden onder Exemptien, door de Bewindhebberen van de Geoctroyeerde West-Indiſche Compagnie ter Vergadering van de Negentienen, geaccordeerd en toegeſtaan aan *David Naſy* en Medeſtanders, als Patroon ofte Patroonen van een Colonie op 't Eiland Cajana ofte andere Plaatſen aan de wilde Kust van West-Indiën, by haar op te richten.

Art. 1.

De voorſz. *David Naſy* en Medeſtanders werden geconſenteerd en toegeſtaan een Colonie op te richten van vier of vyf mylen land op het Eiland ofte Rivieren van Cajana, beſtaande in zo veel Landeryen als door de Coloniers zullen werden gecultiveerd, mids blyvende zo verre van de Colonie van Cajana, dat zy de Ingezetenen van dien aldaar niet hinderlyk en zyn zal, dezelve gehouden zyn de voorſz. Colonie te bepotiveeren

veeren ende bezetten in den tyd van vier eerstkomende jaaren, aanvang neemende ten langsten op primo September 1660, op pœne indien zulks op en binnen dien tyd niet en komt te geschieden, dat als dan de ongecultiveerde, onbearbeide, onbewoonde, of onbeheerde Landen wederom zullen vervallen aan de Compagnie, om by tyd en wyle daar mede zodaanig te handelen als haar goed dunken zal.

Art. 2.

En zullen de gemelde *David Nassy* en zyne Medestanders hebben en genieten de Jurisdictie over de Baaijen die in zyne op te richtene Colonie bevonden werden, en de helfte van de Rivieren die aan beide zyde van de gemelde Colonie, daar van by nadere aanwyzinge te doen, gelegen zyn; mids dat de Compagnie voor haar en die aldaar uit haaren naam zoude mogen verschynen, de vrye Vaart en Negotie in de gemelde Baaijen en op de voorsz. Rivieren, zo wel als de op- en nedervaart aan haar, is behoudende.

Art. 3.

Werd den gemelden *David Nassy* en zyne Medestanders ook toegelaaten de vrye en alodiaale eigendom ten eeuwige dagen, van de voorsz. Colonie met de appendentien en de dependentien van dien, voor zo veel hem daar van en zyne Medestanders, in den tyd van vier jaaren zal zyn bevolkt, bearbeid, beheerd, aangeweezen en gecultiveerd, en zullen dien volgende dezelve daar van vermogen te disponeeren voor altoos by Testament, Contract, Verbintenis ofte anderszins, zo men hier van zyne vrye eigen Goederen vermag te doen, zonder dat nogthans zodaanig Testament of Contract

plaats

plaats zal hebben, indien de Colonie daar door van deezen ſtaat en Compagnie zouden werden afgeſneeden en aan andere Landen gebragt.

Art. 4.

En zal de meergemelde Colonie mede werden geaccordeerd en toegeſtaan, hooge, middele en laage Jurisdictie, die waargenomen zal worden in manieren als in Articul 14 werd uitgedrukt.

Art. 5.

En zal de voorſz. Colonie by hem *David Naſsy* en zyne Medeſtanders bezeeten worden by form van leen, ſtellende ten dien einde ſuffiſantelyk een perſoon ofte meer perſoonen daar op het leen geconfereerd zal werden, met betaaling van zekere Heeregewaaden, ter waarde van zestig guldens.

Art. 6.

Blyvende niet te min de Souverainiteit en de Hooge Overigheid met al het geene daar aan dependeerd, aan Hun Hoog Mogende en de Compagnie, voor zo verre dezelve het octrooy daar toe is gerechtigd.

Art. 7.

Ook zullen de Jooden genieten zodanige vryheid van conſcientie met publique Excercitie, Sinagoge en Schoole, gelyk by hen lieden gebruikelyk is in de Stad van Amſterdam, volgens de Leere van hunne Ouderlingen, zonder eenige verhinderinge, zo in 't

Diſtrict

Diſtrict van deeze Colonie als in alle andere plaatſen van onze Domeinen, en dat met alle Exemptien en Vryheden die onze ingeboore Burgers genieten; want wy hen lieden voor zodanig houden, en de voorſz. Patroon, en zyne Medeſtanders zullen gehouden zyn te conſerveeren de voorſz. vryheid van conſcientie, onder alle hunne Coloniers, van wat Natie dezelve zouden mogen zyn, en dat met de exercitie en de publique oefeningen van de Gereformeerde Religie, als alhier te Landen is geſchiedende.

Art. 8.

De Compagnie ſtaat aan den voornoemde *David Naſſy* en zyne Medeſtanders toe, vrydom van Tienden voor den tyd van twintig jaaren, van dewelke hy aan zyne Coloniers zal vermogen te geeven zo veel jaaren vrydom, als hem geraade dunken zal, als mede vrydom van Hoofdgeld en andere Schattingen, dewelke na de expiratie van de tien jaaren tot de twintig jaaren toe, zullen ontvangen worden, en gebruikt worden tot vervulling van de gemeene Lasten, opbouwing van gemeene Werken ofte Fortificatien aldaar, en zal, na de expiratie van de twintig jaaren, 't een en ander, zo Tiende als Hoofgeld, komen ten behoeve van de Compagnie.

Art. 9.

Iemand van deeze Coloniers, het zy door hem zelfs ofte iemand in hunnen dienst zynde, koomende te ontdekken eenige Mineraalen van Goud, Zilver of cristalle Geſteenten, Marmoren, Salpeter, ook Parelvisſcheryen, van hoedaanige natuur dezelve zoude mogen weezen, zullen zy die als eigen voor hen mogen bezitten

ten ende behouwen, zonder daar van eenige Lasten of Recognitien te betaalen binnen den tyd van tien jaaren, maar naar verloop van dezelve tien jaaren, zullen zy gehouden zyn een tiende part aan de Compagnie te betaalen van het geene daar van zal komen te procedeeren.

Art. 10.

De Coloniers in 't generaal, zullen voor den tyd van tien achter een volgende jaaren, ook vry zyn van des Compagnies gerechtigheid van al zodaanige goederen, als ten dienſte van de Landbouw, het bearbeiden van Mineraalen, 's Menſchen onderhoudt, opbouwing van Huizen, Logien, Vischſcheryen en diergelyke zaaken van nooden zyn, en van hier derwaards zullen gebragt worden.

Art. 11.

Gelyk deeze ook voor den tyd van vyf jaaren zullen vry zyn van 's Compagnies gerechtigheid, van Gommen, Verwen, Balſemen, Gewaſſen en andere waaren, geene uitgezonderd, die in haare Colonie vallen en door haar induſtrie gevonden, uitgemerkt en hier te Landen gebragt zullen worden, en zullen naar dien tyd daar van aan de Compagnie niet meer betaalen voor recognitie, als by andere worden betaald die daar omtrent gelegen zyn daar de Compagnie posſeſſie heeft.

Art. 12.

De Coloniers zullen met haare eigene, gehuurde,

bevrachte ofte wel der Compagnies Schepen, indien eenige by geval daar mogten komen, vermogen haare goederen alhier te Landen te transporteeren, en zullen gehouden zyn haare Equipagie naar de voorſz. Colonie ook alhier te landen, ter plaatſen daar eenige Kameren zyn, te doen, en ten dien einde dat voor zy beginnen te laaden, ten Comptoire aangeeven de groote, monteeringe en bemanninge van haare Schepen, ook ligten een behoorlyke commisſie van de Compagnie, volgens en in conformiteit van het gebruik van de Compagnie, en gelyk by alle anderen, vaarende in de Limiten van des Compagnies Octroy, werd gedaan; word mede toegeſtaan aan een ieder aldaar zodanig Vaartuig tot haar gebruik te houden als zy lieden zullen goed dunken.

Art. 13.

De Coloniers zullen vermogen, zo de gelegenheid van de Colonie zulks mogte toeſtaan, aldaar op te richten allerhande Vischeryen, zo van gedroogde als gezouten Visch, en zelve voor den tyd van twintig jaaren, vermogen te brengen in de West-Indiſche Eilanden van den Staat en elders, des dat zylieden niet en zullen vermogen van daar onder dat dekſel weg te voeren eenige Mineraalen, Gewasſen en wat zulks ook zoude mogen weezen, op pœne indien contrarie bevonden word, dat de Verzenders derzelve, ten behoeven van de Compagnie zullen verbeuren de waarde van al dien, behalven dat de goederen, zo die achterhaald en gevonden worden, ook verbeurd zullen zyn, ten behoeven als vooren.

Art. 14.

De Compagnie zal in de voorſz. Colonie ſtellen een Schout

Schout om de Juſtitie en Politie aldaar waar te neemen, mids dat de Colonie zodanig zynde, dat in dezelve particuliere Raaden of Rechters zouden dienen geſteld te worden, dat als dan de Patroon of Patroonen verdubbeld getal uit de bekwaamſte Perſoonen die in de Colonie woonen, zynde Nederlandſche Christenen en van de waare Gereformeerde Religie; zullen vermogen te nomineeren, op dat de Schout, ofte wel den geene daar aan de Compagnie 't oppercommando zal hebben gedefereerd, daar uit de plaats mag ſtellen.

Art. 15.

Alle zaaken, verſchillen en delicten zullen by de voorſz. Rechters worden getermineerd en de Vonnisſen geëxecuteerd, behoudelyk nogthans dat zodaanige Vonnisſen kwamen te excedeeren de ſomme van vyf hondert Guldens; dat van de gemelde gerechten zal mogen werden geappelleerd aan zodaanige Collegien, als daar te Landen tot het oppergezag door Hun Hoog Mogenden en de Compagnie zullen werden gecommiteerd.

Art. 16.

En zullen de voornoemde Coloniers omtrent den Handel der Slaaven, voor zo veel zy zullen van nooden hebben voor haare Colonie, zulke en zodanige vryheden genieten, als na deezen door de Vergadering van Negentienen, op 't zelve vaarwater zal worden beraamd tot accomodatie van dezelve, en altyd niet minder worden getaxeerd, als de Coloniers, ſorteerende onder de Colonie van de Kamer Zeeland onder Esſequebo.

Art. 17.

Zullen zylieden ook door de Compagnie verzorgt worden met zodaanig getal ſlaaven als aldaar ſucceſsivelyk zullen van nooden weezen, op order en reglement by de Vergadering der Negentienen gemaakt ofte nog te maaken; doch de Slaaven, die by de Coloniers in Zee zouden mogen verovert werden, zullen dezelve gebragt worden in deeze Colonie, ter vrydom van dien, te mogen vervoeren ter plaatſen daar 't haar gelieven zal, mids betaalende voor tol aan de Compagnie tien guldens per Slaaf, met dat beding, dat de vierde part van de veroverde Slaaven aldaar aan Land zullen moeten verblyven, tot behoef van de Colonie of de wilde Kust.

Art. 18.

De Compagnie zal vermogen, na de expiratie van de eerſte tien jaaren, aldaar te houden, of te ſtellen een Ontvanger van de Compagnies gerechtigheden, welke de Opperhoofden van de Colonie en die van de Gerechten aldaar, gehouden zullen zyn de behulpelyke hand te bieden en maintineeren in het vorderen van des Compagnies gerechtigheden.

Aldus gedaan en gearreſteerd by de Bewindhebberen van de Kamer Amſterdam, op den 12 September 1659.

No. II.

GENERAALE PRIVILEGIEN, Tit. I.

Alzoo de Politie medebrengt tot augmentatie van een nieuwe Colonie te animeeren, ieder en zoodanige Perſoonen van wat Natie ofte Religie zy moogen zyn, die met de Erven van Engeland in verband zyn, dezelve aan te lokken, om onder ons te willen woonen en tra-

trafiqueeren, en alzoo wy bevonden hebben dat de Hebraifche Natie, *Rede* te vooren alhier refideerende, zoo wel met haare perfoonen als met haare goederen in benefitie van deeze Colonie zyn geweest, en verder de voorn. Natie te animeeren tot continuatie van de voorn. Wooninge en Traficque alhier; zoo is 't dat wy goed gevonden hebben, met authoriteit van den Gouverneur en zynen Raaden asfemblé een acte te continueeren als volgt.

Dat iedêr en alle Perfoonen van de Hebreeuwfche Natie tegenwoordig hier refideerende, en die in toekoomende hier in zullen koomen refideeren, te trafiqueeren onder ons, ofte onder de Districkten en Limiten van deeze Colonie zullen genieten, en jouisfeeren alle de Privilegien en Vryheden der Burgers en inwoonders van deeze Colonie vergunt, als of zy Engelfchen gebooren waaren, zoo wel zy als haare Erfgenaamen in diervoegen zullen haare goederen genieten, zoo roerende als onroerende. Werd ook verklaart, dat zy niet en zullen moogen werden gedwongen te komen tot Exercitie van eenige publicque Bedieningen in deeze Colonie, ontfangende haar en haare goederen, zoo prefent als toekoomende, die zy nu bezitten ofte hier namaals zullen bezitten, ofte alhier zullen gebragt worden, van wat ryk 't ook zoude moogen weezen, onder ons Gouvernements protectie en defenfie: noch vergunnen wy hen, zoo wel in 't generaal als in fpetiaal, dezelve Privilegien en Vryheden, zoo wy zelve zyn genietende, 't zy Wetten, Acten en Costumen, zoo wel concerneerende onze Perfoonen als onze Landen en Goederen, belooverde verzekerende haar daar niet van alle 't geene zy bezitten ofte zullen bezitten, haar zal afgenoomen ofte ontvreemt worden, van wat qualiteit 't ook zy, door ons ofte door eenige Perfoonen ons berustende, maar ter contrarie zullen vry zyn om te mogen planten en

trafiqueeren, en alles wat haar goed zal dunken tot haar beste profyt, onder conditie dat zy zullen onzen Souveraine Koning van Engeland trouwe Vaſals zyn, obſerveerende de orders door hem geſteld, en die in toekoomende zullen geſteld worden; wel te verſtaan, dat 'er geen zullen weezen, die 't voorgaande contrarie zullen zyn. Ook werd haar vergunt en geconſenteerd vry en libre exercitie van haare Religie, Ceremonien en Costumen, in de breedſte manieren als zoude kunnen weezen, volgens haar gebruik, midsgaders 't gebruik van haare Testamenten en Huwelyken alle obſerveerende op haare maniere, insgelyke haare trouwbrieven zullen valideeren, zynde gemaakt volgens haare Costumen, verder word verklaard, dat zy niet zullen verhindert worden in haare Sabbathen en Feestdagen; zullende die geene die haar daar in tribuleeren, geconſidereerd en geſtraft worden als perturbateurs van de gemeene vreede. Dat zy niet en zullen gehouden zyn te compareeren op de voorſchr. daage op de Court ofte Magiſtraat, en dat de Citatie op der tyden gedaan, zal zyn nul en van geener waarden, dat haar ook niet en zal præjudicieren 't weigeren van eenige betaalinge, die haar op dusdaanige daagen zal werden gepreſenteerd, en dierhalven in 't minſte haar regt verminderen: haar werd ook vergunt en geconfirmeert genut van tien akkers Land op Thoxarica, om daar op te bouwen Huizen van Godsdienst en Leerſchoolen, als ook begraavinge van haare dooden; ook zullen zy niet gedwongen worden tot publicque Exercitien, ſtellende een Perſoon in haare plaats, uitgezonderd in cas van Vyand, in welke geleegendheid zy meede zullen compareeren als anderen; werd haar geconſenteerd, dat zy onder haar moogen pleiten en uitſpraake geeven, in cas van queſtie, door de Gedeputeerde van de Natie tot de ſomma van tien duizend ponden Suiker, waar op den Rechter in den tyd Executie zal verleenen op

de

de Sententie by de Gedeputeerde gepronuntieerd, waar van 't Register en Prothocolboeken zullen houden volgens Costumen; ende in cas van Eed zal de Magistraat zich gedraagen volgens de Costumen van de Natie onder haar gebruikelyk, 't welk in alle zaaken, van wat qualiteit die zouden moogen weezen, vigeur en kracht als een Wettelyken Eed zal hebben, niettegenstaande eenige Acte zoude moogen weezen ter contrarie: ter kennisse van allen deezen, hebbe door ordre van Gouverneur, zynen Raad en Assemblé, ondertekend op den 17 Augusty 1665.

(onder stond)

JAN PARY, Secretaris.

No. III.

Op huyden den derden December 1700, compareerde voor my *Steven Pelgrom*, Notaris Public by de Hove van Holland geadmitteerd, binnen Amsterdam resideerende, en de naargenoemde Getuigen, de Heer *Samuel Nasy*, Koopman, sedert eenige jaaren herwaards gewoond hebbende in de Colonie van Suriname, tegenwoordig hier ter Steede, my Notaris bekend; ende heeft in zyn conscientie, ten verzoeke van de Edele Achtbaare Heeren Direkteuren van de Geoct. Societeit van Suriname, geattesteerd, getuicht ende verklaart, waar ende waarachtig te zyn, dat hy Attestant in of omtrent den Jaare 1664 persoonlyk is geweest in Cajana, als wanneer Monsieur Noël, wegens de Franschen, aan de Rivier van Sinamary een Fortresse heeft gaan bouwen, in dewelke de Franschen, onder deszelfs commando aldaar guarnisoen hebben doen houden, tot dat de gemelde Fortresse naderhand in den Jaare 1665 of 1666 (zonder den precisen tyd

onthouden te hebben) door de Engelſchen is genomen geweest, alvorens dat de Colonie van Suriname door de Provintie van Zeeland van de Engelſchen was hernomen.

Voorts verklaarde hy Atteſtant, na zyn beste geheugenis zeer wel te weeten, dat in de maand November 1668, als wanneer de Colonie van Suriname, by ofte van wegens de Edele Mogende Heeren Staaten van Zeeland is geposſideerd geweest, in Suriname voorſchr. gekomen is den Heer *Anthony le Febure*, Heere de la Bare, Raad van zyn Koninglyke Majeſteit van Vrankryk in alle zyne Raaden, mitsgaders Lieutenant Generaal van zyne wapenen in America, en dat hy Atteſtant als doen terzelver tyd aldaar mede preſent is geweest, als wanneer den gemelden Lieutenant Generaal gehandeld en getracteerd heeft met den Heer *Abraham Crynſſen*, Commandeur over de gemelde Colonie van Suriname, van wegens de Provintie van Zeeland over het ſubject van de Limietſcheidinge, tuſſchen Cajana en Suriname voorſz., ende dat dezelve doenmaals als noch waaren overeengekoomen en geaccordeerd, dat de voorſz. Rivier van Sinamary, zoude ſtrekken tot ſcheidinge van de Limiten tuſſchen de Franſchen van Cajana ende de gemelde Colonie van Suriname, ende dat zulks wederzyds tot een vast fundament zoude werden gehouden.

Gevende voor redenen van wetenſchap en waarheid dat hy Atteſtant als geduurende den tyd van over zeeven-en-twintig jaaren zyn verblyf in Suriname gebad hebbende, by het maaken van het voorſz. accoort zelfs preſent is geweest, en doenmaals heeft zien ſluiten, ende op dezelve tyd zyn Atteſtants Broeder *Joſeph Naſſy*, in qualiteit als Commandeur, volgens commiſſie van gemelde Heer *Crynſſen*, uit krachte van de voorſz. gemaakte Limietſcheidinge, wegens welgemelde Ed. Mog. Heeren Staaten van Zeeland ongemolg-

molesteerd is gebleeven in de possesie en het commando van de Riviere Eracubo en Cannaame, gehoorende onder het district van Suriname, als weezende de uiterste Rivieren aan deeze zyde van Sinamary, ende overzulks 't geene voorsz. zeer wel weet, als het zelve bygewoond, gezien en ondervonden hebbende, respectivelyk presenteerende derhalven dezen des noods ende verzocht zynde ten allen tyde nader te sterken; dat aldus passeerde binnen Amsterdam, ter presentie van *Pieter van Haps* en *Coenraad van Esterwegen*, als getuigen hier toe verzocht; (was get.) *Samuel Nassy*, *P. van Haps* en *K. van Esterwegen.*

De voorstaande Copy gecollationeerd zynde tegens 't origineel, berustende ter Secretary der Stad onder de minuten van wylen den Notaris *Stephanus Pelgrom*, is bevonden daar mede te accordeeren, den 5den July 1769. By my ondergeschreeven Secretaris der voornoemde Stad.

(getekend)

J. H. DE HUYBERT.

No. IV.

EXTRACT uit de Artikulen aan de Inwoonders van Suriname geconſenteerd, door den Capt. Commandeur *Abraham Crynsſen*, by de verovering van 't Kasteel Zelandia op de Engelſche, gearreſteerd den 6 May 1667, en door de Ed. Mog. Heeren Staaten van Zeeland, op den 30 April geapprobeert.

Art. 3.

Dat alle Perſoonen, wie die ook zouden moogen weezen, en van wat Natie die ook zouden moogen zyn, 't zy Engelſche, Jooden, enz. die tegenswoordig met haar lyf en familie in Suriname woonende, middelen, Landen en Goederen, van wat aart of ſpecie die ook moogen weezen, dezelve abſolutelyk voor haar gereſerveerd houden, en geconfirmeerd, voor haar en haare Erfgenaamen, om die voor altyd te bezitten, te genieten ende te erven, zonder de minſte tegenſtellingen, moleſtatie ofte verhinderingen, en dat integendeel, alle die geene die hier in Suriname niet en woonen, maar nochtans Goederen daar in hebben, niettegenſtaande zy alhier Perſoonen hebben, die haare Perſoonen en Familien repræſenteeren, abſolutelyk buiten deeze Art. uitgeſlooten zyn, ende van alle haare Goederen, van wat aart ofte ſpecie die mogte weezen, van deeze uur af aan, de Ed. Mog. Heeren Staaten geconfisqueerd zyn.

Art. 4. Dat

Art. 4.

Dat alle tegenswoordige Inwoonders, van wat Natie die zouden moogen weezen, zullen hebben ende genieten, alle gelyke Privilegien, als de Nederlanders, die met haar zullen cohabiteeren.

Geëxtraheert uit de origineele Acte van approbatie der Ed. Mog. Heeren Staaten van Zeeland, ter Secretarie van Suriname berustende.

No. V.

Aan den Wel Ed. Geſtr. Heer *Philippe Julius Lichtenberg*, Souverain van Provintie, Rivieren en Diſtricten van Suriname.

Vertoonen met behoorlyke Eerbiedigheid, de Joodſche Natie, reſideerende alhier in Suriname, hoe dat wy ten tyden van de Engelſche Regeering, by een ſpetiaale Acte aan ons gegeeven, en vergunt by den Heer Gouverneur, zynen Raad en Aſſemblé, den 17 Augustus 1665 gejouiſeerd hebben zonder eenige hindering van zeekere Privilegie, breeder in de Acte gementioneerd, en hier onder geſpecificeerd, waar door wy in onze perſoonen en goederen onder het voorn. Gouvernement altyd gerustelyk hebben geleeſt, zonder de minſte infractie van dezelve, en alzoo wy tot noch toe, door de menigvuldige troubles, die in twee jaaren herwaards zyn hier geweest, geen gelee-

gend-

gendheid gehad hebben om 't zelve aan den Gouverneur in den tyd te kunnen remonſtreeren, en daaglyks door brieven uit verſcheide quartieren van veele van onze Natie, die genegen zyn om zich hier te komen nederzetten, verzogt worden om onze ſtaat alhier, en hoe wy alhier getracteert worden, haar bekend te maaken, en gaarne voor ons en onze Naakomelingen, voor onze perſoonen en onze goederen, en voorts andere gunſtige Privilegien, die wy zoo wel van de Ed. Mog. Heeren Staaten van Zeeland, als voor deezen van de Engelſche Regeering, te gemoet zien, van by een ſpeciaale Acte van Haar Ed. Mog zoude verzekert worden; zoo is 't dat wy by deezen UEd. Geſtr. ootmoediglyk zyn verzoekende, deeze onze remonſtratie van de . . . . . en eenige kleine Poincten meer, tendeerende tot niemands præjudicie, maar alleenlyk tot maintenue van vreede en ruste, onder onze ootmoedige conſideratie te trekken, en dezelve door UEd. Geſtr. favorable intercesſien aan Haar Ed. Mogende voor te draagen in een *Uts.* dies aangaande met hand en zegel bevestigd, uit werken; en ondertusſchen dat wy 't zelve van Haar Ed. Mog. te gemoet zien, ons proviſioneelyk met een favorabele appostille onder UEd. Hand en Zegel tot jouisſement van voorn. Privilegien, hier onder geſpecificeerd te beneficieren: dit doende blyven wy thans met alle yver en geneegenheid, gelyk wy ſchuldig zyn, Haar Ed. Mog. gehoorzaame Onderdaanen en UEd. Geſtr. Onderdaanige Dienaaren.

COPIE VAN DE ACTE, Zie No. II.

Poincten die wy meede verzoeken.

1. Dat alle Kerkelyke Zaaken, die door de Perſoonen onder haar gekoozen, tot conſervatie van de eenig-

eenigheid onder haar, zullen worden geordonneerd zullen kragtig weezen, en by manquement van obedientie aan den Gouverneur, aangeklaagt zynde, ter Executie zullen gefteld worden.

2. In cas dat kwam te gebeuren, dat onder haar eenige perfoon ofte perfoonen turbeeren en van een kwaad leeven werde gevonden, waar uit te vreezen zoude ftaan, dat 't avond ofte morgen in de handen van de Juftitie zoude raaken, ende alzoo een fchandaal aan de Natie zoude toebrengen, dat in zoodanigen cas den Gouverneur dezelve perfoon ofte perfoonen door de Gedeputeerde van de Natie aan hem Gouverneur aangeklaagt zynde, met fuffifante reedenen, geen difficulteit zal maaken tot voorkooming van een fchandaal voor de Natie, om dezelve perfoon ofte perfoonen uit de Colonie te doen vertrekken.

3. In cas eenige van de Natie hier zig koomen ter neder zetten, die misfchien of door de inquifitie ofte anderzins, haare goederen zyn verbeurd verklaard, daar door in fchult zyn geraakt, dat dezelve niet plotfelings zullen overvallen worden, maar door de Juftitie gemakkelyk, volgens de Costumen, in alle Colonien, alleen zullen geobligeerd worden, dan en dan wat te betaalen, op dat alzoo fubfifteeren moogen.

4. Dat ons mag gepermitteerd zyn op Zondag, op welke wy, als ook onze Neegers vermoogen te werken, de Privilegien moogen hebben om malkanderen te bezoeken, en dat de Maarfchalk ten dien einde ons rencontreerende, op de Rivier met niet anders als met onze perfoonen en goederen daar in, welke presumptie van werk zoude moogen geeven, gelaaden vindende, gehouden zal zyn ons ongemoleſteerd te laaten pasfeeren en repasfeeren.

5. Dat alle 't booven gementioneerde, ter goeder trouwe

trouwe aan de Natie mag geconfirmeerd worden, en in toekomende, indien mogte koomen te vervallen, tot voordeel en benefitie van de Natie, 't zelve behoorlyk en met fundament verzogt zynde, mag vergunt worden, (was ondertekent) *David Nassy*, *Isaack Pareyra*, *Isaack Arrias*, *Henrique de Caseres*, *Raphael Aboab*, *Samuel Nassy*, *Isaac R. de Prado*, *Aron de Silva*, *Alans d' Fonseca*, *Isaak Mezo*, *Daniel Messiach*, *Jacob Nunes*, *Isaac Gabay Cid*, *Isaak da Costa*, *Isaac Drago*, *Bento da Costa.*

Gezien hebbende het Request van de Joodsche Natie, zoo is 't dat ik provisioneelyk aan haar by deezen in 't jousement van 't geene zy daar in verzoeken accordeere, zullende met de eerste geleegendheid, zoo veel in myn is, omtrent Haar Ed. Mog. trachten een Acte met haar handen en Zegel bevestigt, voor haar dies aangaande te werken, op dat alzoo in deezen verzekert zyn.

Actum Paramaribo den 1 October 1669, (was getekend) *F. Lichtenberg*, daar neevens zyn zegel (laager stond) accordeert naar Collatie met zyn authenticque Copie aan my geëxhibeerd en geregistreerd den 28 May 1734. dat ik getuige.

(was getekend)

ABRAHAM BOLS, Secretaris.

No. VI. EX-

No. VI.

EXTRACT uit de Misſive door de Heeren Directeuren van de Ed. Geoctr. Societeit der Provintie van Suriname gesz, aan Zyn Excellentie den Heer van *Sommelsdyk*, Gouverneur van de voorſz. Provintie, in dato den 10 December 1685.

Voorts naargezien en geëxamineerd hebbende den Requeste en verder beſcheide van de Joodſche Natie te lande toegezonden by Misſive van den 20 May deezes jaars, raakende verzoek omtrent de continuatie van zoodanige Privilegien en Vryheden als dezelve aldaar, zoo onder het Gouvernement van de Engelſche als anderzints, van tyd tot tyd ſucceſſivelyk hebben geacquireerd, zoo hebben wy in conſideratie, dat dezelve Privilegien niet en zyn ſtrekkende tot nadeel ofte verargeringe van de Colonie, nogte ook geenige præjuditie aanbrengen, voor die geene dewelke zich derwaarts koomen te begeeven, goed gevonden U Hoog Ed. by deezen aan te ſchryven, die van de Joodſche Natie in Suriname voorſz. by dezelve haare voor deezen geacquireerde Privilegien, te maintineeren, in gelyke voegen zoo als voorheenen daar te Lande gebruikelyk is geweest, en henlieden daar van kennisſe te doen geeven. Accordeert met voorsz. Extract dat ik getuige (en get.) *A. de Graaf.* Geregistreert den 30 November 1701 (laager ſtond) accordeert met de registratie ter Secretarie alhier in 't Prothocol No. 37. Fo. 148 verſo, dat ik getuige (en get.) *N. Strauch*, Secretaris.

No. VII. EX-

No. VII.

EXTRACT uit den Brief van de Heeren Directeuren van de Ed. Geoctr. Societeit van Suriname, geſchr. aan Zyn Excellentie den Heere van Sommelsdyk, van dato 9 Aug. 1686.

Voorts onze gedagten nader hebbende laaten gaan, op UEd. Hoog Ed. Conſideratien, aanbelangende 't te doene bevel aan die van de Joodſche Natie, omtrent 't vieren van den dag des Heeren zoo als hier te Lande gebruikelyk is, hebben niet kunnen vinden dien aanbelangende eenige de minſte veranderinge te maaken, maar ter contrarie, als noch te perſiſteeren by onze aanſchryven den 10 December laastleeden op dat ſubject gedaan, als hebbende daar omtrent niet geprocedeert zonder behoorlyke reflectie, maar naar ryp overleg der zaaken; zullende derhalven die voorzieninge dienen te worden gedaan, dat dezelve aldaar op den dag des Heeren leeven, zoo als men hier te Lande gewoon is te doen, zonder eenige ergernisſe ofte ſchandaal aan ons Volk te geeven, (onderſtond) accordeert met de voorſz. Misſive, voor zoo verre 't geëxtraheerde aangaat, dat ik getuige (en get.) *A. de Graaf.*

No. VIII.

EXTRACT uit de Notulen van de Reſolutien, genoomen by de Heeren Gouverneur en de Raaden van Politie van Suriname.

Vrydag den 6 May 1695.

Nademaal geremarcqueerd werd dat de Regenten van de Joodſche Kerk haar Titulen Regenten van de Joodſche Natie, en zy ook zoo by misſtellinge in de Notulen zyn genoemd, zoo is naar voorgaande deliberatie goed gevonden en verſtaan 't zelve te herroepen, en haar niet verder te qualificeeren als Regenten van de Kerk of Sinagogue, 't welk haar zal werden bekend gemaakt, omme te dienen tot haar gouverno.

No. IX.

EXTRACT uit de Notulen van de Reſolutien, genoomen by de Ed. Heeren Gouverneur en Raaden van Politie van Suriname.

Woensdag den 3 Juny 1693.

Is ter Vergadering geleezen de Requeste van *Emanuel Baron de Belmonte* en *Samuel C. Naſsy*, als geauthoriſeerd van de gantſche Natie deezer Provintie, gepreſenteerd aan de Heeren Directeuren van de Societeit deezer Provintie van dato den 19 Maart 1695, in-

inhoudende klagten over het ſtrikt vieren en obſerveeren van den Zondag, waar door zy voorgeeven merkelyk benadeeld te zyn omtrent haare Privilegien, waar over gedelibereert en bevonden zynde dat voorſz. Placaat is ſpecteerende tot alle de Ingezetenen deezer Colonie in 't generaal, zonder intentie om de Joodſche Natie daar omtrent particulierlyk te benadeelen, is goed gevonden en verſtaan, den Heer Raad-Fiscaal aan te zeggen 't voorſz. Placaat omtrent de Natie niet als met circumſpectie, en in cas dezelve publicque ergernisſe kwame te geeven, waar te neemen.

No. X. 1°. I°.

EXTRACT uit het Register der Notulen en Reſolutien van den Hove van Politie en crimineele Juſtitie der Colonie Suriname.

Dingsdag den 10 *Maart* 1750.

Mozes Naar, Capitein Luitenant der Compagnie Burgeren van de Portugeeſche Joodſche Natie, en als in die qualiteit commandeerent Officier van de uitgezondene commando naar Canavinika, om de ſlaaven van wylen de Heer *Thomas* te vervolgen, op zyn verzoek binnen geſtaan, heeft aan den Hove mondeling rapport gedaan wegens dezelve zyne commando, en dat door denzelven waaren gevangen of agterhaald 37 ſtuks Neegers en Negerinnen, zoo groot als klein, dat dezelve reeds hier waaren aangebragt, en door hem de noodige ordres waaren geſteld, om op de overige van dag tot dag te patrouilleeren en wagt te hou-

houden, dezelve, als bezet zynde in de Swampe, niet wel kunnen ontkomen, dat hy ook onderricht was, dat na dien tyd nog 20 ſtuks op differente Plantagien in Caſſeneka geleegen, waaren gevangen of geſchooten, enz.

Alle het welke gehoord, is het gem. rapport voor notificatie aangenoomen, en dezelve Capitein Luitenant *Moſes Naar*, door den Heer Gouverneur, uit naame van deezen Hove bedankt, voor deszelfs betoonde yver, vigilantie en goede dienst in deeze expeditie ten voordeele van den Lande gedaan.

No. X. 2°. I°.

EXTRACT uit 't Register der Notulen en Reſolutien van den Hove van Politie en Crimineele Juſtitie der Colonie van Suriname.

Woensdag den 11 *Maart* 1740.

By reſumptie der Notulen van gisteren, by den Hove in conſideratie genoomen, dat by Reſolutie van den 4den deezer, aan eenige Opperofficieren van de commando's tegens de Wegloopers, zoo in Saramacka, onder commando van den Capitein Luitenant der Militie *C. O. Creutz*, als die tegens de Negers van wylen den Heer *A. Thomas*, voor haar aangewende devoir en goede officie, een preſent uit de Caſſa der Wegloopers is toegelegt, is goed gevonden de overige Opperofficieren, zoo van de Commando agter Paramaribo, als die op de Slaaven van *A. Thomas* zyn geweest, meede uit gem. Caſſa voor haare gedaane

devoiren toe te leggen een præmie, als aan den Vaandraager der Militie *Henſel*, enz.

Den Luitenant der Burgery van beneeden Commewyne, *Gabriel de Laſatte*, enz.

En laastelyk den Capitein Luitenant der Burgery van de Portugeeſche Joodſche Natie, *Moſes Naar*, mede een gelyke Koffiekan, ter waarde van circa *f* 150 guldens Hollandsch, en dat op de twee laatſte ter gedachtenis het Wapen deezer Colonie zal werden gegraveerd.

No. XI.

EXTRACT uit den Brief van de Edele Groot Achtbaare Heeren Directeuren van de Edele Geoctroyeerde Societeit van Suriname, geſchreeven aan Zyn Excellentie den Heer Gouverneur Mr. *J. J. Mauritius*, dato 6 July 1747.

Ter zelver tyd is ons ook ter hand gekomen een Miſsive van de Gedeputeerden der Portugeeſche Joodſche Natie, mitsgaders van de oude Regenten der Synagogue in Suriname, geſchreeven van Paramaribo, in dato den 2 February deezes jaars, houdende relaas van haare behandelingen met Carrilho, en verzoek om verder by haar Privilegien te werden gemaintineert.

Wy hebben goed geacht UEd. daar van kennisſe te geeven, en teffens aan te ſchryven, dat UEd. aan dezelve Gedeputeerden der Portugeeſche Joodſche Natie, enz. zal gelieven kennisſe te geeven, dat wy voldaan zyn over haar conduites en gedrag ten deezen ge-

gehouden, en dat UEd. ordre heeft bekoomen, gelyk wy UEd. dezelve geeven mits deezen, om dezelve Natie by haar *wel verkreege Privilegien* te maintineeren.

No. XII.

Verzoekpunten, aan de Edele Mogende Heeren Commissarissen van Zyne Doorluchtige Hoogheid den Prince Erfstadhouder, overgeleverd door de ondergeteekende Planters en Ingezetenen in de Colonie van Suriname, waar op by eene ootmoedige Request, door dezelve Ondergeteekende het noodige Redres verzocht is geworden.

„ Uitspraak van Haare
„ Koninglyke Hoogheid
„ op de nevensstaande
„ Verzoekpoinnen.

VERZOEKPOINTEN.

Art. 12.

Dat de Jooden hier te Lande mogen werden verstaan geen betrekking te hebben in 't formeeren van nominatie der Raaden van Policie, steunende deeze zeer eerbiedige beede op de volgende redenen.

Art. 12.

In dit verzoek kan niet werden getreeden, doch dat de Privilegien der Joodsche Natie zullen werden nagezien en geëxamineerd.

Ten 1ſten, om dat onder geen Christen Mogendheeden toegelaaten of geduld word dat Jooden in Regeeringzaaken zich mogen inlaaten, laat ſtaan tot een nominatie van Raaden en Rechters; noch minder van onder haar Rechtbanken te moogen oprechten, een Acte van judicatuure, 't geen hier (tot groote verwarringen en disputen onder die Natie) geſchied, en dat op prætenſe Privilegien, die nooit door den Souverain (aan wien, onder correctie, alleen competeerd dergelyke te verleenen) maar alleen door de Societeit zyn geapprobeerd, ſchoon evenwel uit de ganſche collectie van hunne prætenſe Privilegien, dergelyke niet gevonden word.

Ten 2den, zy bieden hunne ſtemmen aan den Gouverneur, of dezelve worden hun door beloften of dreigementen afgeperst, 't geen verſcheidemaalen opentlyk, en vooral onder dit Gouvernement, gebleeken is, en is ook een der voornaamſte oorzaaken van

de

de tweespalt en haat onder die Natie.

En ten 3den, wanneer 'er een nominatie van Raaden moet geschieden, werd hunne Gemeente door haare prætense Regenten als gedwongen om af te komen aan Paramaribo, zynde de Hoofdplaats, onder dewelke Gemeente zich bevinden veele schaamele, fugitive en banqueroutiers, die drie dagen voor en drie dagen na de nominatie, haar Siberien mogen verlaaten, en komen jouisseeren van zeker praetens Recht, onder welke tyd, zy van alle vervolging, dagvaarding, exploicten, executien, apprehensien, gyzeling, enz. bevryd zyn, welke vryheid om geene andere reden word vergund, dan om meester van de stemmen te weezen.

Art. 23.

Dat niemand ter Secretarye tot Klerken moogen werden aangenoomen onder de vyf en twintig jaaren

Dit Artikel word gelaaten aan de directie van de Societeit, om daar in, met overleg van Gouver-

en tot Copiïsten niet onder de twintig jaaren, alzo de jongens, die thans geëmployeerd worden, meer om het ſpeelen denken, dan om hun pligt.

Item, dat geen Jooden geëmployeerd mogen worden ter Secretarye, het zy om te copiëeren, het zy om boodſchappen te doen.

neur en Raaden, te voorzien.

Art. 43.

Dat altoos alle lucrative Ampten en Officien door de perſoonen zelve moeten waargenoomen en bediend worden, maar niet gelyk nu het Secretariaat van de Weeskamer, dat thans door een Jood word bediend, en het keuren van het Beestiaal door een anderen mede waargenomen werd, zynde *Hinckeldy* en *Philip Eekhart*, Directeuren by den Heer Gouverneur, en dus zelfs niet kunnen vaceeren tot de Ampten daar mede zy gebeneficeerd zyn; de Suppliánten laaten over ter conſideratie van UEd. Mog. of het niet goed

Art. 43.

De waarneemingen der Ampten in perſoon werd hier mede vast geſteld.

zoude

zoude zyn, dat de Keurmeester van 't Beestiaal en de Officier van 's Lands grond, onder de ſubordinatie van de Gemeene Weide werden geſteld.

No. XIII.

Misſive van Haare Koninglyke Hoogheid, Mevrouwe de Princeſſe *Anne*, Douariere wylen Zyn Doorlugtige Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nasſau, enz. enz. enz. geſchreeven aan de *Parnasſims* der Portugeeſche Joodſche Natie in Suriname, in dato 27 May 1754.

Parnasſims: Hebreeuwsch woord, betekenende Regenten.

Erentfeste Discrete Lieve Byzondere!

Wanneer wy op den 20 July des voorleeden jaars, ons finaal rapport wegens de Surinaamſche zaaken, aan Haar Hoog Mog. hebben voorgedraagen, is 't ons onmoogelyk geweest daar by te voegen 't geen de Portugeeſche Joodſche Natie in Suriname was concerneerende, alzo wy als doen nog niet bekomen hadden de papieren, ſtukken en beſcheiden tot examinatie der gereſene geſchillen onder die Natie nodig.

Een gedeelte van die beſcheiden ons ſedert van verſcheiden kanten toegekomen zynde, hebben wy

die geſchillen doen nagaan en examineeren, daar over doende hooren eenige der voornaamſte Leeden dier Natie, zig hier te lande bevindende, en wel, onder anderen, den perſoon van *Iſack Naſſy*, zig qualificeerde gemagtigden van Parnasſims en Gedeputeerden van de Portugeeſche Joodſche Sinagogue en van veele voornaame Ingezetenen en Planters der Portugeeſche Joodſche Natie in de Colonie van Suriname, van wegens den gemelde *Iſack Naſſy*, zyn aan ons ter hand geſteld verſcheide poincten van verzoek tot herſtelling van de rust en vreede in de Colonie van Suriname, onder die van de Portugeeſche Joodſche Natie.

Wy hebben op die poincten doen inneemen 't advis van anderen, en wy hebben vervolgens met Gedeputeerden van de Societeit van Suriname doen overweegen en concerteeren, wat tot herſtelling der rust en harmonie best by ons daar omtrent zoude kunnen worden in 't werk geſteld, na rype deliberatie hebben wy goed gevonden eenige dier verzoeken te approbeeren en toe te ſtaan.

Wy hebben ingevolge wel op ons willen neemen voor deeze keer en zonder conſequentie voor 't toekomende, de Electie van Parnasſims en Penningmeester te doen, wy zenden UEd. onze Electie verzegelt en geq. No. 1.

Wy gelasten UEd. dezelve te openen op de eerstkomende dag als men gewoon is tot de Electie van nieuwe Parnasſims en Penningmeester te treeden; vervolgens dezelve op de gewoone wyze te publiceeren, de daar in benoemde perſoonen, in onze naam op 't allerſerieuſte te recommandeeren, om, met aflegginge van alle partydigheid, haat en animoſiteit, alleen daar op bedagt te zyn om 't welzyn, de rust, vreede en harmonie der Natie te herſtellen en te handhaaven, en vervolgens dezelve in qua-

liteit

liteit als Parnasſims en Penningmeester te erkennen en na behooren te respecteeren.

Wy gelasten UEd. meede ten voorſz. daage en vervolgens van jaar tot jaar, te ſtellen en te conſtitueeren een der Joodſche Ingezetenen van Paramaribo, omme onder de benaaming van Parnasſim, op zich te neemen, de directie over 't Gebedhuis aldaar, tot welke aanſtellinge wy almeede de eerſte Electie by ons gedaan aan UEd. toezenden verzegelt en geq. No. 2.

Wy ordonneeren UEd. den daar by geëligeerden en alle de in 't vervolg aldus aan te ſtellene Parnasſen te doen jouisſeeren van alle de honneurs aan die benaaminge geattacheerd, zonder dezelve nochthans de ſtem en oud Regentenſchap in de Savane te accordeeren.

Wy ordonneeren en gelasten UEd wyders, den perſoon van *Iſack Naſſy*, wanneer dezelve in Suriname zal zyn geretourneerd, aanſtonds wederom te herſtellen in zyn ampt als Adjudant-Gabay of Penningmeester en Adjudant-Caſſier van de Kerk, op zodanigen voet, ſalaris en emolument, als hy die voor zyn vertrek uit de Colonie heeft gehad, en ten dien einde, de in dien post aangeſtelden perſoon van *Iſ. de Britto*, daar van te licentieeren, ten eenemaal aan UEd. oordeel en discretie overlatende, of dezelve *de Britto* door zynen iever, vlyt en bekwaamheid in 't waarneemen van 't gem. ampt, zich heeft waardig gemaakt daar omtrent eenigzints geremunereert te worden, in welken gevalle wy UEd. recommandeeren denzelfden met eene der eerstvaceerende lucrative posten, onder de Natie te begiftigen.

En dewyl wy, ingevolge onze uitſpraake op 't 12 Art. der Verzoekpoincten, aan ons door verſcheide Planters en Ingezetenen der Colonie van Suriname gedaan, als nog genegen zyn de Privilegien, van tyd tot tyd aan de Joodſche Natie in Suriname verleent, te doen examineeren, ten einde dezelve vervolgens aan Haar Hoog Mog. ter approbatie voor te draagen, ordon-

donneeren en gelasten wy UEd. alle dezelve Privilegien aan ons op 't ſpoedigſte toe te zenden.

Wy verwagten dat UEd. alle onze voorſz. orders ſtiptelyk zult naakoomen en in 't werk ſtellen, ons van 't verrigte zult rapport doen, en allezints mede werken tot ons heilzaam oogmerk, de herſtelling namentlyk der rust, vreede en harmonie onder de Joodſche Natie in Suriname. Waar mede

Erentfeste Discrete Lieve Byzondere!

Wy UEd. beveelen in Gods heilige protectie.

In 's Gravenhaage, den 27 May 1754. UEd. Goedwillige Vriendinne. (was get.)

ANNE.

Ter Ordonnantie van Haare Koninglyke Hoogheid (get.)

J. J. DE BACK.

No. XIV.

Erentfeste Discrete Lieve Byzondere!

Wanneer wy de geſchillen onder de Portugeeſche Joodſche Natie in Suriname, nopens hunne Ascamoth of Kerkelyke Inſtitutien, ſedert een geruimen tyd ontſtaan, ſerieuſelyk overwoogen hebben, en daar by nagegaan de differente Adviſen en Berigten ons ten dien opzigte toegekomen, hebben wy goed gevonden tot herſtelling der harmonie onder die natie, gem. Ascamoth te ſtellen in handen der Parnasſims van de Portugee-

geeſche Joodſche Natie te Amſterdam, met aanſchryvinge om dezelve te examineeren, en ons te dienen van hun advis, in hoe verre de voorſz. Ascamoth, overeenkomſtig met het welzyn der Natie bevinden zouden.

Ingevolge hebben de gemelde Parnasſims, in preſentie van de Gevolmagtigden der hoofden van beide de geweezene Partyen, zich hier te lande thans nog bevindende, die Ascamoth naauwkeurig onderzogt, en daar inne, zoo veel mogelyk, met goedkeuringe van gemelde beide Gevolmagtigden, zodanige veranderingen gemaakt, als zy gemeend hebben te kunnen verſtrekken tot onderhoud der rust, vreede en welzyn onder de Portugeeſche Joodſche Natie in Suriname.

Wy zenden UEd. hier nevens die Ascamoth aldus verandert, wy approbeeren dezelve volkomentlyk, en ordonneeren UEd. dezelve ſtiptelyk naartekomen en te doen obſerveeren.

Waar mede

Erentfeste Discrete Lieve Byzondere!

Wy UEd. beveelen in Gods heilige protectie.

UEd. Goedwillige Vriendinne
(was getekend)
ANNE.
(onderſtond)
Ter Ordonnantie van Haare
Koninglyke Hoogheid.
(en get.) J. J. DE BACK.

In 's Gravenhage den
22 Aug. 1754.

('t Adres luid)

Erentfeste Discrete Lieve Byzondere!

De Parnasſims der Portugeeſche Joodſche Natie in Suriname.

No. XV. EX-

No. XV.

EXTRACT uit het Register der Reſolutien van de Hoog. Mog. Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Jovis den 24 *April* 1755.

De Heer Raad Penſionaris, enz.

Dat Haare Koninglyke Hoogheid mede aanſtonds na de genoome Reſolutien van Haar Hoog. Mog. van den 20 July 1753 geëxamineerd heeft, het nog resteerende poinct, raakende de geſchillen onder de Portugeeſche Joodſche Natie in Suriname, welke bevoorens niet hadden kunnen worden geapplaneerd, de papieren ſtukken en beſcheiden, daar toe relatif, aan Hoogstdezelven als doen nog niet zynde toegekomen.

Dat Haare Koninglyke Hoogheid daar omtrent eenige ſchikkingen heeft doen concerteeren met de Directeuren van de Societeit, mitsgaders met de Gevolmagtigden der Portugeeſche Joodſche Natie in Suriname, zig hier te Lande bevindende, en daar door getragt heeft de rust en harmonie in de Colonie ten deezen opzigte meede te herſtellen.

Dat Haare Koninglyke Hoogheid daar inne heeft gereviſeerd, en ten dien einde op het verzoek van de Gevolmagtigden der Natie wel op zich heeft willen neemen voor deeze keer en zonder conſequentie voor het toekomende, de Electie van Parnasſims en Penningmeester te doen.

Dat ingevolge van dien, aan Hoogstdezelve door de

de Gevolmagtigden van ieder partyen, Lysten zyn ter hand geſteld van onpartydigen en pacifique luiden onder de Natie, welke Lysten door beide partyen reſpective zynde geëxamineerd, Haare Koninglyke Hoogheid daar uit eene Electie heeft geformeerd.

Dat Hoogstdezelve meede op verzoek der gemelde Gevolmagtigden heeft geëligeerd een der Leden der Joodſche Natie te Paramaribo, om, onder de benaaminge van Parnas, zorge voor het Gebedehuis aldaar te draagen, met aanſchryvinge aan de Parnasſims in Suriname, om een diergelyke perſoon voortaan van jaar tot jaar daartoe aan te ſtellen.

Dat wyders verſcheide klagten zynde ingekomen nopens eenige defecten in de Ascamoth of Kerkelyke Conſtitutien, Haare Koninglyke Hoogheid een exemplaar daar van, Hoogstdezelve door de bovengemelde Gevolmagtigden ter hand geſteld, heeft toegezonden aan de Parnasſims der Portugeeſche Joodſche Natie te Amſterdam, met aanſchryvinge om Hoogstdezelve te dienen van advis, welke van de voorſz. Inſtitutien met de rust, de vreede en het welzyn der Joodſche Natie in Suriname waaren overeenkomende, en welke daar van devieerden, ten einde de laatstgemelde vernietigd wordende, alle verdere disſenſien wegens dezelve in 't vervolg mogten komen te ceſſeeren.

Dat gemelde Parnasſims, ingevolge van die aanſchryvinge, de Ascamoth naauwkeurig hebbende onderzogt en de noodige correctien daar inne, zoo veel mogelyk, met goedkeuringe der bovengemelde Gevolmagtigden gemaakt, Haare Koninglyke Hoogheid dezelve volkomentlyk heeft goedgekeurd, en de Parnasſims der Portugeeſche Joodſche Natie in Suriname geordonneerd dezelve ſtiptelyk na te komen en te doen obſerveeren.

Dat Hoogstdezelve verſcheide ordres en arrangementen heeft gemaakt, om alle brouilleries en oneenigheden,

den, zelfs tusschen particuliere Perſoonen dier Natie in het vervolg voor te komen.

Dat Haare Koninglyke Hoogheid van alle de voorverhaalde ſchikkingen kennisſe gegeeven hebbende aan de Parnasſims in Suriname, met ordre om ze ter executie te ſtellen, Hoogstdezelve ſedert eenige dagen is toegekomen hunne reſcriptie, in dato den 18 October 1754 daar nevens geëxhibeerd, waar na dezelve, na betuigingen hunner dankbaarheid, van haare verrichtingen hebben rapport gedaan, en aan Haare Koninglyke Hoogheid, op Hoogstderzelver requiſitie, hebben toegezonden het recueil der Privilegien, van tyd tot tyd aan hunne Natie in Suriname verleend; welke Privilegien, ingevolge de uitſpraak van Haare Koninglyke Hoogheid op het 12de Art. der bewuste Verzoekpoincten, door Haare Hoog. Mog. op den 20 July 1753 geapprobeerd, nog moeste worden geëxamineerd.

Dat Haare Koninglyke Hoogheid, het gemelde Recueil geſteld hebbende in handen der Directeuren van de Societeit, hunne conſideratien en advis daaromtrent verzogt en bekomen heeft.

Dat aan Hoogstdezelve vervolgens is voorgekomen, dat deeze Privilegien in diervoegen als daar nevens zyn geëxhibeerd door Haar Hoog Mog. tot meerder ſtabilieering der rust en vreede onder de Portugeeſche Joodſche Natie in Suriname zouden kunnen werden geapprobeerd, met deeze weinige reſtrictien en veranderingen.

Dat, dewyl Haare Koninglyke Hoogheid bereids op den 22 Augustus 1754 heeft geapprobeerd de Ascamoth van wegens die van de Portugeeſche Natie in Suriname, aan Hoogstdezelve gepreſenteerd alle zodanige Ascamoths, als in dit Recueil der Privilegien zyn vervat, en aan de bereids geapprobeerde Ascamoth zouden mogen contrarieeren, niet anders geapprobeerd werden, als met de alteratien en modifikatien in de Ascamoth,

door

door Haar Koninglyke Hoogheid op den voorſz. 22 Augustus 1754 gemaakt en geinſereerd.

En dat met opzigte tot het Privilegie, het geen op pag. 7 en 99 van dit Recueil gevonden word, *omme alle perſoonen van een kwaad leeven en die een ſchandaal aan de Natie zouden kunnen toebrengen, op aanklagte van de Gedeputeerden, uit de Colonie te doen vertrekken.*

Haar Hoog. Mog. verſtaan, dat dit Privilegie alleen betrekking zal hebben op arme, ſchamele en van elders fugitive Luiden, die geen etablisſement in de Colonie hebbende, zig aldaar zouden willen nederzetten, maar dat ten aanzien van Colonisten die in Suriname geſtabilieert en gegoed zyn, Haar Hoog Mog. ordonneeren en ſtatueeren, dat van nu af aan de politicque inſtellinge, ingevolge de Privilegie, niet zal kunnen worden geëffectueerd, dan na gehouden deliberatie van de Gedeputeerden, mitsgaders van alle de Adjuncten of oude Parnasſims der Natie, en niet zal kunen worden gedecerneerd, dan met twee derde der ſtemmen.

Dat wyders door de gemelde Parnasſims by het toezenden der privilegien aan Haare Koninglyke Hoogheid, wederom twee nieuwe verzoeken in faveur der Natie gedaan zyn; het eerſte om onverhinderd, langs Paramaribo, haare waaren aan de deuren der Ingezetenen te koop te mogen venten; het tweede, om te obtineeren een recommandatie en interdictie aan Gouverneur en Raaden der Colonie, van zig in geenervoegen te moeijen met zodanige zaaken der Natie, dewelke alleenig, volgens privilegien ter volle judicature met den aankleeven van dien, dependeeren van de Parnasſims der Sinagogue of Gedeputeerden der Natie.

Dat Haare Koninglyke Hoogheid ten opzigte dier twee verzoeken gemeent heeft, dezelve te moeten ren-

voyeeren aan de Directeuren der Societeit, als ten deeze best geinformeerd zynde, met rekommandatie nogthans, om dezelve nuttig en redelyk vindende, daar inne de Joodſche Natie favorabel te willen zyn.

Dat vervolgens Haare Koninglyke Hoogheid verzoekt, dat Haare Hoog Mog. alle de door Hoogstdezelve, ten opzigte der Portugeeſche Joodſche Natie, in Suriname gemaakte ſchikkingen, gelieven te approbeeren en te confirmeeren.

Waar op gedelibereerd zynde, hebben Haar Hoog. Mog. Hoogstged. Haare Koninglyke Hoogheid voor Hoogstderzelver onvermoeide iever en vigilantie, ten beste van de voorſz. Colonie en deszelfs Ingezetenen aangewend, bedankt, en is voorts goedgevonden en verſtaan.

Ten derden, dat geapprobeerd zullen worden, zoo als geapprobeerd worden mits deezen, alle de ſchikkingen by hoogstged. Haare Koninglyke Hoogheid, tot herſtellinge der rust, vreede en harmonie, onder de Portugeeſche Joodſche Natie in Suriname gemaakt en hier boven geſpecificeerd.

Ten vierden dat insgelyks geapprobeerd zal worden, zoo als geapprobeerd word mits deezen, het geëxhibeerde Recueil der privilegien van de Portugeeſche Joodſche Natie in Suriname, echter met byvoeginge der weinige reſtrictien en veranderingen hier boven gemeld.

En zal Extract, enz.

Accordeert met zyn origineel, voor zoo veel het geëxtraheerde aangaat, ter Gouvernements Secretarye berustende.

(was get.)

H. STENHUYS, 1ſte Klerk.

No. XVI. EX-

No. XVI.

EXTRACT uit het Register der Reſolutien van de Edele Groot Achtbaare Heeren Directeuren der Geoctroyeerde Societeit van Suriname.

Mercurii den 6 April 1768.

De Heer Schepen *Rendorp*, agtervolgens ende ter voldoeninge van de Reſolutie Commisſoriaal van de Heeren deezer Tafel, in dato den 5 Aug. 1767, met ende beneffens de Heeren Schepen *Dedel* en *Ploos van Amſtel*, nader geverifieerd ende geëxamineerd hebbende de Requeste van de Regenten van de Hoogduitſche Joodſche Sinagogue den 4 December 1765, aan deeze Societeit gepreſenteerd, hebben ter Vergadering circumſtantieel rapport gedaan van hunne bevindingen, en deeze Vergadering gedient van haar Ed. conſideratien en advys.

Waar op gedelibereerd zynde, en welgemelde Heer Schepen *Rendorp* voor zyn gedaan rapport, mitsgaders met en beneffens de verdere Heeren Commiſſarisſen, voor hun genoomene moeite weezende bedankt, is goedgevonden ende verſtaan, dien conform den Heere Gouverneur *Crommelin* te ſchryven, dat, zonder te treeden in detail van de merites der zaaken in queſtie, de Heeren deezer tafel verſtaan en van begrip zyn, dat hy Heer Gouverneur gelast zal werden omme by de Burger-Exercitie de Hoogduitſche Joodſche Natie in het geval in queſtie te laaten jouiſſeeren, van gelyk regt als thans de Portugeeſche Joodſche Natie geniet, en mitsdien dezelve niet agter de Compagnien te doen rangeeren, maar na de andere

Burgers, volgens de reſpective buurte, te plaatſen; mitsgaders van hen te laaten de faculteit, omme, des goedvindende, by publicque Drilling of Burger-Exercitie een ander perſoon in hunne plaatſe te moogen ſtellen, en dat hangende de verdere deliberatien van deeze Societeit hier over alle Proceduuren van Executie wegens preſente Boetens voor de Noncomparanten, quaſi geincureerd, reeds geëntameerd of in 't vervolg nog te entameeren, by deeze Societeit werd gehouden in ſtatu, met ſurcheance pro interm. (was geteekend) *Jacob de Peterſen.* (onderſtond) accordeert met voorſz. (en geteekend) *Jan Willem Roskamp*, abſ. Secretario.

No. XVII.

EXTRACT uit de Notulen van de Reſolutien, genoomen by de Edele Achtbaare Hove van Politie en Crimineele Juſtitie deezer Colonie Suriname, enz. enz. enz.

Donderdag den 14 *May* 1767.

Den Hove op heden vergadert zynde, enz.

Geleezen de Memorie van de Regenten der Portugeeſche Joodſche Sinagogue en Gedeputeerdens derzelver Natie, inhoudende verzoek om te werden ontheeven van 't verbod by Notificatie, de dato 18 February 1767. ten hunnen opzigten ſpeciaal genoomen.

Ten

Ten welke opzigte Zyn Wel Ed. Geſtrenge enz.

Waar over gedelibereerd zynde, als mede over de Memorie voorn. is goed gevonden en gereſolveerd te verklaaren, dat de gemelde Reſolutie en Notificatie van deezen Hove, ten opzigten der Portugeeſche Jooden, ſchoon geen Planters zynde, niet eerder zal ſtant grypen dan met primo May 1768.

En zal de Demonſtranten hier van Extract gegeeven worden.

Accordeert met voorſz. Reſolutie.

(was get.) *J. E. Vieira*, geſw. Clercq.

No. XVIII.

Vertaaling van het bevel en aanmaaning tot onderhouding van een plegtigen Dank- en Vastendag, vastgeſteld by het Kollegie van Mamad der Portugeeſche Joodſche Natie in de Savanne, den 24 van Grasmaand 1781.

Het Kollegie van *Mamad*, en Gedeputeerden der Portugeeſche Joodſche Natie, als vertegenwoordigende het lichaam onzer Kerke, met de diepſte droefheid doordrongen, op het gezigt der yſelyke rampen, welke uit den oorlog voor ongelukkige ſtervelingen konnen voortkomen; rampen, waar mede wy ons gedreigd vinden, en welke wy zo veel te meer te duch-

ten hebben, naar dien reeds ter onzer kennisse is gekomen, welke rampspoeden, welke onvoorziene onheilen de bewooners van St. Eustatius, en wel allerbyzonderst onze ongelukkige broeders verwoest hebben.

Moesten wy in zo verlicht eene eeuw verwachten, dat 'er menschen zouden gevonden worden, die, doof voor het geschrei der onderdrukte natuur, aan de eerzugt, aan de wraakgierigheid, de allerheiligste dingen, het recht der Volkeren en der Menschlykheid, zouden opofferen! Hoe zeer ware het niet te wenschen, zo om minder redenen te hebben tot zugten over 't lot onzer medebroederen, als ook ter eere van beschaafde Volkeren, en tot roem van eene Natie, sedert zo lang eenen tyd met ons doorlugtig Gemeenebest verbonden, en waarvan onze voorzaaten, zelfs hier ter plaatse, onderdaanen zyn geweest, dat dit afzigtelyk tafereel der veroveringe van St. Eustatius ware ontworpen in de eerste oogenblikken der ontsteltenis, waar in gevoelige en deugdzaame zielen, zich de schrikbaarende voorwerpen, onder een vergrootend en reusachtig gezigtpunt voor oogen stellen, en dat, byaldien deeze treurige gebeurtenis inderdaad zodanig is geweest, als die in de Kourant van Martinika geleezen wordt, dit het eenigste voorbeeld mogt zyn, dat de toekomstige eeuwen in de Jaarboeken der Natien konden vinden!

Ongelukkigen wy, indien de Voorzienigheid ons verlaat, en ons haare bescherming onthoudt; en indien de Britsche Natie weezentlyk haare lauren, voor St. Eustatius, heeft doen verslenschen; en indien het noodlot ons overgeeft in haare handen, wat hebben wy dan niet wel te vreezen! Een lot gelyk aan dat van onze landgenooten en van onze broederen; onze bezittingen verwoest, onze huizen geplunderd, onze Vrouwen en Dogteren overgeleverd aan de beestachtigheid

tigheid en grilligheid der Soldaaten: ongelukken meer te duchten dan de dood zelf!

Zo de geringſte rampſpoed voor ons eene genoegzaame reden oplevert, om den Hemel eerbiedig om zyne gunſte aan te loopen; hoe veele redenen hebben wy dan niet, om, in de tegenwoordige omſtandigheden, onze ſtemmen tot den Allerhoogſten te verheffen, en hem vuuriglyk te bidden, dat hy zich toch in zyne barmhartigheid gelieve te verwaardigen, om de rampen, die ons dreigen, van ons af te weeren.

Het is ingevolge van deeze rechtmaatige beweegredenen, dat onze Kerk, bezield met, en aangeſpoord door den lofwaardigen yver onzer vergaderinge, en vervuld met de zuiverſte liefde en dankbaare erkentenisſe jegens onze Souvereinen en Landgenooten, beſlooten heeft af te kondigen, gelyk zy doet door deezen, dat zy Maandag, den 30 deezer loopende Grasmaand, heeft bepaald tot het vieren van eenen plegtigen Dank- en Vastendag; ten einde een iegelyk onzer broederen, daarop met een verbryzeld en verſlagen hart, doch vervuld met liefde voor den Hoogen God, zyne Goddelyke Majeſteit moge aanbidden, den God van Israël ootmoedig ſmeekende, dat het hem, die zo menigmaal, door de ſchitterendſte wonderwerken zyn volk heeft gered uit de rampſpoeden, die hetzelve ſints veele eeuwen, van tyd tot tyd, getroffen hebben, behaagen moge, een gunſtig oog te vestigen op deeze Kolonie van Suriname, de Vaderlandsliefde, den moed, en andere krygsdeugden meer, welke by de hoofden, die ons beſtieren, en by hen die ons Vaderland beſchermen, uitblinken, ſtaande te houden, ten einde de lauwer op onze Vestingen moge praalen.

Gy ziet met hoe veel ſtandvastigheid en patriottiſchen moed wy verſchuldigd zyn ons zelven, tot verdediging des Vaderlands, op te offeren, en den

Heere te bidden, dat het hem behaagen moge de overwinning te ſchenken aan ons Gemeenebest, welks wyze konſtitutie, de dweepery, door de wet, aan banden leggende, den ſtandaart der verdraagzaamheid ontrolt, en Holland maakt tot de veilige verblyfplaats der vryheid en het Vaderland van alle menſchen.

De God onzer Vaderen, die 't lot der Koningryken in zyne handen heeft, verwaardige zich op deezen dag van Vasten, van boetvaardigheid en aanbiddinge, onze ſmeekingen te verhooren; Hy kome ons te hulpe; Hy beſcherme, behoede en beveilige onze Kolonie; Hy bekroone de vuurige wenſchen zyner Kinderen met eene gunſtryke verhooringe, en zegene het Geheelal met eeren duurzaamen vrede!

En op dat alle de leden der Kerke, niemand uitgezonderd, zich naar behooren van zulke heilige verpligtingen mogen kwyten, zal men dit bevel en ernſtige aanmaaning, op de gebruikelyke wyze, bekend doen worden, verzoekende allen in 't gemeen en een' ieder onzer broederen in 't byzonder, op den bepaalden dag in eene onzer Synagogen te willen verſchynen, ten einde hunne gebeden en ſtemmen te vereenigen, om den naam des Heeren te verhoogen, en hem ootmoedig om de bewyzen zyner goedheid te ſmeeken.

Wyders verklaart de *Mahamad*, dat op dien Vastendag ieder *Jahid* (*x*) en *Congregant*, om welke reden hem ook de intrede in de Synagoge verbooden zy, daar in vryelyk mag verſchynen, zonder dat dit, echter, voor het toekomende, in gevolg getrokken moge worden.

(*x*) *Jahid*, een Hebreeuwsch woord, zo veel als Lid betekenende.

No. XIX. 1°. L°.

NOTIFICATIE.

Den Hove van Politie en Crimineele Juſtitie klagten zynde voorgekomen, wegens disordre en ongeregeldheden, veroorzaakt en gepleegt door eenige Burgers van de Joodſche Natie, welke op den dag der begraaffenisſen van Wylen den Wel Edele Geſtrengen Heer Gouverneur Generaal deezer Colonie, *B. Texier*, nevens de andere Burgers onder de Wapenen ſtonden.

Zoo is by welgemelde Hove, tot voorkominge van diergelyke gebeurtenisſen, goed gevonden en gereſolveert, de Burgers van de voorſz. Joodſche Natie te eximeeren, omme by vervolg eenige Feſtiviteiten, waar by de Burgery deezer Steede in de Wapenen verſchynt, als Schutters, by te woonen; en dat dienvolgens dezelve in dusdanige gevallen, door de Capiteins der reſpective Compagnien, waar onder zy lieden forteeren, niet zullen worden gecommandeert; alles nogthans onvermindert zoodanige verdere Burgerdienſten en Exercitien, als waartoe die van meergem. Joodſche Natie verpligt en gehouden zyn; ende op dat hier van geen ignorantie werde gepretendeerd, zal deezen daar en zo men gewoon is, werden gepubliceerd en geaffigeerd

Actum Paramaribo den 15 December 1784. (onderſtond) ter Ordonnantie van den Hoove (en getekend) *Gootenaar.*

Wy, Mr. *Wolphart Jacob Beeldſnyder Matroos*, Gouverneur Generaal *ad interim* over de Colonie Suriname, Rivieren en Diſtricten van dien, enz. enz. enz.

Gezien en geëxamineerd hebbende zekere Notificatie de dato 15 December 1784, aan ons door Gouverneur en Raaden zynde voorgedraagen, hebben, als daartoe

geauthoriſeert zynde, door Haar Edele Groot Achtbaare Heeren de Heeren Directeuren, Regeerders der Colonie Surinamen, , goed gevonden en verſtaan, dezelve te approbeeren en ratificeeren, gelyk dezelve geapprobeert en geratificeerd word mits deezen.

Actum Paramaribo den 21 December 1784 (was get.) *Beeldſnyder Matroos.* (onderſtond) ter ordonnantie van den Heer *Interims* Gouverneur, (en get.) *H. Schouten*, eerſte Clercq. (laager ſtond) Accordeert met zyn origineel (en get.) *Jh. Dieuleſit*, proviſioneel gezw. Clercq.

No. XIX.

EXTRACT uit 't Register der Notulen en Reſolutien van den Hove van Politie en Crimineele Juſtitie deezer Colonie Suriname.

Dingsdag den 15 February 1785.

Waarna geleezen de Requeste zoo van Regenten der Portugeeſche Joodſche Natie, als der Hoogduitſche, beide behelzende, na allegatien van zeer wydloopige middelen en poſitiven, hunne klagten wegens den innehouden van de Notificatie van deezen Hove, de dato 15 December laastleeden, waar by die van de Joodſche Natie zyn geeximeert, omme, ter occaſie van Feſtiviteiten, alhier aan Paramaribo in de Wapenen te verſchynen, hun lieder klagten en doleanſie deswegens, ſustineerende met die bevryding aanmerkelyk gegraveert te zyn, en mitsdien verzoekende, dat gemelde

melde Notificatie buiten effect mag worden geſteld, alles verder by gem. beide Requesten geëxprimeert.

Waar op gedelibereert, is goedgevonden en geresolveert te verklaaren, dat den Hove in aanzien van diverſe ongeregeldheden, door eenige Leden uit hunne Natie geperpetreert, als ook over de zeer onbetaamelyke ontmoeting door een der Regenten hunner Natie, met relatie tot den Wel Edele geſtrenge Heer *Interims* Gouverneur, Mr. *W. J. Beeldſnyder Matroos*, ter gelegendheid van de begraavenis van Wylen den Wel Ed. Geſtr. Heer Gouverneur Generaal *Bernard Texier*, zig wel degelyk aan wanvoeglykheid en disrespect, met betrekking tot zyn Wel Ed. Geſtr. hebben ſchuldig gemaakt, en dienvolgens de poſitiven, by de memorie ter nedergeſteld, van de goede orders ofte 't verpligte reſpect aan het hoofd der regeering eener Colonie, nimmer te hebben gemanqueert, niet der waarheid conform zyn.

Den Hove by hunne genomene Reſolutie, en daar op gedaane Notificatie, zoude kunnen perſiſteeren; dan dat in overweeginge genomen zynde hunne nederige ſupplicque en derzelver ſubmisſie in deezen en uit byzondere eerbied voor de conſideratien en voorſtel van zyn Wel. Ed. Geſtrenge den Heer Gouverneur Mr. *J. G. Wichers* voor deeze reize wel hadden willen afgaan van de genomen Reſolutie en ten dien einde gedaane notificatie, de dato 15 December 1784, dezelve te ſtellen buiten effect, en dus de Joodſche Burgers te admitteeren tot de publicque Exercitie en Drillingen op den ouden voet, in dat vaste vertrouwen dat de Regenten der Natie, als waardige Opperhoofden, in het vervolg zullen zorgen, dat den Hove nimmer eenige reden tot misnoegen zal worden gegeeven, zoo door hun, ofte eenige uit hunne Natie.

En indien door overhoopte evenementen het mogte plaats

plaats hebben, dat de Burgers der Natie op den dag dat hunne Sabbath inviel, wierden gecommandeert in de wapenen te koomen, dat zy als dan op een décente en reſpectueuſe wyze den Wel Edele Geſtrenge Heer Gouverneur zoodanige remonſtrantien zullen doen, als dan nodig zal bevonden worden.

En zal Regenten, zoo der Portugeeſche als Hoogduitſche Joodſche Natie, Copie authenticq van voorſchreeve Reſolutie worden gegeeven om te ſtrekken voor appoinctement op hun lieder beide requesten en tot hun narigt.

No. XX.

EXTRACT uit het Register der Notulen en Reſolutien van den Hove van Politie en Crimineele Juſtitie der Colonie Suriname.

Woensdag 15 *December* 1784.

Heeft den Raad finaal voorgedraagen

Dat, enz.

Wyders met ſerieuſe recommandatie aan de Regenten van gemelde Joodſche Natie zorge te draagen, dat uit de aan hun zoo gratieuſelyk verleende Privilegien, geen verkeerde conſequentien werden getrokken of verder geëxtendeert, dan de duidelyke letter van dien is medebrengende.

En

En zal aan Regenten van meergem. Joodſche Natie Extract worden gegeeven, ten einde zich daar na preciſelyk te reguleeren.

Accordeert met voorſchr. Register.

(was get.)

Jh. Dieulefit; prov. gezw. Clercq.

* * * *
* * *
* *

No. XXI.

PROSPECTUS

VAN EEN KOLLEGIE

VAN

LETTERKUNDE

ONDER DE BESCHERMING VAN ZYNE EXCELLENTIE,

MYNEN HEERE

J. G. WICHERS,

Gouverneur Generaal der Kolonie van Suriname enz. enz. enz.

ONDER DEN TYTEL

VAN

DOCENDO DOCEMUR.

De geene, die begeerig is om onderweezen te worden, en uitziet naar gepaste middelen, daartoe dienende, doet zynen pligt; maar die zich vermoeit om kundigheden te verzamelen, met oogmerk om die aan zyne Landgenooten mede te deelen, is eene lofspraak waardig.

Wy hebben in deeze Kolonie, niet alleen onder onze Natie, maar zelfs ook onder de Christenen, eene menigte

menigte jonge lieden, begaafd met zulk een ſcherp begrip, en zulk eene verwonderenswaardige vlugheid in hun natuurlyk geestgeſtel, dat het zeer ligt zou vallen, om hen nuttig voor het Vaderland te maaken, en hunne zeden te beſchaaven. Hun ontbreekt, naauwkeuriglyk geſproken, ter bereikinge daarvan, niets anders dan wel gewikte en gewoogen denkbeelden, ſtrekkende tot het verkrygen van kundigheden, zonder welke de vrye konſten en weetenſchappen, die de ziel der Maatſchappye zyn, zich niet laaten bevorderen.

Onze Voorvaderen verzuimden, over 't geheel, niettegenſtaande hunne rykdommen, de noodzaakelyke opvoeding hunner Kinderen al te zeer: de Schryfkonst, die men hen leerde, heeft, in 't algemeen, zeer goede Schryvers voortgebragt; maar de taal des lands werd verwaarloosd; gelyk ook de Geografy, de Koophandel en de Letterkunde. Onze jongelingen, eindelyk, ſchoon meer begaafd dan wel elders met een zeer doordringend verſtand, zitten, niet te min, in de diepſte onkunde gedompeld. De drift voor het Spel, die hun, om zo te ſpreeken, als aangebooren is, trekt hen zodanig af van de begeerte om iets nuttigs te leeren, en verzwakt dermaate hunne redelyke vermogens, dat 'er, natuurlyk, de ſchroomelykſte gevolgen uit voort moeten komen, zo men geene middelen aanwendt, om hun eene betere opvoeding te geeven, en hen te doen gevoelen, waartoe hen deeze tydſpilling eerlang zal brengen.

Alle menſchen, in 't gemeen, ſcheppen behaagen in 't geene nieuw is; de nieuwsgierigheid van onze jeugd, zal 'er, inzonderheid, door getroffen worden; de natuurlyke geestgeſteldheid onzer medeburgeren, de warmte der luchtſtreek, de leevendigheid van geſtel, de gelukkige zintuigen, welke de Europeaanen zelve genoodzaakt zyn aan hun toe te kennen, geeven ons

ons hoope, dat wy in onze onderneeminge, naar wensch, zullen ſlaagen.

Iets nuttigs uit te denken, en in gebruik te brengen, dat wel inzonderheid der jeugd tot eenen prikkel kan verſtrekken, en teffens haare natuurlyke nieuwsgierigheid bepaalt, door dezelve tot nayver te ontvonken, is buiten twyffel een werk, waaraan veel moeielykheid vast is: wy voelen het; maar hoe veel grooter moeielykheid zou 'er niet vast zyn, aan het oprichten van publieke Schoolen, daar men geen voorwerpen van de vereischte bekwaamheid voor handen heeft, en welke ook niet dan met groote zorge en kosten te bekomen zyn? te meer daar het de meeste ouderen aan genoegzaame middelen ontbreekt, om de kosten daarvan te konnen draagen, hoe gering die ook mogten zyn. En wat zou, na alles, ook hier van de uitſlag zyn? Ieder een weet, dat de meeste publieke ſchoolen, onder 't beſtier van meesters zyn, die maar alleen hun byzonder belang bedoelen, en niet in ſtaat zyn om dat geene te vervullen, het welk een Letterkundig Kollegie kan te wege brengen, al ware het ook maar alleen de betaamelykheid en eerbied, welke noodwendig ingeboezemd wordt door een genootſchap, dat gereed is om zyne ledige oogenblikken op te offeren aan het welzyn der menschlykheid.

Onze onderlinge neiging tot de Letterkunde; de liefde des naasten; de begeerte om de patriottiſche inzigten te vervullen, welke zyne Excellentie, de Heer Gouverneur J. G. WICHERS, als beminnaar der Letteren, bedoelt, hebben onze aandacht duizend maalen bezig gehouden; en onder het uitzien naar middelen om ons oogmerk te bereiken, hebben wy geen ander noch beter weeten uit te denken, dan dat van onze geringe kundigheden te beſteeden tot het opbouwen der jeugd en het overbuigen van dezelve tot waare deugd.

In

In gevolge daarvan hebben wy, in onze byzondere maatſchappy, die hier algemeen bekend is wegens derzelver overeenkomst van gevoelens en oprechte vriendſchap, beſlooten een Letterkundig kollegie op te rechten. De Heer de Montel, een man van hooge jaaren, en zich ſtreelende met het vooruitzigt van iets toe te zullen brengen ten nutte zyner landgenooten, bood daartoe, om niet, een vertrek in zyn huis aan, met daarenboven het vry en volkomen gebruik zyner Bibliotheek, rykelyk geſtoffeerd met zeldzaame en voortreffelyke boeken, zeer geſchikt, om daaruit de vereischte kundigheden over allerlei ſlag van zaaken op te doen.

Met groot genoegen hebben wy een zo heusch en belangeloos aanbod aangenomen, en het zou ons niet luttel ſtreelen, indien zyne Excellentie ons deswege met zyne beſcherming geliefde te vereeren: want wy twyffelen geenszins, of wy zouden, onder deszelfs hoog gunſtig gezag, gelukkig genoeg zyn, om het kwaad, zo niet gansch en al te ontwortelen, althans, merkelyk te verbeteren.

In verwachtinge derhalven, dat zyn Excellentie ons de eere zyner hooge goedkeuring zal waardig ſchatten; zyn wy van voorneemen ons Kollegie, alle Zon- en Woensdagen, te openen, van zes tot negen uuren des namiddags; en by mangel van Mannen van genoegzaame kundigheid om ons in deeze loopbaan tot leidslieden te verſtrekken, zullen wy dat gebrek trachten te vervullen door het leezen der volgende werken.

1. *Le Discours preliminaire* van den Abt Millot, waarin men een kort begrip der oude Historie ontmoet, en welk voorkomt in het eerſte Deel van de eerſte beginſelen zyner Historie.

2. De Historie der Roomſche Koningen, door Pallisſot.

3. De omwenteling van 't Roomſche Gemeenebest, door Vertot.

4. *La révolution de l' Empire Romain, par Linguet.*

5. *Les Anecdotes ſur Rome, pour nous faire rappeler, & nous ſervir de repertoire de ce que nous aurons déja lu.*

Vervolgens zullen wy, ten ſlotte van 't geene de Oude Historie betreft, neemen

6. De Grootheid en den Val der Romeinen, door Montesquieu.

Na deeze Historie ten einde gebragt te hebben, zullen wy ons bezig houden met die der Joodſche Natie, waaromtrent Prideaux en Goeré den voorrang zullen hebben.

Vervolgens zullen wy neemen de Vaderlandſche Historie, waarvan het Kort begrip van Kerroux ons het beste voorkomt, en de Hedendaagſche Historie door den Abt Millot.

Verder zullen wy ons bezig houden met den Koophandel, de Scheepvaart en den Landbouw. De Abt van Condillac, Huet, Ustars, Raynal en de Belangen der Natien betrekkelyk den Koophandel, konnen ons in deezen tot geleide dienen.

Vervolgens zullen wy overgaan tot de Wysbegeerte in 't algemeen, en gelooven, daaromtrent, den voorrang te konnen geeven

1. *A l' histoire des progrès de l' esprit humain, dans les ſciences & dans les arts qui en dependent, par Monſieur Saverien.*

2. De Volkomen geleerdheid (l' Erudition Complette) van Bielefeld.

3. De Wysbegeerte van 't Gezond verſtand.

4 *La philoſophie de la nature, par Monſr. de Lisle, &c &c.*

Wy zullen uit Holland doen komen eenige tydſchriften (ouvrages periodiques) zo in de Genees- als Letter- en Staatkunde, om ons zo wel tot leering als tot tydkorting te verſtrekken.

Beide de ſexen van volwasſen jaaren, zonder onderſcheid van Godsdienst, konnen daarin worden toegelaaten als Liefhebbers, mids van hunne begeerte daar-

toe

toe vooraf kennis geevende aan den Prezident van de eene zittinge tot de andere, op dat de leden daarvan kennis mogen hebben, om dezelve, by meerderheid van ſtemmen, toe te laaten of af te wyzen.

De leezing zal, beurtelings, in 't Fransch en in 't Hollandsch geſchieden; en zo in de zitting iemand tegenwoordig is, die geene deezer twee taalen verſtaat, zal de Leezer gehouden zyn, het voorgeleezene in 't Spaansch of in 't Portugeesch te vertolken.

Geduurende de leezinge zal het niet vryſtaan te ſpreeken; maar na dat die geëindigd zal zyn, heeft ieder vryheid om zyne tegenwerpingen en bedenkingen voor te draagen. enz. De toegeevendheid der Maatſchappy moet den leergierigen en nayverigen noodzaakelyk een volkomen vertrouwen inboezemen; en zo 'er, zelfs onder 't leezen, eenige zwaarigheid voorkwam, die ſchielyk opgelost diende te worden, zou men den Leezer op eene beſchaafde wyze mogen invallen, om zyne twyffelingen aan de Vergadering voor te ſtellen; en onderſteld zynde, dat de leden geene voldoende oplosſing van de voorgeſtelde tegenwerpingen konnen geeven, zo zal, in zulk een geval, elk lid, in 't byzonder, zich de vereischte moeite geeven, om eene gepaste verklaaring en oplosſing te vinden.

Alle Letterkundige krakkeelen, zullen, by voorraad, door den Deken worden afgedaan, om dus de kwaade gevolgen te voorkomen, die daaruit zouden konnen voortſpruiten.

Alle zes maanden zal men eenen nieuwen Leezer verkiezen, en alle jaaren eenen nieuwen Prezident en Treſorier; zullende de Sekretaris leevens lang aanblyven.

Niemand kan tot weezentlyk lid deezer vergaderinge worden toegelaaten, zonder de eenpaarige toeſtemminge van alle haare leden; zynde de honoraire leden verpligt de eerst volgende vergadering af te wachten om daarin voorgeſteld te worden.

De onkosten, zo tot den aankoop van boeken, als

tot het bezorgen van andere noodwendigheden, zullen in de eerſte zittinge berekend worden: van 's gelyken zullen ook de weezentlyke en aangenomen leden, by hunne intrede, de eerſte zes maanden vooruit moeten betaalen.

Onderſteld zynde, dat wy die order in het leezen niet konnen volgen, welke wy boven hebben voorgeſteld, 't zy uit hoofde van de geringe bekwaamheid der jonge lieden, 't zy dat de ſtoffen te afgetrokken zyn, of hunne vatbaarheid te boven gaan, of dat eindelyk andere takken van weetenſchappen aangenaamer voor hun bevonden worden; in zulk een geval zullen wy een andere wyze trachten uit te denken, die evenredig met hunne bekwaamheid is, ten einde zy in ſtaat geſteld mogen worden, om het plan te volgen dat wy ons hebben voorgeſteld; hun beloovende, zo zy ons anders, door hunne genegenheid voor de letteren, aanmoedigen, dat wy 'er ons als dan wel ernſtig op zullen leggen, om een goed onderwerp uit te kiezen, dat geſchikt zy om hen in dit Kollegie, de beginſelen zo der Fabelkunde, der Aardryksbeſchryvinge en der Wiskonst, als ook van den Koophandel, den Landbouw, enz. enz. te leeren. Midlerwyl zullen wy ons uiterſte best doen, om, door het gebruiken van goede ſchryvers, ons zelven in ſtaat te ſtellen, om hen te kunnen onderwyzen.

De God van 't Geheelal zegene onze onderneeming, en boezeme, in overeenſtemminge met de zuiverheid en oprechtheid onzer bedoelinge, der Jonglingſchap vroeg de zaaden der deugd in; haar teffens tot werkzaamheid en liefde voor de Letteren ontſonkende, op dat zy ter bevorderinge van 't algemeene welzyn der Kolonie moge mede werken, en by bevindinge ontwaar worden, dat, gelyk Horatius zegt, *Fructus laboris gloria*, eere de vrucht van den arbeid zy!

Gedaan en getekend door ons ondergeſchreevenen

ten

ten huize van den Heer *de Montel*, heden den 16 van Sprokkelmaand 1785.

Leden volgens hunnen ouderdom, getekend *de Montel*; *J. H. de Barrios Jr.*; *S. G. Soares*; *Jz. de la Parra*; *Jmmanuël d' Anaria*; *S. H. Brandon*; D. D. J. C. Nasfy; *D. N. Monfanto*; *M. P. de Leon*; *M. de la Parra*, leden van het Kollegie. Zyne Excellentie, de Heer Gouverneur *Wichers*; *de Heer W. van de Pol*; de Heer Lieutenant Kolonel *Frederici*; de Heer Geneesmeester *G. W. Schelling*; de Heeren *S. H. de la Parra*; *Samuel Fernandes*; *J. Moize de Chateleux*; *S. H. Moron Ahenatan Junior*; *Jeos. de la Parra*; *E. Soesman*; *Abm. de Samuel Robles Demedina*; *Jz. Caucanas*; *Brown*; *D. H. Brandon*; *Daniël Jn. Lobo Jr.*; *A Bueno Bibal*; *Ifaak de Abraham Bueno Demesquita*; *M. H. Nahar*; *Jos. Gab.y Fonfeca*; *Abrabam Bueno Demesquita*; *Izack Naar*; *Meza David Sarruco.*

No. XXII.

Brief van zyne Excellentie, den Heer Gouverneur *J. G. Wichers*, aan de leden van het Kollegie, *Docendo Docemur*, by gelegenheid van het Profpectus, dat hem door Kommisfarisfen van 't gemelde Kollegie was aangebooden.

Myne Heeren!

Met zeer veel genoegen en gevoelens van erkentenisfe heb ik Uwlieder Profpectus wegens een Kollegie van Letterkunde ontfangen.

Ik bemin de Weetenſchappen en konsten; ik eer dezelve, en zal myn uiterst vermogen aanwenden omze te handhaaven. Dus, myne Heeren! verdient Uwlieder Kollegie niet alleen myne goedkeuring; maar het zal my ten hoogſten aangenaam zyn, Uwlieden in deezen eenigen dienst te konnen bewyzen. Midlerwyl neeme ik de vryheid Uwlieden myne aanmerkingen mede te deelen.

I. *Voorreerst* behoort men de Grafy te onderwyzen.

II. De algemeene Historie, volgens den Abt Millot, Bosſuet algemeene Historie, Martinet Wereldgeſchiedenisſen.

III. De Joodſche Historie, volgens Prideaux.

IV. De Historie van 't Vaderland, volgens de Vaderlandſche Historie verkort van Wagenaar; Vaderlandſche Historie gedrukt te Utrecht, en Engelberts aloude Geſchiedenisſen der Vereenigde Nederlanden.

V. De Wysbegeerte, of liever de Zedeleer volgens Bielefeld, volkomen Geleerdheid, Pestel Natuurlyk Recht.

De tyd zal uwe denkbeelden opklaaren; gy zult eenige kleine ongemakken ontdekken, en als dan zullen uwe veranderingen netter en naawkeuriger zyn.

Met zeer veel genegenheid en achtinge heb ik de eere van te zyn.

Myne Heeren!

Uwe zeer onderdaanige en toegenegen Dienaar.

(was getekend)

WICHERS.

Deezen 25 van Sprokkelm. 1785.

No. XXIII.

Wel Eerwaarde Heeren!

De Portugeesche Joodsche Natie, ruim een derde uitmaakende van de blanke Inwoonders dezer Colonie, heeft reeds overlang onzen aandacht bezig gehouden, om, indien mogelyk, het verval dat onder dezelve Natie plaats hadde, weg te neemen, en een zoo aanmerkelyk aantal van Ingezetenen nuttiger voor haar zelven en voordeeliger voor de maatschappy te maaken.

Doch wy wanhoopten hier in te zullen slagen by gebrek van de nodige verlichting en magt: dan door de kundige remonstrantien van de Adjunct Penningmeester *David de Is. C. Nasy*, het eerste verkregen, en by Resolutie van 't Collegie der Mahamad en Universeele Junta, de dato 8 Maart, tot het tweede in staat gesteld zynde, waar by aan ons word opgedragen de magt en authoriteit om te disponeeren in zodanige middelen als tot reforme en redres onder de Portugeesche Joodsche Natie, zoo omtrent deszelfs Privilegien, Ascamoth, Usantien, Costumen als Finantien van de Sinagogues, nuttig en billyk bevinden.

Zoo hebben wy vervolgens gezien, en naauwkeurig onderzocht de memorie van de gequalificeerdens van Mahamad en Universeele Junta de dato 8 Maart laatstleeden, en in overweeging neemende de noodzakelykheid van de door de Gedeputeerdens van de Natie voorgestelde plan van reforme, tot herstel, opbeuring, rust en tranquiliteit der Natie, goedgevonden en verstaan, en alvoorens tot gemelde plan over te gaan, of eenige pointen van reforme of redres te beraamen, hoogstnoodig, ja zelfs onvermydelyk geacht het getal der Regenten te vergrooten, en dezelve voor eenen

langeren tyd, dan by de Ascamoth is bepaald, in gemelde hun ampt te doen continueeren, om daar door met geſtadigheid, zorg en vlyt te kunnen werken, en door eene grondige verkreegene kennis van zaaken, in ſtaat geſteld te worden om een volledig en welgeſteld plan van reforme uit te werken.

Als nu daartoe overgaande committeeren en eligeeren wy, gelyk gecommitteerd en geëligeerd worden mits deezen, voor den tyd van drie en een half jaar, zyn aanvang neemende op den dag op welken gewoonlyk de Electie, namelyk in de laatſte Joode Paasch zoude zyn gedaan geworden, (zo niet daar mede, ingevolge ons verzoek van den 19 Maart was worden geſuperſedeert,) de perſoonen in neevensgaande gecacheteerde misſive gemeld.

Gelastende de voornoemde misſive den eerstkomende Sabbath, by het publiceeren deezes te openen, en, ingevolge van dien, zoo op de Savanne als alhier aan Paramaribo, na costume te eligeeren, de reeds by ons benoemde perſoonen.

Verleenende mits deezen aan zodanige geëligeerde perſoonen, buiten en behalven de gewoone digniteit, magt en authoriteit, als fungeerende Regenten by Ascomoth competeert, daar en boven de magt en faculteit om 't noodige plan van reforme en redres onder de Natie, (ingevolge de Reſolutie van de Generaale Junta, de dato 8 Maart jongstleeden en politieke Remonſtrantie van de Adjunct Penningmeester *D J. C. Nassy*) te doen neemen en introduceeren, gelyk meede de volgende Electien van hun Parnasſims zodanig te bepalen, als tot welzyn van de Natie is ſtrekkende, met last het zelve plan aan ons te ſuppediteeren, ten fine van onderzoek en goedkeuring, om als dan op dat alles 't finale conſent en approbatie van Haar Edele Gr. Achtb., de Heeren Directeuren en Regeerders dezer Colonie te verzoeken en in te winnen.

Ge-

Gelastende mits deezen aan alle de Ledemaaten en Congreganten der voorschr. Gemeente, van wat qualiteit dezelve ook mogen zyn, de door ons gecommitteerde en geëligeerde persoonen, als waare en wettige Regenten te erkennen en na behooren te respecteeren, zonder eenige de minste verzet of tegenspraak, derzelver ordres en dispositien te observeeren, en alle haastigheid, twist en proceduures by te leggen, vertrouwende dat een ieder tot welzyn, rust en vreede, onder de Natie zal tragten te contribueeren, om de regeering van gemelde Parnassims aangenaam, gerust en nuttig te maaken, en daar door aan ons heilzaam oogmerk, alleenlyk het welweezen van de Natie beoogende, het hunne toe te brengen; onder pœne dat alle die geene, die deeze onze dispositie mogten contrarieeren, als verstoorders van de gemeene rust zullen werden gestraft.

En zal deeze onze Resolutie, alvoorens de Electie van Regenten te doen, in beide Sinagoguen worden gepubliceerd, op dat een ieder zulks kennelyk zy, en zig daar na kan gedraagen.

Waar mede,

Wel Eerwaarde Heeren!

U Wel Eerwaarde in Godes heilige hoede beveelende blyve,

U Wel Eerwaarde toegenegene Vriend, de Gouverneur Generaal van de Colonie Suriname.

(was get.)

WICHERS.

No. XXIII.

Ingevolge den inhoud van onze dispositien op heden gedaan, over en wegens de memorie van de Gedeputeerdens van Mahamad en Generale Junta.

Hebben wy goed gevonden en verstaan, uit de Regenten en Adjuncten, vyf personen, en uit het midden van de voornaamste Ledematen, twee personen uit te kiezen, om te zamen uit te maaken het getal van zeven Regenten, ten fine als by gemelde onze Resolutie is vervat.

Te weeten naar de rang als Adjuncten en de ouderdom der Ledematen de volgende.

Adjuncten.
No. 1. *Isaac de la Parra.*
2. *David de Is. C. Nasy.*
3. *David Nunes Monsanto.*
4. *Jacob Henriques de Barrios Jr.*
5. *Samuel Hoheb Brandon.*

Ledematen.
6. *Moses Para de Leon.*
7. *Samuel H. de la Parra.*

En by weigering om deeze onze Electie en commissie te accepteeren, verbeuren de onwillige eene boete van vyfhonderd guldens boven de reeds gestelde by de geapprobeerde Resolutie van de Junta, de dato 9 July 1782, ten behoeve van een arme kas, blyvende daar en tegens aan deeze gecommitteerde Regenten vry en onverlet om naar het uiteinde van deeze hunne bediening en volvoering onzer Commissie, zig daar van te kunnen ontslaan, of als Adjunct te blyven continueeren naar welgevallen.

Om-

Omtrent het Preſidentſchap en de verdere omſtandigheden, verleenen wy aan uw Eerwaardens de magt om naar goedvinden te reſolveeren.

Verklaarende mits deezen ten opzigte van de perſoon van *Iſaack de la Parra*, dat dezelve, niettegenſtaande deeze onze nieuwe Electie, in deszelfs ampt als Regent niet zal moogen fungeeren, dan na dat de tyd der bediening van deszelfs broeder, de thans fungeerende Regent *David de la Parra* zal expireeren, en geduurende gemelde tyd, den voornoemde *David de la Parra*, in deszelfs waardigheid als Regent, tot den uiteinde van deszelfs jaarige regeering zal blyven continueeren.

Als mede, dewyl door deeze onze electie de Adjunct Penningmeester *D. J. Cohen Nasſy*, als Regent is aangeſteld, en daar door iemand anders als Adjunct Penningmeester dient te ageeren, zoo permitteeren wy den zelven *D. J. C. Nasſy*, om iemand ten genoegen van het Collegie der Mahamad, in deszelfs plaats als geauthoriſeerde Penningmeester aan te ſtellen, geduurende den tyd dat hy als Regent zal fungeeren, ſtaande het denzelven vry, om na verloop van de jaaren zyner Commiſſie, het ampt als Adjunct Penningmeester weder te aanvaarden.

Voorts authoriſeeren wy mits deezen gemelde Regenten, om in plaats van een Penningmeester of *Gabny*, zonder dilay een Ontvanger van alle de caſſa's van gemeente onder behoorlyke borgtogt aan te ſtellen, op zodanige ſalaris en conditien, als zy zullen bevinden te behooren.

Waar-

Waarmede

Wel Eerwaarde Heeren!

U Wel Eerwaarden in Godes heilige hoede beveelende, blyve

U Wel Eerwaarde toegenegene Vriend, de Gouverneur Generaal van de Colonie Suriname.

(was get.)

WICHERS.

* * * *
* * *
* *

HOOG

HOOG MOGENDE HEEREN!

Wy hebben ons vereert gevonden met Uw Hoog Mogende gereſpecteerde aanſchryving en Reſolutie van den 18 Mey laatstleeden, ten einde Hoogstdezelve te dienen van onze conſideratien en advis op de daarneevens gevoegde Requeste van Mr. *W. J. P. Muntz*, *M. H. van Lobbrecht*, *P. S. Hanſen*, *N. C. Lemmers*, *G. G. Vogt*, *P. Bogel* en *P. Sichtermans*, alle Advocaaten, en *J. . Leysner*, *G. Conynenberg*, *M. H. Wolff*, *T. Lolkes* en *J. H. Helper*, alle Procureurs, geadmitteerd en postuleerende voor den Hove van Civile Juſtitie in de Colonie Suriname, houdende, om redenen daar by vermeld, verzoek, dat Uw Hoog Mog. mogte goeddunken en verſtaan, dat geen Jooden, Heidenen, Mahometaanen of andere Ongeloovigen, tot Advocaaten of Procureurs by eenige Hoven of Collegien van Juſtitie binnen de Colonie Suriname in het byzonder en voorts in het algemeen binnen de Colonien deezer Staat zullen mogen worden geadmitteerd en aangeſteld, of als zodanige, voor eenige Hoven van Juſtitie aldaar, zullen mogen postuleeren, of eenige Requesten, Memorien of Schriftuuren, onderteekenen en preſenteeren.

Terwyl de Supplianten dit hun verzoek aan Uw Hoog Mog. niet hebben bekleed met eenige redenen ofte bewyzen, zo zouden wy ons merkelyk verleegen hebben gevonden om aan deeze Uw Hoog Mog. geëerbiedigde beveelen na behooren te voldoen, was het niet dat het Request door den Joodſchen Solliciteur Monſieur *Pereira de Leon*, aan den Hove van Civile Juſtitie in de Colonie Suriname gepreſenteerd, het geen aanleiding tot dit adres van Surinaamſche Advocaaten en Procureurs aan Uw Hoog Mog. heeft gegeeven, reeds in de Colonie had veroorzaakt een Request

quest Antidotaal, van het grootſte gedeelte der voorſz. Advocaaten en Procureurs, aan den Hove van Civile Juſtitie, het welk door dit Hof aan ons is overgezonden.

Hier door in ſtaat geſteld zynde de gronden van de Supplianten met meerdere kennisſe te beoordeelen, zo zullen wy ook met meerdere fiducie onze gedagten ten dien opzichte met de gepaste eerbied en onderwerping onder het verligt oog van Uw Hoog. Mogende kunnen brengen, waartoe wy zullen beginnen met eerbiedelyk hiernevens te voegen Copyen van de Misſive, welke ons ter dier gelegenheid door den Hove van Civile Juſtitie is geſchreeven, met de ſtukken die daartoe betrekkelyk zyn.

Wanneer Uw Hoog Mogende voor een oogenblik deeze Misſive gelieven te overweegen, zo zullen Hoogstdezelve duidelyk ontwaar worden, dat dit Hof van Civile Juſtitie, of ſchoon huiverig om (*Propria auctoritate*) het verzoek van den Joodſchen Solliciteur *de Leon*, om als Procureur te moogen postuleeren, toe te ſtaan, niet te min aan den dag legt, deszelfs toegenegenheid om den Suppliant, was het mogelyk, niet van de hand te wyzen, en zulks uit hoofde van de wezendlyke en zwaarwigtige bedenking voor 't volgende uit het aanmerkelyke getal Ingezeetenen van het Joodſche geloof, welke de Colonie van Suriname bewoonen, en byna twee derde van het getal der Inwooners uitmaakt.

En wanneer wy daar by het onze zullen voegen, zo kunnen wy niet anders dan deeze toegeneegenheid van het Hof van Civile Juſtitie bevestigen, en voor Uw Hoog Mog. erkennen, dat de Jooden nu ſedert lange jaaren, alle de pligten van getrouwe en gehoorzaame Ingezeetenen betragtende, de Lands lasten en andere gewillig hebben opgebragt, en ſteeds eene vreedzaame onderwerping en eerbied aan hunne Overheid betoond.

Wy vinden, uit deeze bedenkingen, reden genoeg om

om over het verzoek der Surinaamſche Advocaaten en Procureurs, voor zo verre zulks tot de Joodſche Natie betrekkelyk is, niet gunſtiglyk te adviſeeren, en zyn daartoe des te meer overgegaan, om dat wy vertrouwen, dat in het voorgemelde Request Antidotaal van dezelve Advocaaten en Procureurs aan den Hove van Civile Juſtitie in de Colonie Suriname, niets gevonden zal worden het geen de admisſie van eenen Joodſchen Procureur aldaar wederregtelyk zoude maaken.

Want offchoon deeze Advocaaten en Procureurs met veel vlyt by elkanderen hebben gebragt al het geen waarop zy vermeenen hun uitſluitend recht te moogen bouwen, zo hebben zy nergens kunnen bewyzen het geen eigentlyk beweezen moest worden, namentlyk, dat het door een wet aan eenig Hof van Civile Juſtitie verbooden zoude zyn Joodſche Procureurs te admitteeren, wanneer het zelve de omſtandigheden daartoe geſchikt mogte oordeelen.

Het geen zy uit de wetten der Keizeren van het Roomſche Geloof ofte van elders bybrengen, doet ook in het geheel niets ter zaake, aangezien aldaar alle Gezindheden, behalven de Roomsch Catholicque, worden uitgeſlooten, of wel een plaatſelyke uitzondering, gelyk in Friesland, ſtand grypt, of wel alleen van Advocaaten en niet van Procureurs geſproken word, terwyl het eene zekere waarheid is, eensdeels, dat deeze beide beroepen, zo wel in bezigheden en naam als belooning verſchillende zyn, anderdeels dat alle pœnale prohibitive wetten nimmer door interpretatie tot andere voorwerpen worden uitgeſlooten, neen maar veeleer ingebonden.

Nademaal dan, Hoog Mogende Heeren! zig alhier vereenigt het welzyn der Colonie, waar in de Jooden, buiten tegenſpraak, eene byzondere attentie en beſcherminge verdienen, met de vryheid en verdraagzaamheid van ons Gemeenebest, alwaar een ordentelyk beſtaan aan eerlykheid en kunde, onder wat gezintheid zy ook

mo-

mogen huisvesten, zonder gewigtige redenen, niet ontzegt zal worden, zo maaken wy geene zwaarigheid om Uw Hoog Mogende te adviseeren, ten einde op het verzoek van de meergemelde Surinaamsche Advocaaten en Procureurs, voor zo verre de Joodsche Natie aangaat, te verklaaren, dat in het zelve niet kan worden getreeden, en teffens Gouverneur en Raaden van Civile Justitie in de Colonie by aanschryven te authoriseeren, omme, zo wel op den Requeste van den Solliciteur Monsr. *Pereira de Leon*, als alle andere, welke in vervolg van tyd. door eenige Jooden, tot de admisie als Procureur aan hunlieden zoude mogen voorkomen, zoodanig te disponeeren, als zy, na omstandigheden van zaaken, zoude vermeenen te behooren

Waarmede, enz.

Amsterdam den 28 July 1786.

EINDE.

LIBRARY OF CONGRESS
0 015 922 161 1